ڳالهه ڪئي مونکي لاءِ ليار ته آهيان ته مهاتما ڪو اولاد ڏيئي سگهن ٿا. ڇوڪرو تعويذ ڏيکاري ۽ چيائين تعويذ کولي پڙهيائين ته وني ڪليائين ۽ چيائين، "اڙي ڀائي! هي ته ڪو منتر آهي. سنتان ته ڀڳوان جي نصيب ۾ لکيل هو، تعويذ ۾ ڇا ڪونهي، هي ته رڳو پاکنڊ آهي." تنهن تي هو انهيءَ مهاتما وٽ ويو ۽ چيائينس ته هي تعويذ ته آهيئي ڪوڙ. هن ۾ ته لکيل آهي "ڏيکان ڦليان" تنهن تي مهاتما چيس. ڇوڪرو ڀائي! ڏيکان ڦليان ها نه ڦليان." بس ٿوري عرصي ۾ سڀ ڏاڙون پٽ گذاري ويس.

اڄ مون هڪ اردو اخبار ۾ پڙهيو.

١. پرماتما ڀڳتيءَ سان خوش ٿئي ٿو پر جو جوانيءَ ۽ ٻالپڻ ۾ ڀڳتي ڪري ٿو ان سان وڌيڪ خوش ٿئي ٿو.

٢. پرماتما نوڙت ۽ نمرتا سان خوش ٿئي ٿو پر جيڪو ڌن دولت ۽ عهدي هوندي نمرتا رکي ٿو تنهن سان وڌيڪ خوش ٿئي ٿو.

٣. پرماتما دان سان خوش ٿئي ٿو پر جيڪو غريبيءَ ۾ دان ڪري ٿو تنهن سان وڌيڪ خوش ٿئي ٿو.

٤. پرماتما لالچيءَ سان ناراض ٿئي ٿو پر جيڪو امير ٿي ڪري به لالچي ٿئي ٿو تنهن سان وڌيڪ ناراض ٿئي ٿو.

٥. پرماتما پاپيءَ سان ناراض ٿئي ٿو پر جيڪو ٻڍاپي ۾ پاپ ڪري ٿو تنهن سان وڌيڪ ناراض ٿئي ٿو.

١٧ آڪٽوبر

اڄ راءِ صاحب هرناراڻ جن ٣ بجي منجهند جو چولو ڇڏيو. هو لڳاتار ٢½ مهنا بيمار رهيا. ڪين دل جي تڪليف هئي. پر آخري ١٢ ڏينهن ۾ پيشاب جي اچڻ ۾ به تڪليف ٿيندي هئي. ڪن اڻڄاڻ ماڻهن جي من ۾ شايد اها شنڪا پيدا ٿئي ته جنهن ماڻهوءَ ٢٠ سال پرماتما سان ساڌ سنگت جي

ته گرو نه ڪنهن جو ڪانئيندو آهي ۽ نه ٻڙرائيندو آهي، اهڙيءَ
ڪري اها شيوا من مت ۾ داخل آهي. جيڪڏهن ڪٿي
گرو سنگتيءَ جي دل رکڻ واسطي اهڙي شيوا قبول به
ڪري ته ڏهن ۾ سرشٽ شيوا اهائي آهي جا گروءَ کي وڻي.

١١ آڪٽوبر

راءِ صاحب هرنارائڻ جن سخت بيمار آهن. حضور جن اڄ
هنن کي ٢-٣ دفعا ڏسڻ ويا ۽ سندن واجهن عزيزن کي تاڪيد
ڪيائون ته راءِ صاحب جو ڌيان موهه ۽ ممتا جي ڳالهين ۾ نه
ڇڪيو. ائين نه ٿئي جو هيڏي شيوا ڪانپوءِ به انت سمي
هنجي آتم ڪلياڻ ۾ ڪو وگهن پوي.

اڄ هڪڙو خط گرمکيءَ ۾ مظفرپور جي پرسان ڪنهن ڳوٺ
مان آيو جنهن ۾ لکيل هو ته ستسنگين جي هڪڙي ڇوڪري
کي دل جي بيماري هئي. حضور جن کي عرض ڪيائون ته
هنن صلاح ڏني ته ڊاڪٽر جو علاج ڪرايو. علاج ڪرڻ سان
اها بيماري ته لهي وئي، پر وري ڳلو بند ٿي ويس. جڏهن
ڏيري درشن لاءِ آيا ۽ عرض ڪيائون ته ستگرو وري صلاح
ڏني ته ڊاڪٽر جو علاج ڪرايو. اهڙيءَ بيماريءَ ۾ فائدو ٿيو
ته وري هسٽيريا ٿي پيس. ماڻهن چيو ته ڀوت جو اثر اٿس
۽ ڪنهن ڀوتن ڪڍڻ واري کي وٺي آيا. جڏهن ڇوڪريءَ
کي سندس مرضيءَ خلاف جهاڙڻ لاءِ ڇڏيو ويو ته حضور جن
ڇوڪري کي درشن ڏئي چيو ته جهاڙڻ جي ڪا ضرورت
ڪانهي. ڊاڪٽر جو علاج ڪرايو ۽ جڏهن ائين ڪيائون ته
ڇوڪري ٺيڪ ٿي وئي.

جڏهن رات جو حضور جن راءِ صاحب وٽ ويا ته حڪم
ڪيائون ته سار بچن مان هي ٻه شبد:

"ڌام اپني چلو ڀائي پرائي ديش ڪيون رهنا."

9 آڪٽوبر

ڪالهه راءِ صاحب هرنارائڻ جن جي ٻاري ۽ ٻار آيل ته هو
ٻيهرش آهن. انهيءَ ڪري حضور جن اڄ صبح جو ڏيوي لاءِ
روانا ٿيا ۽ رات جو اُتي پهتا.

10 آڪٽوبر

راءِ صاحب جي حالت ڪافي نازڪ آهي. هنکي پيشاب
۽ دل جي تڪليف آهي. حضور جن فرمايو ته راءِ صاحب جي
جنم جنمانتن جي سنچت ڪرمن کي صاف ڪري پوءِ هنکي
وٺي وڃڻو آهي ۽ اهي ڪرم اچي ختم ٿيڻ لئي ويٺا آهن.
ظاهري ته راءِ صاحب کي تڪليف آهي پر در اصل ستگورن
جي مٿس وڏي مهر آهي.

شمس تبريز انهيءَ بابت ۾ مثال ڏيندي پنهنجي ديوان
(پستڪ) ۾ لکيو آهي ته مالڪ غالبجي کي اڪٽ الهيءَ لاءِ
هٿيدا آهن ته انجي سڀ مٽي ۽ ڌر اڪري رچي.

شام جو 6 بجي ستسنگ ٿيو جنهن ۾ سار بچن مان،

”هنسني ڪيون پيوي آر پالي،
ساگر چمر پرا گهٽ پيئي، پيوو سورت ٿالي.“ ۽
”هنسني چالو دود اور پيالي.“

۾ شبد ڪنيا ويا. ستگورن فرمايو ته هن دنيا جون لذتون
۽ وشيه وڪار پاڻي آهن ۽ شبد جو رس کير آهي. هنسني
يعني گورمک آتما هن دنيا جي لذتن کي ڇڏي ۽ پنهنجي
اندرين کي روڪي، اندر وڃي نام روپي کير پيئي ٿي.
اڳتي ستگورن فرمايو ته جيڪا شيوا ستگوروءَ کي منظور
هجي ستسنگيءَ کي اها ڪرڻ گهرجي ڇاڪاڻ ته پنهنجي مرضيءَ
مطابق ڪيل شيوا سان ستگورو خوش نه ٿيندو. ڪي ستسنگي
گوروءَ لاءِ ڪپڙو ۽ ڪي مٺائي وغيره کڻي ايندا آهن پر ڇاڪاڻ

پوءِ پوري ٽيڻ کان پوءِ ارداس ۽ پڙهي وئي پر انهيءَ ۾

"سڀ سکن کو حکم هئه گورو مانيو گرنت"

۽ "گورو گرنت کو مانيو پرگهٽ گوران کي ديهه

جا کا هردا شڌ هئه کوج شبد ميں لي."

اهو شبد جو حصو نه پڙهيو ويو ڇاڪاڻ ته نه اهو گورو گرنت صاحب ۾ لکيل آهي ۽ نه ان جو ذڪر دسم گرنت ۾ ٿيل آهي. جي انهن مڃيو به وڃي ته گورو گرنت صاحب گورو آهي ته گوروءَ جو حڪم مڃڻ سک جو فرض آهي. گورو گرنت صاحب جي پتري پتري ۾ شبد ابياس جي تاڪيد ڪيل آهي. انهيءَ ڪري سک کي جڳائي ته انهيءَ شبد ابياس جو طريقو ۽ جڳتي سکي انجي ڪمائي ڪري، گرنت صاحب ۾ صاف لفظن ۾ اپديش ٿيل آهي ته صرف پاٺ ڪرڻ سان مڪتي نه ٿيندي جهڙوڪ:

"پڙهيئي جيتي آرجا پڙهيئي جيتي ساس،

نانڪ ليکي اڪ گل هور هومي جکن جاک."

پوءِ کان پوءِ حضور جن ٻاهر لفرڃ لاءِ نڪتا ۽ گفتگو ڪندي فرمايائون ته مان پرماتما جو شڪر ڪيانتو جو منهنجو اولاد نيڪ ۽ لائق آهي ۽ سيئي پنهنجي پيرن تي بيٺل آهن. پنهنجو گذر بسر ڪندي ساڌ سنگت جي به شيوا ڪن ٿا. منجهن ڪي به برائون عادتون ڪونهن جيئن عام طور زميندارن جي ٻارن ۾ ڏسڻ ۾ ايندڙون آهن. جيڪو ساڌو پنهنجي روزي ڪمائي لوڪن کي نيڪ هدايت ڪريٿو سوئي اصلي ساڌو آهي. ڇاڪاڻ ته ٻين کان وٺي کائڻ سان پڳتي ڦلدائڪ نٿي ٿئي. اهڙو ساڌو جنهنجي ٻه گهر رهيٿو الي ڪيس گهر وارن جي مرضيءَ مطابق رهڻو پوي ٿو پر جيڪو پاڻ ڪمائي کائي ٿو سو آزاد رهي ٿو.

لڳي حضور جن اها ڳالهه وٺ. اجازت ــ کان
حضور جن) کان ــ اجازت ورتي. ۽ حضور جن کي
جي. ڇولي ڇڏڻ کان ــ چار ڏينهن اڳ ۾ حضور جن کي ڇوٽا روڪيو.
اراض اي ڇپائڻ ته اوهين مون کي وچڻ کان ڇوٽا ڏي لــ ان
آخر حضور جن هندي واپس وڃي ڪرس اجازت ڏي لــ ان
وقت تي سندس سرت الدر لڳي وئي. ۲۸ ڪلاڪ لڳاتار
الدر رهي، سندس جوالي جوت ۾ سمائجي وئي.
وڏي ڀاڳوان استري هئي جو پنهنجي پتيءَ جي هٿن ۾
ڏيري ڇهڙي پوار استان لي، مالڪ جي پرام ۽ پيار ۾ ڇولو
ڇڏيائين. ستسنگ کان پوءِ سڀني سنگت لاءِ حضور جن جي
صاحبزادن ڪاڏي جو عمدو پربند ڪيو.
سڪندرپور ۾ حضور مالڪن جو پنڌارو ۷ آڪٽوبر ليندو.
الهيءَ ڪري حضور جن ۳ تاريخ هتان روانا ٿي ۵ تاريخ
الي پهتا.

۷ آڪٽوبر

مرڪي، امرواپور، جلندر ۽ اين شهرن مان مهمان ڪافي
تعداد ۾ هتي آيل آهن. حضور جن سڀني مهمان جو سواگت
ڪيو. ۱۲ بجي مهمان کي ڪاڏو ڪارائي پوءِ سنگت ۽ غريب
غربن کي ڪارايو ويو. شام جو ۵ بجي ستسنگ ٿيو جنهن
حضور جن فرمايو ته روحاني ترقيءَ بنا رضا تي رهي ر
ڏکيو آهي بلڪ ناممڪن آهي. غريبي دک ۽ سنگت
اهوئي مالڪ جو شڪر ڪري سکيو جنهن روحاني تر
حاصل ڪئي هوندي. آخر ۾ حضور جن فرمايو ــ مهم
اها هدايت آهي ته هر ڪو پنهنجي پنهنجي ڌرم ۾ ر
سرت شبد جو اڀياس ڪري. ڌرم بدلڻ سان پرماتما تائ
بلڪ گوروءَ جي مدد ۽ سرت شبد جي اڀياس ڏريعي
الڪ جو ميلاپ ممڪن آهي.

آهي. انهيءَ ڪري ٻارڙوءَ جي ٻچڙيءَ طرف لڳيئي نٿو؛
سمورن وقتن ۾ ڪيترن قسمن جا ڦرنا پيدا ڪري ٿو. هر موت
کان پوءِ جيو کي ڌرمراءِ وٽ پيش ڪيو وڃي ٿو جو هن کي
پوءِ ٻيءَ جون ۾ اڳلاڙو ڇڏي. مطلب ته اول نمبر بدمعاش
وانگر هن کي هميشه هٿڪڙي لڳي رهي ٿي. جڏهن ڪا
آتما ستگور کان اپديش وٺي ڪمائي ڪري مٿين منڊلن ۾
وڃي ٿي ته هن کي ڏسي ديوي ديوتائون رشڪ ڪن ٿا
ته جيڪر اسين به منش ديهه ۾ هجون ها ته ڪمائي ڪري
انهن وانگر مٿي وڃون ها. ڇاڪاڻ ته ديوي ديوتائون صرف
پنهنجي شڀ ڪرمن جو ڦل ماڻي رهيا آهن ۽ هنن جو ڌيان
ڀڄن بندگيءَ ۾ نه، صرف عيش عشرت ۾ آهي. پر اسين
اهڙا عجيب عقل وارا آهيون جو انهن ديوي ديوتائن کي پيا
پوڄيون. آخر ۾ حضور جن فرمايو ته جڏهن باباجي مهاراج جن
اهو فيصلو ڪيو ته ڪانئن پوءِ مون کي ڪم ڪرڻو آهي تڏهن
۱۸۹۸-۱۸۹۹ ۾ مون کي حڪم ڏنائون ته هاڻي تنهنجي لاءِ
گرهستي جيون نه آهي. پوءِ باباجن ماتاجن (حضور جن جي
ڌرمپتني) کي گهرائي پڇيو ته تنهنجو ڪهڙو خيال آهي.
جنهن لاءِ هن جواب ڏنو ته توهانجو حڪم ست وچن ڪري
مڃيندس. منهنجو به انهيءَ طرف خيال ڪونهي. انهيءَ ڳالهه
کي ۴۵-۴۶ سال ٿيا پر هن ڪڏهن به مون کي پتي ڀاو سان
نه ڏٺو ۽ نڪو مون ڏانهس استري ڀاو رکيو.
سڄي عمر گروءَ جي حڪم کي نباهيائين ۽ گذريل پنجن
سالن کان سندس هن دنيا مان وڃڻ جي خواهش هئي.
دراصل اهي ۲ سال مون ئي کيس روڪي رکيو هو ته پنهنجي
پنهنجي پوٽن جي شادي ڏسي وڃي. اندر ۾ جڏهن باباجي
مهاراج جن کي عرض ڪندي هئي ته هاڻي وٺي هلو ته باباجن
جواب ڏيندا هئا ته اسان کي ڪو اعتراض ڪونهي پر بابوجن

باب پنجويهون

ڏلهائوسيءَ جو ڏورو، ماتا ڪشن ڪور جو ڀوڳ ۽ راءِ صاحب هرنارائڻ جن جو چولو ڇڏڻ

٢٣ سيپٽمبر ١٩٤٤

صبح جو حضور جن ڏلهائوسيءَ لاءِ روانا ٿيا ۽ اٽڪل ١٢ بجي اتي پهتا. هتي ڪافي ٿڌ آهي. رات جو ڳالهه ٻولهه ڪندي حضور جن فرمايو ته باباجي مهاراج جن جي جوتي جوت سمائڻ کان پوءِ به پاڻ ڪافي عرصي تائين نام دان نه ڏنائون. هڪ دفعي حضور جن آگري چاچاجي مهاراج جن وٽ ويا ۽ اُتي ٽي چار هفتا لڳاتار انهيءَ ئي ڳالهه تي بحث ٿيندو رهيو. چاچا جن بار بار حضور جن تي زور ٿي ڀريو ته نام ڏيو. پر حضور جن اهين چوندي انڪار ٿي ڪيو ته مون کان اهو بوجهه کڻيو نٿو ٿئي. توهين ٻئي ڪنهن ساڌوءَ کي ان ڪم لاءِ موڪليو. تنهن تي چاچا جن مهاراج جن کان پڇيو ته توهين مون کي ڪهڙي ڀاونا سان ٿا ڏسو؟ حضور جن جواب ڏنو ته مان توهان کي حضور سوامي جي مهاراج جن جو ننڍو ڀاءُ ٿو سمجهان ۽ ڇاڪاڻ جو باباجي مهاراج جن ۽ توهان جو هڪ ٻئي ۾ گهرو پريم هو انهيءَ ڪري توهان کي باباجي مهاراج جن جو روپ ڪري سمجهان ٿو. انهيءَ تي چاچاجي مهاراج جن فرمايو ته پوءِ توهان کي اسان جو چوڻ مڃڻو ٿي پوندو ۽ هاڻي نام ڏيڻ شروع ڪيو. حضور جن پوءِ اسان کي چيو ته نام ڏيڻ کان پوءِ به سندن من تي تيستائين بار

۽ سماج ڀلا ھنجي واسطي ٿي ھوندي آھي پر جي پنھنجي
ڀلا مان اين کي حصو ڏئي ته سندس مرضي. ”بارہ ماہ“
جي شبدن مان پھرين اين ۾ ٻئي آکاڙ ۽ ساوڻ ۾ دنيا جي
ماڻھن جي حالت بيان ڪئي وئي آھي. جڏھن ٻالڪ ماءُ جي
گرڀ ۾ ھوندو آھي ته ھنکي جنمن جنمن جي خبر ھوندي
آھي. ان وقت ھو پرماتما کي پڪاري چوندو آھي ته جي
مونکي ھن نرڪ مان ٻاھر ڪڍندين ته مان سواس سواس
۾ تنھنجو نام جپيندس. پر جيئن ئي ماتا جي گرڀ مان نڪتو
ته مايا جي پرڀاو ڪري سڀ ڪجھ وسري ويس ۽ دکن
اچي چئني طرفن گھيريس. ڪڏھن بک ڪڏھن پياس ۽
ڪڏھن بيماري، ڳالھائي سگھي ڪونه، ماءُ پيءُ حيران، بيماري
ھڪ، دوا ٻي، سور ڪن ۾ ته ڏيس ٿا جلاب، مطلب ته
دک ۾ دک. وري جڏھن ٿورو وڏو ٿئي ٿو ته ھي چاھي ٿو
ته سڄو ڏينھن نينگ ٽپا ڏيان پر مائٽ چاھين ٿا ته پڙھي.
جوانيءَ ۾ ڪام ھنکي حيران ٿو ڪري. شادي ٿي، ڇاوس
ٻار ته روزگار جي پريشاني. جي پورب جنم جي شڀ ڪرمن
جي ڪارڻ ڌن ڪمائين ته واہ نه ته ڪٿي وانگر پيسي
خاطر در در نوڪرون ڪائيندو. گھر جي خرچ سان پھچي نٿو
سگھي ۽ جيئن ڪٽنب وڌي وڌندو ٿيئن خرچ به وڌي
وڃندو. ڪڏھن ڇوڪرن جي پڙھائيءَ جو فڪر ته ڪڏھن
ڇوڪرين جي شاديءَ جو فڪر. انھن ڪندي پيرو اچي
ويو. مطلب ته دنيا جي پرپنچن ۾ ڦاسي ڪڏھن پرماتما جي
ڀڳتي ڪانه ڪيائين ۽ نتيجو اھو ٿيو جو انت واري جمدوت
پڪڙي ويس. ھا جي جيو کي سٽگورو نام دان بخشي ۽ ھو
ھنجي جي ٿوري گھڻي ڪمائي ڪري ته انت سمي جيڪر
سنڀال ٿئيس بادون (بدي) جي مھڙي ۾ سوامي جن فرمايو
آھي ته دنيا جي جيون کي ٽن قسمن جا دک لڳل آھن.

سمرن پڪو ٿي وڃي ته هلندڙ گاڏيءَ کي بيهاري سگهجي
ٿو. ستسنگي جي ويچار ڪري ته فلاڻي کي نام ملي وڃي
ته انهيءَ ۾ ڪو هرج ڪونهي. اهڙي حالت ۾ هن کي پرام
پيار سان سمجهائجي ۽ جي هن جي دل ڪري ته هن کي نام
وٺي ڏجي. جي ڪنهن کي زبردستي نام ڏيارو ته هن جا
ڪرم پاڻ تي کڻڻا پوندا. جيڪڏهن ڪو ستسنگي دل ۾
اها پرارٿنا ڪري ٿو ته فلاڻي شخص کي نام ملي پر جي
انهيءَ ماڻهوءَ جا ڪرم اهڙا آهن جو مالڪ ان کي نام ڏيڻ
نٿو چاهي ته پوءِ هنجي پرارٿنا مان فائدو نه ٿيندو. پر اهڙو
ارادو رکڻ ڪو خراب ڪم ناهي. تنهنجي گهر وارا انهيءَ
طرف لڳن يا نه پر تون پنهنجو ڀڄن ڪنهن به حالت ۾ نه ڇڏج
چاهي ڪٽي سڄي زندگيءَ ۾ پڙدو نه کلي. سمرن ٿي خاص ساڌن
آهي ۽ سمرن جي ذريعي ٿي ساڌڪ اندر وڃي سگهي ٿو.

٧ سيپٽمبر ١٩٤٤

اٽڪل ١٥ ڏينهن جي بيماريءَ بعد اڄ شام جو ٤½ بجي
حضور ماتا (ماتا ڪشن ڪور) چولو ڇڏيو ۽ ست لوڪ سڌاري.
جڏهن مون ٥ سيپٽمبر تي سندن آخرين درشن ڪيو ته
اهتري قدر ڪمزور ٿي ويئي هئي جو ماڻهن کي سڃاڻي
نٿي سگهي. انهيءَ کان پوءِ ڪجھ ڏينهن سندس ڳالهائڻ بند
هو. ٥ سيپٽمبر حضور جن هنکي اندر درشن ڏنو ۽ گذريل
٣-٤ ڏينهن کان هوءَ حضور جن کي اهوئي عرض ڪري رهي
هئي ته مونکي هاڻي هن دنيا مان وٺي هلو. ٥ تاريخ
حضور جن کيس چيو ته چڱو هاڻي پنهنجو ڌيان اندر رک. بس
انهيءَ کانپوءِ سندس ورتي اندر ٿي رهي. سياءَ جي سرل ۽
سادي ۽ سدائين پيئي مشڪندي هئي. سڀني ستسنگين
سان مٺ محبت جو وهنوار ڪندي هئي. انهيءَ ڪري،
سندس چولو ڇڏڻ تي سڀني کي گهرو شوڪ ٿيو.

واٽ مسافرن ۾ هڪڙي پاسي مڙدا پئي سڙيا ۽ ٻئي پاسي ڪي
ايڪتاري ساڌو پنهنجي روٽي لاهڻ جي ڌن ۾ لڳا پيا هئا ۽
ڪي گهوڙا پنهنجي وڪري ۾ مست هئا. اهي ماڻهو
جيڪي مسافرن جي ارمان رهن ٿا، ان لاءِ روح واڙو ۽ مڙدن
جو جاڻا ڪاٻ، اهميت ناهي رکي. "دنيا آهي ڌرلڳي بابا."
حضور جن اٽڪل ١١ بجي رات جو ڏاري پهتا.

٦ سيپٽمبر ١٩٤٤

اڄ شام جو جيڪو پورن لاءِ نئون وڻاٽ لڳيو آهي انهي
ستسنگ ڪري انجو مهورت ڪيو ويو ۽ پرساد ۽ وراهيو ويو.

حضور جن،

"گرو چرن گرهه مهري آئي
پاڪ ميري سولي ڏئي جڳائي."

شبد جي وياکيا ڪندي سنگتون فرمايو ته گروءَ جا چرڻ
گهر ۾ اچڻ جو مطلب آهي ته جڏهن شش اڀياس ڪري تارا
سج ۽ چندرما جي منڊلن کي طئه ڪري ٿو ته هن جي اندر
سنگروءَ جا نوري چرڻ پرگهٽ ٿين ٿا ۽ سندس سنڌ قسمت
جاڳي ٿي. جڏهن سنگرو پنهنجي شيوڪن کي اوچن روحاني
منڊلن ۾ وٺي وڃي ٿو ته ٽريا پد، برهم ۽ پار برهم جا هنس
(آتمائون) لڳي ٿين ٿا ته جن کي سنگرو مليو آهي سي مٿي
پيا وڃن ۽ اسين هيٺي لڳي ويا آهيون. اهي هنس صرف
پنهنجي پنهنجي منڊل جي سولهن ۽ سوڀيا واسطي آهن ۽
مٿي نٿا وڃي سگهن.

جن کي هن دنيا ۾ پوري گروءَ جي شرڻ ملي ٿي سي
سچکنڊ کان مٿي اناهي دش تائين وڃن ٿا. رشي منيٰ
ديوي ديوتائون سنسگين کي مٿي ويندو ڏسي سگهن ٿا ته
جي انهن کي مدش ڏاهه هجي ها ۽ سنگرو ملي ها ته هو.

... کيون پوء لوهار
لوهان ۽ گهٽيءَ ۾ لبرٽ بالرائون کين پوءِ لوهان تان پائرن
ر لوهان ۽ گهٽي ۾ جواب ڏنو تہ مون لوهان تان پائرن ڏنءِ
حال ڇو نيو؟ هن جواب ڏنو تہ ... پاڻ کي ڏنءِ
راڻي سڄي ملڪيت لوهان جي ۽ مون کان اڳ
ري ۽ مان هنجي طرفداري ڪندو هوس ۽ مون کان وصيعت
وشيءَ جي حالت ۽ هن پنهنجي تالي مون کان وصيعت
ڪرالي. جي لون چاهين تہ مان هن کي سڀني ۽ وڃي ڇران
سيني پالرن کي پنهنجو حصو ڏي. لنهن لاءِ مون جواب
ڏنو تہ مولڪي هاڻي پوري گوروءَ نام روپئي دولت ڏني
آهي مولڪي اسيءَ ڪنهن چيز جي ضرورت ناهي. پوءِ مون
عرض ڪيو تہ مون ۽ جيڪي ڪميون ۽ ڪمزوريون آهن سي
الداو. ستگورون فرمايو تہ لو ۽ صرف اها ڪمي آهي جو لون
ڪورت ۽ سرشتيدار آهين. جي رشوت وٺڻ ڇڏي ڏني تہ
سولو ئي پوان. ۽ جواب ۽ حضور جن فرمايو
هڪ ستسنگيءَ جي سوال جي جواب ۽ سرڳ انهيءَ
تہ ڪاڻي طرف ڪال جي چار آهي. سب لوڪ ۽ سرڳ انهيءَ
پاسي آهن ۽ انهن ديشن ۽ جوڳي ۽ ڏسڻ ۽ ايندا آهن پر الان
متين ميدان ڏانهن ڪوبہ مارڪ ڪرلوي. ساڄي طرف وڏا
وڏا شهر آهن ۽ انهيءَ پاسي سرت شبد جا ايباسي نظر ايند
آهن. پر سنتن جو رستو وچون آهي جنهن کي سکمن يا شا
وڳ چئجي ٿو. اهو رستو سڌو سچکنڊ تائين وڃي ٿو. ساڄ
طرف سنت مهاتما سير ڪرڻ واسطي ايندا ويندا آهن.

۵ سيپٽمبر ۱۹۴۴

ڪلهہ هڪ برهمي ستسنگي سردار جوڳسنگهہ جو
ديهانت ٿيو. انهيءَ جي باري ۾ حضور جن ڪ
اڳيئي اشارو ڪيو هو تہ هو وڃڻ وارو آهي. اڄ ص
... حضور جن جي موجودگيءَ ۾ هن جو ستسنگا

جو حال ڏسڻ ويا ۽ مان به ستگورن سان گڏ ويس. هن کي
ڏسي ستگورن فرمايو ته هن جي سرت تمام مٿين منڊلن ۾
پرواز ڪري رهي آهي ۽ واپس اچڻ چاهي. هن جي
آنند ۾ ڀنگ وجهڻ ٺيڪ ناهي. جڏهن سندس آتما شرير ۾
واپس ايندي ته پوءِ هنکان حال احوال پڇجو. اڄ جڏهن هنجو
خيال شرير ۾ آيو ته هن پنهنجو سڄو اندر جو حال ٻڌايو ۽
چيائين ته ١٢ سال خوب محنت سان اڄن سمرن ڪيم پر رس
ڪونه آيو. هاڻي آنند اچي رهيو آهي.

اڄ نيپال ۾ گجرات جي هڪ ستسنگيءَ جي هيءَ چٺي
آئي.

”پرم دیالو ڪرپالو سري حضور ستگورو مهاراج جي راڌا
سوامي. هٿ جوڙي ونتي آهي ته ٢٧ آگسٽ جي ستسنگ
۾ مان حاضر هوس. ستسنگ جي سماپتيءَ کان پوءِ مون ڪجهه
عرض ڪرڻ ٿي چاهيو پر توهان فرمايو ته ڪڏهن اڳي
وقت ٻڌائج. مان انهيءَ ڏينهن واپس آيس ۽ توهان
اڳيان پنهنجي دل جو حال رکي نه سگهيس جو هيٺ لکي
رهيو آهيان.

٢٠-٢١ آگسٽ جي درمياني رات جو منهنجو دم گهٽجي
ويو ۽ مونکي جمدوت ڏسڻ ۾ آيا جن جي هٿن ۾ ڏنڊا هئا.
مونکي جڏهن سمرن ياد آيو ته جمدوت هليا ويا ۽ توهانجو
درشن ٿيو ۽ توهان چيو ته پتا! ڊڄ نه. توهين مونکي خود
ڌرمراءِ جي دربار ۾ وٺي ويا جتي پتو پيو ته غلطيءَ مان
مونکي جمدو [illegible] ڻ آيا [illegible] مون توهان کي عرض ڪيو
[illegible] هي ته نرڪ ۽ سرڳ ۾
ته [illegible]
[illegible] نهن کان وٺي پوءِ نرڪ
[illegible] ي گهور نرڪ ۾ پيل ڏسي

ڪرڻ نہ ڪپي. مولانا روم صاحب بہ فرمايو آهي تہ شش جي جنم وٺڻ کان اڳ بہ ئي گوروءَ کي هن جي پوري ڄاڻ هوندي آهي.

"پيش از زادن تو سالها، ديده باشندت بچندين حال ها."

پر تنهن هوندي بہ ستت پردي پوشي ڪندا آهن ڇاڪاڻ تہ جي ائين نہ ڪن تہ جيڪر وٽن ڪوبہ وڃي لاڀ وٺي نہ سگهي. تنهن ڪري سنسڪيءَ کي جڳائي تہ غريبي ۽ بيماريءَ ۾ بہ گوروءَ جو شڪر ڪري ڇاڪاڻ تہ گورو هن جي ڪرمن جو قرض لاهي کيس صاف ڪرڻ چاهي ٿو. اهڙي حالت ۾ ناراض ٿيڻ ۾ سنسڪيءَ جو نقصان آهي. گورو آرسيءَ وانگر آهي. جيڪڏهن ڪو عيب جوئيءَ جي خيال سان هن وٽ ايندو تہ پنهنجو نقصان ڪندو. جيڪڏهن پريم پيار سان ويندو تہ سندس هردو نرمل ٿيندو.

حضور جن شيرسنگهہ سوار جي وارتا ٻڌائي تہ ڪيئن هڪ ٻئي هن جا، امانت طور رکيل ٥ هزار روپيا هن جي وارثن کان اڪائي پاڻ کائي ويو. ليڪ شيرسنگهہ هن جو پٽ ٻڌجي آيو. اهي پيسا وصول ڪري جوانيءَ ۾ ئي مري ويو ۽ مرڻ وقت ڇٽي ويس. تہ مان اهوئي شيرسنگهہ سوار آهيان. انهيءَ کان پوءِ ڊاڪٽر ايشرسنگهہ پنهنجي گذاري واري پٽ سوهن جو داستان ٻڌايو تہ جڏهن هو پيدا ٿيو تہ حضور جن هن کي چيو تہ ٥ هزار روپيہ سوهن جي نالي رکائي ڇڏ ۽ جڏهن سوهن کان وڏي ڪڪيءَ جي شاديءَ لاءِ جمع ڪرائڻ لاءِ عرض ڪيم تہ فرمايائون تہ هن جي شادي اسين پاڻ ڪنداسين. اها ڪڪي تہ ننڍي هوندي ئي گذاري وئي ۽ جڏهن سوهن بہ بياس نديءَ ۾ ٻڏي مري ويو تہ منهنجي زال ڏاڍو رنو. تنهن تي ستگورن کيس چيو تہ سوهن وري اچي ويندو پر انهيءَ هوندي بہ جڏهن سندس روح راڙو بند نہ ٿيو تہ

إنسان پنهنجي زندگي روپي ڪشتيءَ ۾ چڙهي ۽ پاڻ جو وکر
ڀري سنسار روپي ساگر ۾ وهندو پيو وڃي. هن جي ڪشتيءَ
جو نه ملاح آهي ۽ نه ونجهه. سمنڊ به اٿاهه آهي جنهن جي
ڪنارن جو ڪو پتو ڪونهي. هزارين لکين سال لڙهندي
گذري ويا، جيڪڏهن ڪو پورو گرو ملي وڃي ها ته پار
اچي وڃون ها.

شام جو نه ستسنگ ٿيو. جڏهن کان پوءِ ٨ بجي رات جو
ڏيري پهتاسين.

٣ سپٽمبر

شام جو حضوري باڳيءَ مان،
”گرو کي موج وهو لم ڏار، گرو کي رضا سنڀالو يار.“
شبد جو ارٿ ڪندي ستگورن فرمايو ته شش کي گروءَ جو
امتحان نه وٺڻ گهرجي. جيڪڏهن ڪو ٻاراڻي ڪلاس ۾
پڙهندڙ شاگرد ايم. اي. پاس ڪيل استاد جو امتحان وٺڻ جي
ڪوشش ڪري ته اها هنجي مورکتا چئبي.

مولانا روم صاحب فرمايو آهي.

”مريد شيخ را امتحان کند او خر است“

پوءِ حضور جن حضرت خضر ۽ موسيٰ جي وارتا ٻڌائي ته
حضرت خضر ٽي اهڙا ڪم ڪيا جن جو اصلي راز موسيٰ
سمجهي نه سگهيو. هڪ ته ڪنهن يتيم جي ٻيڙيءَ کي ٻڏي
ڇڏيائين، ٻيو ڪنهن نيڪ ماڻهوءَ جي هڪ ننڍي پٽ کي
ماري ڇڏيائين ۽ ٽيون ڪنهن ڪرندڙ ديوار کي بنا اجوري
سڌو ڏيهين ٽارو هٿي ٺاهيائين. ستگورن فرمايو ته جڏهن
ڪو سمجهه وٺ وڃي ٿو ته ڏسڻ سان ٿي هن کي الهيءَ جيو
جو شروع کان آخر تائين سمورو احوال معلوم ٿي وڃي ٿو.
الهيءَ ڪري سمجهه جيڪي ڪري ان تي ڪنهن کي اعتراض

فرمائين ٿا ته من جو ڇوڙڻ ۽ مٿو ڦاڪ الڳي ورتي ڪم ڪرائو
پر اهو آئي مشڪل آهي. جنهن ڪنهن سو سمجهو دنيا مان
بازي کٽي وئو.

۲ سيپٽمبر ۱۹۴۴

صبح جو ۸½ بجي زوالا لڳي ۱۰ بجي گرنٿ پڙهاسين.
جتي حضور جن ستسنگ فرمايو،

”جڳ مين گهور اندهيارا ڀاري،
تن مين نام کا پسارا.“

۽ ٻيو گرنٿ صاحب مان،

”ٻڪ بوهٿا لا ديا ڏيا سمند منجهار.“

شبدن جي وياکيا ڪندي فرمايائون ته آتمائون پنهنجي ڪرمن انوسار چوراسي لک جونين ۾ ڀٽڪن ٿيون ۽ عام طور گنهن جي ڀوڳڻ کان پوءِ منش جنم جو وارو ايندو آهي. مولانا روم صاحب به پنهنجي مثنويءَ ۾ لکيو آهي ته پٿرن مان نباتات ۾ آيس، پوءِ حيوانات ۾ ٿي آئيس، کان پوءِ منش جون مليم. منش جنم چوراسيءَ جي چڪر مان نڪرڻ جو موقعو آهي. سو ڪيئن؟ جڏهن ڪنهن پوري ستگروءَ وٽ وڃي ان کان سرت شبد يوگ جي ابياس جو طريقو سکي پنهنجي اندر انحد شبد کي پڪڙي مٿين روحاني منڊلن ۾ پهچي. انسان جي مستڪ ۾ پرماتما سڀني ڪنهن برهمنڊن جو نمونو رکيو آهي. شاسترن ۾ لکيل آهي ”جو پنڊي سو برهمنڊي“. مسلمان فقير انساني جسم کي ”عالم صغير“ سڏين ٿا جو عالم ڪبير (برهمانڊ) جو نمونو آهي. انگريزيءَ ۾ انهيءَ کي Microcosm ۽ Macrocosm چون ٿا. شبد کي پڪڙڻ لاءِ من ۽ اندرين کي وس ڪرڻ ضروري آهي. انهيءَ شبد ۾ سندر مثال ڏيئي گرو صاحب اپديش ڪيو آهي ته هرهڪ

لاءِ اوچو آهي. شري ڪرشن ڀڳوان ڀ. گيتا ۾ ارجن کي
اُپديش ڪيو آهي تہ سڀ ڪرم ڌرم ڇڏي منهنجي شرڻ ۾
اچ تہ مان توکي سڀني پاپن کان مُڪت ڪندس. اهڙن ڪرڻ
آسان آهي پر شرڻ وٺڻ مشڪل. ستگورو فرمايو تہ شرڻ ورلي
گورو انگد صاحب. جڏهن هو پنهنجي پالڻهار سان گڏ ڏاڍي
جي درشن لاءِ وڃي رهيا هئا تہ رستي ۾ گورو نانڪ صاحب
جو ستسنگ ٿي رهيو هو جو هُنن اهڙو موهت ٿي پيا جيئن
پروانو جوت کي ڏسي فدا ٿيندو آهي. اها حالت ورلي
پراڻين جي ٿيندي آهي ۽ انهن کي ئي پرمارٿ جو خزانو
سيتگورو بخشيندو آهي ان کان پوءِ گورو ارجن صاحب جن
جو مشهور شبد ساون کي چيتڻ ڪيو ويو. ساون جو مطلب
آهي منش جنم ۽ چيتڻ جو ارٿ آهي بيدارن جي ڪشتي.
گورو صاحب جو مطلب آهي تہ هرهڪ انسان جي اندر ڏاڍي
ڳڻ يعني ستل، سنتوش، وويڪ، ويراڳ ۽ ڪما جو ڪام
ڪروڌ، لوڀ، موهہ، اهنڪار اُسري وڪارن سان هر وقت
مقابلو ٿي رهيو آهي. اڳتي فرمائن ٿا تہ منهنجي جسم روپي
۾ ڏاڍي ڳڻ جي فتح ٿي ۽ هاڻي اندر سک ۽ شانتي آهي.

٢١ آگسٽ

اڄ صبح جو حضور جن ماسٽر تاراسنگهہ کي امرتسر ۾
ڳنڍڻ ويا ۽ شام جو امرتسر ستسنگ گهر ۾ ستسنگ ٿيو.

"گرو جيون تہ سنڀار،
ليرا لرلي بيتا پرم مين."

شبد جو ارٿ ڪندي مهاراج جن فرمايو تہ انسان جو من
ئي هنکي پرماتما کان جدا ڪري ويٺو آهي. من ٿي اسان کي
اندرن جي ڀوڳن ۾ ڦاسائي ويٺو آهي ۽ پوري گوروءَ کانسواءِ
من جي چالاڪين کان بچڻ ناممڪن آهي. سوامي جي مهاراج جن

٢٦ آگسٽ ١٩٤٤

اڄ صبح جو حضوري ٻوليءَ ۾ هان،

"ابهي تن دولت لمرلي پايا
ڪومت جمر پدڪا جب ڪايا"

شبد ڪبير وارو اهڙو اوچو اپديش مون ڪڏهن اڳي گرنٿ ٻوليءَ ۾ نه پڙهيو آهي.

٢٧ آگسٽ

"گورمتا الوڪا درسا مون سرس شبد جا ڳي ٻرسا.
ليلا گهٽ ڏڪي ٻاري هوئي سرس گڪن ٻهاري."

شبدن جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو ته دنيا ۾ ٻه مت آهن هڪڙو گور مت ۽ ٻيو من مت. ٻوري گوروءَ کان هدايت وٺي اڀياس ڪرڻ گور مت آهي باقي دنيا جا عام مت متالتر سڀ من مت جي دائري ۾ آهن. ٻورو گورو پنهنجي شش جي آتما کي شبد يا نام سان جوڙي ٿو ۽ پوءِ هو اڀياس دواران متين روحاني منڊلن جا نظارا ڏسي ٿو. الهن سوکيم ۽ ڪارڻ لوڪن ۾ اهڙيون ٻرسي رهيو آهي جنهن کي آتما ٻڌي ٿي ۽ الهيءَ ڪري آتما کي ٻهاري ڪوٺيو ويو آهي.

"ٽس دوڪي ڪڙڪي ڪولي" جو اشارو الدر ٽين روحاني مارڪ ڏانهن آهي. ٽريا پد ۾ جڏهن آتما پهچي ٿي ته اڳتي وڃڻ لاءِ رستي ۾ هڪ ٻاريڪ سوراخ آهي. سکمن کي مسلمان فقير شاهه رگ چون ٿا ۽ ٻرا ها ناڙي اکين کان متي ۽ اندر آهي ته ڪ گلي ۾ جيڻي عام ماڻهو خيال ڪندا آهن.

٣٠ آگسٽ

ستسنگ ۾،

"ستگور شرن گهر ميري پياري ڪرم جڪاس چڪائي."

شبد جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو ته شرن جو دوجو

باب چوويهون

ڏيري ۾ رهائش

۲۵ آگسٽ کان ۲۲ سيپٽمبر ۱۹۴۴ع

۲۵ آگسٽ ۱۹۴۴

اڄ شام جو گورو امرداس صاحب جن جو شبد

”نهچل ايڪ سدا سچ سوئي

پوري گور ني سوجهي هوئي.“

ڪيو ويو. چاڪاڻ ته ۳-۲ سک آفيسر امرتسر مان آيا هئا. حضور جن فرمايو ته ستگوروءَ بنا پرماتما نٿو ملي سگهي. ويد برهم مان اُتپن ٿيا ۽ هي ويد انهن کان نيارا آهن. ڏو اصل، برهم منڊل مان ويدن جي ڌُن اٿندي جهمڪي رشين مهاوڪ ڪرليو. انهن ڌنين کي ٻڌي رشين هنن ٻاهرين ويدن جي رچنا ڪئي. گرنٿ صاحب ۾ لکيل آهي ته واڃڪ گيائي ويد پڙهي ادمف مباحثي ۾ ٿي لڳا رهن ٿا ۽ سندن اندر جيڪو شبد روپ ۾ برهم آهي لنهدي لٿا ٻڪڙان چاڪاڻ ته برهم منڊل ۾ ڪارڻ مايا آهي ان واسطي برهم جي مڪتي دائمي ناهي صرف ڪلپ پريت آهي. ۹۹۸ چوڪڙي جڳن جو ڪڙو ڪلپ ٿيندو آهي. (۴۳۲۰۰۰۰۰۰۰ سال)

پنهنجون ڪيترائون ڪوتائون پڙهيون جي اسان سڀني کي
ڏاڍيون وڻيون. هڪ ڪوتا پرماتما جي تلاش متعلق هئي.
اها ڪوتا ٻڌي حضور جن فرمايو ته پرماتما سرو وياپي آهي
پر انهيءَ اوستا ۾ اسانجي ڪابه مدد نٿو ڪري سگهي. نڪي
پاڻ ڪندي اسان کي روڪي ٿو ۽ نڪي مصيبت وقت
اسان جي فرياد جو جواب ڏئي ٿو. پرماتما جو سرو وياپي هئڻ
ائين آهي جيئن کير ۾ گيهه. جيئن ترڪيب سان کير مان گيهه
ڪڍجي ٿو تيئن جڏهن اندر جو ڀيدي گورو ملندو ۽ الکان
نام وٺي ڪمائي ڪري اکين ڪان مٿي شو نيتر تائين پهچبو،
تڏهن پرماتما نظر ايندو. انهيءَ ڪري سڀني شاسترن ۾ گوروءَ
جي ضرورت تي زور ڏنو ويو آهي. ويدن ۾ صرف ست
مارگ جي ڀيرن ان منزلن جو ذڪر آهي.

٢١ آگسٽ

اڄ ستسنگ ۾ ڪبير صاحب جي انهن شبدن جي وياکيا
ڪئي ويئي. شام جو سير ڪندي حضور جن ڪنهنجي سوال
جي جواب ۾ فرمايو ته ترپا پد جون آتمائون ڪڏهن
هن منڊل جي ماڻهن کي ڏکاري ڏينديون آهن پر انهن جو
ڪوبه نقصان نٿيون ڪري سگهن. صرف ڪمزور دل ۽ ڀرمي
ماڻهو گهبرائجي ويندا آهن.

۳ آگسٽ ۱۹۴۴

اڄ صبح جو حضور جن ترلتارن، بابا ديوا سنگهه جن کي بابا بڪاسنگهه جي جاءِ تي گدي نشين ڪري ڇڏيو. اهڙي طرح ٽنهي سٽسنگ ٿيو ۽ پوءِ شام جو ۳، ۴ بجي گدي نشينيءَ جي رسم شروع ٿي. حضور جن بابا ديوا سنگهه جن کي فرمايو ته توهين سنت بڪا سنگهه جي جاءِ تي ڪم ڪريو ۽ هن وانگر سٽسنگ ڪرايو ۽ نام ڏيو ۽ سچي سنگت سان پريم پيار ورتاءُ رکو. پوءِ سنگت کي هدايت ڪيائون ته جهڙي طرح اوهين اڳين مهاتما جو سنمان ڪندا هئا ليڪن هن جو به ڪريو ۽ جڏهن توهين سروج ۽ چندرما اوڪي پار ڪري اندر ويندا ته ڏيري جي سٽسنگين وانگر توهانکي به ٻنهي مهاتمائن جو نوراني روپ ۾ درشن ٿيندو. اهڙي طرح باباجي مهاراج جن جي چولي ڇڏڻ کان پوءِ سٽسنگين کي بابا جن ۽ سندن جانشين حضورجن جو ٻنهي درشن ٿيندو رهيو.

۴ آگسٽ

اڄ فيروزپور ۽ قصور جي دوري لي حضور جن روانا ٿيا ۽ ۹ آگسٽ ڏيري موٽي آيا.

۱۰ آگسٽ

اڄ سنت ديواسنگهه، سنت بڪاسنگهه جا ڦل ڏيري کڻي آيا جي بياس ندي ۾ پرواڻ ڪيا. حضور جن هن کي ٻهراڻ هدايت ڪئي هئي ته توهين مهاتما جي سماڌ نه ٺهرائجو ڇاڪاڻ هو پوءِ سٽسنگي مورتي پوڄا ۾ لڳي ويندا.

۱۳ آگسٽ

حضور جن اڄ ڪالڪا جي بس لاءِ روانا ٿيا. رستي ۾ چلڻ پوريءَ هڪ ڏرمشالا ۾ پرتاب جي ڪاڻ لوسٽر پيٺو. الي. هڪڙو لاهور جو حڪيم گڏيو. هو ڪري ٻ هز ۽ هن

جي ڇڙن ۾ ڪٽي رکندو آهيان. آئينده سال مان اهڙي طرح لوهاڻجي قابوءَ ۾ نہ ايندس.

٢٩ جولاءِ ١٩٤٤

صبوح جو،
”ڪال ني جڳت عجب پرمايا،
مين ڪيا ڪيا ڪرون بکان.“
شبد جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو تہ دنيا جا گهڻا ڌرم ۽ مذهب ڪال ۽ ديال جي ڀيد کان ناواقف آهن. هو ڪال کي ئي پرماتما سمجهي اُنهيءَ جي پوڄا ڪن ٿا حالانڪ ڪال ٽرلوڪي ناٿ آهي ۽ چوٿين لوڪ يعني ست لوڪ ۾ نٿو وڃي سگهي. هو آتمائن کي نہ پيدا ڪري سگهي ٿو ۽ نہ انهن کي ناس ڪري سگهي ٿو. هن ڪئين جڳهہ ڦٽي ڪري آتمائون ستپرش کان ورليون جنکي لن من جي ڦيرن ۾ قيد ڪري ڪڏهن سرڳن ۽ نرڪن ۾ تہ ڪڏهن چوراسيءَ ۾ ڦيرو چڪر ڏياري. ڪنهن کي بہ ستپرس ديال جو پتو ئي لڳڻ نٿو ڏئي ۽ سندس اِها اِڇا آهي تہ آتمائون سدائين سندس دائري ۾ رهن ۽ سندس ٽرلوڪي آباد رهي. سنت ستلوڪ مان آتمائن جي اُڌار لاءِ اچن ٿا ۽ جيون کي اُپديش ڪن ٿا. تہ هي ديس لوهاڻجو ديس ناهي، هيءَ قوم لوهاڻجي قوم ناهي. لوهاڻجي اصلي ديس ست لوڪ ۽ اصلي قوم ستنام آهي. لوهين ڪال جي نگري، جا مايا ۽ ڪرمن جي قانون جو ديس آهي ڇڏي اسان ساڻ گڏ هلو.

٣٠ جولاءِ
صبوح جو ٨ بجي ستسنگ شروع ٿيو. ماهواري ستسنگ جي ڪارڻ ٥٠، ٦٠ هزار سنگت اچي ڪٺي ٿي. ٣١ تاريخ ۽ ١ آگسٽ نام دان ڏنو ويندو.

باب ٽيويهون

ڏيري ۾ رهائش ۽
ڪالوءَ ڏي ٻئي جو دورو

۲۸ جولاءِ ۱۹۴۴ع

حضورن جي جنم ڏڻ ڪارڻ ستسنگ لاءِ ماڻهو لڳاتار اچي رهيا آهن ۽ ڏيري ۾ ڪيترا ستسنگي پنهنجو سامان ورانڊن ۾ رکي ويٺا آهن. جن کي پنهنجا مڪان آهن سي سندن دوستن ۽ مائٽن سان بلڪل ڀريا پيا آهن.

صبح جو ستسنگ سار بچن ۽ گرنٿ صاحب جي شبدن جو ٿيو جنهن کان پوءِ بلسراءِ جي واڳين ڪيرتن ڪيو ۽ هڪڙو شبد جو خاص سڄي سنگت کي پسند آيو سو هو:

”موري ڏن ڇهن لاڳيا پيهي ساون آيا“

شام جو ”ستگرو ڪا نام پڪارو“ شبد ڪيو ويو ۽ انهيءَ ڪالوءَ مختلف شاعرن پنهنجون ڪوتائون پڙهيون. سنگت کي ۽ ڪوتائون ڏاڍيون پسند آيون پر حضور جن فرمايو ته مونکي پنهنجي ساراهه پسند ناهي. توهان ته مونکي خدا جو به خدا ڇڻي آسمان تي چاڙهيو پر مان ته اڃا شيوڪ به نه ٿيو آهيان. جي مونکي ستگرو شيوڪ بنائي ته به. مان جيڪر شڪر ڪريان. مان ته گنهگار بندو آهيان. جڏهن توهين منهنجي تعريف ڪريو ٿا ته مان پنهنجي سرت کي باباجي مهاراج جن

ٿن کي دين کان خارج ڪيو ويجي. انهن مان ڪن حضور جن کي لکي موڪليو ته ڌرمشالا ۾ عربي ۽ فارسي عالم ڪنا ٿيندا ۽ ٿوهين اچي انهن سان بحث ڪريو. حضور جن ته رسائيءَ وارا مهاتما آهن ۽ هو صرف عالم فاضل آهن. هو سمجهن ٿا ته هوئي خدا جي دربار جا پهريدار آهن ۽ سندن اجازت بنا الي ڪير به اتي وڃي سگهي. اها سندس دعوي بلڪل بي بنياد آهي ڇاڪاڻ جو خدا جو عاشق جنهن رستي ٿان وڃي مالڪ سان ميلاپ ڪن ٿا تنهن کان اهي ودوان بيخبر آهن. حضور جن انهن کي جواب ڏياري موڪليو ته کين فرصت ڪانهي ۽ نڪو هو بحث مباحثي ۾ پوڻ چاهين ٿا.

۲۴ جولاءِ

اج ڪالڪ جي بڙ مان حضور جن روانا ٿيا ۽ شام جو جالندر پهتا.

راماسامي جو وارو آهي. حضور جن قريب ٧٠٠ زالن ۽ مردن کي نام ڏنو ۽ سڄو ڏينهن ڏاڍو مشغول رهيا.

٢٠ جولاءِ

اڄ شام جو ٣ بجي ستسنگ ٿيو. مان ڏسي وڏو هرس ٿي هيس ته پهاڙن ۾ زالن ۽ مردن جو جٿو هڪ سمنڊ ٿي نظر آيو. سڄو ميدان ڪچا ڪچ ڀريل هو. رستي تي ڪيترا دڪان به لڳايا هئائون. جٿ مٿاڪ ٻڌي لکيو پيو هو:

"جڳ ۾ گهور اندڌيارا ڀاري"

شبد ڪيو ويو ۽ پوءِ گرانٽ صاحب مان،

"اس غنا ۾ اڪٿ پنداوا." پهري شبدن ۾ اهو ئي اپديش آهي ته پرماتما انسان جي اندر آهي ۽ مڪتيءَ جو مارگ انسان جي اندر آهي. ٻاهر مڪي ڪرم ڌرم سڀ اجايا آهن. انهيءَ مارگ جو ڀيد پوري گروءَ کان ملي ٿو. اڄ ستسنگ هلڻ ٿي ته اڄي ميهن پيو هئي جنهن ۾ پهاڙي مرد ٿوڙي استرين پاڻ سان ڇتريون ڪٽي کڻندا آهن. سڀني وٽ ڇتريون کوليون ۽ مٿان اهي پڻ نظر آيو ڄڻ ڪارا ڪاوا لٽڪيل هئا. سنگت جي مرضي هئي ته ستسنگ جاري رکيو وڃي. پوءِ ستگورن ٽاسي صاحب،

"دل ڪا حجره صاف ڪر جانان ڪي آني ڪي ليئي."

شبد جي وياکيا ڪندي فرمايو ته "شاه رگ" جو مطلب هڪ وار جهڙي باريڪ ناڙي آهي جا پورو گرو اپاس ۾ اندر ڏيکاري ٿو ۽ انهيءَ مان لنگهي اڀياسي مٿين روحاني منزلن ۾ ويندو آهي.

ڪاله حضور جن ڪجهه مسلمان ليڊين کي نام ڏنو جي ڌرمسالا جي ليڊين جا مائٽ هئا. انهيءَ ٿي ڪن مولوين کي جوش آيو ۽ سڀني مرضي ٿي ته جن مسلمانن نام ورتو آهي

حضور مهاراج جن ڪالوءَ جي بـتڙ R

حضور جن فرمايو ته ڪرمن کان بچو ۽ سڀ کان وڏو پاپ
ڪنهن جي دل دکائڻ. خواج حافظ جن فرمائين ٿا ته
ب ڀلي پيءُ، قرآن شريف کي جلاءِ ۽ ڪعبي کي باهه
، جيڪي کپيئي سو ڪر پر ڪنهن جي دل نه دکاءِ.
ب نه من، وچن ۽ ڪرم سان ڪنهن جي دل نه دکايو ۽
مجهو پاڻ کي گوروءَ جي حوالي ڪريو. اهو آهي مکتي
صل ڪرڻ جو طريقو.

جولاءِ

اڄ صبوح جو جڏهن ترنتار پهتاسين ته معلوم ٿيو ته
ي جو سنت بابا بکاسنگهه اڳين ڏينهن لاءِ منجهند جو
چولو ڇڏي ويو. جڏهن حضور جن ڏيري ۾ اندر ويا ته
ڏٺائون ته سندن ستسنگي زار زار روئي رهيا آهن. حضور جن
هن کي چيو ته روئڻ بند ڪريو ڇاڪاڻ ته اهو سنت مت
جي اصول جي خلاف آهي. گورو امرداس جن به فرمايو آهي:

”مت مين پيڇي ڪوئي رووسي،
سو مين مول نه ڀايا.“

اهڙي طرح ٿي مهاتما جو فرمان آهي:

”ساڌ مري کيا رووئي، جو اپني گهر ڄائي،
رووو ساڪت باپڙي جو هاٽو هاٽ بڪائي.“

پوءِ حضور جن **سار بچن** مان ستسنگ ڪيو انهيءَ لاءِ ته
سنگت جو ڌيان ٻئي پاسي وڃي. سڀئي سنگت ٻه ڏينهن
ڪٺ ڪاڏو ڪونه هو انهيءَ ڪري اٽڪل ١٢ بجي سنسڪار
ڪيو ويو جنهن کانپوءِ لنگر ورتايو ويو. انهيءَ کان پوءِ سيٺي
کي تاڪيد ڪيائون ته جيڪا سنگت ٻاهران اچي انجي شيوا
ڪرائو ۽ کين تسلي ڏيو. انهيءَ کانپوءِ حضور جن اتان روانا
ٿي شام جو ٤ بجي ڏيري پهتا. ٦ بجي ستسنگ ٿيو.

۲۰

۽ باباجي مهاراج جن جـو پرامي دوست ۽ روپ ڪري
مدهاڻتو. ڄاڄاڻ جيو له جي انين آهي پرم لوڪي نام ضرور
ڦ پٽو پرلدو. هي سوامي جي مهاراج جن جو ڪم آهي ۽ هر
ڪرڊ لهڄي ڇتابل جيرن جي سنيال ڪندا. انهن لي مجبور
ٿي مون اها ڊ ٻاري همرار ڪئي. جڏهن لوهين ڇڱو تا لـ صرف
هڪ ستسنگيءَ لکيو لـ نو دوارن کي خالي ڪري
سمرن جي ذريعي ئي ايبا–ي ئو لـ پرم شبد پڌق
ستگروءَ جي چرن ڳائين پهچي سگهي لکاٻو لـ
جي ڪهڙي ضرورت آهي؟ حضور جن جواب ۾ ستسنگيءَ
جي شبد پڌق بنا صرف سمرن جو سادن ڪندي
هي چولو ڇڏڻو لـ هن کي ٻيو جنم ولڻو پوندو چاڪاڻ لـ چڙهائي
صرف شبد جي دواران ممڪن آهي. ڪنهن ستسنگيءَ جي
سوال جو جواب ڏيندي فرمايائون لـ سوکيم سرار ۱۷ لڪن جو
ٺيڪو آهي.

۲۱ جون

اڄ صبح ڏيري لاءِ روانا ٿياسين. ۲۲ تاريخ صبح
امرتسر ۾ ستسنگ ڪري مڌهيد جو ڏيري پهتاسين.

۲ جولاءِ

اڄ سار بچن مان، "گرو ڪا ڌيان ڪر پياري،
بنا اس ڪي نهين ڇٽنا."
شبد ڪيو وار جنهن ۾ سوامي جي مهاراج جن فرمايو
لـ جي دنيا جي دکن کان ڇٽڻ چاهيو تا لـ دنيا جي مالڪ
ڌيان ڇڏڻو ۽ ستن جي سروپ جو ڌيان ڪرڻو. گرنٿ
۾ به لکيل آهي، "اڪال مورت هڪ ساڌ ستن ڪي،
ٺاهر نيڪي ڌيان ڪر."

پڙهڻ لائين ڏون ليڪ تي ويندا. صرف کيول ڪرشن کي
ٽي حضور جن جو درشن ٿيو. پوءِ توهان کيول ڪرشن کي
چيو ته سندرداس کي ٽيليفون ڪر ته اسانجي ڪار رواني
ڪري. ٿوري دير ۾ ڪار آئي ۽ حضور جن ان ۾ واپس روانا
ٿيا. هينئر کيول ڪرشن بلڪل ٺيڪ آهي.

١٧ جون

اڄ حضور جن مال روڊ تي گهمڻ ويا ۽ ٿورو آرام ڪرڻ
لاءِ ويٺا. ڳالهه ٻولهه ڪندي فرمايائون ته باباجي مهاراج جن
ڪئين دفعا هن دنيا ۾ جيون جي اڌار واسطي آيا آهن
جيتوڻيڪ سندن مرج نه هئي پر مالڪ جي حڪم انوسار
ايندا رهيا. ايبٽ آباد جي پرسان پانڊو جي پهاڙي جڏهن
ميدان هئي تڏهن به آئي هئا. پوءِ فرمايائون ته ستگورو جڏهن
کي نام ڏيندو آنڪي پنهنجي گوروءَ جي حوالي ڪري ڇڏي
ٿو ۽ پاڻ ذميواري نٿو کڻي. جيڪڏهن ڪنهن چنائل جيو
جي گورو مدد نٿو ڪري سگهي ته پوءِ انهيءَ گوروءَ جو
گورو يا سندس ڏاڏو گورو انهي مدد ڪندا ڇاڪاڻ ته
هنڪي پنهنجي گديءَ جي لڄ رکڻي پوندي آهي. نام جا
لفظ ٻڌائڻ ته آسان آهن پر متين روحاني منڊل تي جيون جي
سنڀال ڪرڻ ۽ سندن ڪرمن جو حساب ختم ڪرڻ نهايت
ڪٺن ڊيوٽي آهي. انهيءَ سبب ٿي باباجن جي جوابي جوت
سمائڻ کان پوءِ هڪ سال تائين مون نام ڪونه ڏنو. جڏهن
آگري چاچا پرتاپ سنگهه جي ستسنگ ۾ ويس ته اتي ٢٨ ڏينهن
منهنجو هنن سان انهيءَ ڳالهه تي ضد رهيو. هننجو زور انهيءَ
ڳالهه تي ته مان نام ڏيان ۽ مون انهن جي انڪار ڪيو ته
مان انهيءَ جي لائق ناهيان. آخرڪار چاچاجي مهاراج جن
هڪ ڏينهن جذبي ۾ اچي چيو ته تون اسان کي ڇا ٿو سمجهين؟
مون وراڻيو ته مان توهانکي حضور سوامي جي مهاراج جن جو

آهي ته جو نمرتا ۽ سچائي ڌارڻ ڪندو برائي ڀال ڪسي ماڻ
پڻ سمان سمجهندو سو ضرور پرماتما کي پائيندو.

٧ جون

صبح جو ٧½ بجي حضور جن ڊلهائوزيءَ لاءِ روانا ٿيا ۽ شام جو اُتي پهتا. رستي ۾ برسات پيئي ۽ ڊلهائوزي پهچي معلوم ٿيو ته بارش ڪارڻ ٿڌڪار وڌيڪ هئي.

١١ جون

اڄڪلهه حضور جن هتي آرام ڪري رهيا آهن. صبح شام اُتي وقت سير ڪرڻ ويندا آهن ۽ ٻين ڪسي به ڪاڻي وقت ڏيندا آهن ۽ اسان سڀني کي به هدايت ڪندا آهن ته پهاڙ ۾ اچڻ جو فائدو وٺو ۽ جيترو ٿي سگهي اوترو ٻين سمرن کي وقت ڏيو. مانٽگومريءَ جي هڪ ستسنگيءَ جي چٺي آئي جنهن مان پتو پيو ٿو ته حضور مهاراج جن پنهنجي ستسنگين جي ڪيتري نه سنڀال ٿا ڪن. چٺيءَ ۾ لکيل هو، " ٥ جون ١٩٤٤ تي ڪنول ڪرشن جي حالت بيماريءَ ڪارڻ نازڪ هئي. حضور جي توهان خود مجهه جو ١٢ بجي ڪار ۾ هتي آيا ۽ پنهنجي ڪار لالا سندرداس پساريءَ جي دڪان وٽ بيهاري سڌو ڪنول ڪرشن وٽ آيا ۽ هن کي ڇيو ته توهانجي بدن اچي. ڇاڪاڻ ته اڄا هو ٻالڪ آهي تنهن ڪري هن عرض ڪيو ته مون ڀاڳيءَ ۾ ڪر ٻاهه ڪوله ڪيو آهي. مون کي ڪجهه عرض لاءِ هتي رهڻ ڏيو. سندس پتا به ساڳي وينتي ڪئي. تنهن تي توهان فرمايو ته چڱو. پوءِ توهان ڪنول ڪرشن تان پڇيو ته ڪهڙي ڊاڪٽر جي دوا وٺندو آهين؟ ڇوڪري عرض ڪيو ته مان هن وقت ڊاڪٽر ڏيالسنگهه جي دوا وٺندو آهيان. توهان فرمايو ته ڏيالسنگهه تجربيڪار ڊاڪٽر آهي ان جو علاج چالو رک،

خالي ڪري وڃو ته نه لوهالکي ماري ڇڏيندا سين. جڏهن ان
ستسنگيءَ پنهنجي ڳالهه جو بيان شروع ڪيو ته پوءِ پريت ڌر
جي پاهران بيهندا هئا. اندر نه ايندا هئا. جڏهن انهيءَ
ستسنگيءَ جي زال ۽ ڌيءَ نام ورتو ۽ ان جي ڪمائي ڪرڻ
شروع ڪئي ته پوءِ هو بلڪل غائب ٿي ويا. حضور جن فرمايو
ته نام جي اوڏو ڪوبه ڀوت پريت نٿو اچي سگهي.

٦ جون ١٩٤٤

شام جو سار بچن مان،

”ڪال ٿي جگت عجب ڀرمايا،
ميں ڪيا ڪرون بکان.“

شبد ڪبيو ويو. حضور جن فرمايو ته عام دنيا جي لوڪن
کي ڪال ۽ دئيال جي ڀيد جو پتو ناهي. ڪال ترلوڪيءَ جو
مالڪ آهي ۽ دئيال جو نام هن کان مٿي سچکنڊ آهي. ڪال
آتما کي نه پيدا ڪري سگهي ٿو ۽ نه ناس ڪري سگهي ٿو.
ستپرش ڪجهه خاص تعداد آتمائن جو هن جي سپرد ڪيو آهي
جن کي هن ان من جي پڃري ۾ قيد ڪري، رچنا جو سلسلو
جاري ڪيو آهي. جيئن آتمائون ڪرمن انوسار چوراسي ڀوڳين
ٿيون ۽ ڪال ڀڳوان جي اها پوري ڪوشش آهي ته ڪنهن
۾ آتما کي دئيال جو پتو نه لڳي، جاڪاڻ جي ائين ٿيو ته پوءِ
سڀ آتمائون سچ نام ڀڄي وينديون ۽ سندس ديش ويران
ٿي ويندو. ڪال سڀني کي نانا پرڪارن جي مت متانترن ۾
ڦاسائي رکيو آهي ۽ هرڪو پنهنجو مذهب سچو سمجهي پاڻ
سان پيو جهڳڙي. دئيال جو مت سرت شبد جو ابياس آهي
جو هرهڪ انسان ڪري، نجات پائي سگهي ٿو. عام لوڪ
مذهبي تعصب جي ڪارڻ انهيءَ ڏانهن ڌيان نٿا ڏين. پوءِ
ستگورن تلسيداس جو هڪ سلوڪ پڙهيو جنهن ۾ هنن فرمايو

خالي ڪري وڃو نه ته لوهاڻڪي ماري ڇڏينداسين. جڏهن ان
ستسنگيءَ ڀڄڻ نامن جو سمرن شروع ڪيو ته پوءِ پريت د
جي پاهران بيهندا هئا. اندر نه ايندا هئا. جڏهن الهيءَ
ستسنگيءَ جي زال ۽ ڌيءُ نام ورتو ۽ ان جي ڪمائي ڪر
شروع ڪئي ته پوءِ هو بلڪل غائب ٿي ويا. حضور جن فرمايو
ته نام جي اوڏو ڪوبه ڀوت پريت ڪو اچي سگهي.

٦ جون ١٩٤٤

شام جو سار بچن مان،

”ڪال ني ڇڪت عجب پرمايا،
مين ڪيا ڪيا ڪرون بکان.“

شبد ڪبيو ويو. حضور جن فرمايو ته عام دنيا جي لوڪن
کي ڪال ۽ ديال جي ڀيد جو پتو ناهي. ڪال ترلوڪيءَ جو
مالڪ آهي ۽ ديال جو ڌام هن کان مٿي سچکنڊ آهي. ڪال
آتما کي نه پيدا ڪري سگهي ٿو ۽ نه ناس ڪري سگهي ٿو
ستپرش ڪجهه خاص تعداد آتمائن جو هن جي سپرد ڪيو آهي
جن کي هن تن من جي پڃري ۾ قيد ڪري، رچنا جو سلسلو
جاري ڪيو آهي. جيئن آتمائون ڪرمن انوسار چوراسي پوکين
ٿيون ۽ ڪال ڀڳوان جي اها پوري ڪوشش آهي ته ڪنهن
به آتما کي ديال جو پتو نه لڳي ڇاڪاڻ ته جي ائين ٿيو ته پوءِ
سڀ آتمائون نج ڌام پهچي وينديون ۽ سندس ديش ويران
ٿي ويندو. ڪال سڀني کي نانا پرڪارن جي مت متانترن ۾
ڦاسائي رکيو آهي ۽ هرڪو پنهنجو مذهب سچو سمجهي پاڻ
سان پيو جهڳڙي. ديال جو مت سرت شبد جو ابياس آهي
جو هرهڪ انسان ڪري، نجات پائي سگهي ٿو. عام لوڪ
مذهبي تعصب جي ڪارڻ انهيءَ ڏانهن ڌيان نٿا ڏين. پوءِ
ستگورن تلسيداس جو هڪ سلوڪ پڙهيو جنهن ۾ هن فرمايو

سٽي پيٽي هٽي. گهڻي بار سبب رستي ۾ لاريءَ جو ٽائر ڦاٽي پاهر وڃي پيو ۽ لاري انهيءَ پاسي اونڌي ٿي پوي ها ۾ مالڪ جي موج سان لاريءَ جي ڌري (Axil) مروڙجي وڃي زمين ۾ کتي ۽ لاري بچي ويئي. کير له سيب هارجي پيو پر ڪنهن به مسافر کي چوٽ نه آئي. سڀني چيو ته ڪو مالڪ جو پيارو ضرور هن لاريءَ ۾ آهي جنهن جي صدقي سڀ بچي ويا آهيون. اهڙي طرح هڪ ٻئي ستسنگيءَ جي ١٥ سالن جي ڇوڪريءَ جي وارتا آهي له جيتوڻيڪ ڪيس اڃا نام نه مليو هو ته ۽ انت واهي خوشيءَ سان چولو ڇڏيائين. مطلب ته اها سڀ سڀيال ستگورو ڪئي ڇاڪاڻ ته سندس ماءُ پيءُ ستسنگي هئا.

۲۸ مي ١٩٤٤

اڄ مي جو ماهواري ستسنگ ٿيو جنهن ۾ حاضري ڪافي هئي. ستسنگ ۾ گرنٿ صاحب مان،

"جن ڪر پيچي ٿمي بلائي
سک سهج سيتي گهر آووڃي."

شبد کيو ويو جنهن ۾ گورو صاحب فرمائين ٿا له سدت پڪارين ٿا ته اي دنيادارو! هلو ته اسين توهانکي ڪل مالڪ جي دربار ۾ وٺي هلون. ستگورن فرمايو ته جڏهن اسانجو ڪو مت مائٽ يا متر مري ٿو ته ڪاون والنگر روئي آسمان مٿي کڻي ٿا ڏيون. ۽ چار ڪلاڪ روئي ڪٽي ٿا بس ڪريون ۽ پتو ته انهي ڳالهه جو ڪونهي ته مرڻ کي وٺي ڪير ويو، ڪهڙي پاسي وٺي ويو ۽ ان جو حال ڪهڙو ٿيو.

۳۰ مي

حضور جن فرمايو ته جنهنکي مونسان ملڻو هجي سو منجهند جو ١٢ بجي ٿائين ملي ۽ انهيءَ ڪانپوءِ شام جو ٦ بجي ٿائين

باب ايڪيهون

ڏيري ۾ رهائش

٣٠ مي ١٩٤٤ع
شام جو ستسنگ ۾ گرنٿ صاحب مان ٥ منٽن جو شبد
”دن رات ڪمائدڙو سو آهو ماڻهي،
جس ڪراون اڪاولدي سو ڏيکي ساٿي.“
ڪبير وارا ستگرون فرمايو ته جيڪي اسين ڪرم ڪيون
ٿا سي اسانجي مستڪ ۾ لکندا وڃن ٿا ۽ جنهن پرمانا ڪان
اسين الهڪي اڪاهون ٿا سو اسانجي الدر وانو اسانجا سب
ڪرلوت ڏسي. بائيبل جي پراڻي عهدنامي (Old Testament)
۾ حضرت لوط جو ووالت لکيل آهي ته بابل شهر ۾ ڪڪرمي
۽ عياشي لوڪ رهندا هئا ۽ الهيءَ ڪري خدا انهيءَ شهر
کي تباهه ڪرڻ لي چاهيو. انهيءَ قسم جو نيايو هڪ فرشتي
هٿان حضرت لوط کي، جو ته ان شهر ۾ رهندو هو، خدا
ڏياري موڪليو. لوط جي عرض ڪرڻ لي ته ڇاڪاڻ ته هن
شهر ۾ ڏهه نيڪ ماڻهو رهن ٿا، شهر کي معاف ڪيو وڃي
شهر برباديءَ کان بچي ويو. انهيءَ طرح ايڪٽ وچل پرمال
پهچڻجي هڪڙي پياري جي خاطر اليڪ جيون مٿان اپنا
آسه کي ٿاري لڳو ڇڏي. جيئن ته هڪ پراڻي ستسنگي
پڏايو ته هو ڦگرائڙي مان هڪ لاريءَ ۾ وٺو جنهن جي م
ڪيترا ته کير جا وڏا دٻا رکيل هئا ۽ الدر ماڻهن سان

پر ذري ذري ۾ نظر اچڻ ايندو جڏهن هن کي پنهنجي اندر
پرگهٽ ڪبو ته. انهن چوڻ صرف زباني جمع خرچ آهي.
ڪي ماڻهو چوندا آهن ته پاڻي ڏاڍي کي جو پٿر مان پرماتما
مليو. پر انهن کي اصلي حقيقت جي پروڙ ڪانهي. جي هن
کي پٿر مان مليو ته سڀني کي ملڻ کپي. اها ڏواڻي ڪهڙي
جا هڪ کي فائدو پهچائي ۽ ٻين کي نه؟

ڀوتن ۽ پريتن جو ذڪر ڪندي حضور جن فرمايو ته نام
جپڻ واري جي نزديڪ جڏهن جمدوت ٿي نٿا اچي سگهن
ته پوءِ ڀوت پريت ڪيئن ايندا ۽ جادو ٽوڻي جو اثر ڇو
ٿيندو؟ ستسنگين کي اهو وهم دل مان ڪڍي ڇڏڻ کپي.
جن ڀوت صرف انهن کي ٿي ستائيندا آهن جيڪي هنن کان
ڊڄندا آهن ۽ محڪم ارادي واري شخص اڳيان اوڏي اچڻ
جي همٿ ڪين جرئت ٿي نه ٿيندي آهي. ديوي ديوتائن
جو ذڪر ڪندي ستگورن سمجهايو ته انسان اشرف المخلوقات
آهي ۽ صرف پرماتما ان کان مٿي آهي باقي سڀئي ديوي
ديوتائن جو درجو انسان کان هيٺ آهي، بلڪ هن جي شيوا
واسطي آهن. آتما جي ٻيلڪ شولٽر ۾ آهي ۽ ديوي ديوتائون
ان کان هيٺ ڇهن چڪرن ۾ واسو ڪن ٿا. انهيءَ ڪري
آتما جي پوڄا لاءِ صرف پرماتما آهي.

٢١ مي

١٧ مي کان اندور ۾ ستسنگ صبح شام ٿيندو رهيو.
اڄ ڀائي ڀڳتاسين جنهن ستسنگ گهر لاءِ حضور جن جڳهه پسند
ڪئي. الي هڪڙي ساڌوءَ حضور جن سان بحث ڪيو ۽
جڏهن حضور جن پڇيس ته تنهنجي انترمک ڪيتري رسائي
آهي ته هڪو ٻڪو ٿي ويو. اها آهي حالت اڄڪلهه جي
ڀيکڌاري ساڌن جي. نه ساڌن نه اڀياس رڳو ڪپڙا رڱي پيا
ڀيک منگن. منجهند جو هوشيارپور پهتاسين. رستي تي جالندهر
مان ٿيندا رات جو ٩ بجي کن ڏيري پهتاسين.

جرنيل نہ صرف لڙائيءَ جي ڏانهن ۾ مصروف رهندا آهن ۽ ان کان پوءِ فارغ. ۾ حضور جن جو اهڙو مشغول پروگرام لڳاتار ٣٠-٤٠ سالن کان هلندو اچي ٿو.

اڄ هڪ زخمي سان کي گاڏيءَ ۾ جونيل ڏسي ستگورن فرمايو تہ ڏسو من هن کي کهڙي نہ دکدائي حالت ۾ پهچايو آهي.

۱۴ مي

اڄ صبح جو حضور جن هوشيار پور ضلعي جي پهاڙي علائقي جي دوري لاءِ روانا ٿيا. جيون جي پلي لاءِ هو پنهن جي سک ۽ آرام جو ڪو خيال لٿا رکن بلڪ سفر جي سيني تڪليفن کي مشڪدي منهن ڏين ٿا.

۱۵ مي

ڪنهن اڄ ستگورن کان پڇيو تہ رام، واهگورو، الله، رحيم، اوم، God وغيره جي بدران توهين پنجن خاص نامن جي سمرن جي هدايت ڪيو ٿا، سو ڇو؟ ستگورن جواب ڏنو تہ اهي پرچلت نام پرماتما جا صفاتي نام آهن. سنت پنهنجي روحاني اپيو جي ذريعي جن نامن جي سکيا ڏين ٿا سي اندرين شڪتين جا ذاتي نام آهن. جڏهن ڪنهن کي سندس ذاتي ناالي سان سڏ ڪبو تہ هو قدرتي ڌيان ڏيندو ۽ صفاتي نام ڏانهن شايد ڌيان بہ نہ ڏئي. سو اندرين شڪتين جي ذاتي نامن جو جي پريم پيار سان سمرن ڪبو تہ اهي شڪتيون اسان جي ورليءَ کي انترمک ڪنديون.

۱٦ مي

اڄ بني بڪيءَ ۾ صوبيدار رکا سنگهه جي گهر ۾ شام جو ستسنگ ٿيو. پهاڙي لوڪن جي لاءِ حضور جن هيٺين ڳالهين تي خاص زور ڏين ٿا.

پتي ورت ڌرم جو پالن ڪرڻ، مورتي پوڄا جو کنڊن،

...ڪتل آهي ۽ دل ۾ ايهي ئي وڃي، در اصل، اهڙو اوچو
... مشڪل ملندو. ڪٿهن پوني ۾ مشڪل ملندو.
...سمه جو ايدلش ٿئي

٧ مي

اڄ شام جو گرنٽ صاحب مان،
”بڪ بوهتا لادلا دلا سمدر مدهار.“
فرمايو ته ڪيترا سڪ
شهد جي وياڪيا ڪندي حضور جن فرمايو ته
گرنٽ صاحب جا پرماڻ ڏيئي ماس کاڻ کي جائز ٺهرائڻ
جي ڪوشش ڪن ٿا. جي گرنٽ صاحب ۾ گوشت کاڻ جي
هدايت هجي ها ته پوءِ ڀائي سڌلي جي باڻي جو هن ۾ درج
ڪن ها ۽ گورو صاحب جن ائين ڪيئن فرمائين ها،
”ڪدم ڪري پشون پکيان دسي ناهي ڪال،
اولي سانٽ مسڪ هي ڦاڻا ماسا جال.“
يعني پسن ۽ پکين تي لون ظلم ڪران ٿو پر لوڪي ڪال نٿو...
ڏسڻ ۾ اچي. اهي حيوان ته ڪٿهن وقت انسان هئا...
پنهنجي ڪرمن جي ڪارڻ هن حالت کي پهتا آهن.
. سنساري لوڪ پنهنجي دليوي ڏنڊن ۾ غلطان آهن...
هرڪو انهن پير چڙي ته مون کي فرصت ڪاهي. ائين...
سوچين ته موت کان پوءِ ڪهڙو حشر ٿيندو ۽ انهيءَ کان...
جو ڪر اپاءُ آهي.

٨ مي

صبح جو ٧ بجي حضور جن وعظ لهر جي ڪ...
لڪڙاون ڪنائڻ واسطي ويا ۽ شام جو ۴ بجي ڪانن...
بيهي لڪڙاون ڪناني گاڏين ۾ لڏائي ائڪل ٥ بجي...
۾ وايس آيا. ٦ بجي ستسنگ ۾ شامل ٿيا. ستسنگ...
نيال پڏائون. ان کان پوءِ گاڏين مان ڪاليون لهـ...
طلب ته حضور جن جڙو مشغول ڪو ورلو هوندو...

اِي باروت ڦاٽ ڪري Explosion وڏو ڌماڪو ٿيو ۽ بندرگاهه
کي باهه وڪڙهي وئي جا ڪيترا ڏينهن پئي هلي. بندرگاهه
جي انهيءَ حصي ۾ ڪيترا ستسنگي نوڪري ڪندا آهن.
جنهن ڏينهن اهو حادثو ٿيو انهيءَ ڏينهن ڪنهن ستسنگيءَ
جي شادي هئي ۽ هنن سڀني شاديءَ ۾ شريڪ ٿيڻ لاءِ
موڪل ورتي هئي. مطلب ته ستگورن جي اپار ڪرپا سان
سڀ بچي ويا. چني اِدي حضور جن پرسن ٿيا ۽ مالڪ جو
شڪر ڪيائون.

٢٧ اپريل

ڦرلب اِن سؤ مردن ۽ زالن کي حضور جن نام دان بخشيو
۽ هن دوري ۾ هيل تائين ڇهن سؤن کسي نام جي بخشيش
ڪئي ائن. شام جو ڪبير صاحب جي باڻيءَ مان،

”ڪر نينون ديدار محل مين پيارا هئه.“

جي وياکيا ڪيائون. ٢٨ تاريخ صبوح جو ڪراچي ميل ۾ چڙهي
اوڪاره لٿا. اتان ڪار ۾ وهي رينالسي ۾ سيٺ سيڌومل
جي مڪان کان ٿسي هڪ کلئي ميدان ۾ ستسنگ فرمايائون.
پوءِ ڪار رستي شام جو ٨½ بجي لاهور راوي روڊ ستسنگ
گهر ۾ پهتا. اتي هزارين ستسنگي درشن لاءِ موجود هئا.
درشن ڏئي امرتسر ڏانهن ٿيندا رات جو ١١ بجي ڏيري
پهتا سين.

٥ مي ١٩٤٤

جيئن ته حضور جن دوري تان موٽيا آهن ڏيري ۾ ٿي
آهن. اڄ شام جو سار بچن مان،

”چرڙو ري ڪوئي سرت نام سي،
پهه ان ڏن ڪڇ ڪام نه آوي پڙي لڙائي جام سي.“

شبد ڪنيو ويو. حضور سوامي جن جي باڻي سندن دل مان.

باب ويهون

مانٽگومري، ملتان ۽ پهاڙي علائقي جو دورو
٢٠ اپريل کان ٢١ مئي ١٩٤٤ع

٢٠ اپريل

اڄ صبح جو حضور جن لاهور لاءِ روانا ٿيا جتي ٨ بجي پهتا. رستي ۾ ٥ منٽ امرتسر ۾ سنگت کي درشن ڏنائون پوءِ لاهور ۾ درشن ڏيئي ڪرنل ڪيمراءِ ۽ سردار بختاورسنگهه جي بنگلي ۾ شام جو ستسنگ فرمايائون. اتي ڏهين شام جو ٥ بجي ستسنگ شروع ٿيو ۽ ٢٢ تاريخ حضور جن نامدان بخشيو. ٢٣ تاريخ منٽگمري ۾ شام جو ستسنگ ٿيو ۽ سنگت ڪافي تعداد ۾ آئل هئي. ٢٤ تاريخ صبح جو ڪرنل صاحب ۽ رامائڻ جي شبدن جي وياکيا ڪئي وئي. شام جو حضور جن شام جو لنڪ ڪئنال Link Canal ڏسڻ ويا.

٢٥ اپريل

١١ بجي منجهند جو حضور جن ڪراچي ميل ذريعي ملتان لاءِ روانا ٿيا. رستي ۾ اسٽيشنن تي سنگتن کي درشن ڏيندا شام جو ٣ بجي ملتان پهتا. اتي ڏهين صبح جو ٨ بجي ستسنگ ٿيو. رات جو ڪجهه مينهن پيو ان ڪري موسم سٺي ٿي لڳي. شام جو ٥ ستسنگ ٿيو جنهن ۾ ڪافي ڀيڙ هئي. اڄ نيپال ۾ مهاڀيءَ جي ستسنگي ديوانرام جو هڪ خط هو. هن لکيو هو ته ڪجهه ڏينهن ٿيا ته مهاڀيءَ بندرگاهه

۱۰ اپريل

اڄ ڪپورٿلي ۾ سردار مدن گوپال سنگھ جي گھر ستسنگ ٿيو. ويا ڪيان ڪندي حضور جن ڪبير صاحب جي حياتيءَ مان هڪ وارتا ٻڌائي. فرمايائون ته ڪبير صاحب جو هڪ جاٽ زميندار سان پيار هو. هو هميشه هن کي هدايت ڪندا هئا ته ڀائي! ڀڄن سمرن ڪر. جاٽ چوندو هو ته پٽ ٻار جوان ٿين ۽ پنهنجو ڪاروبار سنڀالين ته پوءِ ڀڄن ٿي ڪرڻو آهي. جڏهن پٽ وڏا ٿيس ته ڪبير صاحب وري ياد ڏياريس. جاٽ چيو ته هي جوان ڇوڪرا اڃا جو بي اونا ٿي سمجهو پون ۽ جي مان اڃا جو رکوالي نه ڪريان ته چور گهر لٽي وڃن. اهڙيءَ طرح ۱۰-۱۲ سال گذري ويا. ان کان پوءِ جڏهن ڪبير صاحب هن جي گهر وٽان لنگهيا ۽ زميندار بابت پڇا ڪيائون ته گهر وارن چيو ته ۸-۹ سال ٿيا جو هو گذاري ويو. ڪبير صاحب پنهنجي انتر دِرشٽيءَ سان ڏٺو ته اهو زميندار وڃي پنهنجي ئي وٽ ٻيل ٿيو هو. ۽ جڏهن اهن جي ڪم جو نه رهيو ته گاڏيءَ واري کي وڪڻي ڇڏيائون، جنهن وري ڪجهه وقت وهائي گهاڻي واري کي وڪڻي ڇڏيو. جڏهن هن جي به ڪم جو نه رهيو ته ڪاسائيءَ کي وڪڻي ڇڏيائين. ڪاسائيءَ هن جو ماس وڪڻي ڇڏيو ۽ سندس کل وڃي هڪ نغاري لئي هنيائون.

تڏهن ئي ڪبير صاحب فرمايو:

"بيل ٻڻي هل ميں جتي لي گاڙي ميں دين،
تيلي ڪي ڪولهو جتي پن گهير قصائي لين.
ماس ڪٽا بوٽي ٻڪي چمڙن مڙهي نقار
ڪڇڪ ڪرم باقي رهي تس ڪر ڏنڪي مار."

نندا ڪن ٿا، اهي جيئن ٽاريون مٿيون اچو واسو ڪن ۽ سڀني
کڻ بين ماڻهن جي هر نندا ڪن ٿا، تن ۾ وڃڻ ٻرن. شيخ سعدي
فرمايو آهي ته جي مان ڳالهه ڪيان ته پنهنجي ماءُ جي، انهيءَ
لاءِ ته منهنجي ليکي مون مان نڪري ته ڌڻي جو گهر ۾ رهي.

٩ اپريل

اڄ صبح جو ستسنگ ۾ خاموشيءَ جي باري ۾ حضور جن
هيٺيون شلوڪ پڙهيو:

”چتر چپ ڪر رهي گرو ڪي آڳيان پڇالي،
چتر چپ ڪر رهي سڀا ٻڪالي جالي،
چتر چپ ڪر رهي جب هوئي اڪيلا،
چتر چپ ڪر رهي گرو ڪي آگي چيلا.“

شام جو ڪرلت صاحب مان،

”بولي هيمت سڀ جس اڪلي،
اڪ لتي اڪ بولن مني.“

شبد ڪبير واو جنهن ۾ گرو صاحب سندر مثال ڏنئي
آپديش ڪيو آهي ته جهڙي طرح رات جو پکي ۽ پرندا اچي
ڪنهن وڻ تي ڪٺا ٿين ٿا اهڙي طرح هن دنيا جي سراءِ
جنهن ۾ مٽ مائٽ ۽ يار دوست پنهنجي ڪرمن انوسار اچيو
ملن. صبح ٿيندي تي جيئن پکي پنهنجي راهه وٺي اڏامي
وڃن ٿيون جڏهن ڪرمن جو حساب ڪتاب ختم ٿئي ٿو ته
مٽ مائٽ ۽ مٽر وڇڙيو وڃن. ستگرو فرمايو ته هي ساههون
جيڪي وڻ تي نظر اچن ٿا سي سڀ ڪنهن وقت اسان
وانگر انسان هئا ۽ پنهنجي ڏش ڪرمن جي ڪارڻ نرڪ
يوني هاٿي لباس، جا سڀ کان ادني جوڻ آهي ان ۾ آيا
آهن. پتو ناهي ته وري ڪڏهن انسان ٿيندا. ها باقي جنهن
درخت هيٺان سنت ستگرو ويٺو ها جنهن وڻ جو هن ميوو
کاڌو ته پوءِ اهڙي درخت کي اڳتي مُش ڌاهه ملندي.

اٿيئي ته پوءِ منهنجي پاڙيسرڻ تي ۽ جي ماهواري جهڳڙي
جو مزو چکڻو اٿيئي ته اچي اسان جي محلي ۾ رهه. مائي
ٻڌي سُن ٿي وئي ۽ پوءِ پان پير ڪري گهر واپس وري.

حضور جن وڌيڪ فرمايو تہ زال کي چڱائي تہ جڏهن
پنهنجي مردن کي کاڌو کارائين، ان وقت گهرو جهڳڙن جي
آڳيار نہ ڪن. انهن ڪرڻ سان هنن جو پورهن ۾ مزي تي
پوندو. پيو تہ سمهڻ وقت دل ۾ غم يا غصو نہ هئڻ کپي نہ
تہ ننڊ سٺي نہ ايندي.

هڪ ستسنگيءَ جي سوال پڇڻ تي حضور جن جواب ڏنو
تہ پهرين سمرن زبان سان ڪرڻ کپي، پوءِ خيال سان. يعني
جڏهن سمرن ڪندي زبان روڪجي وڃي تہ پوءِ
من سان سمرن ڪجي.

٧ اپريل

هڪ ستسنگڻ چٺي لکي تہ هوءَ پهرين پنهنجي اندر
گهڻيئي روحاني نظارا ڏسندي هئي ۽ جيئن ئي اوچتو سندس
پٽ گذاري ويو تيئن سڀ نظارا بند ٿي ويا. ستگورو لکايو
تہ اهو انهيءَ ڪري ٿيو آهي جو تو پنهنجي پٽ جي موت
جو شوڪ پنهنجي من ۾ رکيو آهي. شوڪ ۽ چنتا جي ڪارڻ
تنهنجي آتما جي گراوٽ هيٺ هردي چڪر ۾ ٿي پئي ۽
نظارا بند ٿي ويا. گورباڻيءَ ۾ بہ آيو آهي:

”دک سک سم ڪر جانو،
اور مان اپمانا.“

٨ اپريل

اڄ ستسنگ ۾ ننڊا ۽ چغليءَ جي مضمون تي وياکيان ٿيو.
گرنٿ صاحب ۾ ننڊڪن تي ڪافي ڦٽڪار پيل آهي. اهڙا
ماڻهو سورن ۾ هٿ وجهن تہ مٿي ٿيو پوي ۽ جنهن جي هو

ن ۾ رک. بيماريءَ ۾ دبا زياده ٿيندي آهي. انتري
و جو ڪڏهن ڪڏهن ستگرو درشن ڏيئي براهي ستسنگيءَ
ب بيماريءَ جي دوا بہ ٻڌائي ويندا آهن جنهن جي وٺ
ان هو شفاياب ٿي ويندو آهي. هڪ ستسنگي پرسان وٺو
ـر تنهن پنهنجي ذالـي لاءِ دواران الهيءَ وچن جي
تصديق ڪئي.

۳۰ مارچ. ستسنگ ۾ درمانو لـ ستسنگن کي
اڄ شام جو حضور جن ستسنگ ۾ وڌو ياءَ ۽ اترڪا لـ رکڻ کپي ۽
خاص ڪري ڙالن کي ياڻ ۾ وڌو ياءَ ۽ هڪ ٻئي
ڪڙو مزيدار لطيفو ٻڌايائون لـ ڪنهن ڳوٺ ۾ هڪ سياءَ جي
مائي رهندي هئي جا جهڳڙالو هئي ۽ پنهنجي ماڻهن اهو
ڪري سڄي ڳوٺ کي تنگ ڪيو هئائين. آخر ماڻهن اهو
فيصلو ڪيو ٿہ هرڪنهن خوشيءَ جي موقعي تي سڀڪو مائي
ڪپڙا وغيره مائيءَ کي ڏني الهيءَ لاءِ ٿہ مائي خوش رهي
۽ جهڳڙا نہ ڪري. ڪجهہ عرصو اهو دستور هلندو رهيو.
هڪ ڏينهن ڪنهن گهر ۾ اوورلي تنهن آئي. هنجي سس
ٻيءَ لاءِ مٺائي ۽ ڪپڙو پاسيرو ڪري رکيو. تنهن ٻچيس
لـ هـي ڪنهن لاءِ آهي. سس وراڻيو لـ هتي هڪ ٻئي
ڏاڍي وڏهو گهٽي آهي، هـي الهيءَ هـي واسطي آهي
تنهن چيس ٿہ ڏاڍ جي ڪپڙي ضرورت آهي. مان پاڻهہ
ان کي سڌو ڪندس. جڏهن مائيءَ کـي پنهنجي جز...
مائي ٿہ اورن جوش ۾ اچي هن جي گهر تي ڪاهي آئي.
لهہ يهہ للڪاري ڪري چيس ٿہ لوکي ڪهڙي لڙائي ڪ...
آهي، روزاني، هفتيوار ڪين ماهياڻي. اٿي دلـگ ره...
ونئي ۽ پڇياڻيس ٿہ تنهنجو مطلب ڇا آهي؟
اورونيءَ چيس ٿہ جي روزاني لڙائي لڙڻي، الٻتي ٿہ مد...
يهاح ٿي، خرب جهڳڙو ٿيندو. جي هفتيوار لڙائيءَ جو...

اٿيءَ ته پوءِ منهنجي پاڙيسرڻ ٿي، ۽ جي ماٺواري جهڳڙي
جو مزو چکڻو اٿيئي ته اچي اسان جي محلي ۾ رهه. مائي
پڌي سڻ ٿي وئي ۽ پوءِ پاڻ پير ڪري گهر واپس وري.

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته زالن کي جڳائي ته جڏهن
پنهنجي مردن کي ڪاڙو ڪارائين، ان وقت گهرو جهڳڙن جي
آڌار نه ڪن. انهن ڪرڻ سان هنن جو پرچڻ بي مزي ٿي
پوندو. پيو ته سمهڻ وقت دل ۾ غم يا غصو نه هئڻ کپي نه
ته ننڊ سٺي نه ايندي.

هڪ ستسنگيءَ جي سوال پڇڻ تي حضور جن جواب ڏنو
ته پهريان سمرن زبان سان ڪرڻ کپي، پوءِ خيال سان. يعني
جڏهن سمرن ڪندي زبان روڪجي وڃي ته پوءِ
من سان سمرن ڪجي.

٧ اپريل

هڪ ستسنگڻ چيو لکي ته هوءَ پهرين پنهنجي اندر
گهڻيئي روحاني نظارا ڏسندي هئي ۽ جيئن ئي اوچتو سندس
پت گذاري ويو ليڪن سڀ نظارا بند ٿي ويا. ستگورو لکايو
ته اهو انهيءَ ڪري ٿيو آهي جو تو پنهنجي پت جي موت
جو شوڪ پنهنجي من ۾ رکيو آهي. شوڪ ۽ چنتا جي ڪارڻ
تنهنجي آتما جي گراوٽ هيٺ هردي چڪر ۾ ٿي پئي ۽
نظارا بند ٿي ويا. گوربانيءَ ۾ به آيو آهي:

"دک سک سم کر جانو،
اور مان اپمانا."

٨ اپريل

اڄ ستسنگ ۾ ننڊا ۽ چغليءَ جي مضمون تي وياکيان ٿيو.
گرنٿ صاحب ۾ ننڊڪن لئي ڪافي ڦٽڪار پيل آهي. اهڙا
ماڻهو سون ۾ هٿ وجهن ته مٽي ٿيو پوي ۽ جنهن جي هو

ڪري مونيس لڏهن ٻه مهنجو من اُداس هو. انهيءَ لئي مهنجي آفيسر ورجائي ڪارڊ ڏنو. مون چيو مانس ته مهنجي دل پنهنجي پياس واري سنگورن جي درشن لاءِ لُڇي رهي آهي. آفيسر چيو ته تو ٽي سال نوڪري پوري ڪرڻ کان پوءِ موڪل ملندي آهي. تنهنجي نوڪري ته صرف ٻه سال آهي. اهو ٻڌي مان نراس ٿي پنهنجي بئرڪ ۾ موٽي آيس. رات جو ورڻي مون کي آفيسر گهرايو ۽ چيائين ته پاڻي صبوح جو وڃ، هيٺر وڃي تياري ڪر. مان صبوح جو لاريءَ ۾ روانو ٿيس جنهن مان لهي مون کي اِيءَ لاريءَ ۾ چڙهي بندر تي پهچڻو هو. پر جڏهن مان اِيءَ لاريءَ ۾ چڙهي ويٺس ته هڪ گورو سارجنٽ اندر آيو ۽ چيائين ته تون هن لاريءَ ۾ نٿو وڃي سگهين. مون گهڻيئي آزي نيزاري ڪئي پر هن هڪ به نه ٻڌي. لاچار مون کي اِيئي ڏينهن وڃڻو پيو. جڏهن بندر تي پهتس ته پتو پيم ته اڳيئن ڏينهن لئي جيڪي مسافر اُن جهازن ۾ روانا ٿيا هئا، جيانين مٿن ٻه اچلائي پوڙي ڇڏيا. اهو ٻڌي مون کي پڪ ٿي ته گوري سارجنٽ جو روپ ڌاري مون کي سنگوروءَ موت کان بچايو آهي. جڏهن جهاز ۾ چڙهي روانو ٿيس ته رستي ۾ اچي طوفان لڳو ۽ جهاز ان ۾ ڦاسي پيو. جهاز جو انگريز ڪپتان God, God چوڻ لڳو ۽ سيئي مسافرن وٽي هائيدوس مچايو پر مان بي ڪنڪي سنگورن جي ڀروسي ويٺو هوس. جڏهن مسافرن ڏٺو ته مان لائيف بيلٽ به نٿو ٻڌان ته ڏاڍو حيران ٿيا. آخر جهاز بچي ويو ۽ اسين صحيح سلامت اچي پنهنجي منزل مقصود تي پهتاسين.

اڄ ڪنهن ستسنگيءَ جي چٺي آئي ته بيمار آهيان ۽ ڏچن سمرن نٿو ٿئي. حضور جن جواب لکايو ته ڏچن سمرن ڪرڻ من جو ڪم آهي نه ڪ شرير جو. انهيءَ ڪري من سمرن

ڪئي. موت کان پوءِ جڏهن هن کي خدا جي دربار ۾ وٺي
ويا ته خدا حڪم ڏنو ته هن کي بهشت ۾ وٺي وڃو. انهن تي
هن اعتراض پيش ڪندي چيو ته ڇا منهنجي سڄي زندگيءَ
جي بندگيءَ جو اهوئي ڦل آهي جو مونکي ڏئي رهيا آهيو؟
اهو ٻڌي خدا حڪم ڏنو ته هن کي دوزخ ۾ وٺي وڃو.
جڏهن فرشتا هن کي دوزخ ڏانهن وٺي وڃي رهيا هئا ته
رستي ۾ هن کي سخت اُڃ لڳي ۽ محسوس ڪيائين ته جڻ
جان ئي نڪري. جڏهن فرشتن کان پاڻي گهريائين ته ڏهن
هن چيس ته پاڻيءَ جو گلاس ملندءِ پر انهيءَ جي عيوض
سڄي حياتيءَ جي بندگيءَ جو ڦل اسان کي ڏيڻو پوندءِ.
مجبور ٿيو ڪر چاڙهو ته ڏسي ها ڪيائين. ان وقت خدا
حڪم ڏنو ته هن کي واپس وٺي اچو ۽ انهيءَ شخص کي
چيائين ته اها آئيڻي تنهنجي سڄي زندگيءَ جي بندگيءَ جي
قيمت! گورو نانڪ صاحب جن به فرمايو آهي،

"ڪرم ڌرم پاکنڊ جو ڏيسي،
لن جم جا گالي لوٽي."

وري فرمائين ٿا:

"جس پيهڻي لوٽي پهاري،
وهه مارگ سنتن ڌورا ري."

شام جو ٦ بجي ستسنگ شروع ٿيو. حضور جن وٽ
شڪايت آيل هئي ته ڪي ستسنگي نام وٺڻ کان پوءِ به
ديوي ديوتائن جي اپاسنا، مورتي پوڄا ۽ ڪرم ڪانڊ ۾
قائل رهن ٿا. انهيءَ ڪري تلسي صاحب جي گهٽ رامائڻ
مان برهما جي پٽ لومس رشيءَ جو پرسنگ ڪڍيو وارو هن
پنهنجي پيءُ جي هدايت تي لڳي تيرٿ ورت، مورتي
پوڄا، پپر ۽ تلسيءَ جي پوڄا بلڪ شوُ جي پوڄا به هزارين
سال ڪري ڏٺي پر مڪتي نه مليس ۽ چوراسيءَ جي چڪر

باب اُڻويهون

ڏيري ۾ رهائش

٢٤ مارچ کان ١٠ اپريل ١٩٤٤ع

٢٤ تاريخ هڪ ستسنگ ٿيو ۽ ٢٥ تاريخ ا—• ٢٦ مارچ
رسات جو ايڏو زور هو جو ستسنگ نه ٿي سگهيو. ٢٧ تاريخ
سومر ڏينهن حضور جن نام دان ڏنيو. شام جو مهنجي سامهون
حضور جن فرمايو ته جڏهن چوڪڙي لڳائي سمرن لئي ويهو
آهي ته من سمرن ڪرڻ پسند نه ڪندو آهي ۽ وياڪل ٿيندو
آهي. ٻو اڀياسيءَ کي جڳائي ته من لڳي يا نه لڳي سمرن نه
ڇڏي. الين اڀياس ڪرڻ سان ڪجهه عرصي کان پوءِ پڻ ۾
سرو ٿيندو ۽ الين محسوس ڪبو ته جڻ پڻيون ڦاٽي پيون.
الهيءَ وقت گهبرائجي اٿڻ نه کپي بلڪ مضبوط ٿي وهڻ کپي.
آخرڪار اهو سرو لهي ويندو ۽ پوءِ ڪيترو وقت به ويهبو ته
معلوم نه ٿيندو. اهڙي طرح من آهستي آهستي اسٿر ٿي
ويندو.

٢٩ مارچ

اڄ ڪيترن ڏينهن کان پوءِ اُس اڪتي. ڪافي رام داسي
کي نام ڏنو ويو. اڄ ڪالهه سنگت ڪافي تعداد ۾ رهي پئي
آهي.
اڄ نيپال ۾ هڪ معزز مسلمان هڪ آڪاٽي لکي موڪلي
هن رات هئي. ڪنهن زاهد سچي عمر خدا جي بند

ڪئي. موسيٰ کان پوءِ جڏهن هن کي خدا جي دربار ۾ وٺي
ويا ته خدا حڪم ڏنو ته هن کي بهشت ۾ وٺي وڃو. تنهن تي
هن اعتراض پيش ڪندي چيو ته ڇا منهنجي سڄي زندگيءَ
جي بندگيءَ جو اهوئي ڦل آهي جو مونکي ڏئي رهيا آهيو؟
اهو ٻڌي خدا حڪم ڏنو ته هن کي دوزخ ۾ وٺي وڃو.
جڏهن فرشتا هن کي دوزخ ڏانهن وٺي وڃي رهيا هئا ته
رستي ۾ هن کي سخت اُڃ لڳي ۽ محسوس ڪيائين ته ڄڻ
جان ٿي نڪري. جڏهن فرشتن کان پاڻي گهريائين ته ڏهن
هن چيس ته پاڻيءَ جو گلاس ملندءِ پر انهيءَ جي عيوض
سڄي حياتيءَ جي بندگيءَ جو ڦل اسان کي ڏيڻو پوندءِ.
مجبور ٿي ڪر چاڙهو ته ڏسي ها ڪيائين. ان وقت خدا
حڪم ڏنو ته هن کي واپس وٺي اچو ۽ انهيءَ شخص کي
چيائين ته اها اٿئي تنهنجي سڄي زندگيءَ جي بندگيءَ جي
قيمت! گورو نانڪ صاحب جن به فرمايو آهي،

”ڪرم ڌرم پاکنڊ جو ڏسي،
تن جم جاگالي لوٽي.“

وري فرمائين ٿا:

”جس پيندي لوڻي پهاري،
وه مارگ سنتن دورا ري.“

شام جو ٦ بجي ستسنگ شروع ٿيو. حضور جن وٽ
شڪايت آئل هئي ته ڪي ستسنگي نام وٺڻ کان پوءِ به
ديوي ديوتائن جي اپاسنا، مورتي پوڄا ۽ ڪرم ڪانڊ ۾
قائل رهن ٿا. انهيءَ ڪري تلسي صاحب جي گهٽ رامائڻ
مان برهما جي پٽ لومس رشيءَ جو پرسنگ ڪيو ويو. هن
پنهنجي پيءَ جي هدايت تي لڳي تيرٿ ورت، مورتي
پوڄا، پٿر ۽ تلسيءَ جي پوڄا بابت شڪ جي پوڄا به هزارن
سال ڪري ڏني پر مڪتي نه مليس ۽ چوراسيءَ جي چڪر

"تون ڪاري هائي هئي لالي اهي ايئي عنايت ها،
هيءَ راه ازحق عنايت ها وڪر ڪن شڪايت ها."

يعني تون پنهنجي مصيبتن لاء پيو روئين ؟ مالڪ جون عنايتون نٿو ڏسين، خدا کان عنايتون نه گهر ۽ شڪوه ۽ شڪايتون ڇڏ.

٢٢ مارچ

صبح جو ٧ بجي سرمي مان روانا ٿياسين ۽ رستي ۾ حضور جن انبالي ۾ سنگت کي درشن ڏنو. شام جو ٥ بجي ڌاري پهتاسين.

”تون ڪاري هاڻي هي لالي اهي اينهي عنايت ها،
مذراه ازحق عنايت ها وڪر ڪن شڪايت ها.“

يعني اسان پنهنجي مصيبتن لاءِ پيو روئين ۽ مالڪ جون
عنايتون لسو ڏسين، خدا کان عنايتون لهه گهر ۽ شڪوه ۽
شڪايتون ڇڏ.

۲۲ مارچ

صبح جو ۷ بجي سرمي مان روانا ٿياسين ۽ رستي ۾
حضور جن البالي ۾ سنگت کي درشن ڏنو. شام جو ۵ بجي
ڏاڙي پهتاسين.

ٻڌيس تہ ٻڌائيندس تہ اهو سانُ اڳين جنم ۾ سونارو هو ۽
مون پڻ ۾ ڇهرو هڻي سندس آنڊا ٻاهر ڪڍيا هئا.
تنهن ڪري هي سڀ حساب ڏيڻو پيو. هاڻي ليکو صاف ٿيو
۽ مهنجي لياري آهي. ستسنگ کان پوءِ ڊاڪٽر ڪرتارسنگهہ
ٻڌايو تہ هڪ دفعي سندس پٽ ٻياس مان ستسنگ ٻڌي
ٿڙان رستي سرسي اچي رهيو هو. گاڏيءَ ۾ هن کي هڪ
ستسنگي صوبيدار ميجر گڏيو جنهن پنهنجي ساکي هن رات
ٻڌائي. جڏهن ڄپانين انگريزن جي جهاز پرنس آف ويلس
(Prince of Wales) تي سينگاپور ۾ بمباري ڪئي تڏهن مان
بہ ان جهاز ۾ هوس. هنن ٻوڙن جهاز جي چمنيءَ تي بم
اڇلايو ۽ ان کان پوءِ ٻيا بہ ڪيترا بمگولا اڇلايا. جنهنڪري
جهاز ٻڏي پيو ۽ ٻڏڻ لڳو. مان هڪ ڪاٺ جي تختي جو
سهارو وٺي سمنڊ ۾ ترڻ لڳس پر ٿوري وقت کان پوءِ تختو
ڇڏائجي ويو ۽ مان لڳس غوطا کائڻ. ان وقت مهنجي دل
مان بي اختيار نڪرڻ لڳو تہ ستگورو! توهين سرووياپي
آهيو ۽ اچي مهنجي مدد ڪريو. ترت ئي حضور جن مون
کي درشن ڏنو ۽ مهنجو هٿ پڪڙيو. الهيءَ کان پوءِ مان
بيهوش ٿي ويس ۽ جڏهن سجاڳ ٿيس تہ ڏٺم تہ ڪناري
تي پهتي چڪو آهيان. الي وري حضور جن درشن ڏنو ۽
فرمايائون تہ هيٺ هڪڙي لاري ايندي جا توکي سينگاپور
پهچائيندي. جڏهن مون حضور جن کي مٿي ٽيڪڻ جي
ڪوشش ڪئي تہ حضور جن انترڌيان ٿي ويا. ايتري
۾ لاري آئي جنهن ۾ مون کي وهاريائون. مون لاريءَ وارن
کان پڇيو تہ هتان سينگاپور ڪيترو پري آهي. جواب ڏنائون
تہ ٥٠٠ ميل. مطلب تہ حضور جن ٥٠٠ ميل سمنڊ ڄهاڳي مونکي
ڪناري پهچايو.

ن جي سنڀال ڪيئن ڪندا؟ ۽ جواب ڏيندو هو اسـ
ل ڪرڻ وارو ڪررو آهي، پاڻهي ڪندو.
هڪ دفعي ڪن شرارتي ماڻهن سوچيو ۽ سندس ڪنهن
ڪر جي پيدائش کي باهه لڳائجي. سو هڪ رات ڪنهن
يٺ ۾ ويهي آواز ڏنائون، ”لالسنگهه جاڳين پيو؟“ جواب
ار، ”ها جاڳان پيو.“ پوءِ سندس ٻيءَ زمين لي ويا ۽ الي
ـ سڌ ڪري چيائون، ”لالسنگهه جاڳين پيو؟“ وري بـ
الر آيو، ”ها جاڳان پيو.“ همن سوچيو ۽ شايد ٻهرئين نڪر
مان ٻوڙي هتي اچي بهتر آهي. هو پوءِ سندس ننهن ڦڪيت
۾ ويا ۽ وري الئن ٽي سڌ ڪيائون، ”لالسنگهه جاڳين پيو؟“
مرت ۾ ساڳيو ئي جواب آيو، ”ها جاڳان پيو.“ همن کي
پورو يقين لـي ويو تہ پاڻي لالسنگهه ڪماليءَ وارو ماڻهو
آهي. ڌيري ڌيري همن کي ڇوٽ لڳا. پر لالسنگهه جي
دل اداس رهندي هئي. هڪ ڏينهن سندس ڳوٺ جي
هڪ ڪماليءَ واري مالي، صاحب ڏيري ڪيس گڏجي آئي.
لالسنگهه پنهنجي دل جو حال هن سان اوريندي چيو ۽ هاڻي
من دنيا مان تنگ ڪتو ٿي پيو آهي ۽ دل چوري ٿي ۽ هتان
ڪوچ ڪجي. صرف هڪ مشڪلات درپيش آهي. جڏهن
ماليءَ پڇيس تہ ڪهڙي؟ تڏهن چيائينس تہ ڪنهن وقـ
هدايتون ڏسانءِ.
ڪجهه عرصي کان پوءِ هو پنهنجي پاءَ جي سان جوي رـ
ڪولي رهيو هو ۽ اهيءَ سان اتي سگ. سندس ٻيٽ ۾ هڻ
الڊا ٻاهر ڪڍي ڇڏيس. ڳوٺ جي حڪيم هنجي پيٽ
ناڪا ڏنا پر لالسنگهه ڪٽ لي لبڻي اپڻ جي بجاءِ پيدل
آيو. نتيجو اهو ٿيو جو سندس ناڪا ڪلـي پيا. لالسنگهه
ڇوري لي سرڪي ۽ خوشي هئي. جڏهن ڳوٺ جا ماڻهو ڪ
اسدا هئس ۽ مٿهن ڪٽي ٻو ڪيندو هو پر جڏهن صاحب ڏ

ڪنهن ايپاسي ستسنگيءَ جي گهر پيدا ٿيندو يا ڪنهن ڏومي ڪٽنب ۾ جتي هنڪي پڙهڻ پڙهڻ لاءِ جو وارو منهل ملندو. انهيءَ ڪري هر ڪنهن ستسنگيءَ کي چڱائي لاءِ گوروءَ کان نام وٺي محنت ڪري ۽ جي پڙهي نه ٿي سگهي ته ستسنگ ڪري ۽ ساڌ سنگت جي شيوا ڪري، ۽ جي جگياسو پوري گوروءَ جي کوج ۾ ڪامياب نه ٿيو آهي ته به پنهنجي تلاش جاري رکي ۽ ساڌن مهاتمائن جي شيوا ڪندو رهي ته ڪڏهن به اها ڪڏهن ونرٿ نٿي وڃي. در اصل، کوج ۾ ڪامياب نه ٿيڻ جو ڪارڻ هوندو آهي اسانجي آتمڪ شوق جي ڪمي.

٩ مارچ:

اڄ رات جو شانتي آشرم جي اڱڻ ۾ ستسنگ ٿيو. موسم بلڪل سٺي آهي، نه سردي آهي نه گرمي. سوامي جي مهاراج جن جي ٻاڻيءَ مان آڪاش ۽ سانوڻ جي مهنن جي وياکيا ڪندي حضور جن فرمايو ته هرڪو انسان دنيا ۾ ڪنهن نه ڪنهن آشا يعني اڳئين جنم جي اڻپوري اڇا جي ڪارڻ جنم وٺي ٿو. پوءِ سنگورن پائي لالسنگهه، جو بابا جي مهاراج جن جو هڪ نهايت پراڻو ستسنگي هو، جي وارتا ٻڌائي. جڏهن ڏاڍي ايندو هو ته يا ستسنگ ٻڌندو هو يا شيوا ڪندو هو. جي پيو ڪم نه هوندو هوس ته رسيون واٽي وٺيندو هو. مطلب نه واندو نه رهندو هو. هن کي پنهنجي زمين تمام ٿوري هئي. انهيءَ ڪري کيتيءَ لاءِ ٻين زميندارن کان مقاطعي تي وٺندو هو پر انهيءَ ڳالهه جو خاص خيال رکندو هو ته هرڪنهن زميندار کي ٻٽيءَ جي حصي مان هڪ داڻو به گهٽ نه ملي. انهيءَ ڪري هرهڪ زمين جي ٽڪر جي پيداش الڳ ٿي رکندو هو ۽ اناج کي هڪ هنڌ ڪٺو نه ڪندو هو. جڏهن ماڻهو پڇندا هئس ته اهڙون هنڌ ڦهليل

ٿو ٿئي. سڀ مهاتما انهيءَ حقيقت کي پنهنجي ڀاڳيءَ اندر
ڏهرائيندا آيا آهن.

"مولا آدمي بڻ آيا."
(بلي شاهه)

"هر جيو نام پريو رام داس."
(گرو ارجن ديو)

"آن بادشاهه اعظم در بسته بود محڪم،
پوشيده دلق آدم يعني ڪه بر در آمد."
(شمس تبريز)

"چونڪه ڪردي ذات مرشد را قبول،
هم خدا در ذاتش آمد هم رسول."
(مولوي روم)

٦ مارچ

اڄ هڪ ستسنگيءَ جو خط آيو ته مون ٢٧ فيبروريءَ لسي لوهان کان نام ورتو. هاڻي سمرن خود بخود جاري آهي. گويا نام وٺڻ کان پوءِ هفتي اندر سمرن پڪو ٿي ويو. اڳئين جنم جا سنسڪار ۽ سندس محبت ائين ملي ڦلدائڪ ٿيا ته ته سالن کانپوءِ ابياس ڪرڻ بعد به اها اوستا پراپت نٿي ٿئي. سنسڪرت ٻولي ۾ به لکيل آهي ته ايڪ جنم جي لڳاتار ابياس سان سڌي حاصل ٿئي ٿي. انهيءَ ڪري لراس لسي ٻين سمرڻ نه ڇڏڻ کپي، لڳاتار محبت لشڪل ٿي وڃي ۽ جيڪا ٿوري هن جنم ۾ حاصل ڪجي ٿي اڳيئن جنم ۾ ابياسي اڳان ٿي ابياس شروع ڪندو. ڪرشن ڀڳوان گيتا ۾ فرمايو آهي ته جوڳ ڀرشٽ ٿو ٿئي يعني جي جوڳي ابياس مڪمل ڪرڻ کان اڳ ابياسيءَ جو موت ٿيو ته پوءِ هن کي وري مٺ جنم ملندو ۽ پنهنجي اڳئين ابياس جو سلسلو جاري رکندو. يا ته

خود گورمک ٻڻجو پوي. ٽلسي صاحب جن فرمائين ٿا،
"ستت نہ هولي جڳت ۾ جل مرنا سنسار." گيتا ۾ ڀ
ڪرشن ڀڳوان فرمايو آهي ته جڏهن جڏهن ڌرم جي هاڃي
ٿئي ٿي تڏهن آڌرم کي ناس ڪرڻ لاءِ مان ايندو آهيان.
مگر افسوس دنيا جا لوڪ انهيءَ سچائيءَ کي نٿا مڃين بلڪ
مخالفت ڪن ٿا. در اصل انسان ٻئي انسان کي جو عام ماڻهن
وانگر کائي پيئي ٿو ۽ ڪم ڪار ٻون ڪري ٿو، انهن سمجهي
ته هي مالڪ جو روپ آهي ۽ صرف اسانجي ڀلي لاءِ ديهه
ڌاري آيو آهي، مشڪل آهي. جن مٿان پرماتما جي ديا ٿئيٿي
سي انهي راز کي سمجهن ٿا، نه ته ڌن دولت، ڪٽنب پروار
۽ دنيا جا پرپنچ جيو کي انهيءَ طرف مڙڻ ئي نٿا ڏين. هن
راه ۾ هڪ ٻي به رڪاوٽ آهي ۽ اها اها ته سنت جاڻي ٻجهي
پنهنجي نندا ۽ آلوچنا ڪرائيندا آهن. سوامي جي مهاراج جن
لکن ٿا.

"نندا چوڪيدار بنائي،
ڪوئي جيو ڌسمي نهين پائي."

اِتهاس ۾ اهڙا ايڪ مثال موجود آهن جڏهن دنيا جي
جيون گرمکن کي ايڪ عذاب ۽ ڪشت ڏنا. حضرت عيسيٰ،
محمد صاحب، رام، ڪرشن، ڪبير صاحب، نانڪ صاحب
۽ ٻين مهاتمائن کي لوڪن نانا پرڪارن جون تڪليفون ڏنيون
پر جن خوش قسمت انسانن سندن اپديش مڃيو سي فائدو
وٺي ويا ۽ ٻيا خالي رهجي ويا. عام طور اسين گذريل مهاتمائن
جي نيڪ وندا آهيون ۽ چوندا آهيون ته انهن کان پوءِ ڪو ٻ
سنت مهاتما دنيا ۾ نہ ايندو. مطلب تہ پرماتما ديهه ڌاري
سنت مهاتمائن دواران دنيا جو اڌار ڪري ٿو، انهيءَ
سڌانت کي ئي اسين موڙي ٿا ڇڏيون. پر اهو نيم اٽل آهي
۽ من جو سڀاءُ آهي تہ هو زنده مهاتمائن جي اپديش کي

هڪ اچي هن
جيون ماڻ هيرن رهيرن اچي بہ جيرن
هڏا پڙي پيا جا سبب چاليءَ سندس لڳي ۽ ڪي سنگيءَ
رهاري در ويٺي. هئي ڪان جاء پنهنجي هڏي جي ڪنڏي
محسوس انين انهي هو، رهيو ذسي حال هيءَ جو معدار،
ترڪ وارو ڏاڙهيءَ سفيد ۽ پرش سفيد ڪو جيئن ڪير
جيتوڻيڪ ۽ لڳس عجب ۽ هو رهيو ڏوڙي طرف جي تراري
ڪرائو. ڪونہ تهو هر بہ لڏهن ڪري سان ماڻهوءَ هن تراري
آيا ڪٽاڻي ڳهر منهنجي ڪسي سنگيءَ انهيءَ لہ چيو ڊاڪٽر
کي هن اسين الان هو. رستو وانهور بہ پاڻ اسالدو لہ چاڪاڻ
الان فقر مست هڪ وياسين. ڪٽائي بہ اسپتال سرڪاري
اهو آهي ليو زخمي جيڪو لہ پڇو ڪان ڊاڪٽر لنهن لڳهيو
ڪي هن لہ ويس ولي وت سنگيءَ جڏهن ۽ آهي ڪٽي
لوڪي هاڻي ڏس؟ ماريو چو کي ڪانءَ تو ”اڙي
سنگيءَ انهيءَ لہ ٿيو معلوم پوءِ “ آهي، پيو ڏٺو ڄرو لڳو،
هئي هئي لٺ سان روز اڙيءَ کي ڪانءَ پنهنجي بہ جراليءَ حساب
بيهوش ڪلاڪ ٢ ۽ هرن پيرن پڙي هڏهن جرن هن جو
هتي ڪٺابو. کي ڪرم انهيءَ هنڊي گروهءَ سر هئي. پيئي
مولانا روم جو ڪلام ياد اچيئو:-
”مسجدي اسست اندرون اولياءِ
سجدهءِ گاهي جمل هست آنجا خدا.“
يعني خدا پنهنجي پيارن جي اندر آهي. جنهنکي خد
سجدو ڪرڻو هجي اهو انهن اوليائن کي سجدو ڪري.
تہ پرماتما گرمکن ۽ عام انسان سڀني جي اندر آهي. ڪ
جو پڙدو هٽيل آهي ۽ دنيادارن جي من جو پڙدو قائم
جڏهن پورو گورو ملي ٿو تہ پوءِ انهيءَ اگيان جي پڙد
هٽائي ٿو پوءِ جو پرڪاش ڏسي سگهجي ٿو ۽ پوءِ اهڙو

باب اڙرهون

سڪندرپور، دهلي ۽ روهتڪ جو دورو
۴ مارچ کان ۲۳ مارچ ۱۹۴۴ع

صبح جو ۸ بجي ڪار ۾ سرسي لاءِ روانا ٿياسين ۽ قريب ۴ بجي سرسي ستسنگ گهر پهتاسين جتي روٽي کائي ۵ بجي ڪنڊ جي ڪارخاني لاءِ روانا ٿياسين. اتي حضور جن کيتن جي لکڀالي ڪري سڄ لٿي شانتي آشرم پهتا.

۵ مارچ

شام جو سرسي ستسنگ گهر ۾

”ڦاڳن ماس رنگيلا آيا.“

شبد جي واکيا ڪندي حضور جن فرمايو ته هولي سنڀالي ملهائڻ کپي يعني منش جنم جو قدر ڪرڻ کپي ۽ من ۽ اندرين کي وس رکي ڪڪرمن کان بچڻ کپي. ڊاڪٽر ڪرتار سنگهه رستي ۾ هڪ انرڪ ستسنگيءَ، جو ڇڪي ڪمائيءَ وارو هو، تنهن جي وارتا ٻڌائي. هڪ دفعي هو گهر مان پنهنجي ڳوٺ وڃي رهيو هو. رستي تي ڇڪي هئي ۽ رستي ۾ هو هڪ وڏي نهر مٿان جيڪا پل هئي تنهن تان وڃي رهيو هو. اچانڪ ڏٺائين ته ريل گاڏي اچي پهتي. ويچاري جا اوسان خطا ٿي ويا. هيٺ گهرو پاڻي، اڳيان ريل وڃي ته ڪيڏانهن وڃي. آخرڪار سائين جو حصو جو لائين کان ٻاهر هو تنهن تي مٿو لائين کان پري رکي ليٽي پيو. پل ۾ ته

باب اڙرهون

سڪندرپور، دهلي ۽ روهتڪ جو دؤرو
۴ مارچ کان ۲۳ مارچ ۱۹۴۴ع

صبوح جو ۸ بجي ڪار ۾ سرسي لاءِ روانا ٿياسين ۽ قريب ۴ بجي سرسي ستسنگ گهر پهتاسين جتي روٽي کائي ۵ بجي کنهه جي ڪارخاني لاءِ روانا ٿياسين. اتي حضور جن کيتن جي نگهباني ڪري سڄ لثي شانتي آشرم پهتا.

۵ مارچ

شام جو سرسي ستسنگ گهر ۾

" ڦاڳن ماس رنگيلا آيا. "

شبد جي واکيا ڪندي حضور جن فرمايو ته هولي سنيالي ملهائڻ کپي يعني منش جنم جو قدر ڪرڻ کپي ۽ من ۽ اندرين کي وس رکي ڪڪر من کان بچڻ کپي. ڊاڪٽر ڪرتار سنگهه ستي ۾ هڪ ازرگ ستسنگي، جو چڱي ڪمائيءَ وارو هو، جي وارنا بڌائي. هڪ دفعي هو گهر مان پنهنجي ڳوٺ هيو هو. رات ٿي چڪي هئي ۽ رستي ۾ هو هڪ متان جيڪا پل هئي ته هن کان وڃي رهيو هو. ته ريل گاڏي اچي پهتي. ويچاري جا اوسان گهرو ياڻي، اندري رات وڃي ڪار ساهيرن جو حصو جو لائين کان ٻاهر ان پري رکي ليٽي پيو. پل ۾

درشن ڪراءِ. پوءِ پاڻي ڏني. هن ڪسي اندر جو پنڌ ۽ گيان ڏنو.

اهيءَ ۾ شڪ ناهي ته جڏهن ڪو مورليءَ جي پوڄا پرام ۽ شرڌا سان ڪرڻو ۽ طرح طرح جي ڀاونائن ڪي من ۾ پيدا ڪري ٿو ۽ سمجهي ٿو ته مورلي مهنجا سڀ ڪم راس ڪري رهي آهي لــ پوءِ هــو سڀ ڪاميابيون مورليءَ جي طرفان سمجهي ٿو ۽ ناڪاميابين لاءِ قسمت کي ڏوهه ڏئي ٿو. سڀ رڌيون، سڌيون، شڪتيون ۽ ڪرامتون جاپ ڪرڻ سان ۽ من کي ايڪاگر ڪرڻ سان پراپت ٿي سگهن ٿيون پر سگهي ٿي صرف نام يا شبد ۾ آهي جنهن انهن سڀني کان نيارو ۽ پري آهي ۽ ايباس گرو ڪرپا ڏيهي پراپت ٿئي ٿو.

١٦ فيبروري

شام جو حضور جن ۴٠ مردن ۽ زالن کي نام دان بخشيو ۽ ٿورو وقت ستسنگ به ڪيو. حضور جن جي هڪ خاص خوبي آهي ته سندا ٿيا ڪم به پنهنجي نظرداريءَ ۾ ڪرائيندا آهن ۽ عام ماڻهن وانگر حڪم ڏيئي هليا نه ويندا آهن. مثلا اڄ ٢ خالي ڊرم ورڪشاپ مان گهر کڻي وڃڻا هئا. رواجي طرح ائين هجي ها ته چئي وڃي ها ته ڊرم گهر کڻي اچجو پر حضور جن سوچيو ته متان غلطيءَ وچان ڪي ٻيا ڊرم کڻي اچن اهيءَ ڪري روبرو بيل گاڏيءَ ۾ رکائي پوءِ گهر ڏانهن اسهيا جيتوڻيڪ رات جو ٩ لڳي ويا هئا.

١٩ فيبروري

صبح جو سوامي جي مهاراج جن جا آخري وچن راءِ بهادر شوڌيان سنگهه، واسطي حضور جن پڙهايا ۽ پوءِ فرمايائون تہ سوامي جي مهاراج جن جي جرلي جرعه سمانجڻ کان پوءِ باباجي مهاراج جن ۽ مان آگري وياسين. ان وقت ساڌو هنس داس

ذات جو جامت هو ۽ ترلوچن برهمڻ، سو ترلوچن ڀائي ڏني کي
گرو ڪري ڪيئن مڃي! ڀائي ڏنو الي واو جتي ترلوچن
پنهنجي اشٽ جي پوڄا ڪري رهيو هو. ڀائي ڏني ڪيس
چيو، ”پنڊت جي! مان به تو وانگر مورتي پوڄا ڪري
سگهان ٿو؟“ ترلوچن چيو ته ها. مان توکي پوڄا لاءِ ٺاڪر آڻي
شرط تي ڏيندس ته تون مونکي هڪ کير ڏيندڙ ڳانءِ ان
جي عيوض ڏيندين. ڀائي ڏني جهٽ هڪڙي ڳانءِ اچي
حاضر ڪئي. ترلوچن سوچيو ته هي بي عقل جامت پوڄا مان
ڇا ڄاڻي! هن هڪڙو ۴-۵ سيرن جو پٿر ڏئي چيس ته هي
تنهنجو ٺاڪر اٿيئي ۽ مڙني ٺاڪرن جو سردار. ڀائي ڏني گهر اچي
پٿر اُچلائي ڇڏيو ۽ ان مهل کان پوءِ وري ترلوچن وٽ ويو.
جڏهن ترلوچن پوڄا ختم ڪئي ۽ ٺاڪر کي ڀوڳ لڳائڻ لاءِ
مٺائي مورتيءَ جي مُنهن تي لڳائي پاڻ کائڻ لڳو ته ڀائي
ڏني چيس، ”پنڊت جي! پنهنجي ٺاڪر سان اهڙي ٺڳي!
هن ويچاري ته کاڌو ڪونه پر تون پيو کائين!“

ترلوچن وراڻيو ته ڪڏهن پٿر به کاڌو آهي؟ ڀائي ڏني
ٺهه پهه چيس ته جي پٿر کائي نٿو ته ڏيندو ڇا؟ تون مونسان
ڳڏ هلي ڏس ته منهنجو ٺاڪر ڪيئن نه منهنجا سڀ ڪم پيو
سنواري. ترلوچن حيران ٿي پڇيو، ”ڏنا سچ پچ ائين آهي!“
جڏهن هو ڀائي ڏني جي کيت ۾ پهتو ته ڏسي ته نار پاڻيهي
پيو هلي. ترلوچن چيو ته نار ته هلي پيو پر هلائيندڙ مونکي
ڪونه ٿو نظر اچي. الي ڀائي ڏني کيس سمجهائڻ شروع ڪيو
ته تون ڪرم ڪانڊ ۾ اٽڪيو پيو آهين ۽ توکي پنهنجي وديا
۽ پنڊت هئڻ جو اهنڪار آهي. مطلب ته سندس سڀ نقص
ڪڍي ٻڌايائينس. ترلوچن ٿڌي سيني ٻڌندو رهيو ۽ آخر
روئي چوڻ لڳو ته مون ۾ برابر اهي سڀ عيب آهن، هاڻي
مان تنهنجي شرڻ ۾ آيو آهيان. مونکي به اصلي ٺاڪر جو

آهي. مون ڪيس چيو ته اهو صرف تنهنجي من جو وهم آهي.
تنهن تي هن پڇيو ته مان ڪيئن مڃان؟ مون چيومانس ته پاڻي
جڏهن لسون ڏيان ۽ وهين ۾ تنهنجو اشٽ تنهنجي سامهون
اچي ته انڪان پڇج تہ تنهنجو ديش ڪهڙو آهي، لوڪي
الي ڪڏهن وڃي هلندو ۽ الي پهچڻ لاءِ لوڪي ڪهڙو
سادن ڪرڻ کپي؟ جڏهن هو پيو ڏيئو مون وٽ آيو ته جوڻ
لڳو ته منهنجي اشٽ ته ڳالهايوني ڪونه. ڪيتري مهل مون
ڪيم پر بلڪل خاموش. اهڙن موقعن تي مان سمجهائيندو
آهيان ته ڪلدرپڻ مهاتما ڪونه ايندا آهن ۽ جيڪي ڪجهه ڏسڻ
۾ ايندو آهي سو صرف من جو عڪس (Reflection of Mind)
هوندو آهي. تصديق ڪرڻ واسطي توهين هڪ مهل سچ
چند پا ڪنهن ٻيءَ ڏالهن ڏيان سان تهاري اکيون بند ڪندا
ته مهل ۾ لوهانکي اچي ئي اندر نظر ايندا. جڏهن الين ڪندا
آهن ته پوءِ حقيقت جي پرجهه پوندي اٿن.

جي اسانکي ڏاڍي ڏيوتائن سان ملي سائن وارتالاپ ڪرڻو
آهي تہ پهنجي اندر پرواش ڪرڻو پوندو. ايباس ڪرڻ
سان مول چڪر ۾ ڪليش، اندري چڪر ۾ برهما، ناڀيءَ ۾
وشنو، هردي ۾ شوءِ ڪسڪ ۾ شڪتي ڏسڻ ۾ ايندا. جڏهن
سادڪ انهن چڪرن کان مٿي آگيا چڪر ۾ پهچندو ته اتي
من ۽ آتما جي ميلاڪ آهي جتان برهمانڊ جي چڙهائي شروع
ٿئي ٿي. سنمت سنڪورو نام وتعمه الهيءَ جو سرورو پيڻ شش
ڪي ڏيندو آهي.

ڪي چوندا آهن ته پاڻي ڏني ڪسي پڙ مان پرميشور مليو
جي پاڻي ڏني ڪي ملبو تہ پوءِ سيپي ڪي ملڻ کپي. اصل
حقيقت ته اين آهي ته پاڻي ڏنو گورو هو ۽ ترلوچن سندس
شيوڪ. هنجي مرضي هئي تہ هو ترلوچن کان مورتي پوڄا
ڇڏائي گيس. پوهر پد ۾ وڃي وڃي. ار چاڪاڻ ته پاڻي ڏنو

جو اڀياس ڪري اندر وڃي ساکيات درشن ڪن. پر ڇاڪاڻ
ته من کي انترمک ساڌنا مشڪل ٿي لڳي، انهيءَ ڪري
دنيا جا لوڪ ٻاهر ٿي ناڪرن کي مٿو ٽيڪڻ ۽ پوڄا ڪرڻ
۾ رڌل رهيا. جن مهاتمائن کي گذريل جڳ ٿي چڪا آهن
تن جو هن وقت هتي اچڻ ناممڪن آهي. مالڪ ۾ سمائجي
وري هن گندي دنيا ۾ واپس اچڻ جي هنن کي ڪهڙي
ضرورت! هيءَ دنيا رچنا جو سڀ کان هيٺيون طبقو آهي ۽
دکن ۽ ڪليشن سان ڀرپور. جهڙي طرح پهاڙ تي جيئن مٿي
چڙهبو تيئن وڌيڪ ٿڪاوٽ محسوس ٿيندي تيئن جڏهن
ساڌڪ اڀياس دوارا مٿين منڊلن ۾ وڃي ٿو ته کيس خوشي
۽ شانتيءَ جي پراپتي ٿئي ٿي.

هن ٿراوڪيءَ ۾ ڪٿي به شانتي ناهي. سک ۽ شانتي
انسان جي اندر آهي ۽ اها ان وقت پراپت ٿئي ٿي جڏهن
آتما من ۽ مايا جي دائري کي پار ڪري ٿي. چيو ويو آهي
ته جي مورتيءَ کي شردا سان ديوتا سمجهي پوڄجي ته فائدو
ٿيندو، سو ٺڳي آهي ۽ من جو دوکو. مورتيءَ ۾ صرف
هڪڙو تت آهي ڇاڪاڻ ته هوءَ مٽيءَ يا ڌاتوءَ جي ٺهيل
آهي ۽ انسان ۾ پنج تت موجود آهن. هاڻي انسان جو پنجن
تتن جو پتلو آهي سو جي هڪ تت واري مورتيءَ جي پوڄا
ڪندو ته موت کان پوءِ پٿر يا ڌاتو ٿيندو. مورتيءَ ۾ پرماتما
کي ڳولڻ جي ڪوشش ڪرڻ کان بهتر آهي ته اسين پنهنجي
اندر برهم پار برهم جو ساکيات درشن ڪريون.

سڀ ڪتب برهمنڊ انسان جي اندر آهن بلڪ اوتار پيغمبر،
برهم، پار برهم ۽ خود خدا سڀ انسان جي اندر آهن. انهيءَ
ڪري اسانکي جڳائي ته پنهنجي اندر کوج ڪيون. هڪڙو
مورتي پوڄا ڪندڙ موت وقت آيو ۽ چيائين ته جڏهن اشٽ جي
مان پوڄا ڪندو آهيان تنهن مونکي اندر ۾ درشن ڏيندو

ڇورڻ لڳا ته اسانکي اجازت ڏي ته اسين ٻه وڃون. مون
چيومان ته وڃو نه وڃو تنهن ۾ منهنجو ڇا؟ پوءِ مان سائيڪل
تي چڙهي جڏهن هليس ته هو منهنجي پويان هليا. تنهن تي
توري دير کان پوءِ مون پڇيومان ته توهانکي ڇا کپي؟ تنهن
تي چيائون ته اسانکي موڪل ڏي ته اسين ٻه وڃون. مون
چيومان ته چڱو وڃو. بس منهنجي چوڻ جي دير هئي ۽ هو غائب
ٿي ويا. سچي پاتشاه! مان هيءَ ڪا سپني يا ڀرم جي
حالت نه پر ڏينهن ڏني جو واقعو عرض ڪيو آهي. جيڪو
توهانجي شڪل ڌاري آيو هو سو ڪال هوندو پر هو ٥ پناڻ
ڪير هئا؟"

حضور جن فرمايو ته شڪر آهي جو ٻچي ويو ۽ جڏهن
مون عرض ڪيو ته نوڪري کان هنن پناڻن وڃڻ جي اجازت
ڇو ٻي گهري. فرمايائون ته نوڪري سمرن دوارن هنن
جي شڪتي ختم ڪري ڇڏي ۽ هو هنجي تابع ٿي پيا هئا.

٩ فيبروري

اڄ ممباسا (آفريڪا) مان هڪ ستسنگيءَ جو خط آيو جو
اڪر ٻه اڪر درج ڪري رهيو آهيان.

"راڌا سوامي! هن کان اڳ ١٩ ڊسمبر ١٩٤٣ جو جام نگر
مان مون اوهانجي شيوا ۾ هڪ پتر لکيو هو ته مان توهانجي
ديا مهر جي سهاري آفريڪا وڃي رهيو آهيان ۽ مان توهانجو
نماڻو داس تاريخ ١٥ جنوري سک سلامتيءَ سان ممباسا
پهتس. منهنجي هن چٺي لکڻ جي مراد صرف اها آهي ته
جهاز ۾ ويندي مون جا اوهانکي تڪليف ڏني ان لاءِ معافي
وٺان. ٧ ۽ ٨ جنوري جي درمياني رات جو اهڙو سخت طوفان
اچي لڳو جو جهاز اڳتي وڌي نه سگهيو. خوفناڪ لهرن
ڪڏهن جهاز کي هن پاسي ته ڪڏهن هن پاسي پئي لوڏيو.

نہ بيھ. مون سائيڪل ڪونہ روڪي. انھن لئي ھنن ٻہ ڏاڍو ڏنگر ڏسڪي ڏٺي ڇيو نہ سھ. جڏھن مان ھنن جي بلڪل ڀرسان لنگھي ويس ۽ ھنن ٻنھي ڏاڍو زور سان رڙ ڪئي تہ مان سائيڪل تان ڪري پيس. پر جھٽ پٽ اٿي کڙو ٿيس ۽ کن ڇيم تہ ڪھڙو ڪم اٿو؟ انھن ورائيو تہ اوڪي ختم ڪرڻو آھي. جڏھن مون غور ڪري ڏٺو تہ انھن ڏاڍھن ڀيانڪ لڳي ڏٺم تہ ھنن جي شڪل بدلجي وئي. مون کان سمورن وسري ويو ھو ۽ جڏھن لوھاڻڪي ياد ڪيم تہ ڪوري وقت لاءِ اوھانجو اندر پر روشن ٿيو. انتري ۾ ھڪ شخص جنھن جو روپ اوھان سان ملندو جھلندو ٿي اچي آيو ۽ ھو پنجئي ھتي ڀڳا. ھن روعب کان ڇيو "اڙي ڇوڪرا! تو مونکي سڃاڻو ڪونہ، مان لوھڻجو گرو آھيان ۽ پنھنجي گروءَ کي مٿو نہ نئو ڏيکين!" مان گھٻرايل ھوس ۽ جڏھن ڏٺا سان ڏٺم تہ معلوم ٿيو تہ ھنجي ٻہ ٽاني ۽ اکيون اوھان جي سروپ کان الڳ ھيون. لھڪري مون لھ ٻھ جواب ڏنو ماس تہ لون لڳا آھين ۽ منھنجي گروءَ جو نقلي روپ ٺاھي مون کي ٺڳڻ آيو آھين. مان ڪڏاچھ لھنجي اڳيان نہ جھڪندس. اھو ٻڌي ھن مونکي ھٿ ڏيکاريو پر جڏھن مون ٽي دفعا سمرن ڪيو تہ ھو ھڪدم غائب ٿي ويو. جڏھن ھو ويو تہ مون لوھاڻڪي ڏھہ قدم کن ٻہ ايندو ڏٺو ۽ ان وقت اوھانجي ھٿ ۾ لڪڻ ھو. مون لوھاڻڪي چڱي طرح سڃاتو ۽ سمرن ڪندي لوھاڻڪي واڌا سوامي چئي. موٽ ۾ اوھان بہ واڌا سوامي چئي ۽ مون اوھان جي چرڻن ۾ پنھنجو سر رکيو. اوھان مونکي ھٿ لائيندي فرمايو تہ شاباس ٽ! تو بلڪل ٺيڪ ڪيو. اھين لئي ڪرڻ ڪري. ھاڻي تون ٻ وڃ. مون عرض ڪيو تہ حضور ٻہ اوھين ھلو. لھنتي مان ڏھہ قدم کن ھلي ڪير ٿي ويا ۽ ھو ٥ ٻناڻ مون کي

۽ جڏهن انهيءَ ڪري ملڪ جي ٿوري ڪوٺائي ڪمائون لاء برابر اٿان ٻوٺي ؟ ڇاڄ نڪتو، لعهن لاي حضور جن فرمايو،
" اهو بلڪل ممڪن آهي. ٻالڪ مان ٻه هن دنيا ۾ وري ايندس. ڇاڪاڻ ته سنتن جو اهو ئي ڪم رهيو آهي ته هو هتي جي دکي آتمائن کي نام جي ٻيڙي ۾ وهاري ڀو ساگر پار ڪرائين. جيئن فوج ۾ اسٽاف آفيسر (Staff officers) ٿيندا آهن ليڪن ڪل مالڪ پنهن جا گورمک مقرر ڪيا آهن جنهن جو ڪم اهوئي آهي ته آتمائن کي هن سنسار مان ڪيڏي سچکنڊ پهچائين. انهيءَ ڪري اهڙن گورمکن کي جيون جي اُڌار لاءِ دنيا ۾ وقت بوقت اچڻو پوي ٿو."

مونکي ياد آهي ته حضور جن هڪ دفعي فرمايو ته مايا ڇهڙي آهي. هڪ جنم ۾ جيڪا ماءُ آهي سا ٻئي جنم ۾ زال يا هن جنم جو پيءُ ٻئي جنم ۾ پٽ ٿئي ته ڪو تعجب ڪونهي.

٧ فيبروري

جهلم ضلعي جي هڪ ستسنگيءَ جي اڄ هڪ چٺي آئي جا هن رت آهي.

"سري حضور مهاراج ستگورو دين دئيال جي راڌا سوامي.

مان اوهانجو اڳياني ٻالڪ آهيان. منهنجي عمر هن وقت ١٨ سال آهي، مون کي نام مليئي ٤-٥ سال ٿيا آهن. حضور جن جي دئيا سان منهنجو ڀڄن سمرن ستو ٿي رهيو آهي ۽ توهانجو سروپ انگ سنگ آهي. داتاجي! مونسان هڪڙو واقعو اتڪل شام جو ٤ بجي ٿيو جو هن رت هو. مان شهر کان سائيڪل تي پنهنجي گهر موٽي رهيو هوس. رستو ڪچو هو پر جهنگل نه هو. رستي جي موڙ وٽ جڏهن پهتس ته ڇا ٿو ڏسان ته پنج پٺاڻ بيٺا آهن ۽ مونکي ڏسي ڇوڙ لڳا

”بنا سن ڊراپ ٿم ني پايا“

جي وياکيا ڪندي حضور جن فرمايو ته سيني ڌرمن جي سکيا جو سار حضور سوامي جي مهاراج جن هن شبد ۾ ڏنو آهي. ٨٤ لک جونين ۾ ڀٽڪڻ ڪانپوءِ منش ديهه ملي ٿي. شمس تبريز به فرمائي ٿو،

”گاهي شجر در باغ ها گاهي ثمر بر شاخ ها،
از دستان خوبان در معده آراميده ام.“

يعني ڪڏهن مان باغ ۾ وڻ ته ڪڏهن ٽاريءَ ۾ ميوو ٿي رهيس. ڪھڻ ٿي مونکي چٻي پنهنجي پيٽ ۾ وڌو. انهيءَ آواگون مان ڇوٽڪارو تڏهن ٿيندو جڏهن پورو گوروءَ، پالي ڪهڙي به ذات يا ڌرم جو هجي، کان ڀيد وٺي جيڪو ڪمائي ڪندو تنهنجو بيڙو پار ٿي ويندو ۽ جي اهڙو گورمک نه مليو ته وري انهيءَ چڪر ۾ ڪريو. انسان جو چولو پائي به اسين ڀٽڪڻ وارا، اگيان ۽ لوڪ لاج جي اڌين ٿي پوري گوروءَ جي کوج نٿا ڪيون ۽ انهيءَ انمول موقعي کي هٿان وڃائي ٿا ويهون.

هڪ ستسنگيءَ خط ۾ حضور جن کي لکيو ته توهان منهنجي سنگت وارن سهائتا ڪئي ۽ مان اوهان جو اهو احسان ڪيئن چڪايان. مهاراج جن جواب ۾ لکايو ته سنت مت جو سدانت ئي اهو آهي ته بنا سوارٿ ۽ بنا عيوضي جيون لي ديا ڪرڻ ۽ سندن سهائتا ڪرڻ.

٢٧ جنوري

هڪ ستسنگيءَ عرض ڪيو ته ڪي ماڻهو چون ٿا ته انسان موت کان پوءِ انسان جي درجي کان ڪري هيٺين جونين ۾ نٿو وڃي ۽ انهيءَ جي تائيد ۾ هو ٻن ڇوڪرن جو تازو مثال پيش ڪن ٿا جنکي پنهنجي اڳين جنم جي سڌ آهي.

منهنجي مٿان هڪدم اچي ڪِرڪيون. مطلب ته مٿن ميدان
جي پرڪاش کي آتما ڏيري ڏيري سهاري سگهي ٿي.

جيڪي صرف وڏا آتمڪ لاڀ جو جاپ ڪندا آهن تن
جا هٿ پير ٺُن ٿي ڇال اکين جي پرڀان اڪاگر ٿي سگهيتر
پر چاڪاڻ ته هو صرف زبان سان جاپ ڪن ٿا اچيءَ ڪري
هنن جو من اڪاگر نٿو ٿئي ۽ جاپ جو اصلي مقصد هنڪي
هٿ نٿو اچي. دنيا جا سڀ عام ماڻهو مٿانتر ورن آتمڪ لاڀ
جهڙ ۾ لڳا پيا آهن ۽ ڏن آتمڪ لاڀ کان نا واقف آهن.

ڪالهه رات جو ۹، ۱۰ بجي جي وچ ۾ مان جڏهن
حضور جن کي حساب ڪتاب ڏيکاري وس ته اسي پاڪي
شاديءَ هڪ مزيدار ڳالهه ٻڌائي ته هڪڙو شخص هو مالدار
پر مهاڪنجوس. جڏهن هو مرڻ لڳو ته هن جا پٽ هن جي
ارد گرد اچي ڪٺا ٿيا. پٽ کين چيو ته مون کان هڪڙي ڳاءِ
دان ڪرايو. ان تي پٽن پڇيس، "بابا! ڳاءِ دان ۾ ڏيڻ سان
اوهين واپس نه ڪرڻ ايندا ۽ جي اوهين کير نه فائدو ڪهي
ڪهڙو؟" حضور جن فرمايو ته دنيا ۾ گوروءَ کان سواءِ ڪرڻ
سڀ متر آهيئي ڪوڙ. ڪٿي ئي پاڪي شاديءَ پنهنجي گوٺه
جي هڪ ڳالهه ٻڌائي ته هڪڙي پيءُ مرڻ وقت ڪنهن کي
چيو ته جي مان مري وڃان ته منهنجي پٽ کي ٻڌائج ته تنهن
جي ڏيڻا منهنجا ۵۰۰ روپيه پروڙيل آهن پر جي ته مران ته
هن کي نه ٻڌائج. مطلب ته دنيا جا رشتا ناتا سڀ سوارٿ
جا آهن. گورو صاحب فرمائين ٿا.

"جڳ مين جهوٺي ديکي پريت."

٢٤ جنوري

رات جو ۸ بجي واريءَ ۾ ستسنگ ٿيو. آسمان ۾ بادل
ڪارا هئا ۽ ٻاهر ڪجهه ٿڌڪار هئي. سارا ٻچن مان

چنڊ ۽ تارن جا منڊل جنهن کي والدن ڏٺوان ۽ پترن جو
مارڪ ڪوليو آهي، طئہ ني سگهي ٿو.

انهيءَ ڪان مٿي رسائيءَ لاءِ انهي قسم جي نام يعني ڌن
آلمڪ نام جي ضرورت پوي ٿي. اهو عرشي آواز تارا منڊل
کان هيٺ به پڌري ۾ ايندو آهي پر ان ۾ ڪشش نه هوندي
آهي جا ڪاڻا نه چندرلوڪ کان هيٺ آتما سرير جي روم روم
۾ ڦهليل رهيتي پالڪ شرير جي دوارن ڪٽنب پريوار، يار
دوست، ڌرم مذهب ۽ ٻين اليڪ پڌرن ۾ قائل رهي ٿي.
ست سنگرو جنهن جو اصلي سروپ شبد آهي سو اسانکي
انهن پڌران مان ڇڏائي مٿي ولي وڃڻ لاءِ اچيٿو. ڪي ماڻهو
ستن کي چوندا آهن ته اسانکي ٻنا ڪمائيءَ جي نئي اندر
جا نظارا ڏيکاريو ته انهن اچي پر اهو اهڙي طرح آهي جيئن
ڪو نفيس ريشمي ڪپڙو ڪندن لئي پيل هجي. جي هڪدم
ڪپڙي کي ڇڪبو ته ڇيهون ڇيهون ٿي پوندو. پوءِ حضور جن
هڪ ودوان پنڊت جي وارتا ٻڌائي جنهن باباجي مهاراج جن
کان نام وٺي ٦ مهنا ڪن ابياس ڪيو ۽ پاڪاڻ نه ودوان جو
خيال ڦهليل هوندو آهي، هنکي اندر ڪجهه پرڪاش ڏسڻ ۾
نه آيو. سو نام جو ابياس ڇڏي وري ٦ مهنا پراڻايام ڪيائين.
جڏهن ڪجهه به لاڀ نه پيس ته اچي باباجن کي اکو نه مونکي
ڪجهه اندر ضرور ڏيکاريو، پوءِ پل منهنجي جان به هلي وڃي.
باباجن گهڻوئي سمجهايس ته انهيءَ ۾ تنهنجو نقصان آهي پر
هو ضد تان نه لٿو. آخر جڏهن پنهن ۾ وهاري باباجن توج
ڏنس ته اوندو ٿي ڪري پيو ۽ اکو ٽڙ ٽڙ ڪنبڻ. باباجي
مهاراج جن جڏهن هنجو ڌيان ٻاهر آندو ته ڪجهه دير ڪانپوءِ
شانتي آيس ۽ چوڻ لڳو ته لعنت آهي مونتي جو مون ستن
جو چيو نه مڃو. جڏهن باباجن پڇس ته گهٻرائجي ڇو وئين؟
ته جواب ڏنائين ته انين محسوس ڪيم ڄڻ ڪروڙين ٻجليون

چنڊ ۽ تارن جا منڊل جنهن کي وڃڻ ڏيوان ۽ پٽرن جو
مارگ کوليو آهي، طئه ٿي سگهي ٿو.

انهيءَ کان مٿي رسائيءَ لاءِ ٻئي قسم جي نام يعني ڌن
آتمڪ نام جي ضرورت پوي ٿي. اهو عرشي آواز تارا منڊل
کان هيٺ نه ٻڌڻ ۾ ايندو آهي پر ان ۾ ڪشش نه هوندي
آهي چاڪاڻ ته چند لوڪ کان هيٺ آتما سرير جي روم روم
۾ ڦهليل رهي ٿي ٻاهڪ شرير جي ڏوارن ڪٽنب پريوار، يار
دوست، قوم مذهب ۽ ٻين انيڪ ٻنڌڻن ۾ ڦاٿل رهي ٿي.
سنت ستگورو جنهن جو اصلي سروپ شبد آهي سو اسانکي
انهن ٻنڌڻن مان ڇڏائي مٿي وٺي وڃڻ لاءِ اچيٿو. ڪي ماڻهو
سنتن کي چوندا آهن ته اسانکي بنا ڪمائيءَ جي ئي اندر
جا نظارا ڏيکاريو ته ٺهين اچي پر اهو اهڙي طرح آهي جيئن
ڪو نفيس ريشمي ڪپڙو ڪنڊن تي پيل هجي. جي هڪدم
ڪپڙي کي ڇڪبو ته ڇيهون ڇيهون ٿي پوندو. پوءِ حضور جن
هڪ ودوان پنڊت جي وارتا ٻڌائي جنهن باباجي مهاراج جن
کان نام وٺي ٦ مهنا ڪن اڀياس ڪيو پر ڇاڪاڻ ته ودوانن جو
خيال ڦهليل هوندو آهي، هنکي اندر ڪجهه پرڪاش ڏسڻ ۾
نه آيو. سو نام جو اڀياس ڇڏي ورتي ٦ مهنا پراڻايام ڪيائين.
جڏهن ڪجهه به لاڀ نه پيس ته اچي باباجن کي لڳو ته مونکي
ڪجهه اندر ضرور ڏيکاريو، پوءِ ڀل منهنجي جان به هلي وڃي.
باباجن گهڻوئي سمجهايس ته انهيءَ ۾ تنهنجو نقصان آهي پر
هو ضد تان نه لٿو. آخر جڏهن ٻنهي ۾ وهاري باباجن لوچ
ڏنس ته اونڌو ٿي ڪري پيو ۽ لڳو ٿڙ ٿڙ ڪنبڻ. باباجي
مهاراج جن جڏهن هنجو ڌيان ٻاهر آندو ته ڪجهه دير ڪانپوءِ
شانتي آيس ۽ چوڻ لڳو ته لعنت آهي مونتي جو مون سنتن
جو چيو نه مڃيو. جڏهن باباجن پڇيس ته گهٻرائجي ڇو وئين؟
ته جواب ڏنائين ته آئين محسوس ڪيم جڻ ڪروڙين ٻجليون

آهن.
بر اپکاري آهن•
دوا د واصل دنيا ۾ سمجهني سچا وارو ۽ بر ابکاري آهن.
اح هڪ ابروين ليڊيءَ ستڪورن ڪان پڇو ته ڏيان ڪيئن
ڪجي؟ حضورجن فرمايو ته جيڏو لوڪي ستڪوروءَ جو سروپ
ٻاهر نظر اچيٿو اهڙاٿي سروپ جو اندر ڏيان ڪرڻ جڳائي.
ڏيان ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻ ڪجي ۽ جيئن سمرن ڏريعي
من جي ورلي ايڪاگر ٿيندي ليئن ڏيان ۾ دلي پختو ٿيندو
ويندو. ليڊيءَ وري پڇو ته من آهي ڇا؟ الو ڏيندي ستڪورن
فرمايو ته جڏهن برهم جي ڌارا مايا لي ڪري، ماٿورءَ هي
هردي ڪنول لي پنهنجو عڪس وجهي ٿي تہ انکي من
چئجي ٿو. يعني من پنجن لتن جو ستو گڻي اَلس آهي. اسان
ڏٺو آهي ته جي ڳالهيءَ ۾ پاڻي وجهي اُس ۾ رکبو ته انهيءَ
۾ سج جي شڪل نظر ايندي آهي جهنجو پاڇو پر واري
ديوار لي پوندو آهي. جي پاڻي صاف ۽ استر هوندو ته پاڇو
بہ چمڪندڙ ۽ استر هوندو ۽ جي پاڻيءَ ۾ ڪچرو ۽ لهرون
هونديون ته عڪس اول تہ ڏسڻ ۾ ڪونہ ايندو ۽ جي نظر
۾ ايندو ته ڏنڊل. من جو ۾ اهوئي حال آهي. گيانين جو
من استر ٿيندو آهي ۽ مورکن جو چنچل. جڏهن من ڪڪرم
۾ ڦاساٿي ته ان کي ڪال جو اهجست سمجهڻ ڪجي ۽ جڏهن
اپياسي مٿين منڊلن جو سير ڪري لہ پوءِ من کي آلما
مددگار جاڻڻ ڪجي.

باب سورهون

ڪالو جي ٻڙ جو دورو
٦ کان ٩ جنوري ١٩٤٣ع

جڏهن کان حضور جن ڊلهائوسيءَ ۾ بيمار ٿيا، سندن دل انهيءَ جاءِ کان کڄي وئي ۽ محسوس ڪن ٿا ته اُتي جي آبهوا ڪين موافق نٿي اچي. ڊاڪٽرن جو به راءِ آهي ته ٻڍ اوستا ۾ چئن، پنجن هزار فوٽن کان وڌيڪ اوچائي واري سردي موافق نه ايندي آهي انهيءَ ڪري ڪجهه عرصي کان گهٽ اوچائيءَ واري ٻهاڙ تي ڪوٺي ٺهرائڻ جو خيال اٿن. ٦ تاريخ صبح جو روانا ٿي اٽڪل ٩ بجي هوشيارپور پهتاسين جتي پروفيسر ليکراج پوريءَ جي گهر ٿورو آرام ڪيوسين. پوءِ ان کي به ساڻ ڪٺي هوشيارپور جي آس پاس ٻهاڙين کي ڏٺوسين. حضور جن ڌرمشالا کوٽ کان قريب ٣ ميل پريان ٻهاڙي پسند ڪئي ۽ پٽواريءَ کي گهرائي ان جي حد بندي ڪرڻ لاءِ حڪم ڏنو. انهيءَ ٻهاڙ جو نالو ڪالوءَ جي ٻڙ آهي ۽ حضور جن جو هر سال گرميءَ ۾ هتي اچي رهڻ جو خيال آهي. ٻئي ڏينهن سرڪاري رڪارڊ ۾ زمين جي رجسٽري ڪئي وئي ۽ ٩ جنوري حضور جن واپس ڏيري موٽي آيا.

هڪ خاص ڳالهه جو هتي ذڪر ڪرڻ مناسب آهي ته مهاراج جن ۽ سندن همسفر شيوادار سڀ يا ته ڪاڌو ٺاهي کڻي ويندا آهن يا جتي ترسندا آهن اُتي ڪاڌو تيار ڪندا آهن. صرف کير ڪٿهن کان گهرائيندا آهن ۽ انهيءَ جا پيسا ڏيندا آهن.

چورڪري ته ڪٽيسون
ــجهي گورو ۽ جي حضور ۾ ولــتي
ــت ڪا ــنهي خبر اچي. ڪي وقت ڪان پــوءِ منهنجي پٽ
و خط آيو جنهن ۾ لکيو هئائين ته دادا جن ڪيس الي درشن
ـني حڪم ڏنو ته پنهنجي گهر جلدي چڱيائيءَ جي جلي
ڪي مرڪل چاڪاڻ تہ انهنجي گهر وارا چيتا ۾ آهن. شيوا
ڪان پوءِ حضور جن پنهنجي ڪوليءَ ۾ ويا ۽ جڏهن مان واپس
جو ۹ بجي ڪنهن ڪم سان الي اچانڪ واپس ته معلوم ٿيو ته
حضور جن اچا روئي ڪاڻ ڪاڏي آهي ٻاڪ ۹ بجي فرمايائون
تہ نپال ڏسي ولــون. اهــو حال آهي ستگورن جي سخت
محبت جو جا هو سنگت لاءِ ڪري رهيا آهن.

۱ جنوري ۱۹۴۴

دهليءَ جو مشهور اکين جو ماهر ڊاڪٽر شراف احمد صوح
جو ستگورن وٽ آيــو. هن اهيئي سوال پڇا جي عام طــور
تعليم يافته ماڻهو پڇندا آهن. فرمايائين هيءَ دنيا لــاهي چو ۽
جڏهن هو ڪٿي جو پيدا آهي ته پوءِ ٽراني جو ناهيائين ۽ جي
لاهيائين ٻه ته انــکي ختم چو نه ڪيائين؟ حضور جن جواب ۾
فرمايو ته إنسان جــو عقل ۽ من محدود آهن ۽ جڏهــن الهي
جي دائري کي پار ڪيو لڏهن پتو لڳندو تہ جيڪي ڪ
فرمايا ڪيو آهي ۽ ڪري رهيو آهي سو بلڪل ٺيڪ آهي
هن وڌيڪ پڇو تہ إنسان جي زنــدگيءَ جو مقصد ڇا آهــي
ستگورن فرمايــو تہ إنسان اشرف المخلوقات آهي ۽ هنک
چڱائي تہ اپياس ڪري، روحاني منزلون طئہ ڪري پرما
کي پالي. پر جي اهو ڪم نہ ڪيائين تہ سمجهو مٿس ا
ونرت والي ۽ وري آواڳون ۾ قرار پوندو.

شام جو،
”ڪرتئون ديــدار محل مين پيارا هئہ“
شبد جي اشريح ڪندي دادا جن فرمايو تہ إنساني

جا ۴ حصا آهن، پنڊ، انڊ، برهمانڊ ۽ سچکنڊ. هر هڪ حصي ۾ ان کان مٿين منڊل جي ڇهن چڪرن جو عڪس پوي ٿو انهيءَ ڪري جيئن مٿي وڃبو تيئن رچنا وڌيڪ سوکيم ۽ دلڪش نظر ايندي.

۳ جنوري

صبح جو ڊاڪٽر شراف کي نامُ ڏنو ويو. شام جو ساربچن مان ۾ شبد کنيا ويا جن جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو ته شبد جي ڪارڻ ئي زندگي آهي نه ته جن پنجن تتن جو هيءُ قالب ٺهيل آهي سي ته هڪ ٻئي جا دشمن آهن. مٽي، پاڻي، اگني، هوا ۽ آڪاش-انهن پنجن ئي کي شبد جي ڌار قائم رکيو آهي ۽ موت وقت جڏهن اها ڌار هٽائي ويندي ته مٽي پاڻيءَ ۾، پاڻي اگنيءَ ۾، اگني هوا ۾ ۽ هوا آڪاش ۾ لئه ٿيو وڃي. انهيءَ جو ذڪر گرنٿ صاحب ۾ به ٿيل آهي:

”آگ پاني مٽي اڪ باسا، آپي ڪينا کيل تماشا“

ستسنگ کانپوءِ حضور جن ٻين ڪيترن ڪمن ۾ مصروف رهيا. مطلب ته صبح کان رات جو ۱۲ بجي تائين جيترو ڪم مهاراج جن ڪن ٿا اوترو ڪو به انسان ڪم ڪري گهڻو وقت حيات رهي نه سگهندو. هر هڪ ستسنگي چاهيندو ته ڀاڳي ڀاڳي ستگورن جي ويجهو وڃان. ايسان پنهنجي ڪوتيءَ مان نڪرن ئي مس ته ماڻهو کين وڪوڙيو وڃن. مرحوم سائين لسوڙي شاهه لاڙڪپور وارو سچ چوندو هو ته جنهنجي پرولان صرف هڪ مک لڳي سو آرام سان ننڊ واهي سگهي ته پوءِ جنهن جي اردگرد سوين مکيون هجن انهيءَ جو ڪهڙو حال ٿيندو! مطلب ته حضور جن ئي انهيءَ وشال ڪم کي پيا نباهين نه ته ٻئي ۾ ايترو تحمل ۽ بردباري ڪٿي! هو پاڻ مونکي چوندا آهن ته مون نه نباهي اچي پورو ڪيو آهي پر جيڪو منهنجي جڳهه تي ڪم ڪندو تنهنجو ڪهڙو حال

سو جهي پوي ٿي.

شام جو گرنٿ صاحب مان،

"دنيا نه سالاهي جو مرو نجسي"

شبد ڪيو ويو جنهن ۾ گرو صاحب هدايت ڪئي آهي ته انسان کي دنيا جي پدارٿن ۽ پراڻين سان محبت نه رکڻ گهرجي ڇاڪاڻ ته اهي سڀ فنا ۽ ناسونت آهن. ڪنهن گورمک سادوءَ يعني جنهن پار برهم تائين رسائي ڪئي آهي، سان پريت ڪرڻ ڪري جنم مرڻ ختم ٿي ويندو.

٢٩ ڊسمبر

اڄ پنڊاري جو ستسنگ هڪ بجي شروع ٿيو جنهن ۾ ٥٠ هزار کن سنگت هئي. لائوڊ اسپيڪرن جو انتظام نهايت عمدو هو. انهيءَ ڪري سڀني کي آواز صاف صاف ٻڌڻ ۾ آيو. ماڻهن جي ورتي پوريءَ طرح ستسنگ ۾ هئي. حضور جن گرنٿ صاحب مان ٻه شبد کيا ۽ وياکيا ڪندي فرمايو ته پرماتما نه آسمان ۾ آهي، نه گرنٿن پوٿين ۾، بلڪ انسان جي اندر. گرنٿن پوٿين ۾ پرماتما جي مهما لکيل آهي. صرف انهن کي پڙهڻ ائين آهي جيئن ڪو بيمار فقط بيماريءَ جو نسخو پڙهي پر انهيءَ مطابق دوا ناهي نه کائي ۽ پوءِ به شفا جي اميد رکي. ستسنگ کان پوءِ شيوا ٿي ۽ حضور جن هڪ ستسنگيءَ کي فرمايو ته پيءُ ماءُ جي شيوا خوش قسمت انسان کي ملندي آهي.

٣٠ ڊسمبر

اڄ نام دان ڏنائي حضور جن شام جو ۴ بجي فارغ ٿيا ۽ پوءِ شيوا تي تشريف وٺي آيا. اتي هڪ ستسنگيءَ عرض ڪيو ته منهنجو پٽ لڙائيءَ ۾ ويو هو جنهن جي بابت ڏکدائي خبر آئي. اسان گهر جا سڀ ڀاتي نهايت ڏکي ٿيا سين

باب ٻٺترهون

ڏيري ۾ رهائش

٢٨ ڊسمبر ١٩٤٣ع کان ٦ جنوري ١٩٤٤ع

صبح جو حضور سوامي جي مهاراج جن جي پاٺيءَ مان
”گرومستا النوکا دوسا،
من سرت شبد جالي پوسا.“
شبد جي وياکيا ڪندي ستگرون فرمايو ته سچکنڊ تائين
٢٢ ”شبدن“ آهن جن مان پهريان ”سن“ آهي سهس دل ڪنول.
لهري لل ۽ گوروءَ جو اروپ سروپ، سهس دل ڪنول
۾ سوکم ۽ لرکٽيءَ ۾ شبد سروپ آهي. نيترن کان مٿي
اندر ٽي رستا آهن، ساڄو، کابو ۽ وچون. وچون کي سکمنا
مارگ چئبو آهي. کابي پاسي سرڳ لوڪ ۽ ڪال جي رچنا
آهي. ساڄي پاسي گهٽيٽي آباد ديش آهن پر انهن ۾ مٿين
منڊلن ڏانهن ڪوبه رستو ڪونهي. وچون مارگ سنتن جو آهي.
پاربرهم جو پرڪاش ۽ ليڪ آلما صرف الهيءَ وقت برداشت
ڪري سگهندي جڏهن ارهم ۾ ڪافي مدت تائين اڀياس
ڪري پنهنجي ڪروڙن جنمن جي سنچيت ڪرمن کي ناس
ڪندي. انان ڪال کان آلما هن سنسار جي آواگون ۾ ڦري
آهي ۽ الهيءَ جو ذڪر ڪرشن ڀڳوان گيتا ۾ به ڪيو آهي
حضور جن فرمايو ته پاربرهم جي ڪنگري جي ڏن کي صرف
ڪلاڪ ٻڌڻ سان اڀياسيءَ کي پنهنجي بيشمار جنمن ج

ستگورن گورو گرنٿ صاحب مان هڪ شبد جو ارٿ ڪيو. ان کان پوءِ گرنٿ صاحب مان "لانون" پڙهيون ويون. راڳين شبد ڪيرتن ڪيو. ڄڃ کي هڪ بجي ڪاڍو، شام جو ۵ بجي چانهه ۽ رات جو ۱۰ بجي وري ڪاڍو ڏنو ويو. حضور جن ۽ ٻيا معزز سنسنگي ڪاڍي وقت موجود هئا ۽ سيڌي جي خوب مهمانوازي ڪئي وئي. ڪيترا سنسنگي جيڪي بغير دعوت جي آيا هئا تن جي به سردار هربنسنگهه خاطر تواضع ڪئي، حضور جن جو سڄو خاندان مهمانوازيءَ جي گڻ سان ڀرپور آهي.

۲۷ ڊسمبر

صبح جو ڄڃ روانی ٿي ۽ حضور جن به هڪ بجي ڏيري لاءِ روانا ٿيا ۽ شام جو اچي پهتا.

هن ساڌوءَ چيس ته هيئر نه ته ڪڏهن به ٿورو هن ۾ آهن.
ڪر ڪم اڳتي هلي لڙڪي ڪرڻو آهي سو ڪڏهن هيئر ڇو
ڪريان؟

۲۴ ڊسمبر
جواب ڏانهن ڪانيڊي حضور جو
ڪيٻن آئيسر جي خط جو جواب ڏنو. ڪانئس اچي ڇوراسي
ڌرماڻو نه جڏهن کان دنيا ٺهي آهي تڏهن کان ڏٺو ويو آهي ته لي
لک جڙين ۽ پنڪي رهيا آهيون. صرف منس ڏٺو ويو ته
ڍرمالما سان ملي انهيءَ آواگون جي چڪر مان ڇوٽڪارو ٻاني
سگهجي ٿو. اهو اڌڪار ڏيوي ديوتائن کي ڪرڻي چاڪ
نه برهم منڊل کان پاتال تائين سڀ انهيءَ چڪر ۾ قائل آهن
جيسين، دان پنج، ڪرم ڌرم نيڪ ڪرمن ۾ داخل آهن جن
جو ڦل ڀوڳڻ لاءِ وري دنيا ۾ اچڻو پوندو. ڌن آلمڪ نام ۽
پوري گروءَ جي شرڻ بنا نروان ناممڪن آهي.

۲۵ ڊسمبر
شام جو ۷ بجي جڳ آئي. سياڻي سردار هربنس سنگهه
جي سپتريءَ جي شادي آهي. شهر جا معزز ماڻهو، بالا عملدار
۽ خاص خاص سنسڪي شاديءَ ۾ شامل ٿيا. سرسي
سڪندرآباد لائين سڙڪ لبي نشان لڳايا ويا هئا ۽ آهي
ڪهڙي حصي کي نيڪ ڪرايو ويو. گهوڙا فوج ۾
آهي ۽ شڪل شبيھ ۾ ڪائي سندر ۽ شاندار آهي. هو
هي خوب خاطر تواضع ڪئي وئي.

۲۶ ڊسمبر
صبح جو انڪل ۷ بجي حضور جن شانتي آشرم
سڪندرآباد واري گهر جو نالو) جي اڳڻ ۾ آسادي
پاسه پنڌ لاءِ آيا ۽ جاجي ۸ بجي آيا. گهوڙا ڪ
ڪرنل صاحب جي ساموڻ وهاريو ويو ۽ اندر ڪارج

باب چوڏهون

اسڪندرپور جو دورو

١٥ کان ٢٧ ڊسمبر ١٩٤٣ع

صبح جو ٥ ٻجي روانا ٿياسين. رستي ۾ لڌياڻي ۾ حضور جن سنگت کي درشن ڏنا. پوءِ موگي، ڪوٽ ڪپوره، مڪتسر جي سنگتن کي درشن ڏيندا شام جو ٥ ٻجي سرسي پهتاسين.

١٦ ڊسمبر

سڄو ڏينهن ٽپال لکڻ ۾ گذريو ڇو ته ڪيترن ڏينهن جي ٽپال ڪٺي ٿي وئي هئي. راءِ سردار بهادر سنگهه، حضور جن جي پوٽيءَ جي شاديءَ لئي ٥٠٠ روپين جو چيڪ موڪليو پر حضور جن ڪيس واپس موڪليو ۽ فرمايائون ته جيڪڏهن ستسنگين سان ڏي وٺ جو رستو رکبو ته پاڻ ٻڌل گهربو.

١٩ ڊسمبر

شام جو ٥ ٻجي سرسي ۾ ستسنگ ٿيو. وياکيا ڪندي حضور جن فرمايو ته ڪمائيءَ ڪرڻ ٻنا مڪتي نه ٿيندي. جي هن جنم ۾ نه ڪندا ته ايندڙ جنم ۾ ڪرڻي پوندي. پوءِ هڪ سادوءَ جي ڳالهه ٻڌايائون ته هو پشڪر تيرٿ لئي لي ويو ته هڪ ٻئي سادوءَ پڇيس ته اتي ڇو ٿو وڃين؟ جواب ڏنائين ته پشڪر ۾ اشنان ڪرڻ سان مڪش جنم ملندو. تڏهن

نومبر

ستسنگ ۾ ٻه شبد ڳايا ويا،
"ٻهچل اڪ سدا سچ سوني،
پوري گور لي سوجهي هوني."

"ڏام ايني چلو پالي،
پراني ديس ڪيون رهما."
پراني ديس ڪيون رهما.

؟ ۽

واڪيا ڪهڙي ستگورن فرمايو ته سيني ڪامل فقيرن ۽ سنتن جو مارگ پنجن شبدن جو رهبر آهي. عشق کي جڳائي ۽ پنهنجي قيمتي زندگي پراڻي ڪمن ۾ وڃرت نه وڃائي. شرار جو پالڻ پوشڻ لاءِ ڪجهه اوشو ڪلو ڪري. ڪتب پروار، جائي پنهنجي سنساري پورب واس ۽ رشتا ناتا، شبوا سب پراني ڪمن ۾ داخل آهن. انسان جو پنهنجو ۽ ديش جي ڪم نه اهو آهي ته آتما کي شرار ۽ من جي بندن کان آزاد ڪري آلمڪ منڊلن ۾ پهچائي پنهنجو جنم مرڻ جو چڪر ختم ڪري.

۲۹ نومبر

نبن بجي تائين حضورجن نام دان ڏيڻ ۾ مصروف رهيا. ۽ شام جو ستسنگ ڪيائون. جنهن ڪانپوءِ رات جو ۸ بجي تائين نيپال پڌائون. سياڻي امرتسر ويندا.

سومر

هفتي کن کان موٽڪي اڻاوڻا آهي. اڄ صبح جن لاهور ويا ۽ سياڻي موٽي ايندا.

لڏهن ڪري باباڄڻ ۲۴ نمبر سک پلٽڻ ۾ ڀرتي ٿيا ۽ ھڪ ٽي سال آگري ۾ رهي نوڪري ۾ ڪٽي ۽ ستسنگ جو به لاڀ ورتو. ان کان پوءِ سندن پلٽڻ جي بدلي ٿيندي رهي پر هو جتي به رهيا اتي ايپاس ڪندا رهيا. سندن آفيسر، جن کي گورمکي سيکاري هئائون، سي سندن ڏاڍي عزت ڪندا هئا. جڏهن به ڪا ان ڇٽن ڏينهن جي موڪل ٿيندي هئي ته سڄو وقت ايپاس ۾ گهاريندا هئا. اهڙي طرح قريب ۳۳ سال نوڪري پوري ڪري رٽائر ٿيا ۽ ۱۸۸۹ع ۾ بياس نديءَ جي ڪناري جهوپڙي ٺاهي ايڪانت ۾ رهڻ ڪرڻ لڳا ۽ باقي حياتيءَ جو وقت اتي گذاريائون. انهيءَ ڪري ان جڳهه جو نالو ڏيرا بابا جئمل سنگهه پئجي ويو. سنت مت جو پرچار به ڪندا هئا ۽ رات ڏينهن نام جي ڪمائي به. آخر ۲۹ ڊسمبر ۱۹۰۳ع تي پرم ڌام سڌاريا.

۱۴ نومبر

اڄ شام جو سرسي جي ستسنگ گهر ۾ ستسنگ ٿيو. حضور جن کي اڄ ڪلهه خارش جي تڪليف رهي ٿي ۽ ڊاڪٽر بلونت سنگهه انهيءَ لاءِ ڪا دوا تجويز ڪئي آهي.

مان سک، پوءِ هنن کان نام ڪيئن وٺان؟

هڪ ڏينهن ستسنگ کان پوءِ ٻيا سڀ هليا ويا صرف
سوامي جن ۽ باباجي ويٺي رهيا. سوامي جن پڇيو، ”ڇا اڃان
اوهان مولي ۽ سک جي سوال جو فيصلو نه ڪيو آهي؟“
بابا جن سندن الترياميتا ڏسي پريم جا ڳوڙها وهائڻ لڳا.
سوامي جن کين چڱيءَ طرح ذهن نشين ڪرايو ته سنت مت
جو شريعت سان ڪو تعلق ڪونهي. الهيءَ ڪري اها شڪا
ئي بنياد آهي. پوءِ سوامي جن کان اپديش وٺي اچي رهي
حرب ابياس ڪندا رهيا. هڪ ڏينهن سندن ڌيان اندر
لڳل هو ۽ جڏهن سوامي جن اچي آيا ته هنن کين اٿي پرنام
نه ڪيو. حضور سوامي جن پنهنجي توجه ڏئي سندن ورتي
ٻاهر ڪئي ۽ پڇيائون ته جنهن مارگ جو توهان کي اپديش مليو
آهي سو برابر گورو نانڪ صاحب جن جو به هو يا نه؟ باباجن
وراڻيو ته رستو برابر ١٦ آنا ٺيڪ آهي پر مان روحاني
چڙهائيءَ ۾ رستي ۾ رڪاوٽ محسوس ڪيان ٿو. سوامي جن
فرمايو ته اها سڀ ساڌنا تنهن جي پوران ٿي ڪيل آهي
۽ تون اڳين جنم ۾ اسان جو ساٿي هئين. بابا جن پڇيو ته
الهيءَ جي ڄاڻ ڪهڙي آهي؟ سوامي جن چيو ته ڄاڻتي
کيئي ته هينئون ٿي اچي ۽ واهه. سوامي جن پنهن جي توج
ڏئي سندن رڪاوٽ هٽائي ڇڏي. باباجن اڄ مان الي
چيو ته منهنجو ڪم ته پورو ٿي ويو. هاڻي ٻڌايو ته ڪهڙي
ليرت استان ٿي رهي پيچن ڪيان. جنهن لـــي سوامي جن
اپديش کين ته ستسنگيءَ جو سوارٿ ۽ پرمارٿ ٻئي مڪمل
هئڻ کپن. جيڪڏهن لياڻي ٿي رهندين ته پوءِ لوڪي اٽن جو
ڪانٽو پرلدو ۽ مٽي ٿيڪڻ ۽ شيرا ڪرڻ وارا ماڻهو تنهنجي
ڪمائي ٿي ويندا. ڪو نه ڪو ڪم ڪار يا نوڪري ڪر
احتياط ته حق جي ڪمائي ڪرڻ سان اڄ فلداڪ ٿي ٿو.

مون کي ڇو ڪانه ڏيندا؟ اهو جواب ٻڌي ساڌو اُٺو ٿي ويو.
بابا جن ڪانئس پنجن شبدن جي باري ۾ پڇيو. جنهن تي هن
اهو ساهه کڻي چيو ته جنهن چيز جو توهان ڳولائو آهيو مون کي
ٻه انهيءَ جي ئي کوج آهي. مون پنهنجي انتر آتما سان
معلوم ڪيو آهي ته آگري ۾ هڪ پرم سنت جو سترهن ارڙهن
سال اڀياس ۾ لڳل هو تنهن هاڻي عام ستسنگ ڪرڻ شروع
ڪيو آهي. توهان انهيءَ وٽ وڃو. پنهنجي اڀياس ڪرڻ جي
ڪارڻ منهنجون ٽنگون سستيون ٿي پيئون آهن، مان ٻه سنڌن
درشن لاءِ ايندس. پر مون کي پهچڻ ۾ وقت لڳندو.

بابا جي مهاراج جن آگري پهتا پر جلديءَ ۾ اهو پڇڻ وسري
ويس ته اهو سنت ڪهڙي گهٽيءَ يا محلي ۾ رهندو آهي.
سو آگري ۾ منڊرن، ٺاڪر دوارن ۽ ڌرمشالائن ۾ پڇا ڳاڇا
ڪيائون پر بيسود. آخر جمنا نديءَ تي اشنان ڪرڻ ويا ته
اتي حضور سوامي جي مهاراج جن جي ٻن ستسنگين پاڻ ۾
سوامي جن جي ستسنگ جي چرچا پئي ڪئي. انهن مان خبر پيئن
ته مهاتما پني گليءَ ۾ رهندو آهي. شام جو وقت هو ۽ جڏهن
پني گليءَ پهتا ته ستسنگ ٿي رهيو هو. بابا جن نمسڪار
ڪري وڃي ستسنگ ۾ ويٺا. سوامي جي مهاراج جن پڇين ته
توهين ڪٿان آيا آهيو؟ بابا جن وراڻيو ته پنجاب مان آيو
آهيان. اهو ٻڌي سوامي جن ڪلي فرمايو ته اسان جو پراڻو
ساٿي اچي ويو. بابا جن ٻڌي حيران ٿيا ۽ سوچڻ لڳا ته
جڏهن اسان جي هيءَ پهرين ملاقات آهي ته پوءِ مان هنن جو
پراڻو ساٿي ڪيئن ٿيس؟ خير ڪجهه عرصو سنڌن ستسنگ ۾
ايندا رهيا ۽ سنڌن سڀ شڪائون نورت ٿي ويئون. پورو
وشواس ٿي ويو ته هنن کان وڌيڪ ٻيو ڪمائيءَ وارو مهاتما
ڪونه ملندو. صرف هڪڙي ڳالهه جي اٽڪ محسوس ٿي
ڪيائون ته سوامي جن مونا (مٿي جي ڪيسن ٻنا) آهن ۽

ٺا ڏنل آهي ۽ انجي ڦانـدن
نهيءَ جي جبڙ جي پرڀـو ٿا ڏنل آهي ۽ انجي ڦانـدن
هر ورلن ٺيل آهي ڀـر اهو نام خود انسان جي الله آهي
ر ڪ پستڪن ۾. گـرنت صاحب ۾ بار بار انهيءَ نقطي تي
زور ڏنو ويو آهي.
جهڙوڪ،

”ديهي الله نام نواسي!
آپي ڪرتا هئي ابناسي.“
”نام ندان اپار سنتان من وسي.“

”سب ڪڇ گهر مين باهر ناهين،
بـاهر ٽولي سو ڀـرم ڀلا ٿين.“ ۽

هاڻي سوامي جي مهاراج جن بابت ذڪر ڪجي ٿو هنجو
جنم آگري جي پني گليءَ ۾ ٢٥ آگسٽ ١٨١٨ع ۾ ٿيو ۽ سندن
اصلي نالـو شو دبـال سنگهه هو. هو نتل سيٺ ڪترين جي
منهور خانـدان مان هئا. جن جا وڏا قريـب ٢٠٠ سال اڳ
لاهور مان دهليءَ، ۽ دهليءَ مان آگري آيا هئا. سنـدن پتا
جو نالو سيٺ دلوا ليسنگهه هو ۽ سندن ڏاڏو سيٺ ملوڪچند
ڌولپـور رياست جو ديـوان هو. سنـدن گهراڻـي ۾ شروع
کان گورباڻيءَ سان پريـم رهندو آيو هو ۽ ڪٽنب جا سڀ
ماڻهو گڏجي نيم ۽ پريم سان گـرنت صاحب جي باڻيءَ جو
پاٺ ڪندا هئا. حضور سوامي جي مهاراج جن پنهنجي ستسنگ ۾
گورونانڪ صاحب، ڪبيرصاحب ۽ ٻين سنتن جي باڻيءَ جي وياک
ڪندا هئا پر اڪثر ڪري گرنت صـاحب مان باڻي ڪٽند
هئا. آگري ۽ ٻوليءَ جا ماڻهو پنجابي ٻـوليءَ کان غير واقف
هئا انهيءَ ڪري گورباڻيءَ جي گهراڻـن کي هو نه سمجهي
سگهندا هئا. تنهڪري ٻرابي ستسنگين سوامي جي مهاراج
رنت صاحب جي اپـديش کي آسان ۽ عام فهم هند

يعني راڌا سوامي ء جو مطلب آهي سرس شبد. آتما قطرو آهي ۽ پرماتما ساگر. قطري کي ساگر ۾ ملي ساگر بڻجڻو آهي.

سنت مت سيڌي ڌرم جي مهاتمائن جو مشترڪ مت آهي ۽ قدرتي وگيان (Natural Science) آهي. اهو مارگ، هرهڪ انسان جي اندر ساڳيو آهي. جڏهن اڪال پرک، هڪ ئي آهي، ۽ اسان سڀني جا هٿ پير، اکيون ڪن وغيره سڀ ساڳيا آهن ته پوءِ ائين ڪيئن ممڪن آهي ته هندن لاءِ هڪڙو ۽ مسلمانن ۽ عيسائين واسطي ٻيو رستو هجي. سيني ڪامل فقيرن جو آدرش هڪ ئي رهيو آهي ۽ اهو آهي اسان چوراسي لک جونين جي اندر ڀٽڪندڙ جيون کي نام جپائي سڪندڙ پهچائڻ. هو ڪو دين يا ڌرم ٺاهڻ لاءِ ڪونہ آيا، بلڪ اهڙو امر آنند ڏيڻ چاهين ٿا جو ڪڏهن به ناس نٿو ٿئي. انهيءَ ۾ شڪ نہ آهي تہ سڀني لکيل ويد شاستر ۽ گرنٿ پوٿيون ڪنهن نہ ڪنهن ڀاشا ۾ آهن ليڪن جنهن اصلي مارگ ڏي هو پهچڻ جي شيوڪن کي هلائڻ چاهين ٿا سو لکڻ ۽ پڙهڻ کان نيارو آهي. گرو نانڪ صاحب جن انهيءَ باري ۾ فرمائين ٿا:-

"اکان باجهون وکنا بن ڪنان سنڻان،
پيران باجهون چلنا بن هٿان ڪرنا.
جيڀي باجهون بولنا ايون جيوت مرنا،
نانڪ حڪم پڇان ڪي ليون خصمي ملنا."

يعني انهيءَ اصلي روحانيت کي نڪو هي جسماني اکيون ڏسي سگهن ٿيون، نڪو ڪن ٻڌي سگهن ٿا ۽ نڪو زبان بيان ڪري سگهي ٿي. جنهن نام دواران مڪتي ٿئي ٿي سو لکڻ پڙهڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ نٿو اچي ۽ unspoken ۽ Unwritten آهي. گرنٿن پوٿين ۾ انهيءَ نام جو ذڪر ٿيل آهي،

ڏکيندي پر آخر ٺيڪ ٿي ويندو."

وڌيڪ فرمائيندو ته اڄ ڪالهه جيڪي ٿي رهيو آهي سو بلڪل ٺيڪ آهي. يورپ ۾ لڙائي سبب ڪيترن خرابين ابتي لٿي ۽ بنگال ۾ ڏڪر ڪارڻ ماڻهو پيا مرن. اهو سڀ ڪال ڀڳوان جي حڪم سان پيو ٿئي. هر ڪو پنهنجي ڪرمن جو ڪيتو پيو لوڙي ۽ اها شڪايت ڪرڻ مناسب ناهي ته پرماتما بي انصاف ۽ بي رحم آهي.

ڪو ودوان جو هڪ ڪتاب لکڻ ٿو چاهي تهن ڏيري جي اتهاس بابت پڇيو آهي. ضرورجن هيٺيون مختصر احوال لکائي هن کي موڪليو.

ڏيرا بابا جئمل سنگهه جو اتهاس

راڌا سوامي مت ڪو ڌرم يا پنٿ ڪونهي. اهو ڪل مالڪ جو نالو آهي جنهنکي اسين واهگرو يا اڪال پرک ۾ سڏيندا آهيون. سيني سنتن سوامي پد جي مهما ڪندي اپديش ڪيو آهي ته روحانيت جي اوچي ۾ اوچي منزل سوامي پد آهي. انهيءَ ڌام تائين پهتل سنتن کي پرم سنت ڪوٺيو آهي. اهڙن سنتن، پوءِ هو ڪٿي ڪهڙي به قوم يا مذهب جا چولا هجن، ڪل مالڪ جا نالا پنهنجي پنهنجي ٻوليءَ ۾ رکيا آهن. جهڙيءَ طرح گرو گرنٿ صاحب ۾ جاپ صاحب ۾ ڪي ١٢-١٤ سو پرماتما جا اهڙا نالا رکيا آهن جي ڪنهن به وند شاستر ۾ ڪونه ٿا ملن. هندستان جي مهاتمائن اهي نالا هنديءَ ، سنسڪرت ۾ رکيا ۽ عرب ۽ ايران جي فقيرن عربيءَ فارسيءَ ۾. اهڙيءَ طرح آگري جي پرم سنت حضور مهاراج شو ديال سنگهه جن ڪل مالڪ کي "سوامي" ڪوٺيو ۽ آد کي "راڌا". هن پنهنجي ٻوليءَ سار بچن نظم ۾ فرمايو آهي

"راڌا آد سرت ڪا نام سوامي آد شبد نج ڌام

سرت شبد اور راڌا سوامي دونو نام ايڪ ڪر جاني

۱۱ نومبر

هڪ ستسنگيءَ عرض ڪيو ته لڙائي (اي مهاڀاري ـ ـ) ته وڌي ويئي. حضور جن فرمايو ته اجا ته جهان گهڻو ڀيـدا ڪندو ۽ وڙهائيءَ ۾ قسمتن جي گهٽجڻ جـو ڪو امڪان ڪونهي. انهي ستسنگيءَ عرض ڪيو ته سنت هن دنيا جي انتظام ۾ ڪيتري قدر دخل ڏين ٿا؟

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته هن دنيا جو انتظام ڪال ۽ سندس ايجنٽن جي حوالي آهي. پر سنت شهنشاهه هونـدا آهن ۽ جڏهن به ڪنهن هنڌ ڪا آفت نـازل ٿيڻي هوندي آهي ته سنتن کي اطلاع ڏنو ويندو آهي. پـر عام طور سنت دخل نه ڏيندا آهن. پوءِ ستگورن هڪ وارتا ٻڌائي ته جڏهن باباجـي مهاراج جن واري فوج (Battalion) ڪنهن ڇانوڻيءَ ۾ هئي ته هڪ ڏينهن پرڀات جو ڪجهه فـرشتا باباجن جي ڪٽ پرسان اچي هٿ ٻڌي عرض ڪرڻ لڳا ته اسان کي حڪم مليو آهي ته هن شهر ۾ پليگ ڦهلايـو ۽ گڏو گڏ اهو به حڪم مليو آهي ته پهرين توهان کان اجازت وٺـون. باباجي مهاراج جن فرمايو ته جيئن ڪيو ليئن وڃي ڪيو پر اسان جي ڇانـوڻيءَ سان ڇيڙ ڇاڙ نه ڪجو ۽ ٿيو به ائين. هن وقـت بـه جيڪي فوجي ستسنگي ڏورانهـن ملڪن ۾ لڙائيءَ لي ويا آهن تـن جي حضور جن هر طرح رکيا ڪري رهيا آهـن. اهڙي قسم جون ڪيئن چنيون انهن ستسنگين وٽان ايندڙون رهن ٿيون.

پوءِ دااجن فرمايـو، ”انسان جي زنـدگيءَ جي پل پل جـو حساب آهي. مون اوهان کي اڳ ۾ ٻـي ٻڌايو هو ته ٻڌي ۾ مـان بيمار ٿيندس ۽ چوستائين بيماريءَ جو معياد ختـم ٿـيندو آهي ليستائيـن تڪو مطلب جو ڊاڪٽر هٿ ايـندو ۽ تڪو دوا لڳندي. گهـوڻن ۾ عام طور ڊاڪٽر ٿين ڪونه پـر جنهنکي بيماريءَ کـان بـچڻو هونـدو آهي تنهنجي بيماري

جي شرڌا ۽ آهي جنهن کي ڏسڻ لاءِ اسانکي سنتن مهاتمائن
کان ساڌنا سکڻي پوندي. جڏهن هو جگتي ٻڌائيندا تڏهن ئي
پرماتما جو درشن نصيب ٿيندو. سنتن جو اُپديش نه اهو ئي
آهي ته سچکنڊ تائين رسائي حاصل ڪرڻ لاءِ پنجن شبدن
کي پڪڙيو. شبد ابياس بنا پرماتما جي پراپتي ناممڪن
آهي. امريڪا جي هڪڙي سنسڪيءَ لکيو ته مان ڳانيون
۽ ڍڳا پالي ڪاسائن کي وڪڻي ڇڏيندو آهيان الهيءَ ۾ صرف
ڪاسائي پاپ جا ڀاڳي آهن يا مان به؟ حضور جن جواب لکايو
ته اهو ڪم ڇڏي ڏي. جيڪڏهن چوپايو مال پالي هارائن
کي وڪڻجي ته الهيءَ ۾ ڪو هرج ڪونهي.

جي شرط ۾ آهي جنهن کي ڏسڻ لاءِ اسانکي سنتن مهاتمائن کان ساڌنا سکڻي پوندي. جڏهن هو جڳتي ٻڌائيندا تڏهن ئي پرماتما جو درشن نصيب ٿيندو. سنتن جو اپديش ته اهو ئي آهي ته سچکنڊ تائين رسائي حاصل ڪرڻ لاءِ پنجن شبدن کي پڪڙيو. شبد ابياس بنا پرماتما جي پراپتي ناممڪن آهي. امريڪا جي هڪڙي سنسنگيءَ لکيو ته مان ڳائيون ۽ ٻڪريون پالي کاسائن کي وڪڻي ڇڏيندو آهيان انهيءَ ۾ صرف کاسائي پاپ جا ڀاڳي آهن يا مان به؟ حضور جن جواب لکايو ته اهو ڪم ڇڏي ڏي. جيڪڏهن چوپايو مال پالي هارائن کي وڪڻجي ته انهيءَ ۾ ڪو هرج ڪونهي.

...رڪٽيءَ ۽ ڏسوءِ جي شش جو اصلي روپ ڏسٽر اٿو ۽
...برهم ۽ وڃي ڏسو، جڏهن هندي آلما ٿان من ۾ مايا جا
...ب پردا لهي وڃن ٿا ۾ سدس پرڪاش ١٢ سجن جو تير
...وي. ستگورو سـ لوڪ ۽ ٻهڙي سـ پرش جو روپ ڌارن
...ڪراٿو جيتوطيڪ هتي هو صرف هڪ انسان نظر اچيٿو.

٣٠ آڪٽوبر

شام جو، "ڪاسا ڪنهن جس شبد وڄارا،
لس وڄ وسـي هـر الـڪ اپارا."
شبد گرلنت صاحب مان ڪيبو وايو. ستگورن فرمايو ۽ مش
جم بانـسي جيڪو گرووءَ ڪان شبد جو پڌ وٺي ڪمائي ٿو
ڪري، سمجهو لهن پنهنجو جم ٽو ياد ڪيو ۾ چوراسيءَ جو
ڊڪ ڳڏو. "هومي گست گور شبد لـواري" جو مطلب آهي
۽ اسين جو راسـ ڏيهن مان ۾ منهنجي يعني هومي ۽ غلطان
آهيون اهو روڳ گرووءَ جي ڏلل سمرن ۾ شبد ابياس سان
اورسـ ٿي سکهيٿو. من چنچل آهي ۾ ان ۽ هردم خيال الن ٿي
پيا. جي صرف هڪ منت لاءِ ٿي اهي خيال بند ٿي وڃن
اندر ۽ روشني ڏسڻ ۽ ايندي. مهاتما رجب جو ڪلام آهي
"من موسا پنگل پيا بـسي پارا هري نام."
وٽ اڪ فرمايائون ۽ ستگورو شش سان سدائين الڪ سـ...
رهيٿو پر انهيءَ جو پتو شيوڪ کي انهيءَ وقت پوءِ جا...
هر گرووءَ کي اندر ۾ پرگهٽ ڪراٿو.

٣١ آڪٽوبر

اڄ آڌار آهي ۽ ٩ بڄي صبح جو ستسنگ شروع...
گرلنت صاحب مان پوري گرووءَ جي ٻاڻي جو شبد،
"گهر مين گهر دکائي دي سو ستگورو پرش سجان...
شبد جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو ۽ پرماتم...

هتي آيا. شام جو ستسنگ ۾ حضور جن فرمايو ته جيئن نندي
بار کي لئين مٺائي ڏني آهي ته هو وٺڻ جي ته ڪندو آهي
۽ جڏهن ٿوري هنجي وات ۾ وجهبي آهي ته پوءِ ٻنهي هٿن
سان کڻڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. اهڙي طرح مَن ٻهراڻن
ڀڄن سمرن کان نفرت ڪرڻو پر جڏهن هنکي شبد جي لذت
حاصل لئيڻي ته پوءِ دنيا جي ڪمن جو هرج ڪري ٻه ڀڄن
سمرن ۾ لڳو رهي ٿو. هڪ دفعي پنڊت بوادلامل ايپاس جو
اسٽيشن ماسٽر ۽ اهڙي طرح ڀڄن جي آنند ۾ اهڙو مضو هو
جو اُٿڻ لي دل ٿي ته ٿيس. هوڏانهن اسٽيشن تي گاڏيءَ
جي اچڻ جو وقت پرجي آيو ۽ هنجي اها ڊيوٽي هئي ته
گاڏيءَ کي ٻهراڻ سگنل ڏئي ۽ پوءِ اڳكي روانو ڪري. اسٽيشن
ماسٽر ته ٻنهجي ڀڄن ۾ لين هو. هوڏانهن گاڏي دستور مطابق
آئي ۽ رواني ٿي. جڏهن ڀڄن مان اُٿيو ته گهبرائيندو اسٽيشن
تي آيو پر چا ڏسي ته ستگورن سندس سڀ ڪارج سنواري
ڇڏيا آهن. ستگورن وڏيڪ فرمايو ته ڀڄن وقت ٽن ڪلاڪن
تائين ته مَن ٻنهجي ڊوڙ ڊڪ نٿو ڇڏي. جنهنکي ايپاس مان
رس وٺڻو هنجي لنهنکي گهرجي ته ٦ ڪلاڪ وهي. ٻهراڻ
ٿي چار مهنا سمرن مان سواد نٿو اچي پر جڏهن سمرن هڪوار
پڪو ٿي وڃي ٿو ته پوءِ ڀڄن ۾ ترقي ٿيندي وڃي ٿي.

٢٨ آڪٽوبر

راتجو ٨ ٻجي ڏياريءَ جو ستسنگ وڏي ستسنگ هال
جي پرسان ٿيو. پنڊال کي رنگ برنگي ٻجليءَ جي بلبن
سان سجايو ويو. حضور جن ڪاتڪ (ڪارتڪ) جي مهني جو
ستسنگ ڪندي فرمايو ته هيءَ ڏياري اسان هزار بار مختلف
جنمن ۾ ڏٺي آهي پر جڏهن اکيون بند ڪيون تا ته اندر
اندرو ٿي اندرو نظر اچيٿو. سنتن جي ڏياري اندر هر منڊل
لي سدائين ٿي رهي آهي. گوروءَ جو سروپ جي ڏسڻو هنجي

هتي آيا. شام جو ستسنگ ۾ حضور جن فرمايو تہ جيئن ننڍي
ٻار کي ننڍين مٺائي ڏني آهي تہ هو وٺڻ جي تہ ڪندو آهي
۽ جڏهن ٿوري هنجي وات ۾ وجھي آهي تہ پوءِ ٻنهي هٿن
سان ڪڍڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. اهڙي طرح سڀن ٻهراڻن
ٻڌن سمرن کان نفرت ڪرائڻ پر جڏهن هنکي شبد جي لذت
حاصل ٿيندي تہ پوءِ دنيا جي ڪمن جو هرج ڪري بہ ٻڌن
سمرن ۾ لڳو رهي ٿو. هڪ دفعي پنڊت بوادتامل اڀياس جو
اسٽيشن ماستر بہ اهڙي طرح ٻڌن جي آنند ۾ اهڙو مڳو هو
جو اُٿڻ لئي دل ئي نہ ٿيس. هوڏانهن اسٽيشن لئي گاڏيءَ
جي اچڻ جو وقت پرجي آيو ۽ هنجي اها ڊيوٽي هئي تہ
گاڏيءَ کي ٻهراڻ سگنل ڏئي ۽ پوءِ اڳتي روانو ڪري. اسٽيشن
ماستر تہ پنهنجي ٻڌن ۾ لين هو. هوڏانهن گاڏي دستور مطابق
آئي ۽ رواني ٿي. جڏهن ٻڌن مان اُٿيو تہ گھٻرائيندو اسٽيشن
تي آيو پر ڇا ڏسي تہ ستگورن سندس سڀ ڪارج سنواري
ڇڏيا آهن. ستگورن وڌيڪ فرمايو تہ ٻڌن وقت ٽن ڪلاڪن
تائين تہ من پنهنجي ڊوڙ ڊڪ نٿو ڇڏي. جڏهنکي اڀياس مان
رس وٺڻو هجي تہ هنکي گھرجي تہ ٦ ڪلاڪ وهي. ٻهراڻ
ٽي چار مهينا سمرن مان سواد نٿو اچي پر جڏهن سمرن هڪوار
پڪو ٿي وڃي ٿو تہ پوءِ ٻڌن ۾ ترقي ٿيندي وڃي ٿي.

٢٨ آڪٽوبر

راتجو ٨ بجي ڏاريءَ جو ستسنگ وڏي ستسنگ هال
جي پرسان ٿيو. پنڊال کي رنگ برنگي بجليءَ جي بلبن
سان سجايو ويو. حضور جن ڪاڪ (ڪارڪ) جي مهني جو
ستسنگ ڪندي فرمايو تہ هيءَ ڏاري اسان هزار بار مختلف
جنمن ۾ ڏني آهي پر جڏهن اکيون بند ڪيون ٿا تہ اندر
اندھيرو ئي اندھيرو نظر اچيٿو. سنتن جي ڏاري اندر هر منڊل
لئي سدائين ٿي رهي آهي. گروءَ جو سروپ جي ڏسڻو هجي

"مُن ڪنهي سوني ري'
پيا مجبرا جاڪي." ڀرمايو تہ جن
سکرون ڪيدي ستڪرون ڀرمايو تہ جن
شبد ڪيا ويا. تشرائح ڪندي سنتن جي وچان
آهن تن جي من لي تا ۽ پوء
ن جا ڪرم پاري ڪرم ڪندا وچن
ار ٿيو ٿئي. الذا ڌنڌ ڪونا ڌرم راء اهڙن جيون ڪي
ت والي پڇتائين تا. موس ڪان پوء هر جڳ ۾
سندن ڪرمن الوسار ڇوراسي ۾ موڪلي ٿو جتي
ڪشت پوڳين تا. ڌر اصل، گورو ۽ شبد ڪالسواه اسانجو پيو
ڪو هتڪاري ڪرنهي. انهہ سهي يار دوست، مت مائٽ
سب سانت چلدو وڃن پاڪ جيو جون پنهنجون اندروان-
اکيون، ڪن، نڪ وغيره ڌرمراء جي ساموهون سندس ٿي
وخلاف شاهدي ڏين ٿيون تہ هن اسان کي غلط استعمال
ڪيو ۽ پاپ ڪرايا. اگيان وس ٿي انسان ستگورو ۽ شبد
سان پريم ٿو ڪري ۽ جولي جڳہ جي نالن ۽ رشتن جي
ڪرن ۾ رهيتو. ستگورون وڏاڪ ڀرمايو تہ اڌ ڪلاڪ جي
پڻ جو قل، سو روايا دان ڏيڻ کان بهتر آهي. جي دان
ڏجي تہ ڪنهن پالر کي ڏجي. انهن ڪرڻ سان چت نرمل
اٿي ٿو، بيماري دور ٿئي ٿي ۽ پاپ ناس ٿين ٿا.

١٩ آڪٽوبر انڪل ٦ بجي بيبي رليء جي مالا جو دڀهال
شام جو چولي چڊڻ کان اورو وقت اڳ حضور
ڏاري ۾ ٿيو. واپس آيا ليڪن هن جي
هنکي ڏسڻ ويا ۽ جيڪن ٿي اگر جيڪن ڪنهن کي آه
سميٽڻ شروع ڪي ۽ انهن ٿي حضور جن حرد هس جو سن
آهستي تہ ايدي آهي.
ڪرڻ ويا.

٢٠ آڪٽوبر ڪرنل سالڊرس ۽ مس رڪ اچ سماي ۽ ڪشمير ما

١٥ آڪٽوبر

جڏهن حضور جن اڇي ستسنگ ۾ براجمان ٿيا ته درباري داس سهجو ٻائيءَ جو مشهور شبد

”رام تجون پر گرو نه بساروں،
گرو کي سم هر کون نهاروں.“

پڙهيو. جڏهن شبد پورو ٿيو ته حضور جن فرمايو ته اهو بلڪل ٺيڪ آهي ڇاڪاڻ جي پرماتما ناراض ٿي پوي ته گرو هنکي مڃائي سگهيٿو پر جي گرو ئي ناراض ٿي پوي ته هنکي پوءِ ڪير مڃائيندو؟ ڀڳوان اسانکي چوراسي لک جونين ۾ ڦاسايو پر گروءَ مڪتي ڏني. ڀڳوان اسان کان پاڻ کي لڪايو پر گروءَ هنجو درشن ڪرايو. پوءِ سردار گلا بسنگهه ستسنگ ڪندي فرمايو ته وڪار ٽن قسمن جا ٿيندا آهن. هڪڙا اهي جيڪي جنمن کان سنسڪارن جي روپ ۾ اسين ڪڻي ٿا اچون ۽ ٻيا اهي جيڪي بري صحبت مان پرايون ٿا. پر انهن ٻنهي قسمن جي وڪارن کي دور ڪرڻ جو اُپاءُ آهي مهاپرشن جي سنگت. انهن جي سنگت ڪرڻ سان من تي پڪيءَ جو اثر ٿئيٿو. حضور جن فرمايو ته جيستائين مانسروور جا پاربرهم ۾ آهي، آتما اُن ۾ اشنان نه ٿي ڪري تيستائين ڪرمن جي ميل پوري طرح نٿي لهي.

١٧ آڪٽوبر

ڪلهه کان بياس نديءَ جي پار ڪانيءَ جي شيوا ٿي رهي آهي. حضور جن به اتي درشن ڏيڻ ويندا آهن. ستگورن هڪ انمول وچن فرمايو ته شيوا جو درجو پڇن کان گهٽ ناهي.

١٨ آڪٽوبر

شام جو،

”گرو ڪهين جگت سڀ اندا“ ۽ ڪبير صاحب جو

ڏيهه ناهي ٻلڪ اها شڪتي آهي جا ڪڏهن نٿي مري، صرف روپ بدلائي ٿي. اهڙي ستسنگيءَ جي پوري سنڀال ٿيندي. آمريڪا جي ٿي اين ليڊي ستسنگين لکيو آهي ته هن جو دنيا جي ڪنهن به پدارٿ يا رشتيدار سان موهه ڪونهي. جواب ڏنو ويو ته جيڪڏهن توهانکي ڪنهن سان به موهه ڪونهي ته پوءِ ڪابه شڪتي توهانکي هن دنيا ۾ واپس جنم نه ڏئي سگهندي.

١١ آڪٽوبر

صبح جو سانگليءَ جي راڻي ۽ سرجوشي وغيره آيا. شام جو ستسنگ سردار گلابسنگهه ڪيو ۽ ختم ٿيڻ کان ١٥-٢٠ منٽ اڳ حضور جن به پڌاريا. گرنٿ صاحب مان،

”چڪوي نين نيند نهين سووي،
بن پر نيند نه پائي.“

شبد ڪنيو ويو. جنهن ۾ عاليٰ درجي جي پريمين جي اوستا بيان ٿيل آهي. حضور جن فرمايو ته اڄ ڪلهه ستسنگي چاهين ٿا ته گرو هنن جا سنساري سنڪٽ دور ڪري، حالانڪ ستسنگ صرف پرماتما جي مارگ جي سکيا ڏيڻ اچن ٿا ۽ مالڪ جي رضا ۾ راضي رهڻ جو اپديش ڪن ٿا. سنساري جيون جو حال اهو آهي ته جي پٽ مري ويو، ڪيس هارايو، غريبي آئي، نقصان ٿيو يا بيماري نه لٿي ته چون ته ڇڏيو گروءَ کي. مطلب ته جنهن دڪان تان بهتر ملي ٿو اتان ڪاڏي خريد ڪرڻ چاهين ٿا.

١٣ آڪٽوبر

اڄ ڪلهه حضور جن شام جو ١٥-٢٠ منٽن لاءِ گهڻو ڪري روز ستسنگ ۾ ايندا آهن. اڄ ڳالهيون ڪندي فرمايائون ته اميري ۽ عيش عشرت کان اها غريبي ڀلي جنهن ۾ نام چت ۾ رهي.

پنهنجو اشٽ سٽ لوڪ رکجو.

٢ کان ١٩ سيپٽمبر

انهيءَ عرصي ۾ حضور جن ڊلهائوسيءَ ۾ ڪافي بيمار رهيا. ١٨ تاريخ ڪجهه پاڻ کي بهتر سمجهائون ۽ کير وغيره ورتائون.

١٩ تاريخ سردار ڀڳت سنگهه ستگورن کي عرض ڪيو، "حضور! توهان دنيا جي جيون جا اتنا ڪرم ڇو ڪيا جو پنهنجي شرير لئي هيڏو ڪشٽ ڏنو. دنياوارن لاءِ ڪهڙو فرق ٿو پوي. ڏهه ڏينهن نه پوڄيائون ويهه ڏينهن." حضور جن جواب ڏنو ته ڪن ماڻهن جون مصيبتون اهڙيون ته دردناڪ ٿين ٿيون جو خود بخود دل ۾ رحم اچيو وڃي.

اها حقيقت آهي ته جيڪي چليون اچن ٿيون تن ۾ ڪي ته تمام سوز ڀريون هونديون آهن جن کي پڌي سنتن جي ڪومل ۽ ڪروڻامئي دل ڪيئن نه پگهراي؟

شڪار ڪرڻ ۽ ماس کائڻ جا شائق، دان پڻ ۽ ڌرم کان
نفرت ڪندڙ ۽ ٻنگس ۾ ڪوڙ ڳالهائڻ جا عادي رهن ٿا.
جيڪي وڻن ٽڻن مان اچن ٿا تن ۾ ليسو ۽ ضد ڏسڻ ۾ اچي
ٿو ۽ کين روئيءَ کائيندي ڪائيندي لذت اچي ٿي. جيڪي
حيوانن مان انسان بڻجن ٿا تن جو لاڙو ڌرم ڏانهن رهي ٿو ۽
گروءَ ۾ وشواس رکن ٿا. هنن جي ٻاهريان هلت چلت به
صاف ۽ ستي اتي ٿي ۽ دنيا ۾ سک پرائين ٿا. جيڪي
انسان مان وري انسان بڻجن ٿا سي نڊر، نرموهي، وويڪي
۽ پرمارٿي ٿين ٿا.

ڀلي ڪٿي انسان ڪهڙيءَ به جوڻ مان آيو هجي پر پوري
گروءَ کان نام وٺي ان جي ڪمائي ڪرڻ سان سندس سڀ
وڪار نڪري ويندا ۽ جنم جنم جي ميل ڌوپي ويندي.

انهيءَ کان پوءِ ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته ڪال ۽
مايا انيڪ دوکا رکيا آهن جيئن جيو کي پنهنجي پرم پتا جو
پتو نه پوي ۽ سڀ سندن پوڄا ۾ لڳا رهن. آتما جي مٿان
پنجن تتن، ٽن گڻن، چوڏهن ديوتائن جا پردا آهن.
ويدن جو مول اوم آهي جو ڪي خود ڪال ڀڳوان آهي. سڀ
انسان ويدن شاسترن اپوٿن مورتين، مت متانترن ۾ ڦاٿا پيا
آهن ۽ جنهنجي پوڄا ڪن ٿا سوئي کين کائي ٿو.

تنهن کان پوءِ ڪبير صاحب ستجڳ جو حال لکيو آهي ته
انهيءَ وقت ڪال روحن کي نرڪن ۾ ٽتل ٿڌن لي جلائيندو
هو. انهن آتمائن جي جيئن ۽ آهن جي ڪارڻ ستيه پرش
ڪبير صاحب کي حڪم ڏنو ته وڃي جيون کي ڪال جي
ڪشٽن کان بچاءِ. جڏهن ڪبير صاحب نرڪن ۾ ويو ۽ انهن
جيون کي پنهنجو داستان ٻڌايو ته هنن ڪيترن سچي
شبد جي ڪمائيءَ جو ڀيد ڏنو ۽ فرمايو ته جڏهن اوهين نرڪن
مان نڪري انسان ٿيندا ته انهن نام جي ڪمائي ڪجو ۽

شروع ڪندو. سنت ۽ بدمعاش کي سمجهائي ڀلائي نيڪ
ٻڌائين ٿا ۽ پوءِ اسين هميشه لاءِ هن جي شرارتن کان بچيل
رهون ٿا.

٢٨ کان ٣١ آگسٽ

روز انوراڳ ساگر جي ڪٿا ٿيندي رهي. شروع ۾ ڌرمداس
ڪبير صاحب کان پڇي ٿو ته مون کي رچنا جو آد کان ورتانت
ٻڌايو. ڪبير صاحب فرمائين ٿا، "اي ڌرمداس! مان توکي
ان وقت جو الهاس ٿو ٻڌايان جڏهن نه نرنجن هو نه ڪوئي
ديوي ديوتا ۽ نڪو ڪو ويد شاستر. ان وقت صرف
ڪل مالڪ هو. پوءِ رچنا جو وستار سان ورنن ڪندي ڪبير
صاحب جن فرمائين ٿا ته ڪال ۽ سندس نگ سڀ برهمانڊ
کي نگي ويٺا آهن. سڀ جيو وشيه وڪارن ۾ ڦاسي پنهنجي
اصل کي ڀلائي ويٺا آهن.

برهمانڊ جي رچنا کان پوءِ ڇو ٿيهن لکن قسمن جا وڻ
ٽڻ ۽ ولسپتي، وشنوءَ ستاويهه لک قسمن جا ڪيڙا ماڪوڙا،
شڪتيءَ چوڏهن لک قسمن جا پکي ۽ نو لک قسم پاڻيءَ
جا جيو ۽ برهما چار لک قسمن جا انسان، حيوان، ديوي
ديوتائون آدي پيدا ڪيا. اهڙي طرح چوراسي لک جوڻيون
ٺاهيون ويون.

انسان ۾ شڪل ۽ سڀاءَ جو فرق انهيءَ ڪري آهي ته
جيڪو انسان جنهن جونيءَ مان اچي ٿو، انهيءَ جو سڀاءُ به
انهيءَ مطابق ٿئي ٿو. مثال طور جيڪي پکين جي جون مان
انسان ٺهن ٿا انهن جو من پکين وانگر چنچل ٿئي ٿو ۽ منجهن
ڪام ڪروڌ سستي ۽ ننڊ اهي وڪار پڌران ٿين ٿا. اهڙا
انسان چوري، چغلي ۽ نندا کي پسند ڪن ٿا، شرير جي
صفائيءَ جو ڪو ڌيان ڪونه ٿا رکن ۽ ٻين پراڻن کي ڀوڳين ٿا.
جيڪي ڪيڙن ۽ ماڪوڙن جي جونين مان اچن ٿا اهي

ے اڇلائي يا ڪاڪروس ڪري ته ڏرليءَ کي ڪڙڪ
ڪ ڪرنهي. پراهي ستسنگيءَ کي چڱائي ته سڀ خيال
نڪر ڇڏي گروهءَ جي حڪم مطابق عمل ڪري.

٢٧ آگسٽ ستسنگي موجود هئا اُٿون
اڄ ستسنگ ۾ ڪافي معزز ٻي حضور جن سار اچن مان
ڪري الرواڳ ساگر جي ڪٿا ڇڏي
"ستگرو ڪا نام پڪارو." نام ستگرو بخشي
شبد جي وياکيا ڪندي فرمايو ته جيڪو واري پڌاياڻون ته
لنهنجي ڪمائي ڪري ڪري. پوءِ هڪڙي سال شيوا ڪئي. جنهن
ڪنهن شخص هڪ مهاتما جي ١٢ نام جپڻ لاءِ ڏنو. جڏهن
ڪان پوءِ الهيءَ مهاتما ڪبس ڪو نام جپڻ ماٺهن کي ۽ الهيءَ
هو واپس وري رهيو هو ته ڏسي ته اهن خيال آيس ته مهاتما
نام جو پترو آهي ۽ پيا ان کي جپن. من ۾ موڻي وڃي مهاتما وٽ
موڻ سان وڏو دوکو ڪيو. سو اندر ڪمري ۾ لوهه جي
شڪايت ڪيائين. مهاتما جبس ته ٿي آ، لنهنجي ان شخص
پيتيءَ ۾ پارس پيو اٿيئي، اها پيتي ڪڍي جاڳائڻ ته پارس جي لڳ
چيو ته اهو ۽ هڪ دوکو آهي. آخر هن جڏهن پيتي
سان لوهه جي پيتي سولي لڳ ڪئي، ان ڪاغذن ۾ ويڙهيو
ڪولي ڏٺي ته ڏسي ته پارس ان آهي. لوکي مون پنهنجي
آهي. مهاتما چيو بس اهوئي فرق ڪڍي پيا الهيءَ نام کي
ڪمايل نام بخشيو آهي ۽ پلي گروهءَ جي بخشيل نام ۾
ته ۽ خالي رهندا چاڪاڻ ته
سڀ بر ڪترن آهن.
وڏيڪ فرمايائون ته پراڻايام ذريعي من کي قابو
ائين آهي جيئن ڪنهن بدمعاش کي جيل ۾ وجهڻ. جيس
هو جيل ۾ رهندو تيستائين اسين هن جي شرارتن کا
رهنداسين ۽ جڏهن ٻاهر نڪرندو ته وري اهيڙي

شروع ڪندو. سنت بدمعاش کي سمجهائي ڇڏيائين نيڪ ڪائين ٿا ۽ پوءِ اسين هميشه لاءِ هن جي شرارتن کان ڇڏيل هون ٿا.

٢٨ کان ٣١ آگسٽ

روز انوراڳ ساگر جي ڪٿا ٿيندي رهي. شروع ۾ ڌرمداس ڪبير صاحب کان پڇي ٿو ته مون کي رچنا جو آد کان ورتانت ٻڌايو. ڪبير صاحب فرمائين ٿا، "اي ڌرمداس! مان توکي ان وقت جو احوال ٿو ٻڌايان جڏهن نه برهمن هو نه ڪوئي ديوي ديوتا ۽ نڪو ڪو ويد شاستر. ان وقت صرف ڪل مالڪ هو. پوءِ رچنا جو وستار سان ورنن ڪندي ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته ڪال ۽ سندس نگ سڀ برهمانڊ جي اڳيان ويٺا آهن. سڀ جيو وشيه وڪارن ۾ ڦاسي پنهنجي اصل کي ڀلائي ويٺا آهن.

برهمانڊ جي رچنا کان پوءِ شڪ ٿيهن لکن قسمن جا ورڻ ۽ ولسپتي، وشنوءَ ستاويهه لک قسمن جا ڪيڙا ماڪوڙا، ڪتيءَ چوڏهن لسک قسمن جا پکي ۽ نو لسک قسم پاڻيءَ جا جيو ۽ برهما چار لسک قسمن جا انسان حيوان، ديوي ديوتائون آدي پيدا ڪيا. اهڙي طرح چوراسي لک جوڻيون ٿيون ويون.

انسان ۾ شڪل ۽ سڀاءَ جو فرق انهيءَ ڪري آهي ته جيڪو انسان جنهن جونيءَ مان اچي ٿو، انهيءَ جو سڀاءُ به انهيءَ مطابق ٿئي ٿو. مثال طور جيڪي پکين جي جون مان انسان بڻجن ٿا انهن جو من پکين وانگر چنچل ٿئي ٿو ۽ منجهن ڪام ڪروڌ سستي ۽ ننڊ اهي وڪار پردان ٿين ٿا. اهڙا انسان چوري، چغلي ۽ نندا کي پسند ڪن ٿا، شرابر جي صفائيءَ جو ڪو ڌيان ڪونه ٿا رکن ۽ ٻين پراڻن کي ڀوڄين ٿا. جيڪي ڪيڙن ۽ ماڪوڙن جي جونين مان اچن ٿا اهي

ءِ اچلائي يا ڪاڪرس ڪري تہ ذرايءِ کي ڪرمڪ
ب ڪرائي. براهي ستسنگيءَ کي چڱائي تہ سب خيال
وڪر چڙي گروه جي حڪم مطابق عمل ڪري.

م آگسٽ

اح ستسنگ ۾ ڪافي معزز ٻي ستسنگي موجود هئا اڳون
ڪري الوواڳ ساگر جي ڪنا چڙي حضور جن سار اچن مان
”ستڪررو ڪا نام پڪارو.“
شبد جي وياکيا ڪندي فرمايو تہ جيڪو نام ستڪررو بخشي
لهنجي ڪمائي ڪرڻ ڪجي. بوءِ هڪڙي وارثا بڏاياڻون لہ
ڪنهن شخص هڪ مهالما جي ۱۲ سال شيوا ڪئي. جڏهن
ڪان بوءِ الهيءَ مهالما ڪبس ڪو نام جپڻ لاءِ ڏنو. جڏهن هن
هو واپس وري رهيو هو تہ ڏسي تہ اهن ماٺهن کي ۽ انهيءَ
نام جو پتو آهي ۽ بيا ان کي جپن. من ۾ خيال آيس تہ مهالما
مون سان وڏو دوکو ڪيو. سو موٽي وڃي مهالما وٽ
شڪايت ڪيائين. مهالما چيس تہ اندر ڪمري ۾ لوهہ جي
پيتيءَ ۾ پارس پيو آهي، اها پيتي کڻي آءُ. لهنجي ان شخص
چيو تہ اهو ۾ هڪ دوکو آهي چاڪاڻ تہ پارس جي لڳڻ
سان لوهہ جي پيتي سوني ٿيڻ کپي. آخر هن جڏهن پيتي
کولي ڏٺي تہ ڏسي تہ پارس ان ٽن ڪاغذن ۾ ويڙهيو پيو
آهي. مهالما چيو بس اهوئي فرق آهي. گرڪي مون پنهنجو
ڪمائل نام بخشيو آهي ۽ بيا ڪڻي بيا انهيءَ نام کي جپن
تہ ۾ خالي رهندا چاڪاڻ تہ گروه جي بخشيل نام ۾ ئي
سب برڪتون آهن.
وڏاڪ فرمايائون تہ پراڻايام ذريعي من کي قابو ڪ
الين آهي جيئن ڪنهن بدمعاش کي جيل ۾ وجهڻ. جيسيـ
هو جيل ۾ رهندو ليستائين اسين هن جي شرارتن کان
هنداسين ۽ جڏهن ٻاهر نڪرندو تہ وري اهيڙي شرا

پرماتما جي گولا ءِ ورلين ۾ ڪرڻ ٿو اها تنهنجي وڏي ڀل آهي.

انهيءَ کان پوءِ پرڀو لال چوي ٿو ته منهنجو اشٽ ڪرشن ڀڳوان آهي. اڄ ڏينهن ٽلسي صاحب جن فرمائين ٿا ته ڀاڳوت پراڻ ۾ لکيل آهي ته رگهو ناٿ ستر سرڳ ۾ ويو باقي چارئي پالڻو نرڪ ۾ ويا. جڏهن اوڌو ڪرشن ڀڳوان کي مڪتيءَ لاءِ عرض ڪيو ته جواب اهوئي مليس ته انهيءَ لاءِ توکي تپ ڪرڻو پوندو ۽ پوءِ هن وڃي بدري نارائڻ ۾ تپ ڪيو. اوڌو جي گتي ڪهڙي ٿي تنهنجو ذڪر ڪنهن به پستڪ ۾ ڪونه ٿو ملي. هاڻي جڏهن تو ڪرشن ڀڳوان کي ڪڏهن ڏٺوئي ڪونهي ته ان جي مورتيءَ مان مڪتيءَ جي اميد ڪيئن ٿو رکين؟ مڪتيءَ لاءِ توکي انترمک شبد جي ڪمائي ڪرڻ جڳائي.

٢٥ آگسٽ

ڪالهه کان ڪبير صاحب جي انوراگ ساگر مان ستسنگ شروع ڪيو ويو. اهو گرنٿ هرهڪ پرمارٿي جگياسوءَ کي پڙهڻ کپي چاڪاڻ ته دنيا ۽ ڪال جو ڀيد، جو سنت مت کان سواءِ ٻئي ڪنهن به مت متانتر ۾ نراڙو نه ڪيل آهي، هن پستڪ ۾ ڪبير صاحب بلڪل کولي سمجهايو آهي. دنيا جا گهڻو ڪري سڀ ڌرم ۽ مذهب ڪال ڀڳوان کي سچو مالڪ مڃي ان جي پوڄا ڪن ٿا ۽ اها پوجهه ڪانه اٿن ته آتمائن جو دنيا ۽ ڪال سان ڪهڙو سمبنڌ آهي.

ڪبير صاحب اهو پستڪ پنهنجي گورمک شش ڌرمداس کي اپديش ڪندي رچيو آهي. شروعات ۾ ستگورو ۽ پرماتما جي استت آهي ۽ انهيءَ کان پوءِ سچي انوراڳيءَ جا گڻ ورنن ڪيل آهن. سچو انوراڳي پنهنجو تن من ڌن گوروءَ تان قربان ڪري ٿو. وڌيڪ فرمائين ٿا ته مريد کي مٿي يا زمين تي کپي؛ زمين کي ڪٽي ڪو چندن جو ليپ ڪري يا ان کي

پرماتما جي ڳولا ۾ رولين ۽ ڪرڻ ٿو اها تنهنجي وڏي ڀل آهي.
اهوئي ڪان پوءِ پره لال چوي ٿو ته منهنجو اشٽ ڪرشن ڀڳوان آهي. اڙ ڏينهن ٿلسي صاحب جن فرمائين ٿا ته ڀاڳوت پراڻ ۾ لکيل آهي ته رڳو يڌشٽر سرڳ ۾ ويو باقي چارئي پانڊو نرڪ ۾ ويا. جڏهن اوڌو ڪرشن ڀڳوان کي مکتيءَ لاءِ عرض ڪيو ته جواب اهوئي مليس ته انهيءَ لاءِ توکي تپ ڪرڻو پوندو ۽ پوءِ هن وڃي بدري نارائڻ ۾ تپ ڪيو. اوڌو جي ڪتي ڪيتري ٿي تنهنجو ذڪر ڪنهن به پستڪ ۾ ڪونه ٿو ملي. هاڻي جڏهن تو ڪرشن ڀڳوان کي ڪڏهن ڏٺوئي ڪونهي ته ان جي مورتيءَ مان مکتيءَ جي اميد ڪيئن ٿو رکين؟ مکتيءَ لاءِ توکي اتم ڪرم شبد جي ڪمائي ڪرڻ جڳائي.

٢٥ آگسٽ

ڪالهه کان ڪبير صاحب جي انوراڳ ساگر مان ستسنگ شروع ڪيو ويو. اهو گرنٿ ڌرمڪ پرمارٿي جگياسوءَ کي پڙهڻ کپي جاڪاڻ ته دئال ۽ ڪال جو ڀيد، جو سنت مت کان سواءِ ٻئي ڪنهن به مت متانتر ۾ ورنڻ نه ڪيل آهي، هن پستڪ ۾ ڪبير صاحب بلڪل کولي سمجهايو آهي. دنيا جا گهڻو ڪري سڀ ڌرم ۽ مذهب ڪال ڀڳوان کي سچو مالڪ مڃي ان جي پوڄا ڪن ٿا ۽ اها پروجهه ڪانه اٿن ته آتمائن جو دئال ۽ ڪال سان ڪهڙو سمبنڌ آهي.
ڪبير صاحب اهو پستڪ پنهنجي گورمک شش ڌرمداس کي اپديش ڪندي رچيو آهي. شروعات ۾ ستگورو ۽ پرماتما جي استت آهي ۽ انهيءَ کان پوءِ سچي انوراڳيءَ جا گڻ ورنن ڪيل آهن. سچو انوراڳي پنهنجو تن من ڌن گوروءَ تان قربان ڪري ٿو. وڌيڪ فرمائين ٿا ته مريد کي مٽي يا زمين ٿيڻ کپي. زمين کي ڪٽي ڪو چندن جو ليپ ڪري يا ان تي

١٧ آگسٽ

اڄ شام جو گهڻو وارتالاپ مان سمباد ڪيو ويو جنهن ۾ پرڀو لال جي پرشن جي اتر ۾ تلسي صاحب جن فرمايو ته گرو ٽن قسمن جا ٿيندا آهن- سنت گرو ٻيا دئيال گرو ۽ ٻيا ديهه، ذات ۽ ڪرم گرو. جيڪي گروءَ جو هڪ دليري وشتر آهي ۽ جيڪو گرو پاڻ ڪرمن جي دائري ۾ قائل آهي سو شش کي مڪتي ڪيئن ڏئي سگهندو؟ دئيال گرو انهيءَ دائري کان مٿي آهي ۽ هنجو اصلي سروپ شبد آهي. اهڙي گروءَ جي دوارا ئي شيوڪ جو ڪارج سڌ ٿيندو.

١٩ آگسٽ

ڪلهه وارو پرسنگ جاري رهيو. پرڀو لال عرض ڪيو ته مان ڪرشن جو اپاسڪ آهيان ۽ ڪنهن کي به ٺاڪرن جي ساهگري ۽ پوڄا کي هٿ لائڻ نه ڏيندو آهيان ته مٿان آهي اپرار ٿي پون. تلسي صاحب جن ڪيس اپديش ڪيو ته تون چئين ٿو ته پرماتما سروويائي ۽ سرو شڪتيوان آهي ۽ تنهنجي اندر به موجود آهي. تون انهيءَ پرماتما کي مورتيءَ کان الڳ ۽ گهٽ ٿو سمجهين. تون چوين ٿو ته تون ڪنهن کي به ٺاڪرن جي پوڄا آديءَ کي ڇهڻ نه ڏيندو آهين. تنهنجي معنيٰ ته مورتي اپوتر آهي ۽ انسان اپوتر. اها تنهنجي هڪ وڏي غلطي آهي جو تون جيتن کان جڙ کي وڌيڪ سمان ٿو ڏين. انسان ۾ پنج تت آهن ۽ مورتيءَ ۾ صرف هڪڙو. ويدن شاسترن ۾ به لکيل آهي.

”جو پنڊي سو برهمنڊي.“

تون انهيءَ اصول جو نرادر ٿو ڪرين. اصلي مندر يا ٺاڪر دوارو انسان جو شرير آهي. تون انهيءَ کي ڇڏي جو

مان لڪري گهڻ جو خيال لاهي ڇڏيائون ۽ وڃي پڻ ۾ ويٺا. ڏاڍي ڏاڍي ڪيترائي ستسنگي نيم انوسار اچي درشن لاءِ ڪنا ٿيا پر حضور جن ١٢ بجي تائين پڻ ۾ ويٺا رهيا. انهيءَ ڪالهوءِ سنگت کي پنهنجي ڪمري ۾ گهرايائون ۽ درشن ڏيئي سڀني کي واپس وڃڻ لاءِ چيائون. اڄ ۾ راءِ صاحب زخمي حالت ۾ اچي پهتو. ستگورن ٢ بجي پوڄن ڪيو ۽ شام جو فرمايائون ته مالڪ سوريءَ مان ڪنڊو ڪيو آهي. شل حضور جن سڀني تي اهڙي دِيا ڪن.

اڄ آرتوار هئڻ سبب سنگت گهڻي هئي. حضور جن گرنٿ صاحب مان

"دنيا نه سالاهي جو مرونڄي"

شبد جي وياکيا ڪندي فرمايو ته گرنٿ صاحب جي فيلسوفي نهايت اوچي آهي ڇاڪاڻ ته مت متانترن جي بندن کان نياري آهي. وڌيڪ فرمايائون ته ڪرمن جو قانون نهايت پيچيدو آهي. پريمي ستسنگين کي بعضي ڪي ڪرم صرف سپني ۾ ئي پوڳايا ويندا آهن. ڪرمن جو قرض هڪ ديال جو آهي ۽ ٻيو ڪال جو. ديال جو قرض ته سنت معاف ڪري ڇڏيندا آهن پر ڪال جو قرض ضرور ڏيڻو پوندو آهي.

١٦ آگسٽ

شام جو حضوري باغيءَ مان

"گورو گورو مين هردي ڌرني."

شبد ڪيو ويو. ستگورن فرمايو ته سنت مت ۾ اول ۽ آخر يعني سڀ ڪجهه گورو آهي. داتاجن اڄ ڪلهه خوب پڻ ڪن ٿا ۽ قرآب سڄو وقت پڻ کي ڏين ٿا. ستسنگين وٽان جيڪي چٺيون اچن ٿيون انهن کي پڙهڻ سان انداز لڳي سگهيتو ته دنيا ۾ ڪيترو نه دک ۽ ڪليش آهي.

ڇـاڻ اچاسه پاڻ
... مان ٽرلوڪيءَ مان
... شبد جي اپاس ٻيا هن ٽرلوڪيءَ مان دان پڄ، ليرت
... ڪرم ڏرم روزا نمازون، دان پڄ، ليرت
...ڪن آهي باقي ڪرم ڏرم روزا نمازون، ڪرڻ
... دواران ڄوراسيءَ مان ڇوٽڪارو نه ٿيندو. ليڪ ڪرڻ
... ڪال پڱوان ضرور ڏنيتو ۽ ڪرلا ڪي سبب شاهڪار،
... قل ڪال پڱوان ضرور ڏنيتو ۽ بهشت ٻه
...جا مهاراجا يا عالم فاضل بڻائيتو باڪ سرڳــ ۽ بهشت ٻه
... نيتو ٻر پنهنجي داتري ڪان ٻاهر نڪرڻ لئو ڏني. صرف
... سمت ستگرروني جبر ڪي ڪال جي ٿمدي مان ڇڏائي لــڄ
...ڪهر پهچائي سکهيتو.
حضور جن سرت سمباد جي آخري حصي ۾ سراهي جي مهاراج جن
پنجن نــي روحالي منڊلن جو ذڪر ڪيو آهي.
فرمايو نه الهن منڊلن ۾ جيڪي آلمائون رهن ٿيون سي پنهنجي
منڊلن ڪي ڇڏي سڄکنه ۽ الامي ڏيون وڃي سکهون چاڪاڻ
نه اهي آلمائون الهن ديش جي آباديءَ واسطي آهن. ها
جن آلمائن ڪي هتي سمت ستگررو شبد جو پيد بخشي ٿو سي
الاميءَ ڏانهن پهچڻ جون حقدار آهن.

١٥ آگسٽ

اڄ صبح جو جيڻ راء صاحب ۽ سندس سپتر دلهاٽوسيءَ
ڪان پناٽڪرمت ڪهوڙن لي وڃي رهيا هئا نه پيــم ٽيلي ڪا...
پربان راء صاحب جي ڪهوڙي جو پير کسڪي واو ۽ پاڻ ڪهر...
ڏ ڏانهن اچانڪ ڪري پيو. ستگرون جي الوکي ديا ...
سان ڪاهيءَ ۾ ڪرڻ ڪان بچي واو ۽ صرف پاڻهن لي معمو...
ڏڪ لگس جي اميد لــ ٢-٣ ڏينهن ۾ ليڪ لي وڃ... آه...
حضور جن جي ڪرلڪ جو ذڪر ڪرڻ ٻه ضروري
جيڻ راء صاحب ٩ بجي روانو ٿيو، حضور جن نه ٽروي...
ڪان پوءِ سر ڪرڻ نڪتا. آسمان ۾ بادل باڪل ڪوله ه...
حضور جن ڪجهه قدم هلي واپس موٽي آيا ۽ غسلخاني ۾
وٺا. اسان سمجهيو نه شايد پيٽ ۾ ڪا گڙٻڙ آئي. غ...

مان ڪري گهڻ جو خيال لاهي ڇڏيائون ۽ وڃي ٻڙن ۾ ويٺا. ڏاڍي ڪيترائي ستسنگي نيم انوسار اچي درشن لاءِ ڪنا ٿيا پر حضور جن ١٢ بجي ٽائين ٻڙن ۾ ويٺا رهيا. انهيءَ ڪانپوءِ سنگت کي پنهنجي ڪمري ۾ گهرايائون ۽ درشن ڏيئي سڀني کي واپس وڃڻ لاءِ چيائون. اندري ۾ راءِ صاحب زخمي حالت ۾ اچي پهتو. ستگورن ٢ بجي پوڄن ڪيو ۽ شام جو فرمايائون ته مالڪ سوريءَ مان ڪنڊو ڪيو آهي. شل حضور جن سڀني تي اهڙي ديا ڪن.

اڄ آرتوار هئڻ سبب سنگت گهڻي هئي. حضور جن گرنت صاحب مان

”دنيا نه سالاهي جو مرونجسي“

شبد جي وياکيا ڪندي فرمايو ته گرنت صاحب: جي فيلسوفي نهايت اوچي آهي ڇاڪاڻ ته مت متانترن جي اندن کان نياري آهي. وڌيڪ فرمايائون ته ڪرمن جو قانون نهايت پيچيدو آهي. پريمي ستسنگين کي بعضي ڪي ڪرم صرف سپني ۾ ئي ڀوڳايا ويندا آهن. ڪرمن جو قرض هڪ ديال جو آهي ۽ ٻيو ڪال جو. ديال جو قرض ته ستت معاف ڪري ڇڏيندا آهن پر ڪال جو قرض ضرور ڏيڻو پوندو آهي.

١٦ آگسٽ

شام جو حضوري باڳيءَ مان

”گورو گورو مين هردي ڌرتي.“

شبد ڪنيو ويو. ستگورن فرمايو ته ستت مت ۾ اول ۽ آخر يعني سڀ ڪجهه گورو آهي. دانا جن اڄ ڪلهه خوب ٻڙن ڪن ٿا ۽ قريب سڄو وقت ٻڙن کي ڏين ٿا. ستسنگين وٽان جيڪي چٺيون اچن ٿيون انهن کي پڙهڻ سان انداز لڳي سگهي ٿو ته دنيا ۾ ڪيترو نه دک ۽ ڪليش آهي.

سر سه شبد جي ايياس بنا هن ترلوڪيءَ مان انجامه ياڻڻ
ناممڪن آهي باقي ڪرم ڏو ر ووڙا نمازون، دان پن، تيرٿ
ورت دوارن ڄوراسيءَ مان ڇوٽڪارو نه ٿيندو. ليڪ ڪرڻ
جو ٿل ڪال پڳوان ضرور ڏنيتو ڪرنا ڪي سبب شاهوڪار،
راجا مهاراجا يا عالم فاضل بڻائيتو بلڪ سرڳ ۽ بهشت به
ڏيئيو پر پهنجي دائري کان باهر نڪرڻ نٿو ڏئي. صرف
سنت ستگورو ئي جيو کي ڪال جي قيد مان ڇڏائي نج
گهر پهچائي سگهيئو.

سر سه سمباد جي آخري حصي ۾ سوامي جي مهاراج جن
پنجن ٿي روحاني منزلن جو ذڪر ڪيو آهي. حضور جن
فرمايو ته انهن منزلن ۾ جيڪي آمائون رهن ٿيون سي پنهنجي
منزلن کي ڇڏي سگهنديون ۽ انامي لڳون وڃي سگهن ڇاڪاڻ
ته اهي آمائون انهن ڏيش جي آباديءَ واسطي آهن. ها
جن آمائن کي هتي سنت ستگورو شبد جو بيد بخشي ٿو سي
انامي ءِ تائين پهچڻ جون حقدار آهن.

۱۵ آگست

اڄ صبح جو جيئن راء صاحب ۽ مسٽر ڊلهاؤسيءَ
کان پٺانڪوٽ گهوڙن تي وڃي رهيا هئا ته پيچ ٽيلي کان
پوبان راء صاحب جي گهوڙي جو پير کسڪي ويو ۽ پاڻ گهوڙي
تان ڏاڍي اچانڪ ڪري پيو. ستگورو جي انوڪي ديا مهر
سان ڪاهيءَ ۾ ڪرڻ کان بچي ويو ۽ صرف پاڻهن تي معمولي
ڏڪ لڳس جي اميد ته ۲-۳ ڏينهن ۾ ٺيڪ ٿي ويندا.
حضور جن جي ڪرامت جو ذڪر ڪرڻ به ضروري آهي.
جيئن راء صاحب ۹ بجي روانو ٿيو، حضور جن به ٽوري دار
کان پوءِ سير ڪرڻ نڪتا. آسمان ۾ بادل بلڪل ڪونه هئا پر
حضور جن ڪجهه قدم هلي واپس موٽي آيا ۽ غسلخاني ۾ هليا
ويا. اسان سمجهيو ته شايد پيٽ ۾ ڪا گڙ ٻڙ آهي. غسلخاني

مان نڪري گهمڻ جو خيال لاهي ڇڏيائون ۽ وڃي پنهنجن ۾
ويٺا. ڏهري ڏهري ڪيترائي ستسنگي نيم انوسار اچي درشن
لاءِ ڪنا ٿيا پر حضور جن ١٢ بجي تائين پنهنجن ۾ ويٺا رهيا.
انهيءَ ڪانپوره سنگت کي پنهنجي ڪمري ۾ گهرايائون ۽
درشن ڏيئي سيني کي واپس وڃڻ لاءِ چيائون. اٽري ۾
راءِ صاحب زخمي حالت ۾ اچي پهتو. ستگورن ٢ بجي پوڄن
ڪيو ۽ شام جو فرمايائون ته مالڪ سوريءَ مان ڪنڊو ڪيو
آهي. شل حضور جن سيني تي اهڙي ديا ڪن.

اڄ آرتوار هئڻ سبب سنگت گهڻي هئي. حضور جن
گرنٿ صاحب مان

”دنيا نه سالاهي جو مرونجي“

شبد جي وياکيا ڪندي فرمايو ته گرنٿ صاحب: جي
فيلسوفي نهايت اوچي آهي ڇاڪاڻ ته مت متانترن جي پهڏنن
ڪان نياري آهي. وڌيڪ فرمايائون ته ڪرمن جو قانون نهايت
پيچيدو آهي. پريمي ستسنگين کي بعضي ڪي ڪرم صرف
سپني ۾ ئي پوڳايا ويندا آهن. ڪرمن جو قرض هڪ ديال
جو آهي ۽ ٻيو ڪال جو. ديال جو قرض ته سنت معاف ڪري
ڇڏيندا آهن پر ڪال جو قرض ضرور ڏيڻو پوندو آهي.

١٦ آگسٽ

شام جو حضوري باغيءَ مان

”گورو گورو مين هردي ڌرلي.“

شبد ڪبير وابو. ستگورن فرمايو ته سنت مت ۾ اول ۽ آخر
يعني سڀ ڪجهه گورو آهي. داتاجن اڄ ڪلهه خوب پنهنجن ڪن
ٿا ۽ قريب سڄو وقت پنهنجن کي ڏين ٿا. ستسنگين وٽان
جيڪي چٺيون اچن ٿيون انهن کي پڙهڻ سان انداز لڳي
سگهي ٿو ته دنيا ۾ ڪيترو نه دک ۽ ڪليش آهي.

سرت شبد جي ابياس ۾ ان هن ترلوڪيءَ مان نجات پائڻ ناممڪن آهي ۽ ٻاقي ڪرم ڌرم روزا نمازون، دان پن، تيرٿ ورت دوارن جو واسيءَ مان ڇوٽڪارو نه ٿيندو. ليڪ ڪرمن جو ڦل ڪال ڀڳوان ضرور ڏيندو ۽ ڪرتا کي سيٺ شاهوڪار، راجا مهاراجا يا عالم فاضل بڻائيندو ليڪ سرڳ ۽ ٻهشت ۾ ڏيندو پر ٻيهڄي دائري کان ٻاهر نڪرڻ نه ڏيندو. صرف ستگرو ئي جيو کي ڪال جي قيد مان ڇڏائي سچ گهر پهچائي سگهندو.

سرت سمباد جي آخري حصي ۾ سوامي جي مهاراج جن ڇهن ٻين روحاني منزلن جو ذڪر ڪيو آهي. حضور جن فرمايو ته انهن منڊلن ۾ جيڪي آتمائون رهن ٿيون سي پنهنجي منڊلن کي ڇڏي سگهن ۽ الامي نٿيون وڃي سگهون ڇاڪاڻ ته اهي آتمائون انهن ديشن جي آباديءَ واسطي آهن. ها جن آتمائن کي هتي سنت ستگرو شبد جو ڀيد بخشي ٿو سي الاميءَ تائين پهچڻ جون حقدار آهن.

۱۵ آگسٽ

اڄ صبح جو جيٺ راءِ صاحب ۽ سنڌس سيڪرٽري ڊلهائوسيءَ کان پٺانڪوٽ گهوڙن تي وڃي رهيا هئا ته ڇهه ميلن کان پوءِ راءِ صاحب جي گهوڙي جو پير کسڪي ويو ۽ پاڻ گهري ڏاڍو اچانڪ ڪري پيو. ستگرن جي انوکي دَيا مهر سان ڪاهيءَ ۾ ڪرڻ کان بچي ويو ۽ صرف پاڻهن تي معمولي ڏڪ لڳس جي اميد ته ۲-۴ ڏينهن ۾ ٺيڪ ٿي ويندا. حضور جن جي ڪرلڪ جو ذڪر ڪرڻ به ضروري آهي. جيٺ راءِ صاحب ۹ بجي روانو ٿيو، حضور جن به اُتري دَر کان پوءِ سير ڪرڻ نڪتا. آسمان ۾ بادل بلڪل ڪونه هئا پر حضور جن ڪجهه قدر هلي واپس موٽي آيا ۽ غسلخاني ۾ هليا ويا. اسان سمجهيو ته شايد پيٽ ۾ ڪا گڙٻڙ اٿن. غسلخاني

ڪم ڪار سبب ستسنگ ۾ اچڻ جي فرصت نٿي ملي. ستگورن فرمايو ته دنيا جا ڪم ڪار اهڙا آهن جو ڪڏهن ختم ٿيڻ جا نه آهن.

”ڪار دنيا ڪسي تمام نه ڪرد“

”زندگي ڪئي ته جيئنا سب زندگي جتي.“

ستسنگيءَ کي جڳائي ته دنيوي ڪاروبار سرانجام ڪندي ستسنگ ۽ ڀڄن لاءِ وقت ضرور ڪڍي. هڪڙو سوار پنهنجي گهوڙي کي کوهه تي پاڻي پيارڻ لاءِ وٺي ويو. کوهه تي نار هليو پئي جنهن مان ”چين چين“ جو آواز پئي نڪتو، جنهن کي ٻڌي گهوڙو ڇرڪي پري هٽي ٿي ويو. هاڻي جي انهيءَ آواز کي بند ڪرڻ لاءِ نار تو روڪجي ۽ پاڻي اچڻ ۾ بند ٿو ٿي وڃي. سو گهوڙي سوار کي زبردستي انهيءَ ”چين چين“ جي آواز هلندي گهوڙي کي پاڻي پيارڻو پيو. اهڙي طرح دنيا جي مشغولين هوندي ڀڄن بندگيءَ لاءِ وقت ڪڍڻ کپي.

شام جو سار بچن مان سرت سمباد پڙهيو ويو جنهن جو سار اهو آهي ته شروع ۾ سڀ آلمائون ڪل مالڪ ۾ لين هيون ۽ جڏهن سرشٽيءَ جي رچنا ڪئي وئي ته جيڪي آلمائون ٽولوڪيءَ جي اندر آهن سي سڀ ڪال کي سپرد ڪيون ويون ڇاڪاڻ ته جيترا مصالح ڪان سواءِ ڪال جي ٻي جڙ رچنا (پهاڙ، درياهه، زمين، وڻ ٽڻ وغيره) ويران پيئي هئي. ڪال سڀني آلمائن کي اهڙي چالاڪيءَ سان تن، من ۽ ڪرمن ۾ جڪڙي رکيو آهي جو انهن مان ڪابه آلما ديال ديش واپس نه وڃي سگهي. ڪال سڀني کي پنهنجي پوڄيءَ ۾ لڳايو آهي جيئن اصلي ڪل مالڪ جي ڪنهن کي ٻوجهه ٿي نه پوي. صرف سنتن ٿي اچي جيون کي ديال جو پيغام ڏنو آهي.

سرت سمباد ۾ ذڪر آهي ته وقت گوروءَ جي سهاڻا ۽

ڪرنديءَ ۽ راجا سمجهيو تہ راڻيءَ جي ٻچي ڪرندي. هن جي
خوب خاطرداري ڪرڻ لڳي ۽ انهن ڪجهہ سال خوب موجون
ڪيائون. هڪ ڀيري گهران نياپو آيس تہ منگلو مري ويو.
اهو ٻڌي راجا ريتيءَ انوسار منگلوءَ جو ڪريا ڪرم ڪرايو.
وزير پڇيا ٻاڻيا ڪٿي تہ منگلو هو ڪير؟ تنهن بواجيءَ مان
کي پتو پيو تہ منگلو سندس گڏهہ هو.

٩ آگسٽ

شام جو

”ڪايا ڪامڻ الي سوالهڙي،
پروسي جس لاسي.“

شبد ڪيو ويو. ان شبد ۾ گرو صاحب فرمائين ٿا تہ پرماتما
۽ آتما انهي انسان جي ڪايا ۾ رهن ٿا يا جنهن کي تہ پتي
۽ استري انهي هڪ ئي سيج تي براجمان آهن پر وچ ۾ گدري
ويا آهن جو استريءَ جو پتيءَ سان ميلاپ ٿي نہ ٿيو آهي.
ستگورن فرمايو تہ انسان پنهنجو قدر نٿو ڄاڻي. در اصل آتما
پرماتما جي انس آهي ۽ جڏهن پار برهم ۾ پهچي آتما ٿان من
۽ مايا جا سڀ پردا لهي وڃن ٿا تڏهن سندس روشني ١٢
سجن جيتري ٿيو پوي ۽ انهيءَ اوستا کي هنس گتي چئبو.

حضور جن فرمايو تہ دنيوي لوڪ مهاتمائن کان سنساري
پدارٿ گهرندا آهن، جو ٺيڪ ناهي. انهن ڪامل فقيرن کان
اندرين روحاني سفر جو رستو ۽ ان کي طئہ ڪرڻ ۾ مدد
گهرڻ گهرجي. سنساري جيون جو اهو حال آهي جو هو دنيا
۾ پيدا ٿين ٿا، دنيا کي ڀوڳين ٿا ۽ انهن جو سڄو موهہ ڇاڪاڻ
تہ دنيا سان رهي ٿو، انهيءَ ڪري ڦر وري دنيا ۾ پيدا
ٿين ٿا.

هڪ ستسنگيءَ حضور جن کي عرض ڪيو تہ مون کي گهڻي

ڪم ڪار سبب ستسنگ ۾ اچڻ جي فرصت نٿي ملي. ستگورن
فرمايو ته دنيا جا ڪم ڪار ايون ته ڪڏهن ختم ٿيڻ جا نه آهن.

"ڪار دنيا ڪسي تمام نه ڪرد"

"ڌنڌا ڪني نه جيئنا سڀ ڌنڌي جنتي."

ستسنگيءَ کي ڄاڻائي ته دنيوي ڪاروبار سرانجام ڪندي
ستسنگ ۾ اچڻ لاءِ وقت ضرور ڪڍي. هڪڙو سوار پنهنجي
گهوڙي کي کوهه تي پاڻي پيارڻ لاءِ وٺي ويو. کوهه
تي نار هلبو پئي جنهن مان "چين چين" جو آواز پئي نڪتو،
جنهن ڪري گهوڙو ڇرڪي پري هٽي ٿي ويو. هاڻي
جي انهيءَ آواز کي بند ڪرڻ لاءِ نار ٿو روڪجي ته پاڻي
اچڻ بند ٿو ٿي وڃي. سو گهوڙي سوار کي زبردستي
انهيءَ "چين چين" جي آواز هلندي گهوڙي کي پاڻي پيارڻو
پيو. اهڙي طرح دنيا جي مشغولين هوندي پڻ بندگيءَ لاءِ
وقت ڪڍڻ کپي.

شام جو سار ٻچن مان سرت سمباد پڙهيو ويو جنهن جو
سار اهو آهي ته شروع شروع ۾ سڀ آتمائون ڪل مالڪ ۾
لين هيون ۽ جڏهن سرشٽيءَ جي رچنا ڪئي وئي ته جيڪي
آتمائون ترلوڪيءَ جي اندر آهن سي سڀ ڪال کي سپرد
ڪيون ويون ڇاڪاڻ ته ڇپن مصالحن کان سواءِ ڪال جي ٻي
جڙ رچنا (پهاڙ، درياهه، زمين، وڻ ٽڻ وغيره) ويران
پيئي هئي. ڪال سڀني آتمائن کي اهڙي چالاڪيءَ سان
تن، من ۽ ڪرمن ۾ جڪڙي رکيو آهي جو انهن مان ڪابه
آتما ديال ديش واپس نه وڃي سگهي. ڪال سڀني کي
پنهنجي ڀڪتيءَ ۾ لڳايو آهي جيئن اصلي ڪل مالڪ جي
ڪنهن کي ٻرجهه ئي نه پوي. صرف سنتن ئي اچي جيون
کي ديال جو ڀيد ڏنو آهي.

سرت سمباد ۾ ذڪر آهي ته وقت گوروءَ جي سهائتا ۽

سخت جفاڪشي ولي رهيا آهن. مدرن، سماجڪ سڌارڪن،
ودوانن ۽ دالي ٻرشن جي ٻر اُپڪار بابت اسانکي ٻرجهه
آهي پر سنتن جي چپ چاپ ۽ دائمي شيوا کان اسين
بي خبر آهيون.

٣ آگسٽ

شام جو ٦ بجي ستسنگ ٿيو. حضور من ٻرمايو ته ستسنگ
وٻراڳ پيدا ڪري ٿو ۽ سنساري بندن ڍلا ڪري ٿو. سمرڻ
ڪرڻ سان من اڪاگر ٿئي ٿو ۽ ڌيري ڌيري چيتن ستا شرير
مان هٽي ليترن ۾ ڪٺي ٿيئي.

باب ڏهون

دلهائوسيءَ جو دؤرو

٦ آگسٽ ١٩٤٣ع

صبح جو ٥ بجي دلهائوسيءَ لاءِ روانا ٿياسين ۽ منجهند ڌاري اتي پهچي وياسين. سفر جي ٿڪاوٽ ۽ آب هوا جي تبديليءَ جو خيال نه ڪري به حضور جن دلهائوسيءَ ۾ ستسنگ ڪيو. جنهن ڪانپوءِ پهچي ڪمري ۾ آرام واسطي هليا ويا.

٨ آگسٽ

ڪالهه گرنٿ صاحب مان هڪ ڏکيو شبد ڪيو ويو جنهن ۾ اندرئين روحاني سفر کي ڏايا سنا مثال ڏيئي سمجهايو ويو. اڄ شام جو سردار بهادر جن ۽ پيا کي پروفيسر آيا ۽ شام جو ٨٢ لائين ستسنگ ٿيندو رهيو. ستگورن فرمايو:

"چترچپ ڪر رهي چتر ڪي بڻن پهچاني،
چتر چپ ڪر رهي سيا ٻيڪاني جاني،
چتر چپ ڪر رهي جب هوئي اڪيلا،
چتر چپ ڪر رهي گرو ڪي آگي چيلا."

پوءِ انتظام بابت ڳالهه ٻولهه ڪندي حضور جن هڪ مزيدار ڪهاڻي ٻڌائي ته هڪڙي چالاڪ عورت عمدا وستر پائي راجا جي محل ۾ وئي ۽ دربانن کي چيائين ته مان ٻـراجي (پڦي) آهيان. هنن وڃارن جي همت نه ٿي جو ڪٿي پڦيءَ کي روڪين. راڻيءَ سمجهيو ته راجا جي پڦي

آهي آئي جمدوت نہ اچي سگهندا آهن. شاهوڪار کي الدر وٺي ڪاني دير ڪي وٺي ۽ هنجيءَ هڪ ڪلاڪ جي ستسنگ جو ڦل ختم ٿي ويو، جمدوتن ٻاهر ويهي هڪڙي گهڙيءَ مڏ ۽ واڪا ڪيا پر هي ٻاهر نہ نڪتو. جمدوت واجهارا مجبورن موٽي ويا ۽ وڃي ڌرمراءِ کي شڪايت ڪيائون تہ هو نہ ٻاهر اڪرڻي ڪونہ ٿو. ڌرمراءِ چيو:-

”جهہ ساڌو گوبند ڀجن ناراڻ جس ليت،
نہ ٿون نہ هون چٽي لکت نہ جاڻو ميت.“

ارٿات جتي ساڌو مهاتما سدائين گوبند جا گڻ ڳائين ٿا اتي نہ تون داخل آهين نہ مون کي. اهيءَ ڪري سيٺ کي واپس آڻڻ جو خيال لاهي ڇڏيو. سو ڪماليءَ واري ساڌوءَ جي هڪ گهڙيءَ جي صحبت سڀ ڪان سرشت ڪرم آهي.

اهيءَ ڪالهوءَ ستگرون فرمايو نہ اسين دنيا جا جيو ڪيڏا نہ اڇيت ۽ غافل آهيون! جڏهن ڪنهن ٻئي شهر ڏانهن وڃڻو هوندو آهي نہ ٻہ ٽي مهينا سفر جي تياري ڪندا آهيون ۽ جنهن شهر ۾ وڃڻو هوندو آهي اتي رهڻ لاءِ سراءِ يا هوٽل جو انتظام بہ ڪندا آهيون پر اسانکي پرلوڪ جي ٻالرا جي ڪا بہ چنتا ڪانهي. جيئن گرو صاحب فرمايو آهي:-

”جو گهر ڇڏ گنوانا، سو لڳامن ماهين،
جس گهر لڏو رانا، لس ڪي چنتا ناهين.“

١ آگسٽ ١٩٤٣ع

صبح جو ۹ بجي ستسنگ شروع ٿيو جنهن ۾ قريب ٤٠ هزار ماڻهو حاضر هئا. جيڪا نہ آدمين جو سمنڊ پئي لڳو پر لڏهن هوندي بہ بلڪل سانت لڳي پئي هئي جنهن. مان ظاهر ٿيندو تہ هر طبقي جي زالن ۽ مردن کي ستسنگ جو

شوق آهي. حضور جن کي انهيءَ ڳالهه جي خوشي آهي ته
لوڪ شراب ماس ڇڏي ڌرم ڏي لاڙو ڏيکاري رهيا آهن.
حضور جن جي اوچي اپديش ڪارڻ سنگت ڏينهن ٻڏينهن وڌي
رهي آهي. هن مهيني هزار جيون کي نام دان مليو آهي.

"شبد بنا سارا جڳ انڌا"

جو ارٿ ڪندي داتا جن فرمايو ته شبد ابياس کانسواءِ
عقل ۽ چترائي ۽ ٻيا سڀ سادن فضول آهن. دنيا ۾ عقلمند،
خوش قسمت ۽ آبرودار اهوئي آهي جو پوري گوروءَ کان
نام وٺي انترمک ابياس ڪري پنهنجي آتما کي شبد سان
جوڙي ٿو. انهيءَ کانسواءِ ٻيو سڀ ڪرم ڌرم ڪال جي ڄار
جو حصو آهن ۽ انت سمي جمدوتن جي هٿان اپمان ٿيندو.

گرنٿ صاحب ۾ به آيو آهي ته:

"بن نامي ڪيسي پت ليري"

اڄڪلهه مالڪ جي وڏي ڪرپا آهي جو نه صرف ستسنگين
جي انت واني سهاينا ٿيندي بلڪ پريمي شيوڪن جي واجهن
عزيزن جي به. هر روز مختلف شهرن مان اهڙي قسم جون
چٺيون اچن ٿيون. خليفي نعمت الله لاهور جي وڪيل ٻڌايو ته
پروفيسر گلشن راءِ کي حضور جن موت وقت درشن ڏنو
حالانڪ هو پاڻ ستسنگي نه هو، صرف سندس زال کي نام
مليل هو. ستگورن فرمايو ته رواجي ڀڳتن جون ٣ پيڙهيون،
پريمي ڀڳتن جون ٧ پيڙهيون ۽ سنتن جا ١٠١ ڪُل ترن ٿا.

٢ آگسٽ

صبح کانوٺي شام جو ۴ بجي تائين داتا جن ڪجهه ڪونه
کاڌو ۽ نام دان ڏيڻ ۾ مشغول رهيا. فرمايائون ته جڏهن هنن
ٻالڪن (نام وٺندڙن) ڪجهه ڪونه کاڌو آهي ته مان ڪيئن
کان! حضور جن جيون جي ڀلي لاءِ بنا ڪنهن ڏيکاءَ جي

آهي آئي جمدوت نہ اچي سگهندا آهن. شاهوڪار کي اندر
ڪائي دير لڳي وئي ۽ هڏڙيءَ هڪ ڪلاڪ جي ستسنگ
ٿي ختم ٿي وئي. جمدوتن ٻاهر ٻيهي هلڪي گهنٽي سڏ
واڪا ڪيا پر هي ٻاهر نہ آڪتو. جمدوت واچارا مجبور
موٽي ويا ۽ وڃي ڌرمراءِ کي شڪايت ڪيائون تہ هو
ٻاهر اڪرئي ڪونہ ٿو. ڌرمراءِ چيو:-

”جهہ ساڌو گوبند پيچن ناراسڻ جس ليت،
نہ تون تہ هرن جتي لکت تہ جاڻو ميت،
ارناس جتي ساڌو مهاتما سدائين گوبند جا گڻ ڳائين ٿا
اتي نہ توهانکي دخل آهي نہ موڪلي. الهيءَ ڪري سيت
ڪي واپس آتسڻ جو خيال لاهي ڇڏيو. سو ڪماليءَ واري
ساڌوءَ جي هڪ گهڙيءَ جي صحبت سڀ ڪنان سرشت
ڪرم آهي.

الهيءَ ڪالهوءَ ستگورن فرمايو تہ اسين دنيا جا جيو ڪيڏا
نہ اڇيت ۽ غافل آهيون! جڏهن ڪنهن ٻئي شهر ڏانهن وڃڻو
هوندو آهي تہ ٻهرين سفر جي تياري ڪندا آهيون ۽ جنهن
شهر ۾ وڃڻو هوندو آهي اتي رهڻ لاءِ سراءِ يا هوٽل جو انتظار
ڪندا آهيون پر اسانکي پرلوڪ جي ياترا جي ڪاهہ چنتا
ناهي. جيئن گورو صاحب فرمايو آهي:-

”جسو گهر چڏ گنوانا، سو لڳامن ماهين ۽
جس گهر لڏو رلنا، تس ڪي چنتا ناهين.“

...گست ۱۹۴۳ع

...صبح جو ۹ بجي ستسنگ شروع ٿيو جنهن ۾ قريب
...وار ماڻهو حاضر هئا. جڳ نہ آدمين جو سمنڊ ٻئي اڪبو پر
...هولدي ۽ ٻلڪل سالس لڳي پيئي هئي جنهن. مان
...يٺو تہ هر طبقي جي زالن ۽ مردن کي ستسنگ ڇو

لي يا لون برمالما جي چرچا ڪندو هلندو ان يا مان ڪندو
هلندس ۽ لون بڌندو هلندو ان. سيٺ سوچيو ته اها ڪهڙي
اوکي ڳالهه آهي. ٻلي هيءَ بڌاليندو هلي مان ها، ها، ڪندو
رهندس. مهالما هن جو بسترو کنيو ۽ هري چرچا ڪندو
هليو. جڏهن سيٺ جي ڳوٺ پهتا ته ساڌوءَ چيس، "سيٺ
صاحب هاڻي مان هلان ٿو." ساڌوءَ سوچيو ته هنکي ڪجهه
اشارو ڏيان جنهن مان هو ڪنهن وقت سمجهي ته ابرابر ڪو
ڪمائيءَ وارو ساڌو ڪڏهن هوم. سو ساڌوءَ چيس، "هيترن
ڏينهن کانپوءِ تنهنجو موت ٿيندو. تنهنجي ساري زندگيءَ ۾
هن هڪ ڪلاڪ ڪانسواءِ، جنهن ۾ تو هري چرچا ٻڌي آهي،
اهو ڪوبه سرنشت ڪرم ڪونهي. جڏهن جمدوت توکي
پڪڙيندا ته توکان پڇندا ته هن ڪلاڪ جي ستسنگ جو ڦل
توکي ڀهران کپي کين پوءِ. تون هڪدم چئج، ڀهران ۽ اهو
ڦل گهرجانهه ته مولکي الهيءَ مهالما جو درشن ڪرايو. پوءِ
جيڪي ٿيندو سو تون پاڻ ڏسندين." واقعي هن جو موت
ٿيو ۽ جمدوت سيٺ کي پڪڙي ڌرمراءِ وٽ وٺي ويا.
ڌرمراءِ چترگپتن کي چيو تہ هن جو ليکو جاچيو ته ڪو شبه
ڪرم ڪيو اٿس. هنن جاچي جواب ڏنو تہ هڪ ڪمائيءَ
واري مهالما جو هن صرف هڪ ڪلاڪ ستسنگ ٻڌو آهي.
ڌرمراءِ پڇيس تہ الهيءَ شبه ڪرم جو ڦل ڀهران کپيئي يا
پوءِ؟ شاهوڪار چيو ته ڀهران ۽ اهو ته جتي اهو مهالما هجي
مولکي آلي وٺي هلو.

ظاهري مهالمائن جو سرابه هن دنيا ۾ موجود هوندو آهي
پر سندس آلما متي کنهن برهمنڊن ۾ پرواز ڪندي آهي.
جمدوت سيٺ کي مهالما وٽ وٺي ويا. مهالما چيس، "ڀائي!
اچي وئين؟" جواب ڏنائين، "سڀ توهانجي ڪرپا آهي،
پر جمدوت ٻاهر بيٺا آهن." جتي مالڪ جو پنهن سمرن ٿيندو

سان ٻيار ڪرڻ گهرجي ته نه دنيا جو موهه هنکي آواگون جي چڪر ۾ ڦاسائيندو. سنساري ڪم نه ڪنهن جا سڀ پورا ٿيندا ٿي ڪونهن؛ مرڻ وقت جيڪڏهن باقي رهيل ڪمن جو افسوس دل ۾ رهجي ويو ته انهن کي پوري ڪرڻ لاءِ وري جنم وٺڻو پوندو.

۳۱ جولاءِ

شام جو

"هرڪي ڪٿا ڪهاڻيان گروميت سناليان"

شبد گرلت صاحب مان ڪيو ويو، حضورجن خان خانان جي وارتا ٻڌائي؛ فرمايو ته هو هڪ مسلمان مهاتما هو پر گورو ليغ بهادر صاحب جن سان تمام گهڻي پريم؛ عزت سان گڏجندو هو. ساڳيءَ طرح گورو ارجن ديو مهاراج جن؛ ميان مير جي ٻاڻ ۾ مترتا هئي چاڪاڻ ته سمت پوءِ ڪٿي هو ڪنهن ۾ ذات يا ڌرم جا ڀيد، ٻاڻ ۾ پيار ڪندا آهن.

ساڌ سنگت جي مهما بيان ڪندي ستگورن هڪ وارتا ٻڌائي ته هڪ شاهوڪار جو دستور هو ته هو پنهنجي آسامين کان وياج مٿان وياج چاڙهي وٺندو هو. هڪ ڏينهن هو هڪ ڳوٺ ۾ ليکي چوکي لاهڻ لاءِ هڪ زميندار جي گهر ويو، هن زميندار جا سڀ ڍڳا پورا؛ سڀ اناج وياج ۾ کنيا. زميندار وچاري گهڻين لناڙيو پر شاهوڪار هڪ به ڪان ٻڌس. زميندار ته دل ۾ چيو، "چگو سيٺ، موٽڪي ته ڏسڻو آهي ته تنهنجو بسترو ڪير ٿو کڻي هاي." سيٺ هيڏانهن هوڏانهن مزور ڳوليو چاڪاڻ ته شاهوڪار جي سختي روش ڪري زميندار هنکي مزور اٿي ته ڏنو. پلا ڳولڻ ۾ مزور ڪٿان اچن! پاسي ڪنهن کان هڪ ساڌوءَ پڇڻ وٺي ڪير جنهن چيس ته مان تنهنجو بسترو کڻي هلندس پر انهيءَ شرط سان ته رستي

باب نائون

ڏيري ۾ رهائش

٢٧ جولاءِ ١٩٤٣ع

صبح جو اٺين بجي موٽر رستي روانا ٿياسين. شام جو امرتسر ۾ ستسنگ ٿيو ۽ رات جو ڏيري پهتاسين.

٢٩ جولاءِ

اڄ حضور جن جو جنم ڏڻ ملهائڻ لاءِ ڪافي سنگت اچي ڪٺي ٿي آهي. صبح کان برسات پيئي جا ٩½ بجي ڌاري بند ٿي. وڏي ستسنگ هال ۾ ستسنگ ٿيو.

"ستگور ڪا نام پڪارو"

شبد جو ارٿ ڪندي ستگورن فرمايو ته صرف سمرن جي ذريعي سورج ۽ چندرما جو منڊل طئه ڪري شو نيتر تائين پهچي سگهجيتو ۽ گهٽيئي رڌيون سڌيون حاصل ٿي سگهن ٿيون.

٣٠ جولاءِ

ستسنگ ڪالهه کان ستسنگين جنم ڏڻ جي خوشيءَ ۾ گرنٿ صاحب مان شبد ڳايا ۽ ڪوتائون پڙهيون.

شام جو

"دنيا نه سالاهي جنهن مرولجي،
لوڪان نه سالاهي جو مرخاڪ ٿئي."

شبد جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو ته جگياسوءَ کي سنسار جي پدارٿن ۽ پراڻين کان پريم هٽائي پوري گرو

بندگيءَ کان بهتر آهي ڇاڪاڻ ته جيڪڏهن رستو آهي اوڀر طرف ۽ ڊوڙيو اولهه طرف ته جيترو ڊوڙيو اوترو ئي مقصد کان دور ٿيندو ويندو. جيڪڏهن صحيح رستي لي ڌيري ڌيري هلبو ته به آخر منزل تي وڃي رسبو. ڪنهن ستسنگيءَ عرض ڪيو ته نام ملڻ کان اڳ مان روز ٢-٣ ڪلاڪ مورتي پوڄا ڪندو هوس. حضور جن جواب ڏنو ته هي جو توکي نام مليو آهي سو انهيءَ ساڌنا جو ڦل آهي. حضور جن مورتي پوڄا جي خلاف آهن ۽ فرمايائون:

”پاهن ڪيري پوتري تاکو نام جگديش،
مول ليا بولي نهين کرتا بيسوي بيس.“

٢٥ جولاءِ

اڄ حضور جن جو جنم ڏينهن ملهايو ويو جيتوڻيڪ صحيح تاريخ ٢٧ جولاءِ آهي. ڀري ستسنگ کي ڪارايو ويو ۽ تنهن کان پوءِ ڊلهاڻوسيءَ جي ١٠٠ کن ڪولين کي پوڄن ڏنو ويو. انهيءَ کان پوءِ ٥٠ کن خاص خاص مهمان آيا. اهو سڀو ڪاروهنوار ٣ بجي منجهند ڌاري پورو ٿيو.

شام جو ٦ بجي ستسنگ ٿيو. حضور جن گرنٿ صاحب ۽ سار بچن مان ناٽي پڙهائي ثابت ڪيو ته جيڪو گورو نانڪ صاحب جو سرچشمه شبد اڀياس جو طريقو هو سوئي سوامي جي مهاراج جن جو هو. انهيءَ کان پوءِ سير ڪندي، ستگورن فرمايو:

”نانڪ گورو نه چيتني من اپني سوچيت،
ڇٽي لڌل ٻوراڙ جيو سنڃي اندر کيت.“

يعني جيڪو بغير گوروءَ جي پنهنجي سمرن ڪري تو تنهن کي ڪوبه فائدو ناهي.

(ٻوراڙ لل معنيٰ جهڳلي ٻوٽو جنهنکي ڦل نه لڳندو آهي.)

باب ناؤون
ڏيري ۾ رهائش

٢٧ جولاءِ ١٩٤٣ع

صبح جو اٺين بجي موٽر رستي روانا ٿياسين. شام جو امرتسر ۾ ستسنگ ٿيو ۽ رات جو ڏيري پهتاسين.

٢٩ جولاءِ

اڄ حضور جن جو جنم ڏينهن ملهائڻ لاءِ ڪافي سنگت اچي ڪٺي ٿي آهي. صبح کان پرشاد ڏيڻ جا ٩½ بجي ڏاري بند ٿي. وڏي ستسنگ هال ۾ ستسنگ ٿيو.

"ستگور ڪا نام پڪارو"

شبد جو ارٿ ڪندي ستگورن فرمايو ته صرف سمرن جي ذريعي سورج ۽ چندرما جو منڊل طئه ڪري شو نيتر ٽائين ...جي سڪوڙيو ۽ گهٽيءَ رڌارون سڌارون حاصل ٿي سگهن ٿيون.

٣٠ جولاءِ

ستسنگ ڪانپور کان ستسنگين جنم ڏين جي خوشيءَ ۾ ...لت صاحب مان شبد ڳايا ۽ ڪوتائون پڙهيون.

شام جو

"دنيا نه سالاهي جو مرو لجسي،
لوڪان نه سالاهي جو مرحاڪ ٿي."

شبد جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو ته جڳياسوءَ کي ...ار جي پدارٿن ۽ پراڻين کان پراس هٽائي پوري ڪوروءَ

بندگيءَ کان بهتر آهي ڇاڪاڻ ته جيڪڏهن رستو آهي اوڀر طرف ۽ ڊوڙ اولهه طرف ته جيترو ڊوڙ اولروئي مقصد کان دور ٿيندو وڃبو. جيڪڏهن صحيح رستي تي ڌيري ڌيري هلبو ته به آخر منزل تي وڃي رسبو. ڪنهن ستسنگيءَ عرض ڪيو ته نام ملڻ کان اڳ مان روز ٢-٣ ڪلاڪ مورتي پوڄا ڪندو هوس. حضور جن جواب ڏنو ته هي جو لوڪي نام مليو آهي سو انهيءَ ساڌنا جو ڦل آهي. حضور جن مورتي پوڄا جي خلاف آهن ۽ فرمايائون:

”پاهن ڪيري پوتري ڪاڪو نام جڳديش،
مول ليا بولي نهين کوٽا ٻيسري ٻيس.“

٢٥ جولاءِ

اڄ حضور جن جو جنم ڏينهن ملهايو ويو جيتوڻيڪ صحيح تاريخ ٢٧ جولاءِ آهي. ٻاهرين سنگت کي ڪاراڻو ويو ۽ تنهن کان پوءِ ٻلهاڻوسيءَ جي ١٠٠ کن ڪولين کي پوڄن ڏنو ويو. انهيءَ کان پوءِ ٥٠ کن خاص خاص مهمان آيا. اهو سڀو ڪاروهنوار ٣ بجي منجهند ڌاري پورو ٿيو.

شام جو ٦ بجي ستسنگ ٿيو. حضور جن گرنٿ صاحب ۽ سار بچن مان ڀائي ٻڙهائي ثابت ڪيو ته جيڪو گرو نانڪ صاحب جو سرچ شبد ابياس جو طريقو هو سوئي سوامي جي مهاراج جن جو هو. انهيءَ کان پوءِ سر ڪنديءَ، ستگورن فرمايو:

”نانڪ گرو نه چيتئي من اپني سوچيت،
ڇٽي تل ٻواڙ جيو سنجي اندر کيت.“

يعني جيڪو بغير گروءَ جي ٻڌن سمرن ڪري ٿو تنهن کي ڪوبه فائدو ناهي.

(ٻواڙ تل معني جهنگلي پردو جيئيڪي ڦل نه اڳندو آهي.)

باب نائون
ڏيري ۾ رهائش

۲۷ جولاءِ ۱۹۴۳ع

صبح جو ائين بجي موٽر رستي روانا ٿياسين. شام جو امرتسر ۾ ستسنگ ٿيو ۽ رات جو ڏيري پهتاسين.

۲۹ جولاءِ

اڄ حضور جن جو جنم ڏينهن ملهائڻ لاءِ ڪافي سنگت اچي ڪٺي ٿي آهي. صبح کان برسات پيئي جا ۹½ بجي ڌاري بند ٿي. وڏي ستسنگ هال ۾ ستسنگ ٿيو.

"ستگور ڪا نام پڪارو"

شبد جو ارٿ ڪندي ستگورن فرمايو ته صرف سمرن جي ذريعي سورج ۽ چندرما جو منڊل طئه ڪري شو نيتر ائين پهچي سگهجيٿو ۽ گهٽيئي رڌارن سڌارن حاصل ٿي سگهن ٿيون.

۳۰ جولاءِ

ستسنگ ڪاپره ڪن ستسنگين جنم ڏين جي خوشيءَ ۾ گرنٿ صاحب مان شبد ڳايا ۽ ڪولائون پڙهيون.

شام جو

"دنيا نه سالاهي جو مرونجسي،
لوڪان نه سالاهي جو مر ڪاڪ ٿي."

شبد جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو ته جگياسوءَ کي سنسار جي پدارٿن ۽ پراڻين کان پريت هٽائي پوري گروءَ

بندگيءَ کان بهتر آهي ڇاڪاڻ تہ جيڪڏهن رستو آهي اوڀر طرف ۽ ڊوڙبو اولهہ طرف تہ جيترو ڊوڙبو اوترو ئي مقصد کان دور ٿيندو ويندو. جيڪڏهن صحيح رستي تي ڌيري ڌيري هلبو تہ بہ آخر منزل تي وڃي رسبو. ڪنهن ستسنگيءَ عرض ڪيو تہ نام ملڻ کان اڳ مان روز ٢-٣ ڪلاڪ مورتي پوڄا ڪندو هوس. حضور جن جواب ڏنو تہ هي جو توکي نام مليو آهي سو انهيءَ ساڌنا جو ڦل آهي. حضور جن مورتي پوڄا جي خلاف آهن ۽ فرمايائون:

”پاهن ڪيري پوڄري ناڪو نام جڳديش،
مول ليا پوڄي نهين کوتا بيسوي بيس.“

٢٥ جولاءِ

اڄ حضور جن جو جنم ڏينهن ملهايو ويو جيتوڻيڪ صحيح تاريخ ٢٧ جولاءِ آهي. ٻاهرين سنگت کي کارايو ويو ۽ تنهن کان پوءِ دلهاڻوسيءَ جي ١٠٠ کن ڪولن کي پرچن ڏنو ويو. انهيءَ کان پوءِ ٥٠ کن خاص خاص مهمان آيا. اهو سڀ ڪارو-ڪرم ٣ وڳي منجهند ڌاري پورو ٿيو.

شام جو ٦ وڳي ستسنگ ٿيو. حضور جن گرنٿ صاحب ۽ سار بچن مان پاٺ پڙهائي ثابت ڪيو تہ جيڪو گورو نانڪ صاحب جو سرمد شبد اڀياس جو طريقو هو سوئي سوامي جي مهاراج جن جو هو. انهيءَ کان پوءِ سبر ڪندي، ستگورن فرمايو:

”نانڪ گورو نہ چيتني من اپني سوچيت،
ڇٽي تل بواڙ جيو سڃتي اندر کيت.“

يعني جيڪو بغير گوروءَ جي ڀڄن سمرن ڪري ٿو انهن کي ڪجهہ ٿاندو ناهي.

(بواڙ تل معنيٰ جهنگلي پيدو جنهن کي ڦل نہ لڳندو آهي.)

ر خيال ايندس نہ هو ٻون کان سواءِ وياڪل ٿيندا هوندا،
ن کي انهن وٽ وڃڻ ڪهي. نتيجو اهو ٿيندو تہ ڪنهن نہ
ڪنهن شڪل ۾ انهيءَ ٿي گهر ۾ پيدا ٿيندو. گويا آشا ترشنا
ي وس ٿي ٻڌي ملڻ ٿي ٻوي ٿي ۽ ديوي سڪلپ
يدا ڪري ٿي. انهيءَ وقت چِتي طرف اندرو هوندو
هي ۽ ڪر رستو نظر نہ ايندو آهي. ڪال اشٽ دل ڪدول
ي ٻڪڙيءَ مان جيؤ آلما کي آواز ڏيندو آهي تہ هيڏانهن
ڇ. جڏهن انهيءَ آواز جي ٻولان وڃي ٿي تہ سڌو وڃو ڪال
ي منهن ۾ ٻوي. حراس وڇان جيو روئيو ڏئي ۽ سندس
ل مولر وهيو وڃي. پر انهيءَ وقت هو شرار ۾ واپس اچي
پهنجو حال ڪنهن سان اوري نٿو سگهي. انهيءَ سڪت
والي سنت ٿي سهائتا ڪري سگهن ٿا.

تلسي صاحب جن لکن ٿا تہ جيو کي پوءِ نرکن ۾ وڃي
وڃنا. جن مان ٽن جو هو ذڪر ڪن ٿا. اگن ڪنب، ڪنڀي
نرڪ ۽ گهور نرڪ، جن ۾ جيون کي جڳن تائين ساڙن ٿا.
هتان ڇوٽڪاري پائڻ جا ٻہ طريقا آهن. ٻهرين يا تہ پنهنجي
سزا جو معياد پورو ڪري يا ڪو سنت ستگورو اچي ڪڍي.
انهيءَ کان پوءِ ڪرمن انوسار چوراسيءَ جي چڪر ۾ ڦرڻو
پوي ٿو.

۲۴ جولاءِ

سياڻي حضور جن جو جنم ڏن هتي ڌاهاسيءَ ۾ ملهايو
ويندو. قريب ۵۰ خاص مهمانن کي ٻوڄ لاءِ نوتو ڏنو ويو آهي
۽ ستسنگين کي پرچن ڪارائڻ جو پرٻند ڪيل آهي. اڄ انهيءَ
السر لاءِ تياريون پئي ٿيون.

شام جو سيرڪندي ستگورن فرمايو تہ ڇهن شاسترن مان
ڪنهن هڪ ۾ ٻہ مورتي پوڄا جو ذڪر ڪونہ ٿيل آهي.
ٻاري سنت جي هڪ گهڙيءَ جي صحبت سؤ سالن جي

کي آهيٺي ڪري چاڪاڻ تہ برهم يا ترلوڪي ناٿ اها ڳالهہ چاهيٺي ٿو تہ ماڻهن کي انهيءَ جو پتو پوي. جي جيڪڏهن کي سٺ پرش ديال جو پتو پئجي وڃي تہ پوءِ هو ڪال جي ديش کي ڇڏي سٺ لوڪ هليا وڃن ۽ هيءُ ديس اجڙ جي ويندو. انهيءَ ڪري سنت جي سٺ پرش جا اوتار آهن، انهن جو مقصد برهم جي ڏهن اوتارن کان بلڪل نيارو آهي. سنت آتما کي هن دنيا مان ڪڍي نج ڌام پهچائڻ واسطي اچن ٿا ۽ ترلوڪي ناٿ جا اوتار هن دنيا جي مريادا، رسمن ۽ قانونن کي سڌارڻ واسطي اچن ٿا. انهيءَ لاءِ تہ هن دنيا جا باشندا هن دنيا سان ٻڌا ويٺا هجن.

ان کان پوءِ تلسي صاحب جن فرمائين ٿا تہ ٻڌي شرار ۾ رهيٺي ۽ ڪرمن مطابق ٻڌجي ٿي. جنهن جا اڳين جنمن جا جهڙا سنسڪار آهن اهڙي هنجي ٻڌي ٿئجي ٿي. جيئن ٻڌيءَ جي اڌين آهي پر موت وقت گهٻراهٽ ڪارڻ ٻڌي مڇجهي ٿي پوي. جڏهن آتما سميٽجي مستڪ ۾ اچيٺي تڏهن ڪال هنکي ٻڌيءَ جي زور اثر آڻي ٿو.

اسان ڪٿين دنيا ڏٺو آهي تہ بعضي وقت جڏهن ننڊ مان اوچتو جاڳو آهي تہ ڪجهہ وقت اسان کي خبر ٿي نہ هوندي آهي تہ اسين ڪٿي آهيون، وقت گهڻو ٿيو آهي وغيره. سبب اهو آهي تہ آتما ٻاهران جاڳي ۽ ٻڌي پوئتي رهجي ويٺي. جيئن ڪري حافظ نہ رهيو. پوءِ آهستي آهستي جڏهن ٻڌي جاڳي ٿي تہ سڀ ڳالهہ ياد اچي وڃي ٿي. اهڙيءَ طرح موت کان پوءِ جڏهن آتما آڪاش منڊل ۾ وڃي ٿي ۽ ٻڌيءَ جو ان تي اثر ٿئي ٿو تہ ان سان ڪڏو ڪڏ سڄي حياتيءَ جي ڪرمن جو اثر بہ ٿئي ٿو. انهن ڪرمن انوسار پراڻيءَ ۾ سنڪلپ يعني ارادو پيدا ٿئي ٿو. هن هن جو پنهنجي پارن پڇن سان موهہ آهي تہ انهن

پنهنجو مدار سچي زندگيءَ جي ڪرمن تي هوندو آهي.
جيڪڏهن ستسنگي گوروءَ جي ياد پاڻجي وهندو ته هنجو
رخ ڪاٻي طرف تي وهندو جتي ڪال هنجي لاءِ انتظاري ۾
بيٺل هوندو آهي. پر عام طرح ستسنگي ڪاٻي طرف وڃي
ٺهڪاڻ اڳ ۾ گورو هنکي سڃاڻي وٺندو آهي ۽ پوءِ آتما
گوروءَ جي پويان پويان هلندي آهي. حضور جن فرمايو ته
اهو نظارو ڏسڻ جهڙو آهي. جيڪڏهن آتما جي رغبت دنيا
ڏانهن هوندي ته پوءِ مٿيين ميدان ۾ ڪيئن وڃي سگهندي؟
جي اڇا رهس هوندي ته مٿي اڏامندي ويندي پر ڪيترو
مٿي ويندي انهيءَ جو مدار سندس پريم، پرانت، شوق ۽
ڪرمن تي آهي.

شام جو سير ڪندي حضور جن فرمايو ته جي ماڻهو
خود ڪشي ڪن ٿا سي سڌو نرڪن ۾ وڃن ٿا. جيڪڏهن
پورو گورو نٿو ملي ته ڪال جي مهاجار مان نڪرڻ
ناممڪن آهي. هيٺين درجن جو گورو پنهنجي شيوڪ کي
موت وقت صرف اوستائين وٺي وڃي سگهيٿو جيستائين
هنجي پنهنجي رسائي آهي. آخر انهي کي واپس جنم مرڻ ۾
اچڻو پوي ٿو.

٢١ جولاءِ

رتن ساگر مان ڪاهه وارو پرسنگ پڙهو ڪيو ويو جنهن ۾
پنهنجي شيوڪ هرديءَ جي سوال جو جواب ڏيندي
تلسي صاحب جن فرمائين ٿا ته آتما ست نام جي انس آهي
۽ ست پرش هنکي برهم جي حوالي ڪيو آهي. برهم کي
فقط ٽي شڪتيون آهن، سرشٽيءَ کي پيدا ڪرڻ، پالڻ ۽
ناس ڪرڻ. ماڻهو انهيءَ برهم کي ئي خدا، پرميشور،
ترلوڪي ناٿ ۽ ڀڳوان سمجهن ٿا ۽ ست پرش جو پتو ڪنهن

ننڍڙو وڏن ٿيل آهي. آتما سٽ لوڪ، دسوين دوار ۽
برهم مان لهندي ٻهي نيٽرن جي ٻرڀان نيسري ڪل ۾ اچي
نواس ڪري ٿي. جتان سندس ڪرتا ڏس سان ٽڪر کائي
سڄي سرير ۾ ڦهلجن ٿا ۽ جسم کي چيتن ڪن ٿا. اهي ڪرتا
جڏهن پنجن سوکيم لتن لي ٻون ٿا ته ان مان پراڻ ٿين ٿا.
جهڙي طرح سج لئي سڀ ٻکي ٻرلدا پنهنجي آکڙن
ڏانهن واهي ٿين ٿا، اهڙي طرح جڏهن آتما شرير کان الڳ
ٿيڻ لڳي ٿي ته سڀ لت پراڻ وغيره پنهنجي پنهنجي اصل
۾ ملڻ چاهين ٿا.

پوءِ للسي صاحب جن هڪ سندر مثال ڏنو ٿا ته پتنگ
اڏالبنڊڙ جيئن جيئن پنهنجي ڏور کولبندو ويندو آهي تيئن
پتنگ مٿي چڙهندو ويندو آهي. اهڙي طرح آتما، من ۽
پراڻ جيئري انسان جي جسم ۾ ڦهليل آهن ۽ روم روم کي
چيتن ڪن ٿا. پوءِ جيئن لڙ اڏالبنڊڙ ڪبل ختم ٿيڻ وقت
پنهنجي ڏور کي واڙهي ٻه ٻرو ٿاهي لڙ کي زمين تي رکي
ڇڏيندو آهي تيئن انتسمي آتما سميٽجي ڏن ۾ ڪٺي ٿئي
ٿي پوءِ لبض ٻرڪي ٿي ۽ آخر جڏهن چيتن ستا ٿاروڻ
(اها جڳهه جتي اکين ڪهن ٽڪ ۽ واسع جا سوراخ اندر
مليل آهن) ۾ اچيٽي ته جيو شرير کان ٻيخبر ٿي وڃيٿو. ان
وقت مناسب آهي ته ڪو هميشه وارو ستسنگي پراڻيءَ جي
ٻرسان هجي جو ماڻهن جي ٻيڙ ٻاڙ کي هٽائي، روح راڙو بند
ڪرائي، هنکي نام ۽ گروءَ جي ڏيان جي ياد ڏياري الهيءَ
لاءِ ته هنکي سمرن ۽ گروءَ جو سروپ چمڪ اچي.

اکيان ٿي رستا آهن، ساڄو، کاٻو ۽ وچون. ساڄو پاسو
سفيد ٿيندو آهي جتي سٽگروءَ جي ٻنڪ آهي ۽ کاٻو پاسو
جو ڪارو ٿيندو آهي، الي ڪال جي ٻيلڪ آهي. آتما کي
وچون رستي ٿان وڃڻو آهي. الي اهڙي ٻڌيءَ جو اثر ٿئيٿو

صبوح جو سير وقت هڪ سردار صاحب پنهنجون سنساري
ڳالهيون سنگورن سان ڪندو رهيو. جڏهن هو هليو ويو تڏهن
هڪ ستسنگيءَ شڪايت ڪئي ته ڪهڙو نه عجيب ماڻهو هو
جو پرمارٿ جي ته ڪا هڪ ڳالهه به ڪانه ڪيائين رڳو
دنيوي جهنجهٽ ڪٿي آيو هو. حضور جن فرمايو ته ليڪ
آهي پر هنڪي نه فائدو ٿي ويو.

١٩ جولاءِ

شام جو ٦½ بجي گورو گرلٽ صاحب مان،
"جهان ديکان تهان دان ديالا."
پڙهيو ويو، جنهن جو مختصر مطلب هي آهي ته جيستائين
اسين پرماتما کي پنهنجي اندر نه ڏسنداسين ليستائين اسانجو
اهو چوڻ ته پرماتما حاضر ناظر آهي بي معنيٰ آهي. پرماتما
ڪيئي روپ ۾ هرهڪ انسان جي اندر موجود آهي پر تنهن
هوندي هن کان الڳ به آهي. هاڻي سوال آهي ته پرماتما
آهي ڇا؟ پرماتما اها نرمل جوت آهي جا سڀني ڪائنات
جي زندگي ٿي بخشي ۽ هو شبد روپ ۾ هرهڪ جي اندر
موجود آهي، جنهنکي سڌي آتما مٿي حاصل ڪري
سگهي ٿي.
"شبد وسال وسن وس وسا."
يعني شبد ۾ اهڙو مٺاس ۽ لذت آهي جو زبان انکي
بيان ڪين ڪري سگهي. اهو شبد پنجن پرڪارن جو
آهي ۽ جيڪو پنجن شبدن جي ڪمائي ڪرينو تنهنجو دنيا
جي ڀوڳ ولاس ڏانهن ڌيان گهٽ ويجي.

٢٠ جولاءِ

اڄ ٥ سالوڻ آهي ۽ ٽلسي صاحب جي رتن ساگر مان ٿاڻي
پڙهي وئي جنهن ۾ موت جي وقت آتما ڪيئن ٿي نڪري،

ڀڄڻ لڳيل آهي. ٻيا ٻيڪداري جهڙوڪ اداسي، سياسي وغيره. ٻيان جي گرهست آشرم کي ڇڏي ڌر ڌر ڀٽڪڻ سان ڪو فائدو ڪونهي — ٻيا ڀيڪ مڱڻ ۽ چوڻان آهي جي پيٽ ڀري لڳي ٻرن.

حضور جن ڳالهه ڪندي فرمايو:

”ڌڪ سڪ ڪهڙي مترپاس، روڳ وليد کي پاس،
دشمن پاس گرجيئي، لينون آوي راس.“

١٣ جولاءِ

اڄ شام جي ستسنگ ڪان پوءِ جناڌاري ساڌوءَ پڇيو ته موت جي وقت جو ڪيترن ماڻهن کي اکين مان لڙڪ وهي ايندا آهن يا ڪن کي پاخانو اچي ويندو آهي؟ حضور جن جواب ڏنو ته جڏهن ڪال آتما کي موت وقت ڇڪي ٿو ته خوف سبب اهي حالتون پيدا ٿينديون آهن. ڪال هر روز سوا لک جيءُ کائيندو آهي.

”جڳت چبينا ڪال ڪا ڪڇ مک مين ڪڇ گود.“

ستگرون فرمايو ته سڀ جيو جنتو ۽ جانور مري ڪال جي منهن ۾ ويندا آهن.

شام جو ستسنگ ڪان پوءِ حضور جن ورانڊي ۾ ڪرسيءَ تي اچي ويٺا ۽ گيتا جو ذڪر آيو. حضور جن فرمايو ته گيتا جو اهو اپديش ته ٻهي ليترن جي وچ ۾ ڌيان جمايو، الهيءَ تي ته ڪير به عمل نٿو ڪري. الهيءَ ساڌنا ڪرڻ سان لٽن جا رنگ، تارا سج وغيره ڏسڻ ۾ ايندا. شروع شروع ۾ سنت مت جو به اهوئي اپديش آهي.

١٥ جولاءِ

ڪالهه شام جو حضوري باڳيءَ مان ساوڻ جو مهنو پڙهيو ويو جنهن ۾ ستسنگيءَ ۽ ني ستسنگيءَ جي موت ۾ اهو فرق ٻڌايو ويو آهي ته ستسنگي موت جي وقت گروءَ سان وڃي ٿو ۽ ني ستسنگي جمدوتن سان.

پڇندو. صاحبن فرمايو چڱو پاڻي ڪڍڻ سرون ٻه ٻڪين جي
اڳهه لي وڪاڻي ويندا هون. مطلب ته صاحب پنهنجي پياري
جو واڪ رد نه ڪيو.

ٻوءِ فرمايائون ته مڪتي چئن پرڪارن جي آهي، ساميپ
سايوج، ساڪار ۽ سالوڪ ۽ سنسار ۾ چار پدارت آهن، ڌرم
ارت، ڪام ۽ موڪش ۾ سنت انهن مان ڪنهن جي ٻه اڇا نه
رکندا آهن، جيئن پلٽو صاحب ٻڻ فرمايو آهي:

”سنت نه مانگين مڪت ڪو، نهين پدارت چار“

١١ جولاءِ

ڪالهه مهاتما چرنداس جي ٻاڻيءَ مان لوڇا (ڇهڻ جي
اندري) جو انگ کنيو ويو، جنهن ۾ هڻن لکيو آهي ته
انهيءَ اندريءَ جي لذت کي ڇڏڻ ڪٺن آهي ڇاڪاڻ جو
انهيءَ جي جڙ ڪام آهي. من ڪڏهن هڪ رس ۾ نٿو رهي
۽ سدائين پيو بدلجي. ڪڏهن نيڪي ته ڪڏهن بدي،
ڪڏهن غمي ته ڪڏهن خوشي ۽ ڪڏهن لوڀ لالچ ته
ڪڏهن ڪام ڪروڌ ۽ اهنڪار ۽ مطلب ته سدائين پيو رنگ
بدلي. چنچل من کي صرف ابياس دوارا ئي استر رکي
سگهجي ٿو ۽ جيسين روحاني منڊلن جو آنند من کي نه مليو
آهي تيسين دنيا جي سوادن ۾ پيو بار بار ڪرندو.

ڪالهه گجرات جي هڪ ستسنگڻ جي چٺي آئي جنهن ۾
هن لکيو هو ته هڪ ستسنگيءَ چولي ڇڏڻ کان اڳ سڀني
ستسنگين کي گهرائي ڪين الوداع ڪندي چيو ته ستگرو
اچي ويا آهن هاڻ منهنجي تياري آهي.

اڄ شام جو هڪ شبد گرنٿ صاحب مان ۽ هڪ شبد
سار بچن مان کنيو ويو. جناداري مهاتما ٻه ستسنگ ۾ آيو
جنهن چيو ته مهاتما چئن قسمن جا ٿيندا آهن، ريک، پيک،
ديک ۽ ليت. پهريان اهي جن جي ڌرمستڪ ۾ سچکيد

مان ساڌن ڀرواسي ڀائر ڏسڻ ۾ پيا اچن. جڏهن سنت
الامي ڏاڍ ۾ ڳاڙهين ٿا ته ٻوڙ خوشيءَ مان نعرو هڻن ٿا. ٻوڙ
حضور جن ڪهڻ واڻڻ مان،

"امر ٻولي مٺري ٻار ٻياري ٻيالي ڏئي."

پڙهايو. جنهن ۾ امر ٻوليءَ جو مطلب آهي شبد. ٽهڻ
ڪالهوڪ ٽلسي صاحب جو هڪ شبد پڙهيو ويو. حضور جن
فرمايو ته ڏسو سنتن ۾ ڪيڏي عاجزي ۽ نمرتا آهي.

"ٽلسي لگهو ڪنهن نهين جاني،
چرن شرڻ ستگرو رلي ماني."

الهيءَ ڪالهوڪ پلٽو صاحب ۽ دادو صاحب جا شبد پڙهائي
ستگرن الهن کي ڪولي سمجهايو. هڪ ستسنگيءَ چيو ته
حضور جن اڄ گهڻيئي شبد ڪڍيا آهن. ستگرن جواب ڏنو
"پاڻي! جڏهن ڪو خاص خريدار ايندو آهي تڏهن ئي جواهري
خاص هيرا جواهر ڪڍندو آهي. ڪاڏيءَ جي خريدار کي
مخمل ڪپڙ ڏيکاريندو!"

۷ جولاءِ

شام جو ۷ بجي چرنداس جي باڙيءَ مان شبل جو انگ
کنيو ويو جنهن ۾ مهاتما شبل کي سڀني خوبين ۽ گڻن جي
جندي ڪري سڏيو آهي. ٻوڙ ڪبير صاحب جي باڙيءَ مان
۽ شبل جو انگ پڙهيو ويو جنهن ۾ انهن قسمن جي ڪام
جو ذڪر ڪيل آهي ۽ جيڪو انهن انهن لاءِ ڪان رهت آهي
سولي سچو برهمچاري ۽ جتي آهي. (۱) عورت جو خيال
ڪرڻ (۲) ڪنهن زال ذات سان ڳالهيون ڪرڻ (۳) هنجون
ڳالهيون ٻڌڻ (۴) اڪيلائيءَ ۾ رهاڻ ڪرڻ (۵) ڪنهن زال
سان ڪاڻ (۶) هن سان رانند ڪرڻ (۷) هن کي هٿ لائڻ
(۸) هن سان ڀوڳ ڪرڻ پاڪ زال جو خيال آڻڻ به ڪام ۾
داخل آهي. ٻر اها پورن جتيءَ جي اوستا صرف مالڪ جي خاص

جو ساڏن سڪ مت جي ٻولڻ وساري ڇڏيو آهي.

هڪڙو ستسنگي سخت بيمار آهي ۽ سندس بچڻ جي اميد ڪانهي. اڄ شام جو ڪنهن حضورجن کي چيو تہ اهو بيمار ستسنگي انهيءَ ڪري سخت ناراض آهي تہ حضورجن هنکي موت کان ڇو نٿا بچائين. ستگورن فرمايو تہ جي ناراض ٿيندو تہ پاڻ اڳتي هلي ٻہ ڏک ڀوڳيندو.

٥ جولاءِ

صبح جو هڪ جناذاري پاتر جو هن کان اڳ ٻہ آيو آهي، ستسنگ وقت آيو. حضورجن مهاتما چرنداس جي پاٺيءَ جي وياکيا ڪندي فرمايو تہ ڪي ايپاسي لڪ جي چوٽيءَ کان ٣ آڱرين اکيان ڏيان جمائيندا آهن ۽ پوءِ آهستي آهستي پنهنجي ڌيان کي جيئن لڪ جي وچهڙو ڪندا ويندا آهن تيئن هنکي ثارا منڊل سڄ ۽ چنڊ نظر ايندا آهن. سخت محنت ڪاپوءِ اها ساڌنا ڪندڙ يوگي سهسدل ڪنول ڏائين پهچندا آهن. حضورجن فرمايو تہ سرات شبد جي ايپاس سان سهسدل ڪنول تائين پهچڻ وڌيڪ آسان آهي. ٽريا پد ۾ هڪ هزار ٽين جي جوت آهي جنهنجي وچ ۾ هڪ وڏي جوت آهي. انهيءَ جوت کي پار ڪرڻو پوندو آهي جو گوروءَ جي مدد کانسواءِ ناممڪن آهي. هن منڊل ۾ اليڪ وڏيون سڙڪيون ۽ سنڌ و ناريون ساڌڪ جو رستو روڪينديون آهن. جيڪڏهن ڪو انهيءَ پد کي پار ڪري اڳتي ۾ وڃو تہ بنڪ نال ۾ مايا جي زبردست جار آهي. انهيءَ کان مٿي برهم منڊل ۾ رشي مني جڳن کان اٽڪيا پيا آهن، جڏهن سڀني سڃمس ۽ ڪرمان ڪرمن جو سلسلو ختم ٿيندو تڏهن ئي ساڌڪ اڳتي وڃي سگهيندو. پار برهم ۾ ڌيان اڪنڊ ٿي پوندو ۽ انان ست لوڪ بہ ڏسڻ ۾ ايندو جيئن هن ڪولي الميسڊيئر (Ellesmere)

آهي. پيٽر چيو ته اوهين مولسان گڏجي هلو، بادشاهه مهنجو
واقف آهي. جڏهن روس پهتا ته ڏسن ته اهو سندن
ساٿي مزور ئي خود پيٽر بادشاهه هو. سنتن جو به اهوئي
حال آهي.

١ جولاء ١٩٤٣ع

اڄ حضور جن فرمايو ته ڪاليج جي ڏينهن ۾ مون هڪڙو
هندي پستڪ پڙهيو جنهن ۾ موسم جي بابت ۾ اڳڪٿي
ڪرڻ جو طريقو لکيل هو ته جي فلاڻي وقت فلاڻي شڪل
جو بادل فلاڻي طرف هجي ته پوءِ هن قسم جي موسم ٿيندي.
حضور جن حڪم ڏنو ته ان پستڪ جي ڳولا ڪيو.

آگري جي هڪ ستسنگيءَ پڇيو ته "راڌا سوامي مت"
۾ هڪ مذهب آهي. حضور جن فرمايو ته مان راڌا سوامي مت
کي ڌرم يا مذهب بڻائڻ نٿو چاهيان چاڪاڻ ته ائين ڪرڻ
سان ٻين ڌرمن جا پوئلڳ جهڙوڪ هندو مسلمان عيسائي
جيئي ٿيندي هن مت مان فائدو وٺي نه سگهندا.
راڌا سوامي مت هڪ ڌارمڪ فيلسوفي آهي بلڪ هڪ قدرتي
سائنس آهي جا هر هڪ ڌرم جي بنياد ۾ آهي. هن مت
کي اختيار ڪرڻ سان ڪنهن جي به ڌرم ۾ فرق نٿو اچي.
هندو هندو رهي، مسلمان مسلمان رهي ۽ عيسائي عيسائي
رهي، سرت شبد جو اڀياس ڪري سگهيتو. راڌا سوامي مت
۾ ڪو ڪرم ڪانڊ ڪونهي. انهيءَ ڪري سڀ ڌرم ان مان
فائدو وٺي سگهن ٿا. اهڙي طرح جيڪو سک مت گورو
صاحبن هلايو سو به هڪ فيلسوفي هو پر سکن انهيءَ کي
هينئر ڌرم جو روپ ڏيئي انهي ۾ ڪي روڪي ڇڏي. سکن
جنم، مرڻ شادي وغيره جون رسمون هندن ۽ مسلمانن کان
نياريون ناهيون آهن جنهن ڪارڻ اصلي سرت شبد جي اڀياس

ته وچ. روح ڇڏي ٿو ته پرماتما جي حڪم جو بندو آهيان،
جڏهن حڪم ايندو ته ڏهن ٿو ڪي ڇڏي هليو ويندس. ماڻهو
سمجهي ٿي ته اهو صرف ڇرچو آهي. جڏهن درگاهه جو
حڪم اچي ٿو ته ڏهن ليٽ روح هن کي ڇڏي وڃي ٿو.
ممڪن ترڪن جا پاڪي ٿين ٿا ۽ گرمڪ لاڳاپي زندگي حاصل
ڪن ٿا.

وزيرآباد مان هڪ چٺي آئي جنهن ۾ هڪ ستسنگڻ جي
چوليءِ ڇڏڻ جو احوال لکيل هو ته هن کي الست سمي ستگورن
درشن ڏنو ۽ جڏهن پڇهيجي هن ماڻهن سان ذڪر
ڪياٿين ته هن چيو ته اسان کي ستگورو ته ڏسڻ ۾ ڪون ٿا
اچن. اهو ٻڌي هر ڪا ڳالهه لڳي. اها حالت ڏسي حاضر
اچرج ۾ پئجي ويا ته جڏهن موت جي وقت وڏن وڏن
پنڊتن ۽ پيرن به روئي ڏنو ته هي ڪهڙي آتما آهي جا
اهڙي وقت به پيئي کِلي!

۳۰ جون

اڄ حضور جن سير ڪندا ست ڌارا پهتا ۽ اتي هڪڙي
ٻڌي واهي رهيا. ڪي ٻيڪداري ساڌو اتي اچي اٽڪيا.
هن سان وارتالاپ ڪندي حضور جن فرمايو ته پاڻي چوائي:

”چرن ساڌ کي اڳ ست سي السر،
ٻوحي پولر جهان ٻڪ ڌرلي“

ٻڌ هڪ ساڌو چيو ته گيان ڪان سواءِ ڀڳتي اڻِن آهي
جيئن وستر ۽ زيور ڪان سواءِ سندر ناري. حضور جن
جواب ڏنو ته اهو ٺيڪ آهي پر ڀڳتي جو دان گوروءَ ڪان
ملي ٿو يعني ٻهرلن گورو ڀڳتي ۽ نام ڀڳتي ۽ لسام ڀڳتيءَ
جو قل ڪيان آهي. تلسي صاحب جن به چون ٿا:

”رام ڪرشن سي ڪو ٻڙو، تنهي ڀي گرو ڪين،
تين لوڪ ڪي نائيڪا، گورو آگي آڌين.“

ڪيو ته ڳرهڻ جو اثر لهي ويندو پر اهو سڀ ڏوڪو آهي
ڇاڪاڻ ته ڳرهڻ جو اثر صرف انهن سمورن ماڻهن تي ڪجهه
قدر گهٽ ٿي سگهي ٿو، نه ته پنهنجي ڪرمن جو نتيجو ضرور
ڀوڳڻو پوي ٿو.

٢٧ جون

مهاتما جو ذڪر ڪندي حضور جن فرمايو ته صرف
زنده حڪيم، زنده حاڪم ۽ زنده مهاتما لاڀ پهچائي
سگهن ٿا. ماڻهو گذريل مهاتمائن جي سمادين ۽ قبرن تي
وڃي متا ڪسائين ٿا ۽ پيشانيون رکن ٿا جو سڀ ڀرم آهي.

"جيئري پتر نه پوڇئي- موئي سراڌ ڪرائي."

ڀائي شادي (هڪ مسلمان ستسنگي جو حضور جن جي خاص
سيوا ۾ رهندو هو) ٻڌايو ته جڏهن حضور جن سکر ۽ سرسي
وغيره ويندا آهن ته اتي جا مست فقير خوشي ۾ ٻرجي
حضور جن کي نمسڪار ڪرڻ ايندا آهن ۽ جي ڪڏهن
رستي تي ستگورن کي موٽر ۾ ايندو ڏسندا آهن ته خوشي ۾
مان ولي نچندا آهن ۽ چوندا آهن ته رب جي موٽر پئي
اچي. گويا سڀني مهاتمائن جو پاڻ ۾ ميل ميلاپ هوندو آهي.
مذهبي تعصب ۽ متڀيد ته صرف دنياداري جو وڙو آهي.
حضور جن ۾ فرمايو ته شريعت هرڪنهن مذهب جي جدا جدا
آهي مگر روحانيت سڀني جي ساڳي آهي. مهاتما شريعت
جو الڪهن نه ڪندا آهن.

٢٨ جون

شام جو گورو گرنٿ صاحب مان،

"چوڪي سڌڪ نار لپٽائي،"

شبد ڪيو ويو. هن شبد ۾ نار جو مطلب مايا يا شرير
. مايا پنهنجي پتي روح کي چوري ٿي ته موٽڪي ڇڏي

کي ۽ انهن رهڻ جڳائي. دنيا سان موهه ممتا نه رکي.

٢٥ جون

شام جو مولانا روم جي مثنويءَ مان ڪجهه فارسي ڪلام پڙهيو ويو جنهن ۾ هن لکيو آهي ته هي سنسار هڪ کوهه جي مثل آهي ۽ شبد يا ڪلمو انهيءَ مان نڪرڻ جي رسي. جگياسوءَ کي جڳائي ته ڪام ڪروڌ ڇڏي انهيءَ رسيءَ کي پڪڙي کوهه مان ٻاهر نڪري.

٢٦ جون

شام جو ستسنگ ڪندي حضور جن فرمايو ته جيڪو مهاتما پاڻ ڪنهن برهمنڊن تائين رسائي ڪري چڪو آهي صرف اهوئي ٻئي کي اتي وٺي وڃي سگهي ٿو. اهڙي مهاتما کي ئي گورو سڏجي ٿو. پر اول ته اهڙا مهاتما ناياب آهن ۽ ٻيو ته انهن کي سڃاڻڻ ڏکيو آهي.

ستگورن فرمايو ته ديوي ديوتائن کي پوڄڻ نه گهرجي، چاڪاڻ جو اهي پاڻ آتما جي شيوا واسطي بڻايا ويا آهن. انهن جي پوڄا ڪرڻ ليندو چاڪر جي ۽ چاڪري ڪرڻ. پوڄڻ لوڳي. صرف هڪ پرماتما آهي جنهنجي پراپتي پوري گوروءَ بنا ناممڪن آهي.

سر گوجرمل ستگورن کان پڇيو ته جوتش ودّيا ڪيتري قدر ٺيڪ آهي. حضورجن فرمايو ته اها هڪ سائنس آهي پر ٽن سببن ڪري انهيءَ ۾ غلطيءَ جو امڪان رهي ٿو. (١) جنم جو وقت اڪثر ٺيڪ لکيل نه هوندو آهي تنهن ڪري ڪنڊلي غلط ٺهندي آهي. (٢) انهيءَ ودّيا جا نهسوارٿي ماهر بلڪل گهٽ آهن. (٣) پنڊت پيسي جي لالچ ڪري ماڻهن کي تسلي ڏيڻ خاطر ڪنڊلي صحيح طور ڪونه ٺاهيندا آهن. چوندا آهن ته فلاڻو جپ يا دان پڻ

دنيا جي ڪابہ چيز سنگ نہ ٿي هلي ۽ انت سمي صرف تماشو رهجي ٿو وڃي. ان جو مطلب اهو نہ آهي تہ جي پرماتما ڪنهن کي ڌن دولت يا عهدو بخشيو آهي تہ انکي ڇڏي ڏئي ياڪ انهيءَ جو فائدو وٺي آرام جي زندگي گذاري پر دل ۾ اهو ضرور ياد رکي تہ هي سڀ جنهن ڏنهن جو جُنڪو آهي جنهن جي اصليت ڪابہ ڪانهي. پنهنجو پرلوڪ بہ سڌاري تہ تہ انت وقتي جمدوت اچي گهيٽندس، پڪڙي ڌرمراڄ جي دربار ۾ پيش ڪندس جتي پائي پائيءَ جو حساب چڪائي وٺندس. حضرت عيسيٰ بہ بائيبل ۾ لکيو آهي تہ حساب To the utter most Barthing ٿيندو.
جيڪڏهن ستگوروءَ جي شرن ۾ اچي نام جي ڪمائي ڪبي تہ ڌرمراڄ وٽ وڃڻو نہ پوندو ڇاڪاڻ تہ اهڙي حالت ۾ ستسنگيءَ جو ليکو ستگوروءَ وٽ هوندو آهي نہ ڪ ڌرمراڄ وٽ. حضور جن ٻڌايو تہ سندن هڪ رشتيدار جنهن نام نہ ورتو هو ان جي استري ستسنگڻ هئي. هو پوليس آفيسر هو. هن جي ڌرمپتنيءَ گهڻئي دفعا هن کي ڏاڍي هٿ لاءِ جبر پر سندس ڪرتا ياڳ جو ڪو نہ ڪو بهانو ڏئي ٽاري ڇڏيندو هو. آخرڪار انت وقتي جمدوتن اچي ورايس. اڳيو ڏانهون ڪوڪون ڪرڻ ”ڏس مونکي هٿ پيا ماڙن، اڙي مونکي نہ ماريو، مان ڪمزور آهيان مري ويندس“ وغيره.

”پھر اب پچتائي ڪيا هوت،
جب چڙيان چگ گئيں کيت.“

هيءَ دنيا ماکيءَ جي ڪٽوري مثل آهي. جيڪا مک لالچ وس ٿي ڪٽوري جي وچ ۾ ماکي کائڻ لاءِ وڃي اها اُلي ڦاسي پوندي ۽ نتيجو اهو ٿيندو جو ماکي تہ در ڪنار ٻاڪ پنهنجي جان بہ ڏيندي ۽ جيڪا مک ياسيرو اچي وٺي سا ماکيءَ جو سواد بہ وٺي وٺي ۽ اڏامي بہ وڃي. ستسنگيءَ

ٻڌاران ته سمجهائون ته ڪن وڻن جي خوشبوءِ هوندي پر
ٻوٽن اُٿي وڃڻا ته ڏسن ته هڪ ڪنجري مهاتما سڙڪ
پرسان ويٺو آهي. ادب وچان گوڏڙي لاهي مهاتما وٽ
ويا ۽ ستوري ڳالهه ڪيائون. لڳندي مهاتما کلي چيو ته روحاني
خوشبوءِ وارن وارو لڪ به ڪڏهن وري ڪي هوندو آهي.

شام جو سير ڪندي حضور جن فرمايو ته هن دنيا جي جار
مان اڪرڻ آلي مشڪل آهي. اول ته ماڻهن کي دنيوي
ڌنڌن مان فرصت ئي ڪانه ٿي ملي جو ويچارڻ لاءِ ڪٿان
آيا آهيون ۽ ڪيڏانهن وڃڻو آهي ۽ جي ڪو ويچاري به ته
انهيءَ لاءِ وري شريعت جا بندن آهن. جڏهن ڌرم يا مذهب
۾ انسان پيدا ٿيڻو لڳو ڪي سچو مڃي موت کانپوءِ مڪتيءَ
ملڻ جي آس لڳائي وهي ٿو ۽ وڌيڪ ڪا کوج ڪونه ٿو ڪري.
ڪي ورلا وڏڀاڳي، ڪامل مهاتمائن جي صحبت ۾ اچن ٿا ۽
انهن کي ئي صحيح سادن جو پتو لڳي ٿو جنهن ذريعي هو
چوراسيءَ کان ڇوٽڪارو پائي امر آنند ۾ وڃي سمائجن.

٢٤ جون

اڄ شام جو حضور جن هڪ ستسنگي جي گهر تشريف
وٺي ويا. انهي گهر وارن ڪجهه گراموفون رڪارڊ ٻڌڻ جا
وڄايا جن مان ڪجهه هي هئا.

"آج پريتم ميري گهر آئي،
ڪهت ڪبير ڌن ڀاڳ هماري."

"پيا ملن ڪو جانا يهي ڪي نڪسريا،
ڪنهن ڊگريا پل پل ڀاگ ڦلانا، پيا ملن ڪو جانا."
"گهونگهٽ ڪي پٽ کول ري." "جادو هٿ"

انهيءَ مان جو پتي ستسنگي نه هو پر انهيءَ شريف ۽
رحم ملڻو ماڻهو هو. حضور جن هنکي سمجهائيندي فرمايو ته

جن ڪيترن ڪابينن فرانس ۾ آهن ۽ لڙائيءَ سبب اچي
ٽٽيون سگهن ٿيون؟ شايد جنگ سبب برباد ٿي وڃن. حضور جن
فرمايو ته شايد لڙائيءَ کان پوءِ ملي وڃن.

٢٢ جون

صبح جو حضور جن ڇهين واري وقت ٿي ٽُورو سير
ڪري ويا. پوءِ ڪوليءَ جي ورانڊي ۾ اخبار پڙهندا رهيا.
مجيد جو ٢ ساڌو ستگورن کي گڏجڻ آيا جي چڱا ڀلاي
لي ڏٺا. پوءِ حضور جن "گذر کي موج وهو ته ڏار"
جي مختصر وياکيا ڪندي فرمايو ته هر حالت ۾ مالڪ جو
شڪر ڪرڻ گهرجي. ڪي ماڻهو مصيبت وقت ڏکي ٿي
پرماتما تي ڏوهه ڏيندا آهن. ڇا ائين ڪرڻ سان سندن
ڏک لهي ويندو؟ ڪڏهن به نه.

٢٣ جون

صبح جو ١١ بجي مان ستگورن کي ٽپال ڏيڻ لاءِ ويو
هوس ته ڪوئل ماريائين آئي. مون عرض ڪيو ته مون جون ٻه
ليڊي رشتيدار انگلنڊ ۾ آهن جن جي نالي واڪ تي دل آهي
عيسائين هو هتي اچن ليسائين هو ڪوڙي ساڌنا ڪن؟
حضور جن فرمايو ته ٻهڪي ليترن وچ ۾ ڌيان رکي رادا سوامي
جو سمرن ڪن. آهستي آهستي روشني نظر ايندي ۽ جڏهن
الهي روشنيءَ کي لڳاتار ڏسندا رهن ته پوءِ تارا، سج ۽
چنڊ نظر ايندا.

حضور جن پنهنجي ڪرسيءَ تي ويٺا جي هڪ ٻاهر
ڏنائي ته جڏهن ٻاڦ مري ٻاهر ٿي ملازمت ڪندا هئا ته
هڪ ڏينهن هو گهوڙي تي چڙهي ويا ۽ جڏهن وقتي ڏاڍهن هو
ويا چڙهي الان خوشبو اچڻ لڳي ۽ جيئن وڌندا ويا تيئن سگهند
وڌندي وئي.

باب اٺون

دلهائوسيءَ جو دؤرو
٢١ جون کان ٢٦ جولاءِ ١٩٤٣ع

٢١ جون ١٩٤٣ع

صبوح جو ٥ بجي ڪار ذريعي ڏيري مان دلهائوسيءَ لاءِ روانا ٿياسين ۽ منجهند ڌاري دلهائوسي پهتاسين.

ڪرنل مارٽن جو بنارس مان ١٥ ڏينهن جي موڪل وٺي آيو آهي شام جو آيو. هن عرض ڪيو ته بنارس ۾ هن کي هڪ ننڍو ڪمرو سونپيو ويو آهي جنهن ڪري هن کي ڀڄن سمرن جو وقت ٿورو ملي. حضورجن فرمايو ته جڏهن به من واندو هجي ته سمرن ڪيو ۽ ڀڄن ۾ دقت ٿيندي آهي جيستائين ستگوروءَ جي اوري سروپ جو درشن نه ٿيو آهي چاڪاڻ ته ايستائين سفر اڪيلو ڪرڻو ٿو پوي. درشن کان پوءِ سفر آسان ٿيو پوي ۽ اندر ۾ آنند به اچي ٿو. برهمنڊ جي رچنا هن دنيا کان هزارين دفعا وڌيڪ منوهر آهي. جيڪڏهن هتان ڪلڪتي وڃڻو هجي ته ريل يا هوائي جهاز جو سهارو وٺڻو پوندو پر سوکشم منڊل ۾ صرف خيال ڪرڻ سان ئي ٻي جڳهه تي پهچي وڃجي ٿو. اُتي جي رچنا اهڙو جلدي نٿي بدلجي. البت سمي ته هن دنيا جي ڪابه چيز ساڻ نٿي هلي فقط ڀڄن سمرن ئي پرلوڪ جو توشو آهي.

ڪرنل مارٽن چيو ته "The path of the Masters" ڪتاب

زال ٻاجي جيمنيءَ جي ڪٿيا ٻرسان روئڻ پٽڻ لڳو.
ڏهن جيمني ڪارڻ ٻڌس ته چيائين ته مان رستو ڀلجي وڃي
ٺيان مولڪي راڻ جو ٻهڻجي ڪٿيا ۾ رهڻ ڏيو. جيمني
واڻيو ته مان ته زال ذات جي شڪل ۾ نه ڏسندو آهيان.
هيءَ ڪري لهڻجي هتي رهڻ جو ته سوال ئي نٿو اٿي.
ن عورت جواب ڏنو ته جيڪڏهن راڻ جو ڪو جهنگلي
ڄانور مولڪي کائي ويو ته پاپ توکي لڳندو. اهو ٻڌي
جيمنيءَ چيس ته چڱو، هن ڪمري ۾ وڃي رهه پر اندران
ڪنڊو لڳائي ڇڏج ۽ جي مان خود دروازو کڙڪايان ته به
دروازو نه کولج. راڻ جو جيمني رشيءَ جي اکين اڳيان
انهيءَ عورت جي شڪل ڦرڻ لڳي. خيال آيس ته هن سان
ڳالهه ٻولهه ڪرڻ ۾ ڪهڙو هرج آهي.

آخر مجبور ٿي اچي دروازو کڙڪايائين پر اندران جواب
آيس ته مان در ڪونه کوليندس. زور سان چيائين ته مان
جيمني رشي آهيان. هن عورت اندران جواب ڏنس ته هن
وقت جيمني ناهين. آخر ڪام جي پربل ڌارا ۾ اچي ڇت
ڦاڙي ڪمري ۾ ٽپي پيو. ڇا ڏسي ته اها عورت ته آهيئي
ڪانه بلڪ خود ويد وياس جي مهاراج ويٺو آهي. نهايت لڄي
ٿيو. تنهن تي گرو وري چيس ته ڪو گرنٿ لکڻ سوکو
آهي پر ان تي هلڻ اوکو.

انهيءَ ڪانپوءِ

"ستگورو ڪا نام پڪارو،
ستگورو ڪو هينئري ڌارو."

شبد جي وياکيا ڪندي ستگورن فرمايو ته جن پنج
نامن جي سمرن جي هدايت گرو ڪري ٿو سي ذاتي نام
آهن يعني ست لوڪ تائين جيڪي منزلون آهن، انهن جي
مالڪن جا ذاتي نالا آهن. سياوڪ آهي ته جنهنجو نالو ونبو

نام جو اهو جپيندو سو هڪ ڏينهن ضرور سڀ لوڪ ٻڌندو
۽ ڪاٻه طاقت هن کي روڪي نٿي سگهي. البتہ ضرور آهي
ته جلدي يا دير سان ٻيجڙ ڦٽڻ جي شروع ۾ مدت لڳي مختصر
آهي جا ڪافي نه سمجهي ڪي سندس مرضيءَ خلاف زبردستي
نه ولي ويندا آهن. ستسنگ جو مطلب ئي اهو آهي ته جهڙو
ڪي لمحو ڏار ٻيجڙ جو شروع پيدا لڳي ۽ هن دنيا مان
وڃائڻ اچي.

۱۸ جون

اڄ ستسنگ ۾ حضور جن فرمايو ته جڏهن گرو پرکيا
وٺندو آهي ته ڪو ورلو گرمک ئي ان ۾ پاس ٿيندو آهي.
جيئن ڀائي گورداس جهڙو ڀڳت به ڪسوٽيءَ لئي صحيح
ڪين اُتريو. گرو ارجن صاحب جن هڪڙي گهوڙن خريد ڪرڻ
لاءِ ڪابل موڪليو. اهي ڏينهن ۾ لوٺ ڪري هتا سو ليائيون
مهرن سان اڳي ڪٽي ويا. ڪابل ۾ وڃي ٿيلهو ۾ رکيا. پٺاڻن
سان گهوڙن جو سودو ڪري جڏهن پيسا ڪڍڻ لاءِ ٿيلهو ۾
آيا ته ڏسن ته مهرن جي بدران ٺڪر ٺيڪريون ۾ پيا
آهن. ڊپ لڳن ته پيسا نه ڏنائين ته پٺاڻ ماري ڇڏيندا.
سو ٿيلهو کي اُتي ڦاڙي ڀڄي اڪتا ۽ وڃي بنارس پهتا.
ستگورو فرمايو ته جي اڏول وشواس ۽ ڀروسو هجين ها ته
اهي ٺڪر ۽ ٺيڪريون ئي ته روپيا ۽ اشرفيون پٺاڻن جي
حوالي ڪن ها.

اهڙي طرح وشي واسنا جو هڪ شيرو جيمني هو.
هن واس جي ائين پڌڙي لکيل ڪتاب جي تعريف ڪئي.
جنهن ۾ وشيءَ فرمايو ته لکڻ آسان ۾ عمل ڪرڻ مشڪل
آهي. جيمني چيو ته عمل ڪرڻ ڪو مشڪل ڪونهي.
ويدوياس فرمايو ته ڪنهن ڏينهن آزمائيندس. سو هڪ رات

صاف نہ ٿيندو تيستائين پرماتما جو درشن نہ ڪري سگهند
۽ جيستائين درشن نہ ملندو تيستائين چوراسيءَ جو چڪر ختم نہ
ٿيندو. آتما ڪيترن ڳالهين لاءِ پنهنجي چادر ڌوئڻ لاءِ واڳ
يعني پوڄا پاٺ، ڪرم ڌرم، جپ تپ وغيره ڪري ڌ
پر من نرمل نہ ٿيو ۽ اندر ۾ پرڪاش ڏسڻ ۾ نہ آيو
تلسيداس جن بہ رامائڻ ۾ لکيو آهي تہ آتما ابناسي آهي
پرماتما جي انس آهي پر هن کي ڪال جي حوالي ڪيو ويـ
آهي جنهن آتما کي تن ۽ من جي پڃري ۾ قيد ڪري رکيو
آهي ۽ ڪام ڪروڌ لوڀ موهہ اهنڪار جي ميل مٿن لـي
چاڙهي آتما کي ناپاڪ ڪري ڇڏيو آهي. هاڻي صاف ٿيڻ
جو ساڌن آهي ستگروءَ جي شرڻ هنجي ستسنگ ۾
پنهنجي ٿي چادر صاف ٿي سگهندي ۽ سندس هدايت انوسار
شبد جي ڪمائي ڪري جڏهن آتما پار برهم ۾ پهچندي
تڏهن ٿي آتما جي چادر صاف ٿيندي ۽ پوءِ ٿي هوءَ مالڪ
سان ملڻ جي لائق بڻبي. حضور جن فرمايو تہ ستت زبردستي
ڪنهن بہ آتما کي ست لوڪ نہ وٺي ويندا آهن ڇاڪاڻ تہ
ڪال ست پرش کان ٿي قرار ورتا آهن. (١) ڪنهن بہ جيو
کي پنهنجي گذريل جنم جو پتو نہ پوي ڇاڪاڻ تہ جيو کي
جي خبر پوي تہ پنهنجي برن ڪرمن جي سزا هو ڪيئن
ڀوڳي رهيو آهي تہ جيڪر هو ڪوبہ پاپ نہ ڪري ۽ هرڪو
پرماتما سان ملي وڃي. (٢) ستت ڪرامت نہ ڏيکارين نہ تہ
ستن لاءِ ڪجهہ مشڪل ناهي، هڪ هٿ مڙدي کي جيئرو
ڪن ٻئي هٿ انڌي کي سڄو ڪن تہ هزارين لکين ماڻهو
سندن پويان لڳي پون. (٣) آتما جنهن بہ جوڻ ۾ هجي اتي
خوش رهي ۽ آهي بہ ائين. مڙڻيءَ جو ڪيڙو بہ مرڻ پسند
نہ ڪري.

پوءِ فرمايائون تہ جنهن بہ جيو جي هردي ۾ ستت ستگرو

آهي نہ مولکي متو ٻنڪو ڏار ؟ جي نہ، نہ اوھو. ها
سوچو نہ ڪر براھمي شوڪ ڪيئن چوندو نہ سندس شر
گوروءَ جو ناهي! مجبورن مون باباجن جو ڏاٻن ڪري چر
"چکو پاڻي! ٻلي متو نيڪ." جڏهن هن جرنن تي سر رکيو
تہ اوڏي مهل ٿي چوڻ لڳو، "مهنجو سورهن سالن کان
بند ٿيل آيو هڪدم کاڻي پيو ؟ مهنجي وچاڻ چيو مولکي
واپس ماڻي وٺي. پيو تہ مولکي ستکورن اندر درشن ڏيئي
مهنجي سنڀال ڪئي." هڪ ستسنگ پيار سان هندي لاءِ
هڪ ڏکر پڇاڻو بر حڪم سنگھ جيو تہ مهنجو اُن حل هاڻي
ختم آهي. صرف هڪڙو سر ڪيھ رهل آهي سو مولکي
ڏاو. جڏهن هيڪي هڪ سر گيھ، گرم ڪري ڏنو واو نہ
ڪڻ پبنائن ؛ ڪڻ گرڙارن ڪري چڏيائين. پوءِ چيائين تہ
هاڻي شهد پڙهو ؛ جڏهن شهد ٻڙهيائون پئي تہ چولو چڏي
واو. جھوڙيءَ طرح پيءَ پت جو ڪمال ڏن اچيءَ خيال سان
ڪبس نٿو ڏني تہ متان وڙمڪ وچالي چڏي، اهڙي طرح ستکور
پهنجي شوڪ جو ڀڳن سمرن ؟ ڪماڻي جمع ڪندو وڃبو
الت والي ڪبس ڏنبو. لهمڪري ستسنگيءَ کي جڳائي
پهنجي ڀڳن سمرن ۾ لڳو رهي نہ ڪڏهن نہ، ڪڏهن
ڪامياسي اوس ملندي. مالڪ جڏهن ڏسندو نہ
مهنجو بندو مهنجي اِنتظار ۾ اڪيون پاڻي وٺو آهي تہ ڪڏهن
ضرور دروازو کولبندو لي.

جون

شام جو حضوري پاڻيءَ مان،
"چـــــر مـــيري مـــوـاي پـئـي،
اب کـــهـــان بـــي جـــالـــون ڏلان."
هند کيو واو، ستکورن فرمايو تہ من ...

”ٻاڻي ٻڪا ٻيس داس ڪي ٻب هوئي نهال،
راڄ ملڪ سکداريان اگني ماهين جال.
سنت جن ڪا چوهرا تس چرني لاڳ،
مايا ڏاري چٽرپٽي تن چوڙ خيال؛
سنتن ڪا دانا روڪا سنو سرب نڌان،
گرهه ساڪت ٣٦ پرڪار ڪي ٻکو سمان.
ڀڳت جنان ڪا لونگرا اوڙهه نگن نه هوئي،
ساڪت سروپ رشمي ڦرت پت ڪوئي.
ساڪت سيون لک جوڙئي اڏ ٻيچون ٽوئي،
هرجن ڪي سيوا جو ڪري اس اُت سي ڇوئي.
سب ڪڇ تم هي سي هوا آپ ٻمت ٻنائي،
درشن ڀيٽ ساڌ ڪا نانڪ گن گائي.“

١٦ جون

ستسنگ ڪندي ستگورن فرمايو ته مان پنهنجو ڀڄن سمرن ڇڏي ساڌ سنگت جي شيوا ڪيان ٿو پر اها حالت سدائين نه رهندي ۽ اهو وقت ايندو جڏهن مونسان ڳالهه ٻولهه ڪرڻ لاءِ توهانکي وقت ئي ڪونه ملي سگهندو. پوءِ ڀائي حڪم سنگهه جي وارتا ٻڌايائون ته ڪيئن پرانم وس ٿي گهر ٻار ڇڏي اچي ڏيري ۾ رهي ڀڄن ڪيائين. جڏهن اندر ڪڇ ڏسندو هو ته جذبي ۾ اچي ٻڌائي وهندو هو. بابا جي مهاراج جن گهڻوئي سمجهايس پر هو هضم ڪري نه سگهيو. آخرڪار باباجن هنجو رستو بند ڪري ڇڏيو پر هو پنهنجو ڀڄن سمرن نت نيم سان پوءِ به ڪندو رهيو. ١٩١٨ ۾ هو بيمار ٿي پيو ۽ عرض ڪيائين ته مرنکي پنهنجي چرنن تي مٿو ٽيڪڻ ڏيو. مون جواب ڏنو ته مان مٿو ٽيڪائڻ پسند نه ڪندو آهيان. جڏهن ئي هن چيو ته جي لوهانجو شرير باباجن جو

پرنتي رهجي ويندا. انهيءَ ڪري جيڪي ستن جي واڳ
رهن ٿا انهڪي ان خطري کان ساوڌان رهڻ کپي.

١٣ جون

اڄ حضور جن ڏاڙي جي ڪم ڪارن ۾ مشغول رهيا ۽
ستسنگ سردار ڪلاسنگهه ڪيو ۽ جپاڻين ڪي ڏنا ڻ قسمن جي
ڏيندي آهي. هڪڙي پرماتما جي جهڙن مڪش ڏيهه کڻي،
اي گوروءَ جي جهڙن اندر وجهڻ جو پيد ڏاڙ، ڏٺن آتما جي
يعني انسان لبڪ پاڪ رهي ۽ پڇن سمرن ڪري پنهنجو
آتم ڪلياڻ ڪري. ٽين ڏيا ڪالسراءَ باقي ڏ پورو پورو لاڀ
ڏ پهچائي سگهندا ئون. انهيءَ ڪري انسان کي پرشارٿ
ڪري ڪام حرڻ ڪري. انتري ۾ حضور جن ڏ اڄي پراجمان ٿيا
۽ ڪمر صاحب جي برهه جي انگ جي واکيا ڪندي
فرمائون ته ستن جو حڪم آهي ته جيڪو جيو پرامي ۽
پرهي هجي انهيءَ کي اساڄي سهمک آڻيو ۽ پڇن کي ڄاڻي
ڏاڙ. وڌيڪ فرمائون ته چئن مهاتمان جي ساکي وچارڻ
جوڳي آهي. گرو نانڪ، ڪبير صاحب، تلسي صاحب ۽
سوامي جي مهاراج جن. انهن ۾ سوامي جي مهاراج جن جي
ساکي موجوده حالتن جي مدنظر ٻين ساکين کان آتم ۽
آسان آهي.

١٥ جون

صبح جو ٨ بجي ستسنگ ٿيو جنهن ڪاپوءِ ستگورن اپال
ڏني. هڪ ستسنگيءَ لکيو ڏ. مان رشوت ڏ وٺندو آهيان پر
انهيءَ ڪري منهنجو آفيسر مونسان خوش نه آهي. جواب
ڏنو ويو ڏ پڇن ڪندو رهه ۽ ستگورن هن ڏاهون هيٺين شبد
ڏاڙ مهاراج جن جو ڏ لکائي موڪليو.

ٻڌڻ جا ستسنگي درشن ۽ ستسنگ لاءِ آتل هئا.

”ڪهان لڳ ڪهون ڪٽلتا من ڪي“

شبد جي وياکيا ڪندي حضور جن فرمايو تہ پنهنجي
ڪمزورين ۽ عيبن کي دور ڪرڻ جا ٻہ طريقا آهن. ٻيا تہ
وويڪ ۽ وچار دواران ڪوشش ڪري انهن کي ڇڏجي. ٻي
سادڪ جو زور نہ هلي تہ ستگورن کي ونتي ڪري تہ
مهنجي منَ مان جند ڇڏايو. حضور جن فرمايو تہ ٻڌي
ستسنگياڻيون يا ستسنگي سمجهندا آهن، ٻاڪ شيڌيءَ سان
چوندا آهن تہ ستگورن فلاڻو ڪم هنجي صلاح مطابق نہ ٻاڪ
مهنجي صلاح موجب ڪيو. حقيقت اها آهي تہ ستگورو
هميشہ پنهنجي موج سان ڪم ڪندو آهي نہ ڪ ڪنهنجي
چوڻ تي ٻڌڻ تي. ستگوروءَ جو هر ڪنهن ستسنگيءَ سان
الڳ ۽ مخفي تعلق آهي ۽ ڪڏهن هڪ جو راز ٻئي سان
نہ ڪندو آهي. ستگورو اسانجي عيبن پاپن کي جيڪڏهن
ظاهر ڪري تہ جيڪر ڪير بہ سندن واجهو نہ وڃي. هو
سڀ طرح جاڻي جاڻهار هوندي بہ اڻڄاڻ ٿيڻجي گذارو ڪندو
آهي. در اصل، ستسنگيءَ کي جڳائي تہ جيئن غريب
ڪنگال ڪنهن دانيءَ جي اڳيان عاجزيءَ سان پيش ايندو
آهي اهڙيءَ طرح سڪ ستگوروءَ اڳيان ورلي. ٻڪاريءَ کي
ڪٿي داتا ڪيترو بہ گهٽ وڌ ڳالهائي تہ بہ هو جي ان جي
پرواہ نہ ڪري صدا اڳائيندو رهندو تہ داتا کي ضرور
ڪجهہ نہ ڪجهہ ڪيس ڏيڻو ئي پوندو. وڌيڪ فرمايائون تہ
جيڪي ستسنگي سنتن جي شيوا ۾ رهن ٿا سي جيڪڏهن
سنتن کي سدائين مالڪ جو روپ ڪري مڃيندا تہ انهن جو
ٻيڙو پار ٿي ويندو پر جيڪڏهن مٿش ٻيا وڪيائون تہ پوءِ
خالي رهجي ويندا ٻاڪ جيڪي ٻري رهن ٿا تن کان ٻہ

ڪجي. حضور جن فرمايو جيڪا مالڪ جي مرضي.

١١ جون

شام جو سردار گلاب سنگهه، جن راماڻي جي اڙ ڪاٺ جو سنگ ڪندي پڌايو ته ٽلسيداس صاحب مالڪ وڪارن جو ورلو ڪيو آهي، ڪام ڪروڌ آدي وڪارن جي علاوه اهي وڪارن جهڙوڪ اهي ڪي سگهي ڏسي پڃڻ، پسرالي لندا، واڌ وروڌ. عام سنساري ماڻهن کي ته انهن مالڪ روڳن جو پتو لڳي ڪونهي ته پوءِ انهن کان ڇوٽڪارو پائڻ جو ڪيئن خيال ڪي ڪيئن اچي ؟ جن کي انهن وڪارن جو احساس آهي ان کي وري پوري علاج جو پتو ئي ڪونهي. گوسوامي جن لکيو آهي ته وشيہ وڪارن ۽ آشا ترشنا کي ڇڏي گرو ڀڳتي ڌارڻ ڪرڻ سان اهي ڪيئنا وڪار دور ٿين ٿا. مالڪ محبت جي نشاني اها آهي ته ڏينهون ڏينهن حرص هوس گهٽبندو وڃي ۽ ويراڳ ۽ واراڳ وڌندو وڃي. ستگرو فرمايو ته دنيا ۾ اهڙا ئي بيماري عام لڳندي آهي ۽ اهي ڪمزوري مٿين ايا ڏلي ويئي آهي ته جڏهن اپياس ۾ ويهڻ جي ڪالي انترڪ ترقي ٿي ويندي آهي ته پوءِ ڪيهن مت مالت جي مرليٽ يا ڏليوي نشان جي ياري ۾ چنتا ڪري بيهڻي آهي ايڪ اتيءِ لي بالي لهري ڇڏيندا آهن. گرهستيءَ ڪي سک دک کي سياوڪ سمجهڻ کپي ۽ دک جو من تي اثر نه رکڻ گهرجي. مالڪ جي موج سمجهي من ۾ صبر ۽ سنتوش ڌارڻ جڳائي. سک دک جو ڪرم ڪر تعلق ڪونهي. اهي ته صرف پوربلي جنم جي ڪرمن انوسار ملن ٿا. هن جنم ۾ ڪيل نيڪ ڪرمن جو ڦل ايندڙ جنم ۾ ضرور ملندو.

١ جون

اڄ جنجر جو ڪئمپ ڪري امرتسر، لاهور، جلندر ۽ واڳهن

ڇو مهاتما کي ناراض ڪجي. موٽي هلي ته ان کي ميان.
اچا واپس ورڻ شروع ٿي ڪيم ته ڇا ڏسان ته بابا ڪاهن
سامهون انيسن ڇوندو پيو اچي ته سک ڇوي ٿو ته بابا ڪسي
مهايان، بابا ڇري ٿو ته هلو ته سک کي ميارن. مان حيران
هوس ته جيترو هو مون کان پري نڪري ڇڪو هو اتان جي
هو ٽانگي ۾ به واپس اچي ها ته به اڌ ڪلاڪ لڳي وڃيس
ها سو ايتري ۾ ڪيئن پهچي واه! پوء شهر ۾ آياسين ۽ پاڻي
وغيره پيتوسين. جڏهن آخرين واپس وڃڻ واري گاڏيءَ جو
وقت پورجي آيو تڏهن مون چيو مانس ته هاڻي ته مون کي
وڃڻ ڏيو. آهي ته ٽانگو به ڪونه جو اسٽيشن تي پهچائي.
هن چيو ته فڪر نه ڪر. هڪڙو ٽانگو صرف تنهنجي انتظار
۾ اڏي تي بيٺو آهي جيستائين تون نه ويندين تيستائين هو
بيٺو هوندو. جڏهن مان اڏي تي آيس ته ڏٺم ته برابر هڪڙو
ٽانگو بيٺو آهي جنهن ۾ ويهي اسٽيشن تي پهتس.

۸ جون ۱۹۴۳ع

ڪالهه رات جو سردار هربنسنگهه، حضور جن جي سپ
کان ننڍي صاحبزادي جي سپتريءَ جي مڱڻي سردار اندرسنگهه
جي صاحبزادي سان ٿي جو فوج ۾ ليفٽيننٽ آهي.

اڄ صبح جو ۷ بجي راءِ بهادر شوڪ انسنگهه پساوا واري
جي سپتريءَ جي مڱڻي سردار هربنسنگهه جي وڏي صاحبزادي
سردار ڇرنسنگهه جن سان ٿي. حضور ۽ سڀ حاضرين خوش
هئا ۽ ٻنهي ڌرين کي خوب واڌايون مليون. ستگورون فرمايو
ته هنن ٻنهي جون جنم پتريون جيئن نهڪي آيون آهن تيئن
ڪي جزوي ميل ڪائيندڙون آهن.

سردار هربنسنگهه حضور جن کي عرض ڪيو ته جهڙي
هيءَ مڱڻين جي جوڙي آهي، شادي به هنن جي اهڙي ئي

ٻوندو آهي. صرف ٻرو ڪورو لڳي ڏومراهه جي حساب کان
اڃائي سگهبو. سگهورو سورمو آهي ۽ شهنشاهه آهي. انهيءَ
جي تائيد ۾ حضور جن بابا ڪاهن پشاور واري جي وارتا ٻڌائي
ٿا ڪيئن هو مستيءَ جي حالت ۾ رهندو هو ۽ پنهنجي تن
بدن جي به پرواهه نه ڪندو هو. چادر جي هڪ پاسي روٽي
اڌي پيئي هوندي هئي ته ٻئي پاسي پاخاني جا نشان لڳا
پيا هوندا هئا. هڪ ڀيري هڪڙي مرضي ٿي ته هو مون (حضور جن)
سان گڏ نوشهري مان پشاور هلي پر اسٽيشن ٽڪيٽ وٺڻ
۾ ڀنو ٻول وڃهي. جڏهن مون آڳرهه ڪيومانس ته بابا ڪاهن
ڇوٽ لڳو مان جنرل آهيان ۽ جيسيتائين مان نه ويندس
تيسيتائين گاڏي نه ايندي. خير جڏهن گاڏيءَ جي وقت
ڪانهه اسٽيشن تي پهتاسين ته پتو پيو ته گاڏي ليٽ آهي.
ٽڪيٽ وٺي گاڏيءَ ۾ ويٺاسين ۽ پشاور ڇانوڻيءَ لڳي لٿو
هو. منهنجو مستري جنهن وقت اسان جون ٽڪيٽون کڻون سو
لهي پيو. پر بابا ڪاهن نه پاڻ لهي نه مونکي لهڻ ڏني. چوي
پيو ته مان جنرل آهيان جڏهن منهنجي مرضي ايندي تڏهن
لهندس. اڃا اڳتي آئي ڪانهي. انهيءَ وچ ۾ گاڏي
وڃي هلي ۽ پشاور (سٽي) جي اسٽيشن آئي. سڀ ماڻهو
لهي ويا پر هو مست فقير دروازو روڪي ويهي رهيو ته
جڏهن مرضي ايندي تڏهن لهندس ۽ ليسين ٽوڪي ته لهڻ ڪين
ڏيندس. ڪيترا انگريز بابا جن کي سڃاڻندا هئا ۽ اسٽيشن
ماستر وغيره به سندس شرڌالو هئا. سو به ٿي سڀ ماڻهو اچي
ڪٺا ٿيا. تڏهن بابا ڪاهن چيو ته هاڻي منهنجي مرضي اچي
وئي آهي، هاڻي لهون ٿا. جڏهن ڦاٽڪ کان ٻاهر نڪتاسين
ته هڪ مست مهاتما ڇوٽ لڳو ته مان اوسان گڏ ڪونه هلندس
۽ پنهنجي رستي وٺي هليو ويو.

جڏهن مان اڪيلو ٿورو اڳتي هليس ته خيال آيم ته اڄاوو

چو مهاتما کي ناراض ڪجي. موٽي هلي تو ان کي مڃايان. اچـا واپس ورڻ شروع ٿي ڪيم ته ڇا ڏسان ته بابا ڪاهـن ساموهون ائـيـن چوندو پيو اچي ته سک ڇوي تو ته بابا کـي مڃايان، بابا ڇوي تو ته هلو ته سک کي مڃايون. مان حيران هوس ته جيترو هو مون کان پري نڪري چڪو هو اتان جي هو ٽانگي ۾ به واپس اچي ها ته به اڌ ڪلاڪ لڳي وڃيس ها سو ايتري ۾ ڪيئن پهچي ويو! پوءِ شهر ۾ آياسين ۽ پاٽي وغيره پيتوسين. جڏهن آخرين واپس وڃڻ واري گاڏيءَ جو وقت پرجي آيو تڏهن مون ڇيوانس تـه هاڻي ته مون کـي وڃڻ ڏيو. آهي ته ٽانگو بـه ڪونه جو اسٽيشن تـي پهچائي. هن چيو ته فڪر نه ڪر. هڪڙو ٽانگو صرف تنهنجي انتظار ۾ اڏي تي بيٺو آهي جيستائين تون نه ويندين ايستائين هو بيٺو هوندو. جڏهن مان اڏي تي آيس ته ڏٺم ته برابر هڪڙو ٽانـگو بيٺو آهي جنهن ۾ ويهي اسٽيشن تي پهتس.

٨ جون ١٩٤٣ع

ڪالهه رات جـو سردار هربنسنگهه، حضور جن جي سـڀ کان ننڍي صاحبزادي جي سپتريءَ جي مڱڻي سردار اندر سنگهه جي صاحبزادي سان ٿي جو فوج ۾ ليفٽيننٽ آهي.

اڄ صبح جو ٧ بجي راءِ بهادر شوق پالسنگهه پساوا واري جي سپتريءَ جي مڱڻي سردار هربنسنگهه جي وڏي صاحبزادي سردار چرنسنگهه جن سان ٿي. حضور ۽ سـڀ حاضرين خوش هئا ۽ ٻنهي ڌرين کي خوب واڌايون مليون. ستگورن فرمايو ته هنن ٻنهي جون جنم پترايون جيئن نهڪي آيون آهن تيئن ڪي جزوي ميل کائيندڙيون آهن.

سردار هربنسنگهه حضور جن کي عرض ڪيو تـه جهڙي هيءَ مولين جي جوڙي آهي، شادي به هنن جي اهڙي ٿي

ٻولڊو آهي. صرف ٻورو ڳورو ٿي ڏمراءَ جي حساب کان
ڀڄائي سگهبو. سڳورو سرمو آهي ۽ شهنشاهه آهي. الهيءَ
جي تائيد ۾ حضور جن بابا ڪاهن پشاور واري جي وارتا ٻڌائي
ته ڪيئن هو مستيءَ جي حالت ۾ رهندو هو ۽ پنهنجي تن
بدن جي به پرواهه نه ڪندو هو. چادر جي هڪ پاسي روٽي
ٻڌي ٻيٺي هوندي هئي ته ٻئي پاسي پاخاني جا نشان لڳا
پيا هوندا هئا. هڪ ڀيري هنجي مرضي ٿي ته هو مون (حضور جن)
سان گڏ نوشهري مان پشاور هلي پر اسٽيشن تائين وڃڻ
۾ پيو ٽال وجهي. جڏهن مون آگره ڪيومانس ته بابا ڪاهن
جواب ڏنو مان جنرل آهيان ۽ جيستائين مان نه وٺندس
تيستائين گاڏي نه هلندي. خير جڏهن گاڏيءَ جي وقت
ڪانوءِ اسٽيشن تي پهتاسين ته پتو پيو ته گاڏي ليٽ آهي.
ٽڪيٽ وٺي گاڏيءَ ۾ ويٺاسين ۽ پشاور ڇانوڻيءَ تي لٿا
هو. منهنجو مستري جڏهن وٽ اسان جون ٽڪيٽون هيون سو
لٿو پيو. پر بابا ڪاهن ته ٻاڪ لهي ته مولڪي لهڻ ڏئي. چوي
پيو ته مان جنرل آهيان جڏهن منهنجي فوج ايندي تڏهن
لهندس. اجا فوج آئي ڪانهي. الهيءَ ور ڪڏ ۾ گاڏي
وري هلي ۽ پشاور (سٽي) جي اسٽيشن آئي. سڀ ماڻهو
لهي ويا پر هو مست فقير دروازو روڪي بيهي رهيو ته
جڏهن فوج ايندي تڏهن لهندس ۽ ليسين لوڪي نه لهڻ ڪين
ڏيندس. ڪيترا انگريز باباجن کي سڃاڻندا هئا ۽ اسٽيشن
ماسٽر وغيره به سڃاڻندس شرڌالو هئا. سو به ٽي سؤ ماڻهو اچي
ڪٺا ٿيا. تڏهن باباڪاهن چيو ته هاڻي منهنجي فوج اچي
ويئي آهي، هاڻي لهون ٿا. جڏهن ڏاڪ کان ٻاهر نڪتاسين
ته هو مست مهاتما ڇوڙ لڳو ته مان اوسان گڏ ڪونه هلندس
۽ پنهنجو رستو وٺي هليو ويو.
جڏهن مان اڪيلو ٿورو اڳتي هليس ته خيال آيم ته اجازو

ورس جي دؤري يا پراڻن جي گوانج ڪارڻ هوندو.

جون

صبح جو ٨ بجي ستسنگ ٿيو جنهن ۾

"راڌا سوامي ڌرا سر روپ جگت ۾."

شبد جي وياکيا ڪندي حضور جن فرمايو ته سنت مت
۾ گوروءَ جي وچن کي سمت ڪري مڃڻ جو وڏو مهتو آهي.
چڪور چندرما جهڙي پريت تڏهن پيدا ٿئي ٿي جڏهن
اپياسي گوروءَ جي نوري سروپ جو درشن ڪري ٿو. ڪنهن
پڇو ته مسمريزم ذريعي ستسنگيءَ جي آتما کي گهرائي
سگهجيٿو؟ ستگورن وراڻيو ته نه. بلڪ پوت پريت ۽ ديوي
ديوتا به صرف ڪمزور دل ماڻهن کي تنگ ڪندا آهن.
چوڻي به آهي، "پوت پريت پرڌنا جو مني اُس ڪو ماري."

هڪڙو شخص ڪنهن پريت جي پوڄا ڪندو هو. هڪ
ڏينهن هن جي پاءُ پريت کي ڪافي بدشد ڳالهايو. اُئي ڏينهن
پوڄا جي وقت پريت پنهنجي شيوڪ کي چيو ته تنهنجي
پاءُ مونکي تمام گهٽ وڌ ڳالهايو آهي تنهنڪري مان تنهنجي
اولاد کي ختم ڪندس. هن ويچاري عاجز ٿي چيو ته انهيءَ
۾ منهنجو ڪهڙو ڏوهه؟ جنهن وڏڻ وهايا آهن انکي وٺ.
پريت چيو ته هو ته مونکي مڃي ئي ڪونه ٿو. انهيءَ ڪري
مان بدلو توکان ئي وٺندس.

اڄ شام جو حضور جن جا ڪي مهمان الهٰ آبادي مان آيا جي
گهڻو ڪري بي ستسنگي هئا. حضور جن گرنت صاحب مان
"جگ جيون داتا ايڪو ساچا"
شبد پڙهائي تشريح ڪئي ته بعضي اولادن کي
بد ... حساب ڏيڻ لاءِ وڃ...
به ڌرمراج جي دربار ۾ ڪرڻ جي

انهيءَ جوت جو درشن ڪرڻ سان ڪام، ڪروڌ، لوڀ، موھ، اھنڪار روپي دشمن وس اچن ٿا. لهرا پد جا ٽي حصا آهن- ٿکي، لرڪتي ۽ گررو پد. گرو پد جي سوڀيا بي انت آهي. پرهم ۾ هرڪڪ جيو جي سنچت ڪرمن جو ڀنڊار جمع رهيتو. الي انهن ڪرمن کي ختم ڪرڻ لاءِ ڪافي عرصو ابياسيءَ کي رهڻو پوندو.

”جيون ڦيرت ٻاڻ لٺولي،
ليون سرت گيت پيتر رولي.“

يعني جيئن پاڻ واءُ واسو جي مٽيل گريل پاڻ جي ڄٽ کي ڪاني صاف نٿو ڪري، اهڙي طرح ٿي شبد ابياس دواران آتما جا ڪرم آلي ڪنجي وڃن ٿا. پرهم ڪانپوءِ پار برهم جو ديش آهي جتي اصلي ليرت مانسرووَر آهي جنهن ۾ اشنان ڪري آتما جا سڀ ڪرم ۽ پردا لهي وڃن ٿا ۽ هوءَ ست لوڪ پهچڻ جي قابل بنجي ٿي. پر رستي ۾ مهاسن جو گهور اونڌهه طئه اچيتو مينگي صرف گروءَ جي پرڪاش دواران ٿي طئه ڪري سگهجيتو. مستنڪ ڪانپوءِ خورجو زالن کي چيو ۽ هڏهن مان ڪنهن ڪم ڪار ۾ رهنو هتان ۽ مينبجي ارد گرد ڪنهن ۽ ڪير جاڪاڻ ۽ مونکي لڪليف ٿي ٿئي. ستگروءَ جو درشن مستنڪ ۾ ٿي پرلم سان ڪرڻ کپي جو جو لي وقت هو مالڪ جي پرلم ۾ مگن هوندو آهي.

هڪ ستسنگيءَ عرض ڪيو، ”حضور! ڪي ستسنگي چون ٿا ته جيڪو شبد اسين ٻڌون ٿا سو اصلي ناد نه آهي بلڪ صرف رت جي دوري يا ساهه کڻڻ جو الر آهي. ستگرو ن فرمايو ته جيڪڏهن سچيو ٿئي ته اهو ئيڪ جي ۽ ته ٻه چڊ آڪاش کان پري ته پراڻ وڃي نٿا سگهن. انهيءَ ڪري ان ڪان مٿس منڊلي جسي شبد ٻڌ ڏيئي ته نڪينو ته اهو

طرح وڏن ۾ بہ 'نيتي، نيتي' جو ذڪر ٿيل آهي. پر سنت
قران ۽ وڏن جي دائري کان مٿي ويا آهن. مولانا روم
پنهنجي مثنوي ڇهون منزل کان شروع ڪئي آهي.
قران شريف تہ صرف ڪلام الله يعني پهرين منزل جو ذڪر
ڪيو آهي.

٢ جون

سردار گلاب سنگهہ گورو گرنٿ صاحب مان،

"ساون هريا ڀن."

شبد جي وياکيا ڪندي چيو تہ ستسنگ ۽ نام جو اثر
صرف اندراري ۾ لئي ٿئي ٿو. جهڙي طرح ساوڻ جي ورکا
سبزي ۽ نباتات کي هريو ڀريو ڪري ٿي پر انهيءَ موسم
۾ اڪ پاڻ سڪي ويندا آهن. حضور جن فرمايو تہ پاڻيءَ
کان نسواءِ ڪجهہ بہ نٿو ملي.

٤ جون

شام جو 'سار بچن' مان

"گورو متا انوڪا دوسا."

شبد جي وياکيا ڪندي حضور جن فرمايو تہ دنيا ۾ ٻہ
مارگ آهن هڪڙو 'من مت' ٻيو 'گورمت'. گورمت انهيءَ
وقت شروع ٿئيٿو جڏهن من ۽ سرت شبد سان جڙن ٿا. اهو
شبد ليسري ٿل ۾ آهي تنهن ڪري گورمت ليسري ٿل
کان شروع ٿئيٿو. انهيءَ کان مٿي سهنس دل ڪنول آهي
جنهن ۾ هزار بتين جي روشني آهي. وڏن ۾ انهيءَ کي
ڀڳوان جا "هزار سر ۽ هزار پير" ڪري بيان ڪيو ويو آهي
۽ قران شريف ۾ "لا الا الله" ڪوٺيو ويو آهي. هزارن
رشي مني انهيءَ جوت لئي محو ٿيا وينا آهن. اهي پهچي
ابياسي ستن ولائتن جي بادشاهيءَ کي بہ ٺوڪر ماري ٿو.

قل ضروري مايتو پر اهو وڏو لاءِ هن دنيا ۾ جنم وٺڻو پوندو.
پوري گروءَ ۽ نام جي ڪمائيءَ کانسواءِ مڪتي ناممڪن آهي.
هڪ مسلمان ستسنگ ۾ آئي حضور ڪان سوال پڇيو ته
توهين قرآن شريف کي خدا جو ڪتاب ڪري مڃو ٿا؟
ستگورن جواب ڏنو خدا جي مقام (مقام حق) ۾ نه ڪا
بولي آهيئي ڪانه. سڀ گرنٿ پوٿيون ، ويد شاستر، انجيل
قرآن انسان جا ٺاهيل آهن. وڏ ۾ وڏ انهن جئي سکيجيتو ته
انهن مهاپرش اهي پستڪ خدا جي هدايت مطابق ناهيا.
خدا نه ڪتابن ۾ آهي ۽ نه مندرن مسجدن ۽ ٺاڪر دوارن ۾.
خدا نه انسان جي اندر آهي.

٣٠ مي ١٩٤٣ع

اڄ صبح ٩ بجي ستسنگ ٿيو جنهن ۾،
”بڪ بوهتا لاديا“ ۽ ’سار بچن‘ مان ’بهادرن ماس‘
نه شبد ڪما ويا. ستگورن فرمايو نه جنهن بدي ۾ مليريا بخار
جو زور هوندو آهي ۽ بخار جي ڪارڻ پياس ۽ جلن محسوس
ٿيندي آهي اهڙي طرح هن دنيا ۾ بداڻ هالمڪ، اڌي وابوڪ،
۽ اڌي ڀولڪ ٽن قسمن جو بخار لوڪن کي چڙهيل آهي.
ترشنا روپي پياس ڪڏهن اجهي ٿي ڪانه ٿي ملڪ جيترو
انکي متاڻ جي ڪوشش ٿي ڪجي اوترو وڌيڪ چڙهي
ٿي ۽ انهيءَ ڪارڻ جو آواگون جي چڪر ۾ ڦري رهيو
آهي. تنهن لسي هڪ قاديانسي مسلمان چيو نه مان انهيءَ
آواگون جي اصول کي نٿو مڃان نه ڪو انسان جو روح اڪري
وري حيوان يا پرندي ۾ پوندو. حضور جن فرمايو نه مونکي
پهنجي ڪئين جنمن جي خبر آهي ۽ مهنجو تجربو آهي نه
آتما کي جنم مرڻ جي چڪر مان اڪرڻو پوندو. قرآن شريف
۾ لکيل آهي لا الله يعني الله کان پري ڪجهه نه آهي. اهڙي

طرح وٽن ۾ ٻه 'نيتي، نيتي' جو ذڪر ٿيل آهي. ٻڌ مت قرآن ۽ وٽن جي دائري کان مٿي ويا آهن. مولانا روم پنهنجي مثنوي ڇوٿين منزل کان شروع ڪئي آهي. قرآن شريف ته صرف مقام الله يعني پهرين منزل جو ذڪر ڪيو آهي.

٢ جون

سردار گلاب سنگهه گورو گرنٿ صاحب مان،

"ساون هريا ٻن."

شبد جي وياکيا ڪندي چيو ته ستسنگ ۽ نام جو اثر صرف اڌڪاريءَ لي ٿئي ٿو. جهڙي طرح ساوڻ جي ورڪا سبزي ۽ نباتات کي هريو ڀريو ڪري ٿي پر انهيءَ موسم ۾ اڪ پاڻ سڪي ويندا آهن. حضور جن فرمايو ته پاڻ کانسواءِ ڪجهه به نٿو ملي.

٤ جون

شام جو 'سار ٻچن' مان

"گورو مٺا انوکا دوسا."

شبد جي وياکيا ڪندي حضور جن فرمايو ته دنيا ۾ ٻه مارگ آهن هڪڙو 'من مت' ٻيو 'گورمت'. گورمت انهيءَ وقت شروع ٿيندو جڏهن من ۽ سرت شبد سان جڙن ٿا. اهو شبد ليسري ٿل ۾ آهي تنهن ڪري گورمت ليسري ٿل کان شروع ٿيندو. انهيءَ کان مٿي سهنس دل ڪنول آهي جنهن ۾ هزار بتين جي روشني آهي. وٽن ۾ انهيءَ کي يگوان جا "هزار سر ۽ هزار پير" ڪري بيان ڪيو ويو آهي ۽ قرآن شريف ۾ "لا اِلا اِل الله" ڪوٺيو ويو آهي. هزارين رشي مني انهيءَ جوت لي مٿو ٽيا ويٺا آهن. اٿي پهچي اپياسي ستن ولايتن جي بادشاهيءَ کي ٻه ٺوڪر ماري ٿو.

ڪُل ضروري ملبو پر اهو وڌڻ لاءِ هن دنيا ۾ جنم وٺڻو پوندو.
پوري ڪوشش ۽ نام جي ڪمائيءَ کانسواءِ مڪتي ناممڪن آهي.

هڪ مسلمان ستسنگ ۾ آئي حضور جن کان سوال پڇيو ته توهين قرآن شريف کي خدا جو ڪتاب ڪري مڃو ٿا؟ ستگورن جواب ڏنو خدا جي مقام (مقام حق) ۾ ته ڪا ٻولي آهي ئي ڪانه. سڀ گرنٿ ٻوليون، ويد شاستر، انجيل قرآن انسان جا ٺاهيل آهن. وڌ ۾ وڌ ائين چئي سگهجي ٿو ته اهي مهاپرشن اهي پستڪ خدا جي هدايت مطابق ٺاهيا. خدا نه ڪتابن ۾ آهي ۽ نه مندرن مسجدن ۽ ٺاڪر دوارن ۾. خدا ته انسان جي اندر آهي.

٣٠ مئي ١٩٤٣ع

اڄ صبح ٩ بجي ستسنگ ٿيو جنهن ۾،

”سڀ ڪو هٿا لاديا“ ۽ ’سار بچن‘ مان ’ٻهادرن ماس‘ ۽ شبد ڪڍيا ويا. ستگورن فرمايو ته جنهن ٻئي ۾ مليريا بخار جو زور هوندو آهي ۽ بخار جي ڪارڻ پياس ۽ جلن محسوس ٿيندي آهي اهڙي طرح هن دنيا ۾ دات پالڪ، اڌي وارڪ، ۽ اڌي ڀوتڪ ٽن قسمن جو بخار لوڪن کي چڙهيل آهي. ترشنا روپي پياس ڪڏهن اڃهي ٿي ڪانه ٿي. ماڻڪ جيترو انکي متائڻ جي ڪوشش ٿي ڪجي اوترو وڌيڪ چڙهي ٿي ۽ انهيءَ ڪارڻ جيو آواگون جي چڪر ۾ ڦري رهيو آهي. انهن ٿي هڪ قاديانـي مسلمان جيو ته مان انهيءَ آواگون جي اصول کي تسليم ڪريان ته ڪو انسان جو روح ڪڏهن وري حيوان يا پرندي ۾ پوندو. حضور جن فرمايو ته موتکي پنهنجي ڪنهن جنم جي خبر آهي ۽ مهنجو تجربو آهي ته آتما کي جنم مرڻ جي چڪر مان نڪرڻو پوندو. قرآن شريف ـل آهي لا الله يعني الله کان پري ڪجهه نه آهي. اهڙي

...ال ٻڌائي نه سگهي. وڌيڪ فرمايائون ته گورو ۽ شبد برهم هڪ آهن.
...ائين السگهه آهن پر پار برهم ۾ اٿي
سردار گلابسنگهه چيو ته "سم" ۽ "دم" ٻنا سرت شبد يوگ ۾
به ڪامياب نه ٿي سگهجي. "سم" جي معنيٰ آهي من کي
روڪڻ ۽ "دم" جو مطلب آهي اندرين جو دمن ڪرڻ.
وارن جي رکوالي ڪرڻ سان شرير طاقتور ٿيندو ۽ ڇهري ۽
مستڪ لاءِ ٺيڪ آهي. حضور جن فرمايو ته برهمچرج هر ڪنهن
عمر ۾ فائديمند آهي پر جي جواني ۾ رکجي ته سوني تي
سهاڳو. فرمايائون ته اسڪولن ۽ ڪاليجن ۾ گرهست آشرم جي
پوري سکيا نٿي ڏني وڃي.
ستسنگ ڪاپوره هڪڙي ستسنگي عرض ڪيو ته حضور جن
سندس پتا کي انت وقت درشن ڏنا هئا ۽ سنڀال ڪئي.
۽ بشنداس پوري پڻ پنهنجي پتا جي مرڻ جو ذڪر ڪندي
ٻڌايو ته انت سمي داتا جن ڪيس ۽ سندس پتا ٻنهي کي درشن
ڏنو. حضور جن فرمايو ته ائين اڪثر ٿيندو آهي.

۲۹ مي

شام جو سار بچن مان، عجب پرمايا،
"ڪال ني جگت،
ڪال ني ڪيا ڪرون بکان."
مٿين شبد جي تشريح ڪندي حضور جن فرمايو ته دنيا ۾ ٽ...
قسمن جا ماڻهو آهن. پهريان مورک جي مورتي پوجا...
تيرٿ ياترا کي مکتي جو ساڌن سمجهن ٿا. ٻيا ٻڌا...
جي گرنٿن پوٿين جي پڙهڻ کي نجات جو باعث سمجهي و...
آهن. ٽيان وچولا جي ڪڏهن مورکن سان ملي وڃن ته ڪڏ...
ودوانن سان، ۽ جپ تپ ۽ ڪرم ڌرم مان مکتي جي...
رکي ويٺا آهن. اهي ٽيئي دوکي ۾ آهن. ڪرم ڌرم...

سنڌس ورهه ڏيئي آتما گرڀ ۾ اچي ٿي. هر هڪ آتما
پنهنجي ڪرمن انوسار سڀون يکي وڃي ٿي يا انسان جي جوڻ
۾ پيدا ٿئي ٿي. مطلب ته وچاروان ماڻهوءَ لاءِ هن دنيا ۾
انڌ ڌنڌ آهي ۽ ڪشٽ ۾ اهو چٽو ڪرلهي. الٽو آهي ته
اهو جو ٽين ڪان انسان کي وڏڪ آرام آهي ۽ ٿڌي ۽ اهڙو
ڪري انسان ڪوليهي جو دعويٰ سان چوي ٿي ته مان سکي
آهيان. ڪنهن کي ڪو ڏک آهي ته ڪنهن کي ڪو. هيءَ
دنيا آهي ئي ڏکن جو گهر جتي ڪرم پرڌان آهي. جيئن
جيئن انسان ڪام ڪروڌ لوڀ موهه اهنڪار جي وس ٿي ڪرم
ڪري ٿو تيئن تيئن وڌيڪ ٿو وڏڪ پريشان ٿيندو. سچو
سک آهي مڪتيءَ ۾ جا صرف پوري گوروءَ جي دَيا ۽ نام
جي ڪمائيءَ ذريعي ممڪن آهي. جنهن لاءِ دان پنج يا تيرٿ
ڪيا پنج شڀ ڪرم ضرور آهن پر انهن جي ڦل پرڳٽ لاءِ
وري جنم وٺڻي هن دنيا ۾ اچڻو پوي ٿو. جي ڪرم اٽي سرشٽ
هوندا ته پوءِ سرڳ لوڪ ۾ وڃي معياد پڄاڻان وري ته هن
دنيا ۾ جنم وٺڻو پوندو. شبد يا نام جي ڪمائي انسان کي
امر لوڪ پهچائي ٿي جتان پوءِ واپس اچڻ جو سوال ئي نٿو
اٿي.

۲۷ مئي

شام جو گورو گرنٿ صاحب مان هي شبد ڪيو وار:

"جيون آسا ڪُوڙي لبوان جاسي
جنم مرن ڪيا دک ليسا."

ستگورن فرمايو ته جيڪر ماڻهو سمت ستگوروءَ کان نام
وٺڻ ڪانسواءِ مري ٿو، انهيءَ جي آتما ڪاٿي طرف ڪال جي
منهن ۾ وڃي ٿي ۽ جڏهن ڪال هنکي چباڙي ٿو ته پراڻيءَ
جي اکين مان لڙڪ وهڻ اچن ٿا ۽ ڪڏهن ڪڏهن وچان پيشاب
پاخانو به وهي وڃڻ ۾ واڪارو پراڻي واپس اچي پنهنجو

باب ستون

حضور جن جي ڏيري ۾ رهائش

٢١ مئي ١٩٤٣ع

شام جو

"جڳ ۾ گھور انڌيرا پاري"

سار ٻچن مان پڙهيو ويو جنهن لي ستگورن تمام سندر وياکيان ڏيندي فرمايو تہ جيتوڻيڪ سج جو پرڪاش آهي تنهن هوندي بہ سمت ڇون ٿا تہ هتي گھور انڌيرو آهي ڇاڪاڻ تہ هن دنيا ۾ جيو جي خوراڪ جيو آهي. مثال طور پاڻيءَ ۾ ٩ لک قسمن جا جيو آهن جتي وڏي مڇي ننڍيءَ کي کائي ٿي ۽ وڏي مڇيءَ کي ان کان وڏي مڇي کائو وڃي. ويل مڇي سڀني کي کائو وڃي. اهڙيءَ طرح خشڪيءَ ۾ ٻڪراون، گانيرن، ميهون نباتات کي کائين ٿيون ۽ نباتات ۾ بہ جان آهي. شينهن ۽ بگهڙ وري ٻڪرن ۽ رڍن کي کائو وڃن. تندن پکين جي خوراڪ ڪيڙا ماڪوڙا آهن. وري اهڙا پکي باز جو کاڄ آهن ۽ انسان سڀني کي کائو وڃي. هر هڪ اناج جي داڻي ۾ بہ آتما آهي. گرنٿ صاحب ۾ لکيل آهي، "جيتي داڻي ان کي، جيا باجھہ نہ ڪوئي." شرليءَ ۾ بہ لکيل آهي تہ آتما موت کان پوءِ سج ۽ چنڊ جي ڪرڻن ذريعي هن دنيا ۾ واپس اچي ٿي ۽ ٻاجهين ميون ۽ اناج ۾ داخل ٿئي ٿي، آتما جي موجودگيءَ ڪارڻ ئي ميون ۽ ٻاجهين ۾ رس ٿئي ٿي ۽ جڏهن مرد انهن کي کائي ٿو تہ

صاحب جي شبدن جي وياکيا ڪئي ويئي. دادو صاحب
جو شبد "جائي التراامي اکت اکه اُنامي" ۽ پلٽو صاحب جو
"اُلٽا ڪروا ڳڳن مين لس مين جري چراغ"
۽ للسي صاحب جو
"سرت سد سند ملاپ آپ اذر چڙهه چاکيا."
شبد کنيا ويا. ستگرون فرمايو ته سماڌي ٽن قسمن جي آهي ۽
گيان سماڌي، سن سماڌي ۽ سهج سماڌي. للسي صاحب
پنهنجي شبد ۾ ليسري لل کان ولي سچکيد الئين رستي جي
سيني منزلن جو ذڪر ڪيو آهي.

١٦ مئي

اڄ صبوح جو ٦ بجي موٽر ڪارن ۾ اکتاسين ۽ سومنا
اسٽيشن تان گاڏيءَ ۾ چڙهي مجهند ڏاري دهلي پهتاسين.
شام جو حضور جن دريا گنج ۾ سنگت کي درشن ڏنو.
١٧ مي شام جو سڪندرآباد پهتاسين جتي ٢ ڏينهن رهي
٢٠ مي شام جو ڏاري پهتاسين.

برهم ٿائين (٣) مڇلي چال جا پار برهم کان شروع ٿي ٿئي (۴) ڀهنگم چال (پکيءَ جي چال) جا ست لوڪ پهچي پراپت ٿئي ٿي.

هڪ ماڻهوءَ ستسنگ ۾ اُٿي پڇيو تہ تقدير وڏي يا تدبير. ستگورن جواب ڏنو تہ اڳئين جنم ۾ جيڪي ڪرم تدبير جي روپ ۾ ڪيا وڃا سي هن جنم ۾ تقدير جو روپ وٺن ٿا ۽ اهي ضرور ڀوڳڻا پون ٿا. ها جنهن وقت اهي تدبير جي روپ ۾ هئا تہ ڪرڻ واري جو اختيار هو تہ سٺا ڪرم ڪري. جهڙي طرح ڪسان جا اختيار آهي تہ پنهنجي ٻنيءَ ۾ جَوَ پوکي يا ڪڻڪ. پر جڏهن فصل تيار ٿي وڃو تہ ٻنيءَ جنهن جَوَ پوکيا آهن سو جَوَ ڪاٽيندو ۽ جنهن ڪڻڪ پوکي آهي سو ڪڻڪ. اهڙي طرح تدبير مان تقدير ٺهي ٿي. جي هينئر ڪرم سٺا ڪبا تہ اڳتي هلي تقدير بہ سٺي ٿيندي

۱۴ مئي

اڄ حضور جن قريب ۴۰۰ ماڻهن کي نام دان بخشيو. ڪنهن پريميءَ پڇيو تہ جي هن رفتار سان ستگورن نام جي ورکا ڪئي تہ پوءِ هن پرمنڊل جون سڀ آتمائون سچکنڊ پهچي وينديون ۽ هيءَ دنيا ٿي خالي ٿي ويندي. پر هي گڻت (Arithmetic) جو مسئلو آهي تہ جيڪڏهن لامحدود (Infinity) مان محدود ڪاٽبو تہ بہ لامحدود وڃي بچندو.

راءِ صاحب جي لنگر جو انتظام نهايت عمدو آهي. سندس برادريءَ جا ماڻهو بہ پرام پيار سان ساڌ سنگت جي شيوا ۾ لڳل آهن. راءِ صاحب جي گهر جا سڀ ماڻهو پريمي ۽ اُدار دل آهن.

۱۵ مئي

شام جو ستسنگ ۾ دادو دڀال، پلٽو صاحب ۽ ڪاسي

وري جڏهن گورو ناڪ صاحب ڪيس درشن ڏنا ته هن
کان وڃتي ڪري پڇيو ته توهان جو اصلي نام ڪهڙو آهي؟
مون کي الي ڪڏهن ولي ملندا؟ مون کي الي پهچڻ لاءِ
ڪهڙي سادنا ڪرڻ کپي؟ جيڪڏهن انهن سوالن جو جواب
مليو ته پوءِ هو سمجهي ته سچ پچ گورو صاحب جن آيا آهن
۽ جي نه مليو ته سمجهي ته من جو دوکو آهي. انسان چيتن
آهي انهيءَ ڪري صرف چيتن مهاپرش جو ڏيان ئي هن
کي چڪي سگهندو.

٩ مي

اڄ ڏهاڙيءَ ۾ ستسنگ ٿيو ۽ ستگرو ڦراب ١٠٠ زالن ۽
مردن کي نام دان بخشيو.

١٠ مي

صبوح جو پساوره لاءِ روانا ٿياسين. سومنا رڀاوي اسٽيشن
لائين ٽرين ۾ ۽ پوءِ ڪار ۾. راءِ صاحب شو ڏيانسنگهه خود
حضورجن جي ڪار هلائي رهيو هو. جڏهن پساوره پهتاسين
ته راءِ صاحب جي شاندار حويليءَ ٻاهران هزارن جي تعداد
۾ سنگت بيٺي هئي. سڀني جي نهايت خاطر تواضع ڪئي
وئي. سيان کان وٺي روز صبوح جو ٨ بجي ۽ شام جو ٦
بجي ستسنگ ٿيندو.

١١ مي

راءِ صاحب عرض ڪيو ته سندس محل جي وسيع حاطي
۾ جيڪي نم جا وڻ بيٺا آهن ان جو ۾ اڏار ٿئي. حضورجن
فرمايو ته انهن وڻن جي هيٺان نام دان ڏنو ويندو پوءِ انهن
جو اڏار ڇو نه ٿيندو؟ ستگورن راءِ صاحب جي ماٽين، ڪهوڙن،
ٻڪرن ۽ اسب جي وڻن، سڀني تي پنهنجي ديا درشٽي وڌي.

٦ مئي

شام جو سرسي جي ستسنگ گهر ۾ ستسنگ ٿيو جنهن ۾
"ڏس سن ڪرڻ سمجهائي."

شبد ڪيو ويو. حضور جن فرمايو ته پرماتما انسان جي شرير ۾ آهي پر هو اگيان وس هنگي جهنگلن پهاڙن ۽ بيابانن ۾ پيو ڳولي. ستگورو پنهنجي نوڪريءَ جي وقت جي هڪ ڳالهه ٻڌائي ته ونن هڪ مسلمان سبد نيڪيدار هو. هن حضور جن کي عرض ڪيو ته مهنجو بل جلدي پاس ڪري ڏيو ڇو جو مونکي حج تي وڃڻو آهي. حضور جن هنکي پيسا ڏياريا ۽ نيڪيدار خوش ٿي عرض ڪيو ته مهنجي لاءِ ڪا ڪار خدمت هجي ته حاضر آهيان. حضور جن چيس ته الي جي خدا کي مهنجا سلام ڏج. نيڪيدار حيران ٿي پڇيو ته الي ڪو ٻيو خدا آهي! تڏهن ٿي ستگورو پڇيس ته پوءِ تون الي ڀلا ڪهڙي ڳولڻ ٿو وڃين؟ جڏهن هو حج ڪري واپس آيو ته دااجن پڇيس ته خدا ڏٺئي؟

شاه صاحب جواب ڏنو ته الي خدا ته ڏٺم ڪو نه آهو باقي هڪ عمارت ته ضرور هئي.

٧ مئي

صبوح جو سوال سرسي اسٽيشن تي پهتاسين. سيڪنڊ ڪلاس ۾ واهي حصار کان ليدا دهليءَ پهتاسين. اسان جي گاڏي ۾ هڪ سک ۽ هو جنهن حضور جن کان ڪيترائي سوال پڇيا ۽ چيائين ته هڪ سک مونکي ٻڌايو ته ڪهڙي گورو نانڪ صاحب جن جو درشن لڀندو آهي. حضور جن اتر ڏنو ته جيڪڏهن گورو نانڪ صاحب جن کي دنيا ۾ اچڻ ٿي ڦرٽو هو ته پوءِ هنن ٻين سمرن باقي ڇا لاءِ ڪيو؟

جڏهن اهو سک توهان کي گڏجي ته هن کي چئجو ته

باب ڇهون

سڪندرپور ۽ پساوي جو دؤرو

۱ مي

اڄ صبوح جو ساڍي ڇهين بجي ڏاري مان روانا ٿياسين ۽ شام جو سڪندرپور پهتاسين.

۵ مي

حضور جن فرمايو ته ڏاري جي بنسبت مولکي هتي وڌيڪ آرام آهي. شام جو حضور جن اڱڻ ۾ ڪرسيءَ تي اچي براجمان ٿيا. اسين سڀ هيٺ فراس تي ويٺاسين. سردار ستنام سنگهه جي ننڍي ڪڪي راڻد ڪندي ڪڏهن ستگورن جي سامهون تي پئي مٿو رکيو ته ڪڏهن سندن هنج ۾ وهڻ لاءِ مٿي پئي چڙهيو. دالاجن نهايت پريم سان هن ڏانهن پئي نهاريو ۽ چاڪاڻ ته کيس ڏاڍو پائيندا آهن. حضرت محمد صاحب جي باري ۾ به مشهور آهي ته هو پنهنجي ڏوهٽن حسن ۽ حسين کي ڏاڍو پائيندا هئا. پوءِ سرڪاران گاربيت جو پريم ڀتر حضورجن کي پڙهي ٻڌايو ويو جنهن ۾ هن لکيو هو ته قدم قدم تي هو حضورجن جي سهائتا محسوس ڪري رهيو آهي ۽ اهڙي قسم ٻيون اليڪ رپورٽون هر روز ستسنگين جي خطن ۾ اچن ٿيون ته سنساري مشڪلاتن ۾ به ستگورو سندن مدد ۽ رکيا ڪري ٿو.

(١) لنگر مان روٽي ۽ ٿالهي. ۽ ڪڏهن کي بيڙدر
(٢) ۽ ڪٽون جو ڪڙو پالهي ۽ ڪنهنکي اڄ ۽ ڏهي.
ڪڙو ڏجي.
(٣) پهچي ٽي جي ڪمري ۾ ليک آهن ار گرهستن
حضور جن فرمايو ۽ ٽاويرو
الا لباهط ڏکيرو آهن.

٢٠٦

اڄ سردار ڀڳت سنگهه گورو تيغ بهادر صاحب جن جا سلوڪ پڙهيا. ٻڌايائين ته اهي انهيءَ وقت سنگورن اُچاريا هئا جڏهن سندن قتل جو حڪم ٿي چڪو هو ۽ هو خوشيءَ سان پنهنجو سر قربان ڪرڻ لاءِ دهليءَ ويا هئا. ڪيئن موت جو ڪو ٻ ڊپ يا چنتا ڪانه هئي. حضورجن فرمايو ته سنتن کي ڪير ڪٽي ڪيترو ٻ ڪشت ڏئي ته ٻ هو سراپ نه ڏيندا آهن. انهيءَ نقطي جي تائيد ۾ سردار ڀڳت سنگهه ٻڌايو ته حضرت عليءَ کي لڙائي ڪندي سخت زخم پهتا هئا پر سندس دشمن کي ٻ مونمار زخم رسيا ۽ آخر انهيءَ کي پڪڙي وٺي آيا. حضرت عليءَ کي سخت اُڃ لڳي هئي. سو هنجي واسطي شربت جو هڪ گلاس ڪٽي آيا. حضرت عليءَ فرمايو ته اهو هن اسانجي دشمن کي ڏيو ڇاڪاڻ جو هنکي وڌيڪ ضرورت آهي. پر انهيءَ شخص انهيءَ خيال ڪري پيئڻ کان انڪار ڪيو ته متان شربت ۾ زهر مليل هجي. تنهن تي حضرت عليءَ فرمايو ته جيڪڏهن مهنجو اهو دشمن فوت ٿي ويو ته پوءِ هنکي جنت ۾ داخل ڪرائي پوءِ ئي مان داخل ٿيندس.

شيخ سعدي جو ٻ ڪلام آهي:

”شنيدم ڪه مردان راه خدا،
دل دشمنان هم نه ڪردند تنگ؛
ترا ڪئي ميسر شود اين مقام،
ڪه بادوستانت خلاف است وجنگ.“

هڪ ستسنگيءَ لکيو ته مونکي هڪ ايپاسيءَ ٻڌايو آهي ته پيچ ۾ ڪاميابي حاصل ڪرڻ لاءِ ٽن ڳالهين جو ڌيان رکڻ ضروري آهي:-

جنهن ڀِر اُچلاءُ سا پڪياڻي بڻي آهي ۽ ماتا جهنگل ۾ بنا وسترن پيئي پئي. انهيءَ ڪري انسان کي نيڪ ڪرم ڪرڻ کپن.

ڪرمن جو ذڪر ڪندي حضورجن فرمايو ته پوان پنجن ڇهن جنمن جي تعلقات ڪارڻ ڪيترائي جيو منهنجي ارد گرد رهن ٿا.

۳۰ اپريل

اڄ کان اهو نيم شروع ڪيو ويو آهي ته سنگت حضوري دروازي جي ٻاهران درشن ڪرڻ لاءِ ڪٺي نه ٿئي ۽ سڀ وڃي ستسنگ هال ۾ وهن جتي ڪلاڪ کن لاءِ حضورجن درشن ڏيندا ۽ ماڻهن جا عرض ٻڌندا. انهيءَ ڪري صبح جو جيڪا پيڙ پاڙ ٿيندي هئي سا بند ٿي وئي. شام جو ڪبير صاحب جي ساکي سنگره مان شيوا جو انگ ڪيو ويو. ستگورن فرمايو ته مهاتمائن جي پرالبڌ نظر ايندي آهي پر در اصل هوندي ڪانهي. انهيءَ ڪري جوتشي سندن جنم ڪنڊليءَ کي ڏسي سندن پرالبڌ جو صحيح اندازو نه لڳائي سگهندا. وڌيڪ فرمايائون ته جڏهن منهنجي ٽنگ جي هڏي ڀڳي ته اها پنجن سالن جي تڪليف هئي پر بابا جي مهاراج جن پنهنجن مهنن ۾ پوڳائي معاف ڪئي. جڏهن چوڻ لڳي ته ڊاڪٽرن کي منهنجي بچڻ جي اميد به ڪونه هئي ۽ جڏهن انهيءَ حالت جي باري ۾ بابا جن کي تار رستي سوچنا موڪلي وئي ته هنن پنهنجي انتر درشٽيءَ سان ڏسي فرمايو ته وپندو ڪونه. اهي ڪيترن ستسنگين اهڙا ورتانت ٻڌايا ته ڪيئن ستگورن سنساري ڪمن ۾ به سندن واهي سندن سهائتا ڪئي. ستگورن فرمايو ته هڪ ڀيري بابا جن منهنجي ڳوٺ مهمان سنگهه والا آيا. پنهنجي ڪمري

عرض مون کي راجائي ملي آهي. جو لڏين سرھي چمر
ن شهر ۾ ملاڻي پسڪباڻي آهي انهيءَ کان بچيو. جڏهن
يا انهيءَ پنگياڻيءَ وٽ واو ۽ انهيءَ وري ڇيس ۽ ملاڻي
ڪريءَ لي هڪڙو ساڌو ڏوڻي لڳائي ويٺو آهي، انهيءَ
مت وح ۽ هر تنهنجي لسلي ڪندو. راجا پوح انهيءَ ساڌوءَ
رت پهتو. ساڌوءَ ارج ڏنئي وشهرپوريءَ مان ومان گهراڻو
جنهن ۾ راجا کي وهاري وتڪت ٻولي ويو. الي چا ڏسي
۽ ڏاڍا سندر محل ٺهيا اهن. پچا ڪرڻ لي ٻڌاياڻون ۽ اهي
سب محل راجا پوح لاءِ ٺهيا لهن. جڏهن اهي وابس پرتويءَ
لي آيا ۽ ساڌوءَ چيو ”هي راڄن! پورب جنم ۾ لون ۽ مان
پاڙ هئاسين، ۽ هوءَ پنگياڻي اسان حي پٺ هئي. هوءَ حيڪا
پيڙي پهاڙن ۾ سرگردان ٿي ڀٽڪي ٿري سا اسان جي مالا هئي.
اسان جو پتا. ننڍيءَ عمر ۾ گذاري ويو. هڪ ڏيهي جڏهن
اسين اچا ننڍا هئاسين ۽ ٻک جي ڪارڻ وياڪل ٿي رهيا
هئاسين ۽ اسان جي مالا ڪٿان اٺ ورتي آئي ۽ ان مان چار
ماڻهو ن پچايائين. جڏهن ٻاڪ جهٽي ڪسي هڪ روٽي
ورهائجي ملي ۽ انهيءَ وقت هڪ ساڌوءَ اچي درلي صد
هنئين. پنهنجي مالا ساڌوءَ کي چيو ۽ اسين خود بکايل
لڙڪي روٽي ڪٿان ڏيون ۽ جوش ۾ اچي ساڌوءَ جي چا
لاهي جڏيائين. ساڌو شاٻت سياهءَ وارو هر سو چپ ره
پوءِ اسان جي پٺ غصي ۾ اچي هن جي متان اهر اچلا
مون وري چلهه مان ارلڌ ڪالي ڪيڏي ساڌوءَ کي هن
پر لو سوچيو ۽ هي جو ساڌو اهڙي بي عزتيءَ جي باو
۽ وڃي ٿو سو ضرور نهايت بکايل هوندو. اهو وچار
پنهنجي روٽيءَ مان اڌ روٽي هن کي ڏنيسين جڏي.
جي عيوض لڙڪي هن جنم ۾ راجائي ملي آهي. ڏسين ٿو
گرم ڏوٽيءَ جي اڳيان پنهنجو جسم پيو لڀايان. پنهنجي

جڏهن ٻهر اُجلاڙو سا ڀڳياڻي ٻڌي آهي ۽ ماڻا جهنگل ۾ ٻنا وسترن پيئي پڪي. انهيءَ ڪري انسان کي نيڪ ڪرم ڪرڻ کپن.

ڪرمن جو ذڪر ڪندي حضور جن فرمايو ته ٻوان پنجن ڇهن جنمن جي تعلقات ڪارڻ ڪيترائي جيو منهنجي ارد گرد رهن ٿا.

۳۰ اپريل

اڄ کان اهو نيم شروع ڪيو ويو آهي ته سنگت حضوري دروازي جي ٻاهران درشن ڪرڻ لاءِ ڪٺي نه ٿئي ۽ سڀ وڃي ستسنگ هال ۾ وهن جتي ڪلاڪ کن لاءِ حضور جن درشن ڏيندا ۽ ماڻهن جا عرض ٻڌندا. انهيءَ ڪري صبوح جو جيڪا ڀيڙ ٿيندي هئي سا بند ٿي وئي. شام جو ڪبير صاحب جي ساکي سنگره مان شيوا جو انگ ڪيو ويو. ستگورن فرمايو ته مهاتمائن جي پرالبڌ نظر ايندي آهي پر در اصل هوندي ڪانهي. انهيءَ ڪري جوتشي سندن جنم ڪنڊليءَ کي ڏسي سندن پرالبڌ جو صحيح اندازو نه لڳائي سگهندا. وڌيڪ فرمايائون ته جڏهن منهنجي ٽنگ جي هڏي ڀڳي ته اها پنجن سالن جي تڪليف هئي پر بابا جي مهاراج جن پنجن مهنن ۾ ڀوڳائي معاف ڪئي. جڏهن چوٽ لڳي ته ڊاڪٽرن کي منهنجي بچڻ جي اُميد به ڪونه هئي ۽ جڏهن انهيءَ حالت جي باري ۾ بابا جن کي تار رستي سوچنا موڪلي وئي ته هنن پنهنجي انتر درشٽيءَ سان ڏسي فرمايو ته ويندو ڪونه. الي ڪيترن ستسنگين اهڙا ورتانت ٻڌايا ته ڪيئن ستگورن سنساري ڪمن ۾ به سنگت واري سندن سهائتا ڪئي. ستگورن فرمايو ته هڪ ڀيري بابا جن منهنجي ڳوٺ مهمان سنگهه والا آيا. پنهنجي ڪمري

٢٩ اپريل

اڄ اپريل جو ماهوار ستسنگ هو جنهن ۾ گورو ارجن ديو مهاراج جن جو شبد، "ٻرکي هيٺ سڀ جنت اڪٺي" ڳايو ويو. هن شبد ۾ ڪرمن جي فلاسافيءَ تي روشني وڌي ويئي آهي. سردار گلاب سنگهه فرمايو ته اها انسان جي ٻي عقلي آهي جو هو پنهنجي اعمالن ڏانهن ڌيان نٿو ڏئي ۽ سوچي ٿو ته ’ٻه جڳ مٺا اڳلا ڪن ڀنا.‘

ڀڳوان گيتا ۾ لکيو آهي ته سؤ ڪلپ ڀلي گذري وڃن پر ڪرم جو ڦل ضرور ڀوڳڻو پوندو. هڪ چوڪڙي جڳ برابر آهي چئن جڳن جي ۽ ٩٩٨ چوڪڙي جڳ برابر آهن هڪ ڪلپ جي. ستگورن فرمايو ته سنسڪارن جي ڪارڻ انسان جي ٻڌي ڀرشٽ ٿئي ٿي. جڏهن ڀيشم پتا مهه انت سمي تيرن جي سيجا تي ليٽي گيان جون ڳالهيون ڪري رهيو هو ته دروپديءَ کلي ڏنو. ڀيشم پتامهه جڏهن انهيءَ جو سبب پڇيس ته چيائين ته جڏهن دريوڌن جي سڀا ۾ منهنجي ساڙهي ٿي لاٿائون توهان ڪجهه ڪونه. انهيءَ مهل اوهانجو گيان ڪيڏانهن ويو هو؟

ڀيشم پتا مهه وراڻيو، "پتري! دريوڌن جو ان کائي منهنجي ٻڌي ڀرشٽ ٿي چڪي هئي" اهڙي طرح جڏهن ٻن ڪرمن جو چڪر اچي ٿو ته پوءِ انسان وويڪ جي آواز کي نٿو ٻڌي ۽ من جي وَهڪ ۾ وَهي ٿو وڃي. ڪرمن جو ڦل ته اوتارن کي به ڀوڳڻو پوندو. رامائڻ ۾ لکيل آهي،

"سيتا رام ڪيا ڪان جوگو،
ڪرم ڀرڌان ڪهين سڀ لوگو."

سردار گلاب سنگهه ٻڌايو ته راجا ڀوڄ جوتشين کان پڇيو ته مون پنهنجي پورب جنم ۾ ڪهڙو شڀ ڪرم ڪيو هو جنهن

هنگي ڪلندو ڏسي مليءَ چيو ته ڏس منهنجي هڪ ڦيٿي سان
هي ڪيترو نه بهتر ٿيو آهي. مونکي پڪ آهي ته هي بلڪل
اوئين ٿي پوندو.

مليءَ جي وڃڻ کانپوءِ مون پنهنجي ڪڪي کان پڇيو ته
ڦيٿي مان ڪجهه آرام سمجهين ٿو؟ ڇوڪري جواب ڏنو،
"هاڻي ته مونکي پڪو آرام مليو ويو."

مون پڇيو مانس، "سو ڪيئن؟" ڇوڪري اُلر ڏنو،
ويهه سال ٿيا ته مون لو وٽ ٻه هزار روپيه امانت رکيا هئا.
مان لڙائيءَ ۾ مارجي ويس. اها امانت وصول ڪرڻ لاءِ مان
لهنجو پٽ ٿي آيس. مون جيڪي لوکي لهڻو سو ورتو،
صرف اياڻي روپيه رهيل هئا جي لو هيبنٽر ملان کي ڏنا.
منهنجي زال اها ساڳي گهوڙي آهي جيڪا مونکي زبردستيءَ
دشمن جي فوج ۾ گهلي وئي هئي ۽ اُتي منهنجو موت
آندائين. انهيءَ جو بدلو وٺڻ لاءِ مان هنگي ساري عمر جو
ڏهاڳ ڏئي ٿو وڃان."

"دوستو! هاڻي توهين سوچيو ته مري ويو سپاهي
شير سنگهه ۽ روئي پيئي گهوڙي. ڀلا مان افسوس ڪريان
ته ڪنهنجو؟ سپاهيءَ جو يا گهوڙيءَ جو؟ توهين آرام سان
پرچن ورنايو."

سو هي ڪٽنب قبيلو ۽ مت مائٽ سڀ ڪرمن جي اُوسار
ٿين ٿا ۽ جيئن جيئن سندن لهڻو ڏيڻو پورو ٿيندو ٿو وڃي
ايئن ليئن هو ڪوچ ڪندا ٿا وڃن ۽ سنبنڌ ختم ٿيندا
ٿا وڃن.

حضورجن فرمايو ڪيو آهي ته هر بدر لي موڙن رکندا.
اهو سندن صحت جي خيال کان نهايت ضروري آهي. بلڪ
هن کان اڳيئي هٿ ڪيندو هو. اج بدر آهي ۽ حضورجن
آرام ڪري رهيا آهن.

هيئيون شبد رس ڏيندو پر مٿي نه چڪيندو. جهڙي طرح
گانءِ کي پلي کولي ڇڏجي پر جي سندس وڇڙو ٻڌو پيو
هوندو ته هوءِ ڪيڏانهن به نه ويندي ڇاڪاڻ ته وڇڙي ۾
هنجو موهه آهي. اهڙي طرح جيستائين من دنيوي سازو سامان
۽ رشتيدارن جي موهه ۾ ڦاٿو پيو آهي تيستائين شبد ان کي
مٿي ڪيئن کڻندو؟

انهيءَ ليڊيءَ عرض ڪيو ته جڏهن صبوح جو مان نڪ
مان اٿندي آهيان ته من اداس هوندو آهي. مون ته پنهنجي
خيال مطابق ڇيو مانس ته اهو شايد شرير ڪمزوريءَ ڪري
هوندو. پر حضورجن بلڪل معقول ڪارڻ ٻڌايو ته سنساري
ماڻهن کي جڏهن صبوح جو جاڳ ايندي آهي ته پنهنجي
پنهنجي رغبت ۽ صحبت انوسارهنن جو من ڪنهن نه ڪنهن
پدارٿ يا پرائيءَ جي ڌيان ۾ مگن ٿي ويندو آهي پر ڇاڪاڻ
ته تنهنجو من اهڙيءَ طرح سنساري ٻندنن ۾ اٽڪيل ڪونهي
انهيءَ ڪري توکي اداسي محسوس ٿئي ٿي. جيئن جيئن
ابياس ذريعي شبد ۽ گوروءَ سان پريت وڌندي ويندي
تيئن تيئن اداسي گهٽجي ويندي.

شام جو گورو رامداس صاحب جن جي باڻي،
”نام ملي من ترپتئي،
بن نامي ڌرگ جيواس.“

ڪڍي وئي. ڏسو گورو صاحبن جي دل ۾ نام جي لاءِ
ڪيڏي نه زبردست اُڪير آهي! اسين ته هن سنسار جي
موهه ممتا ۾ بلڪل ڦاٿا پيا آهيون. اڄ امرتسر جي هڪ
ستسنگيءَ شڪايت ڪئي ته منهنجو پٽ منهنجي آکيا ۾ نٿو
هلي. حضورجن جواب ڏنس، ”پائي! تون ان جي پرواهه نه
ڪر. هي دنيا جا رشتا ناتا دوکو آهن ۽ صرف لين ڏين
جي ڪارڻ آهن. سو جڏهن لهڻو ڏيڻو ختم ٿيو ته پوءِ ڇاجو

اندروان، پنج ڪرم اندريون ۽ چار انتهڪرڻ يعني من،
ٻڌي، چت ۽ اهنڪار. اهي چوڏهن ئي انسان جا دشمن آهن.
اهي انسان کان ڪڪرم ڪرائي وري ڌرمراڄ جي درٻار ۾
سندس ئي برخلاف شاهدي ڏين ٿا. انهيءَ نقطي جو ذڪر
گرنٿ صاحب ۽ مولانا روم جي مثنويءَ ۾ ٿيل آهي. هن
دنيا ۾ جتي جيو جو کاڄ جيو آهي اتي اهنسا نه ته ٻيو ڇا
هوندو! اناج، ٻوٽن، جانورن ۾، مطلب ته سڀ ۾ آتما آهي.
اڄ ڪلهه حضورجن جي طبيعت ٺيڪ نٿي رهي. ڪمزوري
محسوس ڪن ٿا ۽ فرمايائون ته توهين ٻاهران ڏسي چوندا
هوندا ته مان تندرست آهيان پر منهنجي اندر هاڻي طاقت نه
رهي آهي. اهو ٻڌي اسين سڀ ڏاڍو ڏکي ۽ وياڪل
ٿياسين.

۲۴ اپريل

ستسنگ ۾ ستگورن فرمايو ته حضرت بايزيد بسطامي
جڏهن ٻچن ۾ وهندو هو ته وجد ۾ اچي چوندو هو، ”مان
خدا آهيان.“ اهو ٻڌي مولوي ۽ ٻيا شريعت جا پابند ناراض
ٿيندا هئا ۽ جڏهن هوش ۾ آيو ته انهيءَ ڳالهه ڏانهن ڇڪايائون
ته بايزيد بسطامي چيو ته اڳتي جڏهن اهڙو گفتو منهنجي
زبان مان ٻڌو ته جيڪا سزا ڪپيو سان مون کي ڏجو. وري
جڏهن وجد ۾ اچي چيائين ته مان خدا آهيان ته انهن مريدن
چاڪن ۽ ڇرين سان مٿس وار ڪيو، ڪنهن گردن تي،
ڪنهن هٿ تي ته ڪنهن شرير جي ٻئي حصي تي. سڀ
ڇرهئي جڏهن حضرت ٻچن مان آيو ته ڇا ڏسي ته جنهن به
مريد سندس شرير جي جنهن حصي تي وار ڪيو هو انهيءَ
مريد جو اهو حصو زخمي هو.

۲۶ اپريل

اڄ حضورجن ۱۲۹ ڄڻن کي نام ڏنو جن مان اٽڪل ۲۹

مان لڪرندڙ پرڪاش سڄي پنڊال کي روشن ڪري رهيو
هو. اهو نظارو ڏسي مهنجي من مان سڀ موهه لڪري
ويو.

حضورجن فرمايو ته هاڻي ستسنگ شروع ٿيڻ وارو آهي
تنهنڪري توهان واپس وڃو. اهي جملا مان سمجهي نه سگهيس ته "ڪهڙو ستسنگ؟"
ملونت سنگهه ٻڌايو ته هن ديو سماجيءَ اڳ به حضورجن جو
درشن ڪونه ڪيو هو پر جيڪي هن ڏٺو ان مان پتو پيو ته نهايت ئي سچي
حضورجن مان لهڪي لي آيا.

١٥ اپريل

اڄ شام جو ستسنگ ڪندي ستگورن فرمايو ته هاڻي جو
مطلب آهي مالڪ جي رضا ۾ راضي رهڻ. ڏک سک،
غريبي اميري شڪر ڪري برداشت ڪجي ڇاڪاڻ ته ستگورو
سڀني ۾ مان ڪندو ڪري ڀوڳائي ٿو. پوءِ باباجي مهاراڄ
جي وقت جي هڪ ڳالهه ٻڌايائون ته هڪ شيواداريءَ کي
ڏاڍي اچي سخت سور ٿيو. ستسنگين باباجن کي دعا گهر
لاءِ گهڻيئي عرض ڪيا پر باباجن هڪ نه ٻڌي. آخر
جڏهن هڪ پريمي ستسنگيءَ اچي آگرهه ڪيو ته باباجن
فرمايو ته انهيءَ مائيءَ اڳئين جنم ۾ لالچ وس ٿي هڪ بالڪ
جو سونو زيور لاهي کيس ماري ڇڏيو هو. انهيءَ جو بدلو
وٺڻ لاءِ اهو ڇوڪرو ڪيڙو ٿي سندس ڏاڍ ۾ وڃي حساب
پيو چڪائي. انهيءَ ڪان وڌيڪ ٻي گرو ڪهڙي دعا ڪري،
حساب سان ته هن کي هن مائيءَ جي جان وٺڻي هئي.

٢٣ اپريل

اڄ صبح جو حضورجن هڪ يورپين ليڊيءَ کي نام
ڏنو. پوءِ نيپال ڏني ۽ شام جو "جگ ۾ گهور انڌيارا ڀاري"
شبد جو ستسنگ ڪيائون. ستگورن فرمايو ته پنج گيان

الي موجود آهي. سڄي رات چڪر هڻيائين پر هڪ به گهڙي
اڪيلي نظر نه آيس. اهڙي طرح پورو گورو پنهنجي هرهڪ
شيوڪ سان سدائين سنگ رهي ٿو. مڪتي حاصل ڪرڻ لاءِ
صرف نام ۽ گورو انهن ٻن جي ضرورت آهي. ڪبير صاحب
جن به فرمايو آهي،

”ڪبير سيوا ڪو دونو ڀلي اڪ سنت اڪ رام،
رام جو داتا مڪت ڪا سنت جپاوي نام.“

١٤ اپريل

اڄ حضوري پاٺيءَ مان، ”سرت سنگ ستگورو ڏووت من ڪر“
شبد ڪميو ويو. حضور جن فرمايو ته سنت درشٽيءَ ذريعي،
مٿي تي هٿ رکي يا وچن دوارن جيو تي ديا ڪري سگهن
ٿا. پوءِ سردار بلونت سنگهه راولپنڊيءَ واري هيءَ واردا
ستسنگ ۾ ٻڌائي. هڪ شخص ۽ هن جي استريءَ پنهنجي
پٽ کان جو ديو سماجي هو، لڪ چوريءَ حضور جن کان نام
ورتو. ڪجهه وقت پڇاڻان هو ٻئي گذاري ويا. ڪين هڪ پوٽو
هو جو به ڪاڻ پوءِ گذاري ويو. قدرتي چوڪري جي ٿيءَ
ديو سماجيءَ کي ڏاڍو ڏک ٿيو. هڪ ڏينهن هو مون (سردار
بلونت سنگهه) وٽ آيو ۽ ٻڌائين ته رات مون هڪڙو عجيب
خواب ڏٺو. سپني ۾ ڇا ٿو ڏسان ته هڪ گهاٽي جهنگل ۾ پٽ
جي وڇوڙي ۾ وياڪل ٿي وڻ ٽڻ کان پيو پڇان ته توهان
منهنجو پٽ ڏٺو. ڦرندي ڦرندي هڪڙو ميدان نظر آيو جتي
هڪ وڏو پنڊال ٺهي رهيو هو. اتي ڪجهه ماڻهو موجود هئا
جن چيو ته ٿورو ترس، حضور مهاراج جن ستسنگ واسطي
اچڻا آهن. واقعي ٿي ٿوري دير ۾ حضور جن آيا ۽ منهنجو نالو
وٺي فرمايائون ”........ سنگهه، مون ڏانهن نهار.“ جڏهن
اکيون مٿي کنيم ته ڇا ٿو ڏسان ته داتا جن جي هٿن مان
ٻاليءَ جهڙي تيز روشني نڪري رهي آهي ۽ سندن نيترن

شروع ٿي مقام حق تائين مڪمل ٿئي ٿو. اهڙا فقير گوشت شراب
وغيره کان پرهيز ڪندا آهن پر ٿيندا ڪمياب آهن.

١٦ اپريل

اڄ منجهند جو حضور جن ڪڻڪ جي فصل جي ڪٽائي
ڪرائڻ واسطي ويا. مان ۽ نپال ڪٺي قريب ٥ بجي حاضر
ٿيس هڪ ستسنگيءَ شڪايت ڪئي ته من ايڪاگر نٿو ٿئي
حالانڪ مان ڪوشش ڪافي ڪريان ٿو. حضور جن فرمايو ته
من ايڪاگر ٿئي به ڪيئن؟ اِي شادي جو ڪري ويٺو آهين!
وڌيڪ فرمايائون ته ڪنهن جي موت تي روئڻ واهگوروءَ
جي حڪم جي خلاف آهي. گورو امرداس صاحب جن جي
"سند" ۾ به اهڙي هدايت ڪيل آهي ۽ ڪبير صاحب به
فرمايو آهي:

"سنت مري ڪيا روئيئي جو اپني گهر جاءِ،
روويو ساڪت بپڙي جو هاٽون هاٽ بڪاءِ."

رات جو اٽڪل ١١ بجي سردار پرڪت سنگهه ۽ مسز اهلوواليه
جلندر مان حضور جن جي درشن لاءِ آيا. ستگورو ١٢ بجي
تائين هتن کي وقت ڏنو ۽ پنهنجي سڀني ڏينهن جي ٿڪاوٽ
جو ڪو به خيال نه ڪيائون. لطف ته اهو آهي ته امرت ويلي
نت نيم پڄن کي به ٽائيم ڏيندا رهن ٿا.

١٣ اپريل

اڄ شام جو وِساکيءَ جو ستسنگ ساڍي ٽين بجي شروع ٿيو.
مارو راڳ ۾ "ڪام ڪروڌ پر هر پر نندا" ڪيو ويو. هن
شبد ۾ جگياسوءَ کي پنجن ڪام، ڪروڌ، لالچ، موهه ۽ نندا
ڇڏڻ جي هدايت ڪئي وئي آهي انهيءَ لاءِ ته هو اندروني
روحاني سفر لاءِ لائق بڻجي. "پرم ڪا سنگل تورڙ" جو ارٿ
آهي من ۽ سرت کي شو نيترِ ۾ ايڪاگر ڪرڻ ڇاڪاڻ ته اُئين

ل يا موٽر جي ضرورت پوي ٿي مگر موڪيم شوار صرف
يال ڪرڻ سان اٿي هيل پهچي وڃي ٿو. ارهر ۽ ڪارڻ
مرير آهي الهيء ڪان مٿي آلما پهچي خالص روپ ۾
ير گهت ٿئي ٿي ؛ الي سندس روشني پارهن سڄن جيتري
آهي.

۸ اپريل

اح

"ڪلو آيا ڪلو آيا،

نام اڌوو نام اڌوو، آن رس ڀاهين."

مناسب آهي ته انسان اهڙي گرمک مهاتما کي ڳولي جنهن ٻاراڻو هم نالي رسائي ڪري پنهنجي آتما ٽان ٽن ڪٽن، ٽن شرارن ۽ پنجويهن پرڪرتين جا پردا لاٿا هجن. گيتا ۾ به ڪرشن ڀڳوان لکيو آهي.

"تري گن وشيا ويد الس تري گن ٿو ارجن."

"ڪلجگ مهن ڪرمن پرڌانا." هتي ڪرمن جو مطلب آهي انهيءَ شبد ڌن کي اڀرڻ جا اپاءَ ڏور اسان جي اکين جي پوتان لڳي ٿو اچي. انهيءَ ڪرمن کي اڀرڻ لاءِ ڪنهن گرمک مهاتما کان ساڌنا جي ڄاڻي وٺڻ ضروري آهي.

۷ اپريل

اڄ گرو امرداس صاحب جن جو شبد،

"هون ڪيا سمواڻ ڪيا جپ ڪرسان" شبد جي ٽيڪا ڪندي سمجهايون فرمايو ته مالڪ جيتوڻيڪ هر جڳهه ۽ ظاهر آهي پر انهن آهي جنهن ڪير به ڏسي. ڪرتار اهڙي گو پر ڏسي ٿو. اهڙي طرح جيستائين انسان اڀياس ڪري پنهنجي اندر پرماتما کي پرگهٽ نه ڪندو تيستائين هو ٻاهر ڀٽڪندو رهندو. جن پيارن پنهنجي اندر پرماتما جو درشن ڪيو آهي سي ئي هن کي هر جڳهه حاضر ناظر ڏسن ٿا. اهڙن گرمکن کي ئي اهڙو چوڻ سونهي ٿو ته پرماتما سرووياپي آهي. باقي انهن جو چوڻ بي معنيٰ آهي. جاگرت اوستا ۾ آتما جي انڪ ٽپن جي وچ ۾ آهي. ساڌڪ کي جڳائي ته پنهنجي آتما کي هن اسٿول شرير مان سميٽي تارا منڊل، سورج منڊل ۽ چندرما منڊل طئه ڪري شو نيتر ۾ پنهنجي گروءَ جي نوري سروپ جو درشن ڪري. سوکشم شرير اسٿول شرير کان زياده منور رس آهي. هن اسٿول شرير کي هڪ هنڌان ٻئي هنڌ پهچڻ لاءِ

آهي نه مهاتما رسائيءَ وارو هجي. امرت جو مطلب اهو نه
آهي ته انسان جو شرير امر رهي بلڪ اهو نه جنم مرڻ جي
چڪر کان بچي ۽ سدائين لاءِ امر ٿي وڃي.

۱ اپريل ۱۹۴۳ع

اڄ بابو گلابسنگهه جن ستسنگ ڪيو ۽ سمجهايو ته اڪيون
ئي سڀ کان وڏا دنيا سان تعلق پيدا ڪرڻ لاءِ جوابدار
آهن چاڪاڻ ته انهن دوارن من ۽ سنساري چترن جدا رهن
ٿا. اهڙي طرح ڪن دوارن ۾ سنسار سان تعلق وڌي ٿو.
زبان آهي دل جي حوض کي خالي ڪرڻ جي هڪ نالي.
سو اپياسيءَ کي جڳائي ته انهن ٽنهي کي ضرورت کان
وڌيڪ استعمال ۾ نه آڻي.

اڄ ڪاهه حضور جن ڪمزوري ۽ ٿڪاوٽ محسوس ڪري
رهيا آهن ۽ سڪي ڪنگهه جي به تڪليف رهي ٿي. ائين
معلوم ٿو ٿئي ته گهٽي ڪم ڪارڻ اهو سڀ ٿيو آهي.

۲ اپريل

اڄ سائين الين بجي پهلوان (ڏيري جي پرسان هڪ ڳوٺ)
۾ ستسنگ ٿيو. واڪيا ڪندي ستگورن فرمايو ته سڄي دنيا
پرائو ڪم پيئي ڪري چاڪاڻ ته سنسار جا ڪم ڪارين ل
وشيه پوڄه شرير جا ڪم آهن ۽ نه آتما جا. آتما کي اپياس
دوارن ست لوڪ پهچاڻ ٿي انسان جو اصلي ڪم آهي
اهو ڪم ڪو ورلو گرمک ڪري ٿو. انسان کي جڳائي
جيتري قدر ٿي سگهي پنهنجو وقت پڄن سمرن ۾ گهار
چاڪاڻ ته هڪ سواس ڪروڙن کان به وڌيڪ ملهائ
آهي. سڪندر مرندي وقت سڄي سلطنت ڏيڻ لاءِ تيار
پر انهيءَ جي بدلي حڪيم سندس زندگيءَ جو هڪ پس
به وڌائي نه سگهيا. سنساري ڪم ته اڄ تائين ڪنهن

باب پنجون

حضور جن جو سڪندرپور مان ڏيري ۾ واپس اچڻ

٢٦ مارچ ١٩٤٣ع

اڄ صبح جو ٥ بجي روانا ٿياسين. رستي ۾ جيتوڻيڪ حضور جن کي ٿورو ٿورو بخار هو تڏهن به، مڪتسر، ڪوٽ ڪپوره، لڌيانا، ۽ ڦگواڙي جي سنگتين کي درشن ڏيندا سردار ڀڳت سنگهه جي ڪوٺيءَ تي جالنڌر ۾ اچي آرام ڪيائون. ٽي بجي ڏيري پهتاسين. شام جو ٣ بجي ستسنگ ٿيو جنهن ۾ ٤٠-٤٥ هزار ماڻهو موجود هئا ۽ رات جو ١ بجي تائين لنگر پئي ورتائون.

٢٨ مارچ

اڄ صبح ٩ بجي "ستگورو ڪا نام پيارو" حضوري باڻيءَ مان ۽ "درشن پيکت پاپ سڀ ناسي" گرنٿ صاحب مان ٻه شبد ڪيا ويا. حضور جن زوردار لفظن ۾ اپديش ڪيو ته پرماتما جڏهن ڪنهن به قوم يا ملڪ جي ڀلن کي پاڻ سان ملائڻ چاهيندو آهي ته هو انساني جامو ڌاري دنيا ۾ ايندو آهي. جي هو ديوتا جي روپ ۾ اچي ته اسين هنکي ڏسي ڪونه سگهنداسين ۽ انسان کان هيٺين رچنا ۾ پڌي آهيئي ڪانه، انهيءَ لاءِ لازمي آهي ته انسان جو اُستاد انسان ئي هجي.

۾ اسان ۱۹۱۰-۱۹۱۱ع ۾ حضور مهاراج جن جي بنگلي ۾ ائبٽ آباد ۾ ستسنگ ٻڌو هو.

”ستگرو شرن گهو ميري پياري ڪرم جگات چڪائي“

شبد جي تشريح ڪندي ستگورن فرمايو ته شرن جو درجو سنت مت ۾ نهايت اوچو آهي پر شرن وٺڻ آهي ڏکي. شرن جو مطلب آهي ته پرمارٿي شيوڪ کي اهو خيال ۾ نه اچي ته گورو انسان آهي ۽ من ۾ گوروءَ جي حڪم بابت ڪو به دليل نه اٿاري. جي گورو چئي ڏينهن نه ڏينهن جي رات نه رات ۽ جي گورو گهوڙي کي ميڍهن سڏي ته شيوڪ به انهي کي ميڍهن ڪري سمجهي. شرن ۾ من جي دخل جي ڪا گنجائش ئي ڪانهي. انهيءَ ڪري سنتن جو اپديش آهي ته ڀڄن ڪرڻ آسان آهي ليڪن شرن وٺڻ مشڪل. شرن جي اوچي اوستا سمجهائڻ لاءِ حضور جن ٻائي مدج جي وارتا ٻڌائي.

حضور جن فرمايو ته جڏهن بابا جي مهاراج جن جولي جولي سمايا ته هو سوامي جي مهاراج جن جي ننڍي ڀاءُ سيٺ پرتاپسنگھ جي مهاراج جن جو ستسنگ ٻڌڻ لاءِ آگري ويندا هئا. هڪ ٻيري سنت غريب داس جن به اتي هئا. حضور جن کي اندروني اڀياس جي مطلق سوال اکيلائيءَ ۾ چاچاجي مهاراج جن اڳيان پيش ڪيا. جنهن لئي هدن فرمايو ته بابا غريب داس جن کان پڇنداسين. اٺي ڏينهن حضور جن ناچاڪائيءَ سبب ستسنگ ۾ وڃي نه سگهيا. پر سيٺ صاحب جن بابا غريب داس جن اڳيان اهي سوال پيش ڪيا. بابا غريب داس جن فرمايو ته اهي سوال هنئي جي ڪنهن به ستسنگيءَ جا نه آهن. پوءِ باباجن ڌيان ۾ وينا ۽ ٻڌايون ته هاڻي جيڪي پڇڻو هجيو سو پڇو ۽ پوءِ سيني سوالن جا جواب ڏيندا رهيا.

رات جو ۱۱ بجي ستسنگ سماپت ٿيو.

۱۴ فيبروري

اڄ شام جو ”ڀهه ڀن دلپ لم ني پاپا“ شبد جي وياکيا ڪندي حضور جن فرمايو ته لياڳي مهاتمائن جي نسبت گرهستي مهاتمائن مان دنيا کي وڌيڪ فائدو پهچي ٿو ڇاڪاڻ جو گرهستي گرهست ۽ پروار جي تڪليفن ۽ مجبورين کي بخوبي سمجهي سگهي ٿو ۽ انهيءَ ڪري هنن سان همدردي ڪري سگهي ٿو. جيڪي ماڻهو پرمارٿ جي رازن کان ناواقف آهن سي گيڙو رنگ يا ڀڳي ڪپڙن ڀيک ۾ رهندڙ سادن کي وڌيڪ پسند ڪن ٿا ۽ عام چوندا آهن ته مهاتما ۽ گرهست جو ڪهڙو ميل! سنت مت ۾ باطني لياڳ، ظاهري لياڳ کان هزار درجا بهتر آهي. مولوي روم صاحب پنهنجي مثنويءَ ۾ فرمايو آهي:-

”گرو درويشان طامع اندزشت خو،
تو در شڪم خواران صاحب دل بجو.“

(جيڪڏهن لوڪي فقيرن ۾ لالچي ۽ مطلبي ٿا ملن ته وڃ تون ڪنهن صاحب دل جي کوج گرهستين ۾ ڪر.)

هڪ ستسنگيءَ ستگورن کان سوال پڇو ته سمرن زبان سان ڪجي يا من سان. ستگورن وراڻيو ته سمرن پوري توجه سان ڪرڻ کپي پر جي خيال ٻاهر وڃي ته پوءِ زبان سان. جي زبان سان سمرن ڪندي خيال ٻاهر وڃي ته پوءِ ڪجهه وڏي آواز سان سمرن ڪجي. سمرن ڪندي خيال اسٿر نه رهي ته پوءِ من کي گوروءَ جي ڌيان ۾ به لڳائجي پر پنهنجو توجه شو نيترن ۾ جمائي رکڻ کپي. شبد جي ٻڌڻ لاءِ ڪن ڏانهن ڌيان نه ڏيڻ کپي ۽ خيال کي پنهنجي مرڪز مان نه هٽائجي.

هڪ ستسنگيءَ جي خط جي جواب ۾ حضور جن لکايو ته جيڪڏهن ابياس ڪندي اندر ۾ ديوي ديوتا، مايا يا ڪنولي وغيره ڏسڻ ۾ اچي ته انهيءَ طرف ڌيان نه ڏجي. پنهنجو ڌيان گورو سروپ ۽ شبد ۾ رکڻ کپي.

فيبروري

هڪ ستسنگيءَ لکير ۽ هو سرڪاري ملازم آهي ۽ ڪتن
رڻ جو ڪم هنجي سورد ڪيو واو آهي. ستگرون جواب
ڪيو ۽ ڪنهن ۽ ڪنهن ابهالي موڪل لي هلير وڃ.

۷ فيبروري

اڄ شام جو ٦ بجي سرسي هي ستسنگ گهر ۾ ستسنگ
ٿيو. ”ادواڻي اڪثر ٻرٻر ڪي پڙهي سو پنڊت هوڙي.“ هي
وراڪيا ڪندي ستگرون فرمايو ۽ اهي اڪر پار برهم ۾ آهن
هتي پهچڻ سان ئي اپاسي سچوگيالي ٿڃي ٿو. هڪڙو اڪر
پار برهم ڪان هيلين ميدان ڪي سمبالي رهيو آهي ۽ ائي هي
درهي پار برهم ڪان مٿي روحالي چڙهائي ٿئي ٿي. الهن
اڪرن جو ذڪر ڪبير صاحب ۽ گرو نانڪ صاحب جن جي
پاڻين ۾ ليل آهي.

”ساون اڄر لوڪ لري سب ڪي ان هي ماهين،
اي اڪر ڪر جانيڪي، اولي اڪر ان مڌ ساهين.“
(ڪبير صاحب)

”جي لون پڙهيا پنڊت ٿيا دولي اڪر دولي ناوان،
ار نوسه نانڪ اڪ لکهاني جي ڪر سچ سماوان.“
(گرنت صاحب)

انهيءَ ڪانپوءِ گرلت صاحب مان
”من ڪن ڪن پرم ٻهه ڏاوي، لل گهر انهن واسا پائ
شبد ڪهيو ويو. سوامي جي مهاراج جن ٻڇ پنهجي پا
انهيءَ لل جو اِشارو ڪهڻي هنڊ ڪيو آهي جوڙو ڪ
”گرو ڪا درس ديک ري، تل آسن داو.“
ڪبير صاحب ۽ اهن سنتن ٻڇ ان تل جو اِشارو ڪ

وڏي تعداد ۾ ڪمائي ڪرڻ وارين آتمائون نظر اچن ٿيون
مگر ليا ڳين ۾ ڪي ورلي ويدانتي جڏهن اندرئين پرڪاش
۾ پنهنجو ئي روپ ڏسن ٿا ته سڀ اختيار چيو ڏين "اهم
برهم اسمي". ارٿات مان ئي برهم آهيان. حالانڪ اهو
صرف سڌن من جو پرڪاشيه روپ هوندو آهي. انهيءَ
روپ کي مهتو ڏيڻ نه کپي، ڇاڪاڻ ته آتما جو اصلي سروپ
پار برهم ۾ نظر ايندو.

ستسنگ ڪانپور ۾ داتاجن ڪبڙ جي ڪارخاني تي پڌنا. الٰي
ڳالهه ٻولهه ڪندي فرمايائون ته هڪ ڀيري همايون شير شاه
کان شڪست کائي گورو صاحب جن وٽ روحاني مدد لاءِ
آيو. ان وقت گورو صاحب جن سماڌيءَ ۾ هئا. بادشاهه بيٺو
رهيو ۽ آخر جڏهن ڏٺائين ته گورو صاحب جن ڌيان کولي
ڏيان نٿا ڏين ته مياڻ مان تلوار ڪڍيائين. صاحبن نيڻ کوليا
۽ فرمايائون ته فقير تي تلوار! بادشاهه عرض ڪيو ته مان هن
وقت مصيبت ۾ آهيان مهنجي سهائتا ڪريو. صاحبن جواب
ڏنو ته جي پريم ۽ نمرتا سان اچين ها ته توکي هيٺر تخت
واپس ملي ها. هاڻي تلوار ڏيکارڻ جي سزا ڀوڳڻ پوندي، ته
پوءِ مَن جي مراد پوري ٿيندءِ. اهڙي طرح اڪبر بادشاهه
به چتور جي قلعي فتح ڪرڻ جي سلسلي ۾ گورو صاحبن
جي دربار ۾ حاضر ٿيو. صاحبن چيس ته اسانجي کوهه جو ڪڙ
(کوهه جي تري ۾ پاڻيءَ جو سروت جتان پاڻيءَ جون
ڌارائون ڦٽي نڪرنديون آهن) تنو ڀڃي، ڀڃائي ڇڏي ته چتور
فتح ٿي ويندو. بادشاهه مزور ۽ ڪاريگر لڳائي ڪڙ ڀڃائي
ڇڏيو. جڏهن لوڪن اچي عرض ڪيو ته حضور ڪڙ ڀڃي
پيو ته صاحبن فرمايو ته چتورگڙهه به فتح ٿي ويو. اتري ۾
بادشاهه کي خبر ملي ته برابر قلعو فتح ٿي ويو.

ڪنائي ۽ چلائي سج لٿي ٽانين پيٽي ليندي آهي ۽
ن مان ڪنبل ڪمند ٻبل گاڏن ۾ يا ماٿهر مٿي لي ڪٽي
ندا آهن. حضور جن هر هڪ ڪم جي پاڻ ديک ريک
ڪندا آهن.

گالهه ٻولهه ڪندي ستگورن فرمايو ته خانداني گهرن جون
زالون مهمانن جي خوب خاطرداري ڪنديون آهن جهنڪري
سندن خاندان جو نالو روشن ٿيندو آهي ۽ انهيءَ ڪري
جڏهن سندن مرد مهمان ٿي ويندا آهن ته انهن جي ٻه
خاطرداري ٿيندي آهي.

۲۵ جنوري

شام جو حضور مهاراج جن هڪ پرامي ستسنگيءَ جي خط
جو هي جواب لکايو. ”ڏاڍي خوشي ٿي ته تهنجي دل ۾
پرمارٿ جو شوق جاڳيو آهي پر اڃا تون سنت مت کان
نا واقف آهين. مڪتي حاصل ڪرڻ جا صرف ٽي ساڌن
آهن- سمرن، ڌيان ۽ شبد. سڀ کان اول سمرن ذريعي
پنهنجي آتما ۽ من کي شرير جي نون دروازن مان سميٽي ٽيرن
کان مٿي دسولن گليءَ ۾ پهچائڻ گهرجي. جڏهن تون سمرن
دواران تارا منڊل سورج منڊل ۽ چندرما منڊل طئه ڪري
ٿي ويندين ته توکي ستگروءَ جو درشن ٿيندو. ستگورن جي
چرڻن تائين پهچڻ لاءِ ڪيول سمرن جي ئي ضرورت آهي
ٻيءَ ڪڏهن ٻه ساڌن جي ته. اهي پهچڻي سمرن جو ڪور
ختم ٿي وڃي تو. انهيءَ کان پوءِ ستگوروءَ جي ڌيان
ضرورت آهي. جڏهن ستگرو جي نوري سروپ جو
درشن ٿيندو آهي ته اپياسيءَ کي نهايت گهڻي خوشي ٿيند
آهي. هيءَ تمام اوچي اوستا آهي. پر شروع شروع ۾ ستگ
جو درشن ٿيندو آهي ۽ وري گم ٿي ويندو آهي. سا
کي انهن محسوس ٿئي ٿو پر حقيقت اها آهي ته ڌيان ڪ

ڻ سبب ساڌڪ جو خيال ڦري گهري ٿو. اهڙي حالت ۾
ان کي پڇاڻ جي ضرورت آهي ۽ اهڙي اوستا پيدا
ڪرڻ کپي جو جگياسو پنهنجي هستي ڀلائي گوروءَ جي ڌيان
سمائجي وڃي ۽ ائين محسوس ڪري ته مان اهو ئي آهيان
پنهنجو مان ڌيان ڪري رهيو آهيان. گوروءَ جي سروپ ۾
ولين ٿي وڃي. جڏهن اهو ساڌن پختو ٿيندو تڏهن ستگورو
اندر ۽ ٻاهر سدائين انگ سنگ رهندو ۽ پوءِ ساڌڪ جي
آتما کي انهد گهنٽي جي ڌن سان جوڙي مٿين روحاني
منڊلن ۾ وٺي ويندو. انهيءَ سڄي سفر ۾ ستگورو ساڻ رهيتو
۽ سنسڪيءَ جي هر سوال جو جواب ڏئي ٿو. جي ستگوروءَ
جي ديا سان اها اوستا پراپت ٿئي ته پوءِ سنسڪيءَ کي
انهيءَ کي هضم ڪرڻ کپي ۽ ستگوروءَ کانسواءِ ڪنهن سان
۽ انجو ذڪر ڪرڻ نه جڳائي نه ته من ۾ اهنڪار ايندو ۽
ڪراوت ٿيندي. انهيءَ راز کي ائين لڪائي رکي جيئن
استري پنهنجي شرار کي ڍڪي رکندي آهي. جيڪڏهن
توکي سمرن وقت روشني ڏسڻ ۾ آئي ته تون اکيون نه کولين
ها بلڪ پنهنجي خيال سان انهيءَ پرڪاش کي ڏسڻ جي
ڪوشش ڪرين ها. جڏهن ستگورو اسانجي سهائتا لاءِ اندر
موجود آهي ته پوءِ اسانکي اندر وڃڻ کان ڇو ڊڄڻ کپي؟"

٢٨ جنوري

ڪلهه رات ستگوروجن ڪيتن مان رات جو ١٢ بجي
موٽيا ۽ ٿيون ڏينهن رات جو ١١ بجي. مطلب ته سڄو ڏينهن
ڪم ۾ مصروف رهن ٿا. ايتري محنت ڪرڻ انسان جي
طاقت کان ٻاهر آهي.

٣١ جنوري

اڄ "نام نرنئه ڪرون ڀائي" شبد حضوري پوٿيءَ مان

... ڪتائـي ۽ چلائـي سـج لٿي تائين پـڄـي ليندي آهي ؛
...ن مان ڪنبل ڪمند ٻل ڳاڌان ۽ ٻا ماڻهو مٿي لـي ڪڻي
...ندا آهن. حضور جن هـرهڪ ڪم جي ٻاڦ ديـک ويـک
...ڪندا آهن.
ڳالهه ٻولهه ڪندي سڳورن فرمايو ته خانداني گهرن جون
...زالون مهمانن جي خوب خاطرداري ڪنديون آهن جهڙڪري
...سندن خاندان جو نالو روشن ٿيندو آهي ؛ الهيءَ ڪري
جـڏهن سـنـدن مرد مهمان ٿـي ويندا آهن تـہ اهي هي ۽
خاطرداري ليندي آهي.

۲۵ جنوري

شام جو حضور مهاراج جن هڪ پريمي ستسنگيءَ جي خط
جو هي جواب لکايو. ”ٻڌي خوشي ٿي ته تنهنجي دل ۾
پرمارٿ جو شوق جاڳيو آهي پر اڃا توهان سنت مت کان
ناواقف آهيو. مڪتي حاصل ڪرڻ جا صرف ٽي ساڌن
آهن— سمرڻ، ڌيان ۽ شبد. سڀ کان اول سمرڻ ذريعي
پنهنجي آتما ۽ من کي شرير جي نون دوارن مان سميٽي نيترن
کان مٿي ڏسوين گليءَ ۾ پهچائڻ گهرجي. جڏهن نون سمرڻ
دواران تارا منڊل سورج منڊل ۽ چندرما منڊل طئه ڪري
مٿي ويندان ته لوکي سڳوروءَ جو درشن ٿيندو. سڳورن جي
چرنن تائين پهچڻ لاءِ ڪيول سمرڻ جي ئي ضرورت آهي
ٻئي ڪنهن به ساڌن جي نه. اتي پهچي سمرڻ جو ڪرڻ
ختم ٿي وڃي ٿو. الهيءَ کان پوءِ سڳوروءَ جي ڌيان
ضرورت آهي. جڏهن سڳورو جي نوري سروپ جو
درشن ٿيندو آهي ته ابياسيءَ کي نهايت گهڻي خوشي ٿي
آهي. هيءَ تمام اوچي اوستا آهي. پر شروع شروع ۾ سڪ
جو درشن ٿيندو آهي ۽ وري گم ٿي ويندو آهي. س
ڪي انهن محسوس ٿئي ٿو پر حقيقت اها آهي ته ڌيان ڪ

”جڳ جڳ ڦولي جيو اليڪا،
ديا ڀاو ستگرو ڪا ٽيڪا.“

جنوري

صبوح جو ڏهين ٻجي جيئن دانا جن ڪئمپ جي ڪارخاني ۾ اسهڻ وارا هئا ته هڪ نوڪر اچي چيو ته هڪڙي ڳئي اٿي ٻه ٻچي سان وڙهي هن جي ٽنگ ڀڃي ڇڏي. هن انو ته الهن ٻنهي ڍڳن جي ڀاڱ ۾ اتري ته دشمني آهي ۽ ڇڏهن ٻه هڪ اٿي ڪئي ڏسن ته اچي لڙن. حضور جن ٻائو ته ڏسو هي اڳين جنمن جا سمسڪار آهن ته ته حيوان ڀاڱ ۾ دشمني ڇاجي؟

جنوري

حضور مهاراج جن ڪئمپ جي مل لئي ١١ ٻجي صبوح جو آيا. گهر کان ونئي مل تائين جيڪو ته ان ٽن ميلن جو مفاصلو آهي سو پيدل ايندا آهن. اهو ٿي سندن صحت جو راز آهي. ڪارخاني ۾ به چڱي ڀاسي نظرداري ڪندا آهن. منجهند جو روٽي ڪائي آرام ڪندا آهن. ڀاڃين ۾ مٽر (Pens) وڌيڪ پسند ڪندا آهن. ڪشميري صوف جي ڀاڃي ٻيا ائين فروٽ ڪري به کائيندا آهن. سنگتڙو ور تائيندا آهن. ٽريل ۽ مٺي شيءِ جي پرهيز ڪندا آهن پر سرهه جو ساڳ دل ڪري کائيندا آهن.

ستگورن جي جفاڪشي ۽ محنت جو اندازو انهيءَ مان لڳي ٿو ته هن ٻرڌ اوستا ۾ هو رات جو سخت سرديءَ ۾ ٩ ٻجي گهر اچن ٿا ۽ صبوح ڪالوني ٻاهر ڪئمپن ۾ ٻيهي ڪم ڪار ڪرائين ٿا ۽ پنهنجي نيم انوسار امرت ويلي اٿي ڀڄن ۾ ڪن ٿا. ١٢ ٻجي تائين ڪمند کي پيڙي رس ڪيندا آهن. پوءِ شام تائين لٺين ۾ ان رس کي ڪاڙهيندا آهن. ڪمند

حضور مهاراج جن سرسي ٻهڙجي کيٽن ۾

باب چوٿون

سڪندرپور جي دوري جو احوال

١٢ جنوري ١٩٤٣ع

صبح جو ٦ بجي ڏهري مان روانا ٿياسين ۽ رستي ۾ ڦگواڙي، لڌياڻي، مولي، ڪرمت ڪپورا ۽ سرسي مان ٿيندا ستگورن جي ڪٽڻ جي ڪارخاني لي انڪل ٢½ بجي مدهيد جو پهتاسين. سڀني پوڄا ڪئي. حضورجن ڪم ڪار جي نظرداري ڪئي ۽ پوءِ انڪل ساڍي پنجين بجي پيدل سڪندرپور جي سردار هربنس سنگهه جي گهر آهي پهتاسين.

١٣ جنوري

هڪ سنگيءَ جي چٺي آئي جنهن ۾ لکيو هئائين ته جيتوڻيڪ مدس ڏرمپتي ستسنگ هئي تڏهن به مرڻ کان ٣-٤ ڏينهن اڳ هنگي پيالڪ شڪليون ڏسڻ ۾ آيون جن کان ڊڄي ڪڪون ڪري چلائيندي رهي ۽ اها سندس حالت آخر دم تائين رهي. ستگورن جواب لکايو ته ان مائيءَ تام ولي پڻ سمرن ڪونه ڪيو هو تنهڪري سندس خيال تي پيالڪ شڪليون ڏاري کيس ڊيڄاري رهيا هئا. تنهن هوندي به فڪر جي ڪا ڳالهه ڪانهي. جڏهن آتما سيتجي سکمن ناڙيءَ جي پرمان پهچي ٿي ته ستگورو آتما کي سنڀالي وٺي ٿو ۽ هن جي مدان کي ٽنو واڄاري. اهڙيءَ ۾ آيو آهي:

واڌا سوامي جي معنيٰ آهي آتما جو سوامي. ”ڪاهو نه جاڻي شبد ڪي رينا“ جو مطلب آهي ته ٻڌن آن جڳن ۾ مونکي (شبد کي) شبد جي ڀيد جو بلڪل پتو نه هو، ڇو ته جيڪر منهنجي مڪتي ٿي وڃي ها ۽ مان هن سنسار ۾ اچان ئي ڪون ها. ٻيو ستگرن سمجهايو ته 'ڪشر' جي معنيٰ آهي هيٺ دنيا ۽ 'اڪشر' جي معنيٰ آهي پرلوڪ. گرو نانڪ صاحب جن ۾ فرمايو آهي ته ترلوڪيءَ ۾ ٥٢ اکر آهن جيڪي فنا ٿي ويندا پر اڪشر ڌاڻ (پار برهم) ۾ اهي اکر آهن جن مان هڪ جي ذريعي هيٺين منڊلن جي رچنا ٿي ۽ اپر مٿين منڊلن ۾ وڃڻ جو سادن آهي.

گرنٿ صاحب ۾ به انهن ان اکرن جو ذڪر ٿيل آهي جهڙوڪ:-

”جي لون پڙهيا پنڊت بڻيا ٻوئي اکر ٻوٽي ناوان،
پر لوٽ نانڪ ايڪ لنگهائي جي ڪر سچ سماوان.“

پار برهم جي شبد ۾ادڙ سان جنمن جنمن جو گيان پراپت ٿيندو. انهيءَ کان هيٺين منڊلن جي شبد ۾ مايا جي ملاوٽ آهي. هي سڀ پرماڻي گهرائيءَ جو مضمون آهي ۽ سواءِ سنتن جي ٻين کي انهيءَ جي اوجهه ڪانهي. ڪاهه راڌ حضورجن فرمايو ته انساني وجود ۾ ١٨ ڪنول آهن. جن مان ١٢ جو ذڪر سوامي جن ڪارڪ مهني ۾ ڪيو آهي. پنڊ جا ٦ چڪر برهمنڊ جي ٦ چڪرن جو عڪس آهن ۽ برهمانڊ جا ٦ چڪر مٿين ڇهن چڪرن جو عڪس.

ڙن عرض ڪيو ته حضورجن جڏهن ١٤ لک جونين جو
تصل اڏائيندا آهن ته انهيءَ ۾ ٣٠ لک قسمن جا ونسپتي،
٢ لک قسمن جا ڪيڙا پتنگ، ١٤ لک قسمن جا پاڻيءَ جا
ڻيو، ٩ لک قسمن جا پکي ۽ ٤ لک قسمن جا انسان
ونالون، ٻڌ ت ٻرات. انهيءَ تفصيل ۾ جانورن جو ذڪر
ي ڪرنهي. حضورجن ورائيو ته جانور ۽ انسان جي اوچي
رهي ۾ ليکيا وڃن ٿا. ڪوتيا جي هڪڙي ستسنگيءَ ٻڌو
. جبڪڏهن ستگرو چولو ڇڏي وڃي ۽ ستسنگيءَ جو ڏيان
جا ٻئتر ته ڪيو هجي ته ٻوءِ ڪنهنجي سروپ جو ڏيان ڪري؟
ائاجن فرمايو ته جڏهن سمرن دواران من ۽ آتما ايڪاگر ٿي
سم ۽ چنڊ کي پار ڪري ويندا ته پوءِ ستگروءَ جو سروپ
ءرڻ اندر نظر ايندو. ستسنگيءَ کي ٻهنجي گروءَ جي
جانشين کان نئين سر نام وٺڻ جي ضرورت ڪانهي. انهيءَ
جانشين ستگروءَ کان ٻئين سمرڻ ۾ رڪاوٽ يا ڪنهن ٻيءَ
مشڪلات جو حل پڇي سگهجيٿو پر جنهن ستگروءَ نام ڏنو
آهي سوئي اصل سمي درشن ڏئي سنڀال ڪندو. بعضي
وقت سڌس ستگرو ۽ جا نئين اُني اصل سمي درشن ڏيندا
آهن. گروءَ جي هستي ڪڏهن نه نٿي ٿئي. صرف استول
شرير جو اياءُ ٿئي ٿو ۽ اندر ۾ ديا، مدد ۽ درشن ستسنگيءَ
کي ملندو رهيٿو. ٻاهران سمجهائڻ ٻجهائڻ جو ڪم گدي نشين
گروءَ کي سونپيو ويندو آهي.

١٠ جنوري

صبوح جو ڏهين ٻجي ستسنگ ٿيو جنهن ۾ گرلت صاحب
مان "نيرٻان ڪالي نيرٻان ٻاني"، "راما رم رامو سن" ۽
"گهر ۾ گهر ڏکائي ڏي" شبد ڪيا ويا ۽ آخر ۾ "سار ٻچن"
۾ ڏنل وڻتي "ڪرون بينتي دوو ڪر جوڙي" جي وياکيا
ڪئي وئي. سوامي ٻد سب کان اوچي ديش جو ناٿو آهي.

عرض ڪيو تہ انهيءَ کي پڪو ڪرايو وڃي. جنهن لــي
حضـور جن فرمايو تہ بابا جـي مهاراج جن کي انهيءَ باري ۾
ڪيترائي دفعا انـدر ۾ عرض ڪيـو اٿم پر بابا جن خاموش
رهندا آهن. انهيءَ ڪري سندن مڪان کي پڪي ڪرائڻ
۾ هچڪ ٿي ٿئي تہ متان سندن حڪم جو الگهن ٿي پوي.
مثال ڏيئي فرمايائون تہ گورو رامداس صاحب جن جو سوني
دربار صاحب ۾ هڪ ڪچو ڪمرو هو، جنهن لاءِ ستـگورن
جو حڪم هو تہ جيڪو بہ انهيءَ کي ڊهرائيندو انهيءَ وٽ
ڪـجهہ بہ نہ رهنـدو. آخر مهاراجا رنجيتسـنگهہ جڏهن هٿ
ڪري انهيءَ کي پڪو ڪرايو تہ سچ پچ سندس سڀ ڪجهہ
ويندو رهيو. شام جو ساڍي پنجين بجي واپس ڏيري آياسين.

۸ جنوري
منجهند جـو ترن تـارن لاءِ روانـا ٿياسين. جڏهن اتي
ستسنگ گهر ۾ پهتاسين تہ سنت بـگاسنگهہ ۽ سنگت حضور جن
جي سواگت لاءِ موجود هئي. سنگت اسان سڀني جي خوب
خاطر تواضع ڪئي.

ٻئي ڏينهن صبح جو اٽڪل ڏهين بجي ترن تارن جي
مشهور ڪوڙهي خاني ۾ وياسين، جتي حضور جن سڀني کي
لڏون، ڪپڙا، چادرون ۽ نقد پيسا ڏنا ۽ فرمايائون تہ اهڙن
دکين جي شيوا ڪرڻ اصلي خيرات آهي. مهنجو وشواس
آهي تہ داتا جن ڪوڙهين کي پرشادي ڏيئي منش جنم جو
اڌڪاري بڻائي ڇڏيو.

رات جو حضور مهاراج جن جي ڪمري ۾ وياسين. حضور جن
ٻئي ڏينهن جي ستسنگ واسطي گورو گرنٿ صاحب مان ڪجهہ
شبد پڙهائي ٻڌا. ستگورن جي محنت جو انداز انهيءَ مان
لـڳائي سگهجـي ٿو تہ جن شبدن جـي وياکيا هـو ڪئين ڀ
ڪري چڪا آهن تنکي وري پڙهائي ٻڌن ٿا. انهيءَ ڪانپ

جي ٻاري ۾ ذرا سوچو. اهو ٻڌي سيٺي جي اکين ۾ پاڻي اچي ويو. اج سخت سردي ۽ بارش جي ڪري ستسنگ ڪرڻ لئي سگهيو.

٣ جنوري

مان صبح جو جلدي ولس ۽ واسع جو ۹ بجي مولي حضورجن کي احوال ڏنم. اسي مهنت الدرسنگهه الناباد واري ستسنگيءَ جو ذڪر ٿي رهيو هو. هو نئين ڏينهن ٢١ ڊسمبر واسع هو ١٢ اجي چولو ڇڏي ويو هو. مرڻ کان ڪجهه ڏينهن اڳ حضورجن کي عرض ڪيائين ته پيا مولڪي الدرسنگ ڪري پاڻ سان گڏ سرسي واري هار ته وجهڻ کان اڳ منهنجو فيصلو ڪرايو. دادا جن هنجون ڪريون ياد ڪري ڏاڍو خوش ٿي رهيا هئا. ڏن پاڻ آهن الهن جا جن لي الهري مدر ستگرو خوش آهن.

٥ جنوري

اج ستسنگ ۾ حضورجن فرمايو ته جيستائين ستسنگيءَ جي دل ۾ پرم آهن ته لبندو ليستائين پردو ته کلندو. گرور الجڻ آهي. ڇڪڏهن الجڻ لا ابندي ته ڪاڏن کي ڪير چڪيندو؟ جڏهن پردو کلندو تڏهن گرورءَ جو اوري سروپ پرگهٽ لبندو. اهو سروپ لوهان سان الڳ سنگ رهندو ۽ لوهالجي هر سوال جو جواب ڏيندو. وڏيڪ فرمايائون ته پرم ڪرڻ سان هردو، ڏيان ڪرڻ سان ليتر ۽ شبد سروڻ ڪرڻ سان ڪن ارمل ٿين ٿا.

٧ جنوري

اج ڪهمان ۾ ٣ اچي سدهند جو ستسنگ ٿيو. ستسنگ کان... روجن بابا جي مهاراج جن جي اصلي رهڻ واري اهو مڪان ڪجو آهي ۾ آلي پرڻ. ڪن ستسنگين

آهي. ويدانتي ان قسمن جا ٿيندا آهن. هڪڙا سنائن ۽ ٻيا
اوين. سنائن ويدانتي جهڙوڪ وياس، وششٽ وغيره ابياس
ڪري برهم منڊل ۾ پهتا. مگر اوين ويدانتين جا صرف ٽي
استان آهن - ليتر، هردو ۽ ڪنٺ. جڏهن هو ابياس ڪري
اکين جي ڀروان چٽ آڪاش ۾ پرويش ڪن ٿا ته هنن کي
پنهنجو ئي سروپ نظر اچي ٿو جو نهايت نوراني هوندو آهي
۽ اتي پهچي هنن کي ڪجهه رڌيون سڌيون به حاصل ٿينديون آهن.
انهيءَ سروپ کي ڏسي ساڌڪ چوندو آهي "اهم برهم
اسمي." ازتات مان ئي برهم آهيان. در اصل ته اهو به هن
جو اصلي سروپ ڪونهي ۽ صرف من جو دوکو آهي ۽ اڳتي
ترقيءَ ۾ رڪاوٽ جو باعث آهي. ڪي ستسنگي به انهيءَ
روپ کي ڏسي روڪجي پوندا آهن.

هڪ ستسنگيءَ شڪايت ڪئي ته منهنجي ماءُ جنهنکي
نام مليل هو، ڪٽ ٿي ٿي مري وئي ۽ هنجي چولي ڇڏڻ
کان پوءِ ڏيئو وغيره ڪونه ٻاريو ويو. منهنجي ماءُ جا ماتت
چون ٿا ته هوءَ اوگتي ۾ ٿي مئي. حضور جن جواب ڏنو ته
سنت مت جو اپديش ته اندر جي جوت جي درشن ڪرڻ جو
آهي. ٻاهر ڏيئو ٻارڻ فضول آهي. ستسنگيءَ جي موت جو
ڏيئو ٻارجي يا نه، يا ڪريا ڪرم رسم مطابق ڪجي يا نه
انهيءَ مان ستسنگيءَ کي ڪو فائدو ڪونه ٿو پهچي. ڪريا
ڪرم ته جيڪي ئي هر هڪ انسان کي ابياس ذريعي ڪرڻ
جڳائي چاڪاڻ ته نام جو ابياس ڪرڻ ئي سچو ڪريا ڪرم
آهي، ٻاهريون ڪريا ڪرم ته صرف رسمي آهي.

١ جنوري ١٩٤٣

جڏهن حضور جن نيپال ڏسڻ لاءِ آيا ته مون عرض ڪيو ته
اڄ توهين ٿڪل پيا لڳو. ستگورن جواب ڏنو ته خير مان ته
لباهي چڱو آهيان پر جيڪو منهنجي جڳهه تي ايندو انهيءَ

مهاراج جن جواب ڏنو ته پالي، جڏهن لون اپاس ڪري الدر ويندين ته اهو مهالما خرد بخود لوڪي الدر ملندو، تالي وڄڻ جي ضرورت ڪانهي.

٢٨ ڊسمبر

اڄ "رامارم راموسن" چوڻين پالشاهي جن جو شبد ستسنگ ۾ ڪيو ويو ۽ اهو شبد حضورجن اڪثر ٽڪندا آهن. هن شبد ۾ "سن" لفظ ڏانهن ڪوجيءَ ڪي خاص ڌيان ڏياڻ ڪپي يعني رام، جو اد رشت آهي، لڪهڪي پڌي سگهجي ٿو، ار ٿاس رام پرماتما جي شبد جو نالو آهي جنيڪي پڌي سگهجي ٿو.

٢٩ ڊسمبر

اڄ پندارو هو. ستسنگ هڪ بجي شروع ٿيو ۽ ٤ بجي ختم ٿيو. "ستگورو ڪا نام پڪارو" ۽ "هرڪي ڪتا ڪهاليان گوميمت سنائيان" ۽ شبد ڪيا ويا. "ستگورو ڪا نام پڪارو" جو مطلب آهي ستگوروءَ کان نام وٺي سمرن ڪري سچ چند ۽ تارا لنگهي گوروءَ جي لوري سروپ جو درشن ڪرڻ.

٣٠ ڊسمبر

اڄ ستگورن نام دان بخشيو ۽ منجهند جو ٣ بجي فارغ ٿيا

٣١ ڊسمبر

ڪالي باغ ۽ انبت آباد جي سنگت ڪي پرساد ڏنو ويو جنهن کان پوءِ شام جو ستسنگ ٿيو. سار بچن مان "ڪالڪ" جي مهمي وارو شبد پڙهيو ويو. ستگورن فرمايو ته اڪن کان هيٺ جيڪي ڪنول آهن انهن ۾ شبد ڪونهي. شراب ۽ سب لوڪ جي جڳهه ڳاوڻ وقت آهي ۽ پوار غنا جي، جني ڪوڙي ۽ پيشالي گڏجن ٿيون. برهم جي مڪتي ڪلپ پرهمت آهي. ٩٩٨ چوڪڙي جگن جو هڪ 'ڪلپ' ٿيندو

پاڻ هن کي دم دلاسو ڏيئي ته توهان اسان جو فڪر نه ڪريو ۽
پنهنجو ڌيان پرماتما ۾ رکو. خاص ڪري ستسنگين جي
موت وقت ته ائين ڪرڻ ضروري آهي ۽ اهو هن ڳالهه جو
ڌيان رکڻ کپي ته ڪو به ستسنگي هجي وڃهو نه هجي
ڀلي ڪٿي اهو قريب جو رشتيدار هجي.

٢٧ ڊسمبر

صبوح جو گورو گرانٿ صاحب مان "صورت ديک نه
ڀول گنوارا، مٿن موهارا جوت پسارا" شبد جو ارٿ ڪندي
حضور جن فرمايو ته سنت مت دسوين دوار يعني پار برهم
کان شروع ٿئي ٿو جتي سنت ۽ سادن جون منڊليون آهن ۽
جتان ٿي سڀني واڳن جون ڏيون اکيون آهن. جڏهن
سادڪ جي آتما اڀياس ڪري اتي پهچي ٿي ته اتي جا هنس
برهم ۽ آدرسان هنجي آجيان ڪن ٿا ۽ مبارڪون ڏين ٿا ته
توکي شاباس هجي جو مايا ۽ مايا وي پدارٿن کي لتاڙي هتي
آئي آهين. دانا جن وڌيڪ فرمايو ته نام جو ملڻ ڪا رواجي
ڳالهه نه آهي. اليڪ جنمن جا سرشت ڪرم جڏهن ڪٽا
ٿيندا آهن تڏهن ئي سنت ستگوروءَ وٽان نام دان ملندو
آهي ۽ جن جي ائين جنمن ۾ سادن مهاتمائن جي سنگت
ڪيل هوندي آهي انهن ئي نام جو رنگ جلدي چڙهي ٿو.
وڌيڪ فرمايائون ته ڌرمداس جو ڪبير صاحب سان الن جنمن
کان سنبندهه هو. هڪ ستسنگيءَ عرض ڪيو ته جڏهن مان ڏهن
سالن جو هوس ته هڪ رات سپني ۾ منهنجي آتما سج ۽ چنڊ
جي لوڪن کي طئه ڪري مٿي وئي ته مون ائين محسوس
ڪيو ته هڪ مهاتما جي گود ۾ ليٽيو پيو آهيان پر پوءِ جڏهن
مون روئڻ شروع ڪيو ته انهيءَ مهاتما مون کي گود مان
ڪڍي ڇڏيو. هاڻي حضور ڪرپا ڪري ٻڌايو ته اهو مهاتما
ڪير هو؟

خوشنصيب آهن اهي جن کي ڪلجگ ۾ ست ستگورو جو لاڀ
بخشي ٿو!

٢٥ ڊسمبر

اڄ جڏهن وڏي مهاراج اُپال ٻني ڏسي ته هڪ ماليءَ
اچي عرض ڪيو، "مهاراج ٻيٽ گذاري ويو آهي. ڪرپا
ڪري ٻڌايو ته هو هيٺ ڇو ٿي آهي؟" حضور جن ورائيو،
ته "مالي! تنهنجي ڪٽر ٻه ته هو ڪيئن اُڀي هئي ڏوران آهو
هو. هيٺ جن جي ڪري ويو آهي انهن جي لئي ليو. تنهنجو
هاڻ هن سان ڪهڙو واسطو؟"

٢٦ ڊسمبر

اڄ ستسنگ ۾ ستگورن فرمايو،
"اسان پر بس جيڏيان،
مرس لسا وان هيٺ."

۽ اهو ٻه ٻالاٻالون ته آمريڪا ۾ هڪ اوزار ٺاهيو اٿن جنهن
جي ذريعي اڳتر ٿيندي سگهي ٿو ته انهن سج ۾ ڪيئن زنده
آدميءَ جو آهي يا خيالي شڪل جو. ڇاڪاڻ ته جيئري ماڻهوءَ
جي لوني ۾ زندگيءَ جا ڪرتا موجود هوندا آهن. شام جو
'سار بچن' مان آڳاڙ ۽ سالوڻ جي مهان وارا شبد پڙهيا ويا
جن جي وياکيا ڪندي ستگورو ڏاهن ڏيال فرمايو ته مرس ٻن
قسمن جو آهي. هڪ ستسنگيءَ جو ٻيو ٻي ستسنگيءَ جو.
ٻي ستسنگي دنيادار جي مرس جو نظارو نهايت ڀيانڪ ٿيندو
آهي. هڪ طرف سندس آتما جسم مان پرواز ڪرڻ لئي
هوندي آهي ته ٻئي طرف مٿس مائٽن جو روح واڙو. انهيءَ
سبب آتما کي آرام ۽ شانتيءَ سان نڪرڻ جو موقعو نٿو ملي.
ڇڪاڻي ته جڏهن پراڻي مرڻ لڳي ته سندس مت مائٽ
۽ شانتيءَ سان ڪيس رخصت ڏين. رودن ڪرڻ جي بج

۱۹ ڊسمبر

اڄ ناهريءَ ۾ جو هتان ٣ ميل ٻري آهي، صبوح جو ستسنگ ٿيو. انهيءَ کان پوءِ حضورجن قريب ۱۲۰۰ ڙالن ۽ مردن کي نام دان ڏنو. پوءِ موٽر ڪار ۾ ڪرالا روانا ٿيا. ڏسو حضورجن ڪيڏي نہ جفاڪشي ڪن ٿا ۽ جڏهن کين آرام لاءِ عرض ڪجي ٿو تہ فرمائين ٿا تہ هي شرير تہ آخر فنا آهي جيترو پراپڪار ٿي سگهي اوترو چڱو. نہ سندن خيال ڪاڏي پيٽي ڏانهن ۽ نہ گهڻ ڦرڻ ڏانهن وڃي ٿو. وڏي ڳالهہ تہ پنهنجي بي آراميءَ ۽ سفر جي تڪليفن جي ڪا شڪايت بہ ڪونہ ٿا ڪن. بندي جي طاقت نہ آهي جو انهن ڪري سگهي!

۲۰ ڊسمبر

صبوح جو اونا لاءِ روانا ٿياسين ۽ پوءِ رستي ۾ جهان ڪيل گوٽ ۾ حضورجن ستسنگ ڪيو. پوءِ شام جو ٥-٦ جي وڃ ڌاري ڏيري پهتاسين جتي سنگورن وري بہ ستسنگ ڪيو.

۲۱ ڊسمبر

شام جو ستسنگ ۾ حضورجن فرمايو تہ جيستائين جڳياسوءَ جي اندر برهہ ۽ تڙپ نہ هوندي تيستائين هنجو پردو کيئن کلندو؟ بي ستسنگين ۾ بہ اهڙيون نرمل آلمائون آهن جن سان ستگورو انگ سنگ رهي ٿو ۽ کي شردالو ۽ پريمي رڳ ليرت تڪيا پيا پيئين ۽ الي اشتانگ ڏنڊوت پيا ڪن اڳتي هلي انهن کي ملندو ڇا؟ اهيئي پٿر ۽ پاڻي! باڳڙ جي علائقي ۾ عام طرح ماڻهو گڳي جي پوڄا ڪندا آهن. چون آهن تہ گگو هڪ چوهان راجپوت هو جو پوءِ نانگ ٿيو. اهڙن ماڻهن کي نہ نام جو پتو آهي ۽ نہ ستگوروءَ جو

دسمبر

اڄ صبوح جو ”درشن پنڊت پاپ سب ناسي“ جو ستسنگ
ڪندي حضور جن فرمايو ته چرن ذوق جو مطلب آهي ستگوروء
جي نوري سروپ جي چرن جو پرڪاش، جنهنجو درشن اندر
رسائي ڪرڻ سان ٿئي ٿو. ١١ بجي گڪريٽ روانا ٿياسين.
گڪريٽ چليٽ کان ٩ ميل پري آهي جتان اوٽا ١٥ ميل
اڳتي آهي. رستي ۾ ٥ منٽ اوٽا ۾ درشن ڏئي جهڙ پهتاسين
جتي بيشمار سنگت آيل هئي. جڏهن حضرت عيسيٰ پنهنجو
مشهور وياکيان (Sermon on the Mount) جيروسلم جي
پهاڙن تي ڪو هوندو ان وقت ۾ اتري سنگت ۾ هوندي.
ڇتيون، رستا، ٻيون ۽ ميدان سب زالن ۽ وڏن سان ڀريا پيا
هئا. ڏن هتي جي سنگت آهي جو هيڏي خلقت جي رهڻ
۽ کاڌ جو ان ڏينهن لاء انتظام ڪندي.

١٨ دسمبر

صبوح جو ١١ لڳي وڏي ميدان ۾ ستسنگ ٿيو جنهن
”بهن ڻ درلب تم لسي بابا.“ شبد جي وياکيا ڪندي
ستگورون فرمايو ته جيڪي ماڻهو پٿر جي مورتين جي پو
ڪندا سي پهاڙن ۾ ابدا ليندا هتي اليڪ پوڄ ۽ پٿر لي
آهن. انڪل واه هزار کن ماڻهو ستسنگ ۾ هئا. شام جو
ڪندي هڪ رامداسيء پڇايو ته سدس ڏيءُ ٦ مهينا
بيمار هئي. هڪ ڏينهن صبوح جو روني جرڻ لڳي
برياس جو حضورجن آيا هئا پر الين جڏي واپس هليا و
اها لهنجي هلڻ جو سور ته آيو آهي. الهيءَ ڪان ڪج
پوءِ ڇولو ڇڏي ويئي. رامداسين لي حضورجن جي وڏ
آهي ۽ گهڻو ڪري فرمائيندا آهن ته مالڪ جو
غريب نواز آهي.

ويڪرين ڪيڻ ايندو لتهنکي ڪره لاڀ نہ ٿيندو. ستگرن
وڏيڪ فرمايو تہ دوشن ڪرڻ سان ليڪ سنسڪار سڀني
جي دلين ۾ پوڻ جو فائدیمند آهي. هاڻي سوچيو تہ حضور جن
جي هن سڳرمان ڪبترن نہ جيون جو ۾ اپڪار ٿيندو! سوان
بلڪ هزارين، مڻش جنم جا حقدار ٿيندا ۽ هزارين نام جپا ۽
سو ۾ بنا ڪنهن محنت يا جتن جي. شام جو ٧ بجي ساليال
ڀهتاسن جتي ستسنگ ٿيو. حضور جن اپديش ڪيو تہ پرماتما
کي جهنگلن پهاڙن ٻڙون بڻن ڪتابن ۽ ندين ۾ ڳولڻ ناداني
آهي ڇاڪاڻ تہ پرماتما انسان جي اندر آهي. جڏهن من ۽
آتما کي ايڪاگر ڪري ڌيان الٽرمک ڪبو تڏهن پرماتما جو
دوشن ملندو ۽ مکتي ٿيندي. گرنٿن پوٿين ۾ پريوء جي
مهما يا مهاتمائن جي روحاني سفر جو ذڪر ٿيل آهي. جيڪي
مورک پاڻ ۾ لي مڪتيء جي آس رکي ويٺا آهن سي
ڀليل آهن. جيڪي ديوي ديوتائن کي پوڄين ٿا انهن جو
حال اهڙو آهي جهڙو هڪ راجا پنهنجي اردليء جي پوڄا
ڪري. پرماتما ديوي ديوتائن کي انسان جي شيوا لاءِ بنايو
آهي ۽ هنن جو فرض آهي انسان کي پالڻ پوسڻ ۽ ناس ڪرڻ.
انسان جي پوڄا واسطي پرماتما کانسواءِ ٻي ڪابہ هستي ڪانهي.

١٣ ڊسمبر

صبوح جو ٩ بجي ستسنگ ٿيو. ستسنگ کان پوء هڪ
ستسنگيء عرض ڪيو تہ مونکي اندر حڪم ٿيو تہ تون ٨ ڏينهن
جي اندر وڃ ٿان ڪري مري ويندين. ماڻهن چيو وڃ ٿي نہ
چڙهج. مون سوچيو تہ هيڪا آهت اچڻي آهي سا ضرور
ايندي. سو ڪالهون وڃڻ لاءِ وڃ لسي چڙهيس. جڏهن ۾
ني ٿاوارن ڪيئي تہ الين معلوم ٿيو تہ پنيء ۾ هيمت ڪري
پيو آهيان. مون الين محسوس ڪيو تہ ڪنهن شڪتيء مونکي

چانوڻي خالي ٿي ته قبر کي بس ڍڪرائي ڇڏيائون ڇاڪاڻ ته
انديشو هو ته ڌڻي ٻاهر ڪري مٿان ڪاٺ جي مڪان کي
باهه لڳي وڃي.

اهڙي طرح مهاراج جن لڌياڻي ضلعي جي هڪ جاٽ جو
قصو ٻڌايو ته هنجي ڀيڻ ۾ ديوي ماتا جي ڏيوري ٺهيل
هئي. ايريل جي نوراتن ۾ جڏهن هنجي ڪڻڪ جو فصل
پچي راس ٿيندو هو ته سوين ٻار ۽ زالون ماتا ديويءَ جي
پوڄا لاءِ سندس ايءِ ۾ ايندا ون هيون ۽ فصل جي ستياناس
ڪري وينديون هيون. ويچارو جاٽ دل ۾ پيو پڇي ٻر ڪجهه
ڪونه. آخر هڪ رات جو ڏيوريءَ کي ڪٽي شهيدن جي
آستان تي ڇڏي آيو. صبح جو وٽي آهوٽ ۾ شور مچايائين ته
ٻاني! رات لس ڏاڍا ٻاجا پيئي وڳا، توهان ٻڌا؟ گوناٽن
وراڻيو اسان ته ڪونه ٻڌا. تنهن تي جاٽ چيو ته رات شهيد
ماتا ديويءَ کي شادي ڪري وٺي ويا. انهيءَ جا ٻاجا ٿي
وڳا. سو انسان جو من وهم جي ڪارڻ ڪمزور ٿي ڪئين
خيال پيدا ڪري ڪيس ڍاهاري ٿو.

١٢ ڊسمبر کان ٢٠ ڊسمبر ١٩٤٢

پهاڙن جو دؤرو

١٢ تاريخ صبح جو حضور جن ڏيري مان روانا ٿي جالندر
پهتا. جتي سردار ڀڳت سنگهه جي گهر ٿورو ترسي ۽ پوءِ
ڪر ڪار لاهي اتان روانا ٿيا. پوءِ رستي ۾ ٽانڊهه جي پرسان
ستسنگ ڪيائون. مهاراج جن جي ڊرائيور سروپ سنگهه پڇيو،
"حضور! هي جو هيتري خلقت توهانجي درشن ڪرڻ لاءِ
اچي ٿي تنهنکي ڪهڙو فائدو ٿيندو؟" حضور جن فرمايو ته
جيڪو پريم سان درشن ڪندو انکي مٺش جنم ملندو. جيڪو
ستسنگ ٻڌي اچي کوج ڪندو تنهنکي نام ملندو ۽ جيڪو

۽ ٻوءِ برف. ٣ انچن گهري برف تي ماڻهو هلي چلي سگهيٿو
۽ جانور ان انچن کان وڌيڪ برف تي ته هلي سگهندا آهن.
جيڪڏهن ماڻهو ٿڪجي برف تي آرام ڪرڻ لاءِ هيٺ
ويهندو ته ڪس لڳا اچي ويندي ۽ پوءِ سرديءَ سبب موت
جو خطرو رهندو. جيڪڏهن برف پوڻ ڪالهوءِ واسط جو ٿاڙا
ڪنا ته برف جمي سخت ٿي پوندي ۽ ماڻهو ان کان هلي
چلي سگهندا آهن.

٧ ڊسمبر

اڄ واسط جو حضور جن گفتگو ڪندي فرمايو ته ڪي ماڻهو
وهم جي وس ٿي سمجهندا آهن ته فلاڻي جاءِ ۾ ڀوتن پريتن
جو واسو آهي. پوءِ پنهنجي نوڪري جتي دوران ۾ جڏهن
ڪيترا ڪليءَ ۾ هتا لڏهن جي هڪ وارتا ٻڌايائون. جنهن مڪان
۾ مهاراج جن وڃي رهيا هوءَ ۾ ڪالهن اڳ جيڪو آفيسر هو،
رهندو هو. انهيءَ جاءِ جي بابت هڪ قسم هلي جنون جي
پيرسان هڪ ڪوبست جو وڻ هو. اتي هر جمع واسط جو
ڪيترا مسافر ڏيئا ٻاريندا هئا ۽ چڱي خاصي ڏياري ٿي
پوندي هئي. هن آفيسر مهاراج جن کي چيو ته مان ته ڀڄڙوال
آهيان انهيءَ ڪري ڏيئو ٻاري رکندو آهيان. هڪ عرصي
ڪالهوءِ حضور جن واسط جو ليٽيا پيا هئا ته مڪان جي ٻئين
واري ڇت تي اهڙو آواز ٿيو جو ڄڻ ته ڪير ٻئو پير اڇلائي.
نوڪر کي چيائون ته ٻاهر وڃي ڏس ته ڇا آهي. پر هن
ويچاري کي دهشت لڳو. تنهن تي حضور جن پستول کڻي ٻاهر
نڪتا. هر ڏهن پندرهن منٽن ڪالهوءِ ٻئين جي ڪرڻ جو
آواز ٿي ٿيو. جڏهن ستڪورن ڏيان سان ڏٺو ته معلوم ٿيو ته
ڪُل ڪرات رکي ٻئي ڇت تي ڪريا. اٿي ڏيئون
ڪئي ڪتالي ڇڏيائون ۽ جڏهن سرديءَ جي موسم ۾

نوري ڪئي ٿهنجي مڪتيءَ ۾ ڪو شڪ نه آهي. اصلي
۾ آپڪاري سنت آهن جن جي همت ۾ هن سنسار روپي
جيلخاني جي چابي آهي. هو جيلخاني جو دروازو کولي قيدين
کي ڇڏون ٿا ته وڃي پنهنجي پنهنجي گهر سکي ٿيو. ٻيا
۾ آپڪاري قيدين کي نوري ڏيڻ لاءِ سکي ڪري سگهن
ٿا پر هن جا بند خلاص نٿا ڪري سگهن. وڌيڪ فرمايائون
ته سنت مت جو تت آهي گوروءَ جو حڪم مڃڻ. بس اهائي
سچي عبادت ۽ ڀڳتي آهي.

۴ ڊسمبر

اڄ شام جو حضور سوامي جي مهاراج جن جي ٻاڻي "گورمتا انوکا درسا" ڪٿي وئي. مهاراج جن فرمايو ته گورمت تڏهن
شروع ٿيئو جڏهن پنهنجي اندر سج چنڊ ۽ تارا پار ڪري
گوروءَ جي نوري سروپ کي ڏسبو. وڌيڪ فرمايائون ته
سنت مت پار برهم کان شروع ٿيئو ۽ انهيءَ کان هيٺ سهس
دل ڪنول ۽ ٻڪ نال جي وچ ۾ ٻاري رچنا آهي جنهنجو
ذڪر هن شبد ۾ نه ٿيل آهي پر جنهن لي ڪتين ڪتاب
لکي سگهجن ٿا. اها رچنا تڏهن نظر اچيٿي جڏهن سادڪ
سهس دل ڪنول جي وڏي جوت جي اَل (نسر) کي پار
ڪري ٿو.

دلهائوسيءَ جو دورو

٦ ڊسمبر ١٩٤٢ع

صبح جو ٨ بجي دلهائوسيءَ لاءِ روانا ٿياسين. رستي ۾
ستگورن گهڻا جي سنگت کي درشن ڏنو ۽ مڇهند ٿاري
دلهائوسيءَ پهتاسين.

رات جو حضور جن فرمايو ته مون ١٨ سال ٻهاڙن ۾ نوڪري
ڪئي. برف پوڻ کان اڳ مينهن پوندو آهي، پوءِ ڳڙا

باب ٽيون

۲۹ نومبر ۱۹۴۲

سردار ڀڳت سنگهه ڏاڍو سٺو ستسنگ ڪيو. شمس تبريز
جي فارسي غزل جو ترجمو ڪري ان جي وياکيا ڪئي.

۳۰ نومبر

حضور جن صبح جو نام دان ڏنو ۽ ۳ بجي مجيٺ جو روٽي
کاڌائون. انهيءَ کان پوءِ گهاٽ جي ستسنگين کي وقت ڏنائون.
مطلب ته صبح جو ۹ بجي کانوٺي رات تائين لڳاتار مشغول
رهيا.

۱ ڊسمبر

مسلمانن کي نام ڏنو ويو ۽ شام جو ”راما رم رامو سڀ مين
بڃني“ جي وياکيا ستگرون ٻاڻ ڪئي.

۳ ڊسمبر

شام جو ”ستگرو ڪا نام پڪارو“ شبد ڪيو ويو ۽ مهيمجي
ڊاڍي هٺي ته ستسنگ جو ترجمو ڪري انگريزن کي ٻڌائيندو
وڃان. حضور جن فرمايو ته گرو ڀڳتي شروع ۾ ئي مڙئي ضرور
آهي پر جيستائين ستسنگي سورت لوڪ ۾ چندرما اوڪ ٽڪ
ڪري گرو جي نوري سروپ کي پرگهٽ نه ڪري تيستائين
ستس گرو ڀڳتي مڪمل نٿي ٿئي. انهيءَ کان پوءِ نام ڀڳتي
رسائي آهي جا ڪاڻ ته شبد ۾ لذت آهي. جڏهن گرو ڀڳتي

شام جو ٦ بجي ستسنگ ڪيو جنهن ۾ سمجهايائون ته سنت مت ۾ گوشت کائڻ جي ڇو منع ٿيل آهي. فرمايائون ته پاپ ته سبزي ۽ اناج کائڻ ۾ به آهي ڇاڪاڻ ته آتما ۽ زندگي هرهڪ دا۽ي ۽ ٻوٽي ۾ به آهي پر ڇو جو اُن ۾ پاڃيءَ جو درجو ٻرڪرليءَ ۾ سڀ کان هيٺ آهي انهيءَ ڪري انهن کي کائڻ ڪري گهٽ پاپ لڳي ٿو بنسبت انهن ساهوارن جي، جن جو رچنا ۾ درجو مٿيرو آهي.

٢٢ نومبر

اڄ بمبئيءَ ۾ صبح جو ستسنگ اڪشمي باغ ۾ ۽ شام جو ورلي ناڪي ۾ ٿيو. سنگت جي چڱي ڀيڙ هئي. ڪيترا تعليم يافته ماڻهو آيل هئا.

٢٣ نومبر

اڄ بمبئيءَ مان روانا ٿياسين ۽ رستي ۾ دهليءَ ۾ ستسنگ ڪندا حضور جن ٢٨ تاريخ بياس پهتا.

نومبر کان ۱۹ نومبر

صبح جو راجا صاحب جي محل جي حاطي ۾ ستسنگ
ٿيندو آهي جتي صرف راجا صاحب جا رشتيدار ۽ نوڪر
چاڪر يا ڪو خاص ماڻهو هوندو آهي. شام جو چوڻ تي
ستسنگ ڪلب (Club) ۾ ٿيندو آهي. گهڙڪري 'سار بچن'
مان پاڙي ڪندا آهن جهڙوڪ: ”گرو گرو مين هردي
ڌرلسي،“ ”سب گرو ڪا نام پڪارو،“ ”ماي لر د ها ه
لمڪو.“

اح ستسنگ جو پور ڏ ٻهون آهي ۽ عام ستسنگ ۾ انڪل
هزار ڪن سنگت هئي پر لنهن هوندي به سٺي ڪرڻ جيترو
به آواز ڪرڻ هو. ماڻهون اترو ۽ ڌيان مان ستسنگ ٻڌو ۽
اتري ۽ خاموشي هئي جو مون اهڙي شانتي ابن هند ڪال
ڏلي آهي. سبب اهو هو جو ستسنگ ۾ ندبا پارڪرڻ هئا.

۱۶ نومبر

اح شام جو ستسنگ ۾ ڪبير صاحب جو شبد ”ڪر لبنر
پيارا هنه“ ڪبرو و لر چاڪاڻ ۽ مهاراشٽر
د پدار محل مين حضور جن ڪٺمتيءَ جي هيٺ
پوجا گهٽي آهي
ڪٺمتيءَ جي ۽ پرمالما ڪسي پاهر مندون، لد
پدائي ۽ هدايت ڪئي ۽ ڪدران ۾ جيڪي پنڪ
ڪرلڻ ۾ ۽ ڪرليو ۽ فرمايو ۽ شراپ جي ڏ پوناگريءَ جا اڪر لسڪيل
آهن الهن مان هرهڪ لي ”دل ڪا حجره صاف ڪر“ وارو شبد
لنهن ڪان پوءِ
وارو. راس جا سوا اس الڳي ويا.

۱۹ نومبر

اح راس جو سالڪايءَ مان روانا ٿياسين ۽ صبوح جي
بجي پراي پهناسين. الي مهاراج جن صبوح جو نام دان

باب ٻيو

سانگلي ۽ بمبئي جو دورو

١٠ نومبر ١٩٤٢ع

اڄ ريل ذريعي بياس اسٽيشن کان روانا ٿياسين. رستي ۾ جالندر تي سنگت درشن ڪرڻ آئي. گاڏيءَ ۾ موجوده لڙائيءَ جي حالتن لاءِ ڳالهه ٻولهه ٿيندي رهي. پوءِ هڪ مسلمان چيو ته مذهب جهيڙي ۽ فساد جي جڙ آهي. حضور جن جواب ڏنو ته هر هڪ مذهب جي شريعت جدا آهي ۽ شريعت صرف سماج ۾ زندگي گهارڻ جو هڪ طريقو (Mode of living) آهي پر معرفت ۽ روحانيت سڀني جي ساڳي آهي.

دهليءَ تي سردار جڳجيت سنگهه آيو ۽ درياگنج رات جو ١٢ بجي پهتاسين. صبح جو حضور جن هيٺ ستسنگ هال ۾ سنگت کي درشن ڏنو ۽ پوءِ مان سڀ سامان کڻائي فرنٽيئر ميل لاءِ اسٽيشن پهتس. ٨ بجي گاڏي آئي. اسانجو چئن سيٽن وارو گاڏو رزروڊ هو. سفر آرام سان ٿيو. صبح جو اٽڪل ڏهين بجي بمبئي پهتاسين. اسٽيشن تي سنگت جي گهڻي ڀيڙ ڀاڙ هئي. لڪشمي باغ (جو سنڌهرسٽ روڊ تي آهي) ۾ رهڻ جو انتظام هو. حضور جن هيٺ وڏي هال ۾ ستسنگ ڪيو ۽ مٿي اسانجي رهائش جو انتظام هو. رات جو ٩ بجي دکن ڪئين ذريعي پوني پهتاسين. رات اتي رهي ٻئي ڏينهن منجهند جو روانا ٿياسين ۽ رات جو سانگلي پهتاسين.

ڪري ڪيئن ڏو مرن لباس ٿي وڃن. اهو دان حضرت عيسيٰ
کي صاحب ٿي چاڙهيو جنهنجو نتيجو اهو ٿيو جو انهن جو اڄ
ڪو مالڪ ٿي ڪولهي ۽ هرڪنهن ديس مان ڪين ڏڪي پيا
ڪڍن. هڪڙي ستسنگيءَ شيرا جي وقت هڪ ننڍو ۸-۹
سالن جو ٻار پيش ڪيو جنهنڪي ڪنهن قريب ۳-۴ سيرن
جي وزن وارو پٿر مٿي ٿي هڻيو پر ڪيس نه زخم هو نه سوڄ.
اِلشاق يا ديا!

۱ نومبر

اڄ ستسنگ ۾ ”جهان ديڪان تهان ديس دياﻻ“ ۽ ”ڌن
ڌن ڌن ڌن پياري ڪيا ڪهون مهما شبد ڪي“ ٻه شبد
ڪنيا ويا. مهاراج جن فرمايو ته پنجن شبدن جو مارڳ انادي
آهي ۽ جڏهن انسان کي ٺاهيو ويو ته ان سان گڏو گڏ هي
رستو ٻه مالڪ هنجي اندر رکيو. هي قدرتي مارڳ آهي
نه ڪ انسان جو ٺاهيل.

ڪبير صاحب، تلسي صاحب، دادو صاحب، پلٽو صاحب ۽
مسلمان ڪامل فقيرن جهڙوڪ مولانا روم ۽ خواج حافظ وغيره
سڀئي جو پنجن شبدن جو مارڳ هو.

۳ نومبر

اڄ شام جو بابو گلابسنگهه ستسنگ ۾ شردا ۽ يڪجهتيءَ جو
مضمون ڪنيو ۽ چيو ته اهي گڻ پرمارٿ جي پيڙه آهن. جي
پيڙه ڪمزور هوندي ته عمارت مضبوط ڪيئن ٿيندي؟

۷ کان ۹ نومبر

هڪ اميرڪن ستسنگيءَ لکيو ته هو ۽ سندس استري
ٻئي روحاني علاج (Spiritual Healing) مفت ڪندا آهن
۽ انهيءَ ڪم کي جاري رکڻ چاهين ٿا. حضور جن جواب

ڪري ڪٿين ڏوهن لباهه ٿي وٺون. اهڙو ان حضرت عيسيٰ
ي صاحب ٿي چاڙهيو جنهنجو نتيجو اهو ٿيو جو انهن جو اڄ
ڪو ملڪ ٿي ڪراهي ۽ هرڪنهن ڏاس مان ڪين ڏکي پيا
ڪيڏن. هڪڙي ستسنگيءَ شيوا جي وقت هڪ لنڊو ۸-۹
سالن جو ڀار پيش ڪيو جنهنکي ڪنهن قراب ۳-۴ سيرن
جي وزن وارو پٿر مٿي تي هنيو پر ڪيس نه زخم هو نه سوڄ.
الشاق يا دڀا!

۱ نومبر

اڄ ستسنگ ۾ "جهان ديکان لهان داس ديالا" ۽ "ڌن ڌن ڌن ڌن پياري ڪيا ڪهون مهما شبد ڪي" ا شبد ڪنيا ويا. مهاراڄ جن فرمايو ته پنجن شبدن جو مارگ انادي آهي ۽ جڏهن انسان کي بنايو ويو ته ان سان گڏوگڏ هي رستو به مالڪ هنجي اندر رکيو. هي قدرتي مارگ آهي نه ڪ انسان جو بنايل.
ڪبير صاحب، تلسي صاحب، دادو صاحب، پلٽو صاحب ۽ مسلمان ڪامل فقيرن جهڙوڪ مولانا روم ۽ خواج حافظ وغيره سڀني جو پنجن شبدن جو مارگ هو.

۳ نومبر

اڄ شام جو بابو گلابسنگهه ستسنگ ۾ شرڌا ۽ پڪتيءَ جو مضمون کنيو ۽ چيو ته اهي گڏ پرمارت جي پيڙه آهن. جي پيڙه ڪمزور هوندي ته عمارت مضبوط ڪيئن ٿيندي؟

۷ کان ۹ نومبر

هڪ امريڪن ستسنگيءَ لکيو ته هو ۽ سندس استري جي روحاني علاج (Spiritual Healing) مفت ڪندا آهن ۽ انهيءَ ڪم کي جاري رکڻ چاهين ٿا. حضورجن جواب

ڪري ڪئين ٻه ڀون لباهه ٿي وڃون. اهڙيءَ طرح حضرت عيسيٰ
کي صليب تي چاڙهڻ جهڙو نتيجو اهو ٿيو جو انهن جو اڄ
ڪر ملڪ تي ڪولهي ۽ هرڪنهن ديس مان ڪين ڏکي پيا
ڪين. هڪڙي ستسنگيءَ شيوا جي وقت هڪ لنڊيو ٨-٩
سالن جو بار پيش ڪيو جنهن‌ڪي ڪنهن قريب ٣-٤ سيرون
جي وزن وارو پٿر مٿي تي هڻي ٻار کيس نه زخم هو نه سوڄ.
انشاق ٻا ديا!

۱ نومبر

اڄ ستسنگ ۾ ”جهان ديسڪان لهان ديس ديالا“ ۽ ”ڏن
ڏن ڏن ڏن پياري ڪيا ڪهو ن مهما شبد ڪي“ ٻه شبد
ڪنيا ويا. مهاراج جن فرمايو ته پنجن شبدن جو مارگ انادي
آهي ۽ جڏهن انسان کي بڻايو ويو ته ان سان گڏو گڏ هي
رستو ٻه مالڪ هنجي اندر رکيو. هي قدرتي مارگ آهي
نه ڪ انسان جو بڻايل.

ڪبير صاحب، تلسي صاحب، دادو صاحب، پلٽو صاحب ۽
مسلمان ڪامل فقيرن جهڙوڪ مولانا روم ۽ خواجه حافظ وغيره
سڀني جو پنجن شبدن جو مارگ هو.

۳ نومبر

اڄ شام جو بابو گلابسنگهه ستسنگ ۾ شرڌا ۽ يڪتيءَ جو
مضمون کنيو ۽ چيو ته اهي گڏ پرمارٿ جي پيڙهه آهن. جي
پيڙهه ڪمزور هوندي ته عمارت مضبوط ڪيئن ٿيندي؟

۷ کان ۹ نومبر

هڪ اميرڪن ستسنگيءَ لکيو ته هو ۽ سندس استري
ٻئي روحاني علاج (Spiritual Healing) مفت ڪندا آهن
۽ انهيءَ ڪم کي جاري رکڻ چاهين ٿا. حضورجن جواب

ڪري ڪٿين ٿو مون لباس ٿي وڃون. يهودن حضرت عيسيٰ
کي صليب تي چاڙهيو جنهنجو نتيجو اهو ٿيو جو انهن جو اڄ
ڪو ملڪ ئي ڪونهي ۽ هرڪنهن ديس مان ڪڍي ڌڪي ڇڏيا
ڪين. هڪڙي ستسنگيءَ سيوا جي وقت هڪ ننڍو ۸-۹
سالن جو ٻار پيش ڪيو جنهنکي ڪنهن قريب ۳-۴ سيرن
جي وزن وارو پٿر مٿي تي هنيو پر ڪيس نه زخم هو نه سوڄ.
اتفاق پيا ڏٺا!

۱ نومبر

اڄ ستسنگ ۾ "جهان ديکان تهان ديکن ديالا" ۽ "ڌن ڌن ڌن پياري ڪيا ڪهون مهما شبد ڪي" ٻه شبد ڪنيا ويا. مهاراج جن فرمايو ته پنجن شبدن جو مارگ انادي آهي ۽ جڏهن انسان کي بڻايو ويو ته ان سان گڏوگڏ هي رستو به مالڪ هنجي اندر رکيو. هي قدرتي مارگ آهي نه ڪ انسان جو بڻايل.

ڪبير صاحب، تلسي صاحب، دادو صاحب، پلٽو صاحب ۽ مسلمان ڪامل فقيرن جهڙوڪ مولانا روم ۽ خواجه حافظ وغيره سڀني جو پنجن شبدن جو مارگ هو.

۳ نومبر

اڄ شام جو بابو گلاب سنگهه ستسنگ ۾ شرڌا ۽ يڪجهتيءَ جو مضمون کنيو ۽ چيو ته اهي گرڻ پرمارٿ جي پيڙه آهن. جي پيڙه ڪمزور هوندي ته عمارت مضبوط ڪيئن ٿيندي؟

۷ کان ۹ نومبر

هڪ اميرڪن ستسنگيءَ لکيو ته هو ۽ سندس استري ٻئي روحاني علاج (Spiritual Healing) مفت ڪندا آهن ۽ انهيءَ ڪم کي جاري رکڻ چاهين ٿا. حضور جن جواب

محسوس نٿو ٿئي. ستسنگي سمرن لئي زور نٿا ڏاڻ ۽ شروع ۾ ٿي شبد ٻڌڻ جي ڪوشش ٿا ڪن ۾ اهو شبد خيال کي مٿي چڙهي نٿو سگهي. سمرن ۾ اهڙي لذت آهي جا دنيا جي ڪنهن به پدارٿ يا پراپتي ۾ نه آهي. پوءِ جڏهن من ۽ آتما شبد سان جڙندا ته ڪيتري ڪيڏو نه رس ايندو! ۾ سمرن هڪ اهڙو جنهن ۾ من ٻاهر نه وڃي ۽ جي وڃي ته پوءِ هنکي ڌيان ۾ به لڳائڻ کپي. سمرن اهڙو هجي جنهن ۾ تن، من، وچن، سرت ۽ نرت استر هجن.

۲۷ آڪٽوبر

اڄ شام جو مهاتما چرن داس جي ٻاڻيءَ مان "شيل" جو انگ کيو ويو. ستگورن فرمايو ته اڄ ڪلهه سڪولن ۽ ڪاليجن ۾ گرهست آشرم ۾ زندگي ڪيئن گهارڻ کپي تنهنجي صحيح سکيا نٿي ڏني وڃي. جڏهن استري گرڀولي ٿئي ته پتيءَ کي ڏهه مهنا هن کان ڪنارو ڪرڻ کپي. انهيءَ لاءِ ته جمندڙ ٻار جا خيال نيڪ پاڪ رهن نه ته ٻار ڪمزور ۽ بيمار رهندو. پيو جڏهن ٻار پيدا ٿئي تڏهن مڙد کي ۳ سال عورت جي نزديڪ نه وڃڻ کپي انهيءَ لاءِ ته ٻالڪ کي ماتا جي کير پيئڻ جو پورو پورو موقعو ملي. اهو آهي قدرتي برٿ ڪنٽرول. جيڪڏهن ٻار اچا ٿج لئي آهي ۽ انهيءَ عرصي ۾ ماءُ گرڀڻي ٿي ته سندس ٿج خراب ٿي ويندي ۽ ٻار به ڪمزور ۽ بيمار رهندو. ٻار پوءِ ٻار تيڻ ڪري ماءُ جي صحت به ڏهي پوندي. پيو ته جيڪڏهن مڙد زال وٽ وڃي پنهنجو کوٽو خيال ظاهر ڪري ته زال کي جڳائي ته کيس پريوت ڏيئي شانت ڪري ۽ ساڳيءَ طرح جي زال اڳرائي ڪري ته مڙد کي هنکي شانت ڪري ڇڏڻ گهرجي.

سپاهي ڪسان ڇڏن زالين لاءِ ٻلڪ آئوٽ رهندو. انهيءَ

مٿي لٿو ٻڌائي سگهي. الي صرف گروءَ جي پوري سروپ
جو ڏيان ڏئي آتمان کي مٿي چڙهي سگهي ٿو.

٢٠ آڪٽوبر

اڄ صبوح جو ”گرو گرو مين هردي ڏرلي“ جو ستسنگ
ٿيو ۽ شام جو ”ڏن سن ڪرمن سمجهائي.“ جنهنجو ارٿ
بابو گلابسنگهه ڪيو. هن وياکيا ڪندي چيو ته من ۽ روح
جي ٻيڻڪ اکين جي ٻوٽان آهي. انهن ٻنهي جي پرسان هڪ
نين شڪتي ٻه آهي جا آهي شبد. اهو شبد الامي سٽ لوڪ وغيره
ديس مان ٿيندو ليسري ٿل ۾ ٻڌڻ ۾ اچي ٿو. ٻيا سڀ سادن
هٺ يوگ، گيان يوگ ۽ ڌيان يوگ موت وقت بيڪار ٿيو
پون ٿا ڇاڪاڻ ته اهي سڀ سادن شرير ۽ ٻڌيءَ ذريعي
منوڪاش ۾ ڪيا آهن ۽ انت سمي منوڪاش، جنهنجو دائرو
هردي کان وٺي ليسري ٿل تائين آهي، ڌهيو پوي. انهيءَ
ڪري اهي سادن جي ليسري ٿل کان هيٺ آهن، موت
وقت ڪهڙي سهائتا ڪندا؟ ان وٽ ته صرف شبد، جو مرڪاش
کان مٿي آهي، جاري رهيٿو ۽ من ۽ آتما کي مٿي چڙهي
سگهي ٿو. انساني وجود ۾ ١٤ شڪتيون يا ديوتا آهن.
٥ ڪرم اندريون (هٿ، پير، منهن ۽ ٻه هيٺيون اندريون)،
٥ گيان اندريون (اک، ڪن، نڪ، زبان ۽ چمڙي) ۽ چار
انتهڪرڻ يعني من، چت، ٻڌي ۽ اهنڪار. ٻڌيءَ دواران
نرنئہ ڪجيٿو ۽ ٻڌي بدلجندي رهيٿي. اهنڪار اهم ۽ اظهار
ڪرڻ جي شڪتي آهي. من جو ڪم آهي لذت وٺڻ ۽ چت
جو ڪم آهي چاهڻ. ٻڌي سڀ کان مٿي اشٽ دل ڪنول
جي پرسان آهي. پڇن وقت اهي ١٤ ئي شڪتيون
سميٽيون پون ٿيون.

٢٢ آڪٽوبر

اڄ رات جو ١١ بجي مسز وان ايلن آئي ۽ ستگورن ان کي

۽ رستي تي سرسي ۾ سنگت کي درشن ڏيئي لڏپاڻي پهتاسين جتي ڏيئي هرناراڻ جو مهاراجن لاءِ هي لکيل پيغام آيو،

”نيل کنٺ تم نيلي رهيو،
هماري رام رام راڌي سي کهيو
سوتي هون تو جگا کر کهيو،
جاڳتي هون تو کان ۾ کهيو.“

شام جو سنگورن راءِ بهادر گلونت راءِ سيشن جج جي مڪان ۾ ستسنگ ٿيو. ڪنهن غير ستسنگيءَ هڪ معقول سوال پڇيو ته جڏهن سنت چوندا ته پرماتما انسان جي اندر براجمان آهي ته پوءِ هو هنگي براين ڪرڻ کان روڪي ڇو نٿو ۽ جيون کي نرڪن ۽ چوراسيءَ ۾ سزا ڀوڳڻ لاءِ موڪلي ٿو؟ حضور جن فرمايو ته هن سوال جو موزون جواب گوسوامي تلسيداس جن راماڻ جي ديباچي ۾ ڏنو آهي. جيئن ڪاٺ ۾ اگني آهي پر ساڙي نٿي مگر جي جگتيءَ سان اگنيءَ کي پرگهٽ ڪيو وڃي يعني هڪ لڪڙيءَ کي ٻيءَ لڪڙيءَ مٿان گهڙجي ته پوءِ اگني پنهنجو اثر ضرور ڏيکاريندي. اهڙيءَ طرح ابياس ڪري جي پرماتما کي پنهنجي اندر پرگهٽ ڪبو ته پوءِ بيشڪ هو اسانکي ڪڪرمن کان روڪيندو ۽ ڪنهن به حالت ۾ نرڪن ۽ چوراسيءَ ۾ ڪرڻ نه ڏيندو.

ڏيري ۾ رهائش

١٧ آڪٽوبر ١٩٤٢ع

صبح جو ڪتيءَ جي سنڪرانت جو ستسنگ ٿيو. گرنٿ صاحب مان گورو ارجن ديو جن جو باره ماه وارو شبد پڙهيو ويو. پنجابي ڀاشا ۾ انهيءَ جي مقابلي جو روحانيت تي ٻيو

١١ آڪٽوبر

سرسي جي ست سنگ گهر ۾ حضور مهاراج جن ستسنگ ڪيو. سار بچن مان،

”ستگرو ڪا نام پڪارو، ستگرو ڪو هيئڙي ڌارو.“

شبد پڙهيو ويو. مهاراج جن ان ڳالهه تي زور ڏنو ته اپياسيءَ کي جڏهن اندر تارو ڏسڻ ۾ اچي ته پوءِ نرت يعني ڏسڻ جي شڪتيءَ کي تاري ۾ جمائڻ کپي. جڏهن تارو ڦاٽندو ته پوءِ هنکي تارا منڊل ڏسڻ ۾ ايندو.

١٣ آڪٽوبر

سرسي جي ستسنگ گهر ۾ ستسنگ ٿيو. جتي الي جا مڪاني عملدار ۽ ٻيا معزز ماڻهو بہ موجود هئا. سڀني جي اها خواهش هئي ته نام جي وياکيا کولي ڪئي وڃي. گرنٿ صاحب مان،

”ڪام ڪروڌ پر هر پر نندا.“

وارو شبد کنيو ويو. حضور مهاراج جن ستسنگ ۾ اهڙي وياکيا ڪئي جو روحاني منزلن تي وڃڻ واري مهاتما ڪانسواءِ ٻيو ڪوبہ ودوان يا عالم فاضل يا گياني نہ ڪري سگهندو چاڪاڻ تہ روحاني رسائي عقل ۽ بڌيءَ جو مضمون نہ آهي. انهيءَ شبد ۾ گورو صاحبن اهو اپديش ڪيو آهي تہ ٻهرلي پنهنجي ڪرڻي ۽ رهڻي نيڪ ڪيو ۽ پوري گوروءَ جي شرن وٺو. جڏهن هو نام جو ڀيد ڏئي تہ سمرن ڪري، پنهنجي من کي ايڪاگر ڪريو. انهيءَ ڪانپوءِ ٻجليءَ جو چمڪات پنهنجي اندر ڏسڻ ۾ ايندو. تنهنڪانپوءِ سورج، چندرما ۽ تارا منڊل رستي ۾ نظر ايندا ۽ پڇ ستگروءَ جي نوري سروپ جو درشن ٿيندو ۽ شبد ٻڌڻ ۾ ايندو. پوءِ گورو شبد سان جوڙي ساڌڪ کي ارپايد، برهم لوڪ

باب پهريون

حضور مهاراج جن جو ڏلهائوسي ۾ اتان موٽ جو سفر

١ آڪٽوبر کان ٥ آڪٽوبر ١٩٤٢ع

حضور مهاراج بابا ساون سنگھ جن ١ آڪٽوبر، ڏاري مان صبوح جو ٦ بجي موٽر رستي روانا ٿيا ۽ ڏلهائوسيءَ ۾ ٤ بجي شام جو پهتا. اتي ڏينهن لالا ڏنيچند جي عرض ڪرڻ تي ”انوراگ ساگر“ جي ڪٿا شروع ڪئي وئي جا ٤ آڪٽوبر تائين جاري رهي.

٥ تاريخ ڏيري لاءِ امرتسر جي رستي روانا ٿياسين. امرتسر ست سنگ گهر ۾ پهتاسين، جتي سنگت جي آگره ڪرڻ تي حضور مهاراج جن سار بچن مان،

”گرو چرن بسي اب من ميں، مٿن سيٿون دم دم تن ميں.“

شبد ڪنيو. وياکيا ڪندي مهاراج جن سمرن تي زور ڏنو ۽ فرمايو ته جنهن جو سمرن ڪچو آهي تنهن جو ڌيان پختو نه ٿي سگهندو ۽ جنهن جو ڌيان پختو نه آهي تنهن جو شبد ۾ مڪمل نه ٿيندو.

حضور جن جي سڪندرپور ۾ رهائش

٨ آڪٽوبر کان ١٤ آڪٽوبر ١٩٤٢ع

سڪندرپور سرسي جي پرسان هڪ ڳوٺ آهي جتي مهاراج جن جون زمينون آهن اڃي سندن پروگرام هن پرڪار

حضور مهاراج ٻابا ساون سنگهه جي

اپريل ١٩٤٨ الائين ذاتل آهي ۽ ٽئين ڀاڱي ۾ سردار بهادر
مهاراج ڄڳتسنگهه جن ۽ حضور مهاراج چرن سنگهه جن جي
سمي جا ورتالاپ درج ٿيل آهن. راءِ صاحب جي ڪاغذن
مان سندس هٿ لکيل هڪ "پرارٿنا" به ملي جا ڊائري
جي شروعات ۾ ئي ڏني وئي آهي.

اصلي ڊائري اردوءَ ۾ لکيل هئي جا ٽن ڀاڱن ۾ ڇپجي
چڪي آهي. پوءِ انهيءَ جا انگريزي ۽ هندي ڇاپا به ظاهر
ڪيا ويا. سنڌي ستسنگين ۽ پرمارٿي پريمين جي لاڀ
واسطي شري منگهارام ڏيال هي سنڌي ڇاپو تيار ڪري اجمير
مان ڇپايو آهي جنهن لاءِ اسين سندس ٿورائتا آهيون.

تاراچند آگروال
رٽائرڊ ڊسٽرڪٽ ۽ سيشن جج
راڌا سوامي ڪالوني
بياس (پنجاب)

سيڪريٽري
ور پرم سنت مهاراج بابا ساون سنگهه جن جي
حضور مهاراج جن ڪئي. شروع لکڻ ڊائري هن ،سنڀاليو ڪم
.هئا ويندا ولي ساڳي هنڪي نه هئا ويندا لي ڊووري هن
جي گرو ڀڪتيءَ هميشهه .هوس نرمل تو هرند ۽ برمارلي ور
سندس جلاو جو برلم اهوني ۽ هو رهندو مست ۾ ي
ستسنگ ،احوال دلچسپ جا ڏوڙن ،واقعا روزانا .آهي ۾ ٽيءَ
خاص ،نقطا خاص جا گفتگو سان جگياسن ،ورشا امرت ي
سمانڌ جرت جرلي جي جن ڏيال ڏين حضور ۽ چليون خاص
.آهن ڪيا درج ۾ ڊائريءَ پنهنجي هن سب اهي
سردار هو پوءِ کان جن سنگهه ساون مهاراج حضور شري
سيڪريٽريءَ ۾ وقت هن جي سنگهه جگت مهاراج بهادر
رهيو. ڏ لکندو ڊائري ۽ رهيو ڪندو ڪم ۾ حيثيت جي
شري پوءِ هن ۽ رهيا وقت ٿورو جن مهاراج بهادر سردار
ستسنگورو لي جاءِ پنهنجي کي جن سنگهه چرن مهاراج حضور
روشني ڪافي لي واقعن سيني الهن صاحب رام .ڪيو مقرر
.آهي وڌي
ڳالهين پياريءَ جو جن سنگهه چرن مهاراج حضور شري هر
پلنگ سندر به احوال جو وقت سندن ۽ هو سيڪريٽري
اوچي ،ستسنگي پرامي هڪ هو .انس ڪيو قلمبند سان
شيوڪ پالو وشواس جو ستگورن تهي ۽ اپاسي جو درجي
مصاحبت صلاح سان هن وقت به وقت صاحبان هو ۽ هو
اهميت خاص ڊائري سندس ڪري الهيءَ .هئا ڪندا
.لي رکي
ٿن کي ان ڪري الهن هئي وڌي ڪافي ڊائري هيءَ
مهاراج حضور شري ۾ ڀاڱي ٽئين ۽ ڀرڙن وڃ ،چپايو ۾ ڀاڱن
ڪار ١٩٤٢ آڪٽوبر ١ احوال جو وقت جي جن سنگهه ساون

اپريل ١٩٤٨ اائين ڏنل آهي ۽ ٽئين ڀاڱي ۾ سردار بهادر
مهاراج ڄڳت سنگهه جن ۽ حضور مهاراج چرن سنگهه جن جي
سمي جا ورتالاپ درج ٿيل آهن. راءِ صاحب جي ڪاغذن
مان سندس هٿ لکيل هڪ "پرارٿنا" به ملي جا ڊائريءَ
جي شروعات ۾ ئي ڏني وئي آهي.

اصلي ڊائري اردوءَ ۾ لکيل هئي جا ٽن ڀاڱن ۾ ڇپجي
چڪي آهي. پوءِ انهيءَ جا انگريزي ۽ هندي ڇاپا به ظاهر
ڪيا ويا. سنڌي ستسنگين ۽ پرمارٿي پراڻين جي لاڀ
واسطي شري منگهارام ديال هي سنڌي ڇاپو تيار ڪري اجمير
مان ڇپايو آهي جنهن لاءِ اسين سندس ٿورائتا آهيون.

تاراچند آگروال
رٽائرڊ ڊسٽرڪٽ ۽ سيشن جج
راڌا سوامي ڪالوني
بياس (پنجاب)

سيڪريٽريءَ
برم سنت مهاراج بابا ساون سنگهه جن جي
ڪم سنڀاليو، هن ڊائري لکڻ شروع ڪئي. حضور مهاراج جن
ن دوري لي ويندا هئا، نہ هنڪي ساڻ ولي ويندا هئا.
بيمارليءَ ۾ هردو نرمل هوس. هميشه گرو ڀڳتيءَ جي
۾ مست رهندو هو ۽ اهوئي پريم جو جذبو سندس
ڻيءَ ۾ آهي. روزانا واقعا، دورن جا دلچسپ احوال، ستسنگ
ي امرت ورشا، جگياسن سان گفتگو جا خاص نُڪتا، خاص
خاص چنبون ۽ حضور دين ديال جن جي جوليءَ جوت سمائڻ-
ي ۾ درج ڪيا آهن.
اهي سڀ هن پنهنجي ڊائريءَ ۾ درج ڪيا آهن. هو سردار
شري حضور مهاراج ساون سنگهه جن ڪان پوءِ هو سردار سيڪريٽريءَ
بهادر مهاراج جگت سنگهه جن جي وقت ۾ بہ لکندو رهيو.
جي حيثيت ۾ ڪم ڪندو رهيو ۽ ڊائري بہ لکندو رهيو. شري
سردار بهادر مهاراج جن ٿورو وقت رهيا ۽ هنن پوءِ شري
حضور مهاراج چرن سنگهه جن کي پنهنجي جاءِ لي ستسنگررو
مقرر ڪيو. رام صاحب انهن سڀني واقعن لي ڪافي روشني
وڌي آهي.
هو شري حضور مهاراج چرن سنگهه جن جو بہ پيارو لائين
سيڪريٽري هو ۽ سندن وقت جو احوال بہ سندر ڍنگ
سان قلمبند ڪيو اٿس. هو هڪ پراڻي ستسنگي، اوچي
درجي جو اڀياسي ۽ نئين ستسنگين جو وشواس پاتر شيرڪ
هو ۽ هو صاحبان وقت بہ وقت هن سان صلاح مصلحت
ڪندا هئا. انهيءَ ڪري سندس ڊائري خاص اهميت
رکي ٿي.
هيءَ ڊائري ڪافي وڏي هئي انهن ڪري ان کي
ڀاڱن ۾ ڇاپيو ويو. پهرئين ۽ ٻئي ڀاڱي ۾ شري حضور مهاراج
ساون سنگهه جن جي وقت جو احوال ١ آڪٽوبر ١٩٤٢

راءِ صاحب منشي رام ايم. اي پنجاب جي جوڊيشل کاتي
۾ بالا آفيسر هو. پنهنجي قدرتي قابليت ۽ لياقت جي ڪارڻ
سب جج مان ترقي ڪري وڃي ڊسٽرڪٽ جج ٿيو. سندس
ايمانداري ۽ انصاف جي ماڻهن ۾ هاڪ هئي ۽ سرڪار به
سندس قدر ڪري کيس راءِ صاحب جو لقب عطا ڪيو.
۱۹۴۳ع ۾ رٽائر ڪري اچي ستگورن جي شرن ۾ بياس رهڻ
لڳو.

۱۹۵۲ع ۾ مون کي ڊاڪٽر جانسن جي مشهور ڪتاب
'THE PATH OF THE MASTERS'
پڙهڻ جو موقعو مليو ۽ من ۾ چڪ پيدا ٿي ته ستگورن جي
درشن لاءِ وڃجي. راءِ صاحب جو خيال آيو ۽ کيس الهيءَ
باري ۾ لکيم. سندس جواب آيو ته جڏهن وڻيو تڏهن اچو.
راءِ صاحب جي سادگيءَ ۽ بلند خياليءَ جو مون تي ڏاڍو اثر
ٿيو. شري حضور مهاراج چرنسنگهه جن جو درشن ٿيو ۽ سندن
ديا درشٽي پيئي. مون عرض ڪيو ته پنهنجي چرنن جي
شرڻ بخشو. ستگورن فرمايو ته جلدي ڪاهي، الهيءَ باري ۾
چڱي طرح سوچ ويچار ڪريو. ان چار دفعا پوءِ به واس ۽
هر دفعي راءِ صاحب جو قرب مليو ۽ معلوم ٿيو ته هو هڪ
پورو گورو ڀڳت ۽ وڏو فيلسوف هو ۽ سندس رنگ مون تي
به چڙهندو ويو. آخر منهنجي التجا سوڪار ڪري شري
حضور مهاراج جن مون کي نام دان ڏنو.

راءِ صاحب سان پرمارٿ جي چرچا ڪندي معلوم ٿيو ته
هو نيم سان ڊائري لکندو هو. منهنجو شوق ڏسي هن
اها ڊائري مون کي پڙهڻ لاءِ ڏني. پڙهڻ سان محسوس
ٿيم ته هي هڪ بي بها خزانو آهي. جڏهن کان راءِ صاحب

وشيہ سوچي

Published by S. L. Soudhi
Secretary Radha Soami Satsang
Beas (Punjab)

دفعہ تیرہ] جون ۱۹۷۶ [جلد ۳۰۰۰ ہزار

Printed by: V. U. Himthani
at Sangam Printers, Purani Mandi, Ajmer

روحاني ڊائري

حضور مهاراج بابا ساون سنگهه جن

جي وقت جو احوال

(١ آڪٽوبر ١٩٤٢ کان ١٩ آڪٽوبر ١٩٤٤)

ڀاڱو ٻيون

[illegible]

حضور مهاراج بابا ساون سنگهه جن

جي وقت جو احوال

(١ آڪٽوبر ١٩٤٣ کان ١٩ آڪٽوبر ١٩٤٤)

ليک

راءِ صاحب منشي رام

(رٽائرڊ ڊسٽرڪٽ اينڊ سيشن جج)

راڌا سوامي ستسنگ بياس (پنجاب)